

**T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RUS DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
RUS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

DOKTORA TEZİ

**YABANCI DİL OLARAK RUSÇA ÖĞRETİMİNDE
EDEBİ METİNLERİN İŞLEVİ**

**Zoya ŞENGÜDER
2502140511**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Emine İNANIR**

İSTANBUL – 2021

ÖZ

YABANCI DİL OLARAK RUSÇA ÖĞRETİMİNDE EDEBİ METİNLERİN İŞLEVİ

ZOYA ŞENGÜDER

Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretiminde Edebi Metinlerin İşlevi başlıklı doktora tezinde Rusça da dahil yabancı dil öğretiminde edebi metnin yapısı ve işlevleri bağlamında incelenmesi; ayrıca Edebiyat fakültelerinin Türk öğrencilere Rus dili öğretiminde klasik ve çağdaş Rus edebi metnlerinin Rusçayı iletişimsel ve kültürel bir bağlam içinde sunmasından yararlanarak, öğrencilerin dilin dört temel becerilerini ve iletişimsel yetilerinin kalıcı bir şekilde nasıl geliştirileceğinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmamızda klasik ve çağdaş Rus edebiyatının, filoloji profilli öğrencileri yabancı dil olarak Rusça derslerinde edebi metinlerle çalışmaları için seçenekler ele alınmıştır. Yabancı öğrencilerin iletişimsel yetilerini oluşturma yanısıra, çağdaş Rus dili, hedef dilin kültürü hakkında bilgi edinmeyi amaçlayan bir alıştırma sistemi sunulmuştur. Edebi metinleri farklı düzeylerde kullanarak yabancı dil olarak Rusça öğretmenin örnek dersleri verilmiştir.

Çalışmamızda yabancı üniversitelerin Edebiyat fakülteleri öğrencileri için Rusça uygulamalı derslerde edebi metinlerin kullanılmasına ilişkin konular irdelenmiştir. Edebi metinleri kullanarak Rusça derslerinin düzenleme yeri İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi olmuştur.

Bu çalışmanın kuramsal kısmında yabancı dil öğretimi süreci, yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin özellikleri, edebi metinlerin kullanımı, kullanım alanları ve edebi metinlerin seçimi ve uyarlanması üzerinde durulmuştur. Uygulama kısmında ise, Hazırlık sınıfında, Sözlü ve Yazılı Anlatım ve Sözlü ve Yazılı Kompozisyon derslerinde kullanılan birkaç edebi metin çalışmasının örnekleri verilmiştir. Derslerde uygulanmış olan örnek edebi metinler L.N. Tolstoy'un “Tri bublika i odna suşka” (“Üç Simit ve Bir Kandil Simidi”) ve “Kostoçka” (“Erik

Çekirdeği”), K.G. Paustovski’nin “Krujevnitsa Nastya” (“Dantel ustası Nastya”) ve Y.Ya. Yakovlev’in “Skripka” (“Keman”) adlı hikayelerdir.

Edebi metinler sayesinde yabancı filoloji öğrencileri, tüm zenginliği ve çeşitliliği ile Rusçayı tanımakta, aktif ve pasif sözcü dağarcığını zenginleştirilmekte, dil öngörü yetenekleri oluşturmakta ve konuşma becerisinin geliştirmektedir. Rusçayı yurtdışında öğrenirken, Rus şairlerinin ve yazarlarının eserleri Rus dil ortamını modellemenin bir aracı haline gelmekte olduğu ve edebi metinlerin hedef dilin ülkesini ve kültürünü tanımak için etkili bir araç olmasının öğretisel değerini arttırdığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretimi, Edebi metinler, Dil Becerileri, Rus Literatürü, Rus Kültürü.

ABSTRACT

THE FUNCTION OF LITERATURE IN TEACHING RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

ZOYA SENGUDER

In the PhD thesis titled *The Function Of Literature In Teaching Russian As A Foreign Language*, it is aimed to study how students could permanently improve their four basic language abilities and communicative competence, while also teaching Turkish students Russian language in Faculties of Literature by utilizing the way how classical and contemporary Russian literary texts present Russian in a communicative and cultural context.

For this purpose, classical and contemporary Russian literature are discussed as options in teaching Russian as a foreign language for philological profile students. Apart from building the communicative competence of foreign students, a practice system is offered which aims to inform others about both contemporary Russian language and culture of the target language. Sample lessons of teaching Russian as a foreign language were given by using literary texts at different levels.

This study is dedicated to the use of literary texts in practical lessons of Russian for students of Faculty of Literature in foreign universities. Russian lessons that used literary texts have taken place in Istanbul University Faculty of Literature.

In the theoretical part of this study, we focused on process of foreign language teaching, features of the literature texts that are used, use of literature, fields of use, selection of these literature texts and adaptation of them. In the application part, examples from a few literary works are given that were used in Prep class lessons of Spoken and Written Expression and Spoken and Written Composition. L.N. Tolstoy's "Tri bublika i odna sushka" ("Three Kalachas and one bagel") and "Kostochka" ("The Plum Stone"), K.G. Paustovski's "Krujevnitsa nastya" ("Nastya the lace maker") and Y.Ya. Yakovlev's "Skripka" ("Violin") were the literary texts used in the lessons.

Thanks to the literary works, philology students learn Russian language with all of its rich culture and diversity, expand their active and passive vocabulary, improve their language prediction ability and talking skills. While learning Russian abroad, it is concluded that works of Russian poets and writers become a tool for modelling the Russian lingual environment as the fact that literary texts are an effective tool for knowing the country and culture of the target language increases its doctrinal value.

Keywords: Teaching of Russian as a foreign language, Literaturary Text, Russian Literature, Language Skills, Cuture.

ÖNSÖZ

Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretiminde Edebi Metinlerin İşlevi başlıklı doktora tezinin amacı yabancı dil olarak Rusça öğretiminde edebi metinlerin işlevini bilimsel bir şekilde incelemesi; Edebiyat fakültesi öğrencileri için Rus yazarların metinlerini kullanarak ve öğrencilerin bu eserlerin sanatsal özelliklerini ve kültürel değerlerini anlamalarıyla birlikte hedef dilin dört temel becerinin birbirine bağlı öğretimine yönelik programını geliştirmesidir. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında hazırlanan bu çalışma, bilgili ve sahip olduğu bilgiyi kullanabilen Rus dili uzmanları yetiştirmek için öğrenme sürecinde öğrenciyi merkeze alan edebi metinleri Hazırlık derslerinde, Rusça Sözlü ve Yazılı Anlatım derslerinde nasıl kullanılacağını, edebi metinlerin seçimi ve gerekirse uyarlanması nasıl yapılacağını ve edebi metinleri ile birlikte verilen okuma öncesi, sırasında ve sonrasında etkinliklerini incelemek amacıyla hazırlanmıştır.

Yabancı dil olarak Rusça da dâhil olmak üzere yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin, her şeyden önce çok işlevselliği sayesinde değerli olduğu iyi bilinmektedir (daha etkili bir öğrenme olanağı sağlamaktadır.) Edebi metin öğretisel, eğitimsel, kültürel yönleri ve hedef dilin konuşulduğu ülkenin kültür bilgisi ve dilsel işlevlerini uyumlu bir biçimde birleştirerek öğrenme sürecini daha etkili hale getirmektedir. Edebi metinler sadece okuma, yazma, dinleme, konuşma olmak üzere dört temel becerinin gelişiminde sınırlı kalmayarak kelime öğretimi, telaffuz, dilbilgisi gibi alt becerilerin gelişiminde de büyük rol oynamaktadır. Buna ek olarak dili hissetmelerini ve dilsel sezgilerin iyileştirilmesine de yardımcı olmaktadır. Böylelikle edebi metinler Rusça da dâhil olmak üzere doğal dillerin tümünün yabancı dil olarak öğretiminde daha verimli sonuçlar elde edilmesine katkı sağlamaktadır.

Doktora tezi olarak bu konunun seçilmesinin nedeni; Rusça da dahil olmak üzere yabancı dil öğretiminde öğrencilerin hedef dili sadece derslerde kullanması, derslerin dışında ise konuşma ortamını (hedef dilde iletişim kitlesi) bulamamasıdır. Araştırmamızı önemli kılan bir diğer husus Türkiye’de Rusçanın Türkiye ve Rusya arasındaki turizm, ticaret ve eğitim ilişkilerin artması gibi sosyo-politik ilerlemeler

bağlamında giderek önem kazanarak yaygınlaşması ve milli eğitim okullarında ve üniversitelerde öğretilmesidir. Bunun yanı sıra çalışmamız Türk üniversite öğrencileri ile yapılan ilk araştırma olma özelliği taşımaktadır.

Edebi metinlerin Rusçayı iletişimsel ve kültürel bir bağlam içinde vermesi ve öğrencilerin dil becerilerinin gelişimine katkı sağlaması kapsamında çalışmanın sonunda yabancı dil olarak Rusça öğretiminde edebi metinlerle farklı seviyelerde yapılan ders örneklerine yer verilmiştir.

Bu çalışmayı gerçekleştirmemi sağlayan, her aşamasında beni yönlendiren ve her konuda beni destekleyen, anlayışını hiçbir zaman esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Emine İnanır'a sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmada yardımlarından dolayı Prof. Dr. Canan Şenöz Ayata'ya teşekkür ediyorum.

Tez izleme komitemde bulunan, çalışmam konusunda beni yönlendiren Prof. Dr. Mine Yazıcı ve Prof. Dr. Emine Zeynep Günal'a, her zaman beni destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Türkan Olcay'a saygılarımı sunuyorum.

Doktora süresinde yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Gönül Üzelli'ye; İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalının tüm öğretim elemanlarına teşekkürlerimi sunuyorum.

Ve son olarak her zaman yanımda olan ve sonsuz anlayış ve sabırla bana yardımcı olan biricik kızım Pelin Şengüder'e destekleri için teşekkür ediyorum.

Zoya ŞENGÜDER

İstanbul, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
RESİMLER LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Metin Kavramı	8
1.1.2. Metin Türleri	19
1.1.3. Metin ve Söylem	22
1.2. Yabancı Dil Öğretiminde Metnin Kullanımı	25
1.2.1. Yabancı Dil Öğretiminde Metnin Yeri	25
1.2.2 Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Metin Türleri.....	29
1.2.3 Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretiminde Sözlü ve Yazılı Metinler	31

İKİNCİ BÖLÜM YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE EDEBİ METİNLER

2.1. Edebi Metin.....	34
2.1.1. “Edebi metin” kavramı.....	34
2.1.2. Edebi Metnin Diğer Metinlerden Farkı.....	39
2.1.3. Edebi Dilin “İmgesellik” Kavramı.....	43
2.1.4. Edebi Söylem	45
2.1.5. İmge Kavramı.....	46
2.2. Yabancı Dil Öğretiminde Edebi Metinlerin Kullanımı.....	49
2.2.1. Yabancı Dil Öğretiminde Edebi Metinlerin Yeri.....	49
2.2.2. Yabancı Dil Öğretimi İçin Gerekli Edebi Metinlerin Özellikleri	58
2.2.3. Yabancı Dil Öğretiminde Edebi Metinlerin Yararları	60
2.2.4. Dil Özelliklerinin İncelenmesinde Edebi Metinlerin Etkisi.....	68

2.2.5. Edebi Metinlerin Dil Becerileri Kapsamında İncelenmesi	73
2.2.6. Yabancı Dil Öğretiminde Edebi Metinlerin Kültürel Aktarım Bağlamında Önemi.....	76
2.2.7. Yabancı Dil Öğretiminde Okuma	81
2.2.7.1. Yabancı Dil Öğretiminde Okuma Edinimi	81
2.2.7.2. Okuma - Anlama Becerisinin Geliştirilmesi	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUSÇA ÖĞRETİMİ UYGULAMA SÜRECİNDE EDEBİ METİNLER

3.1. Edebi Metinlerin Seçimi ve Uyarlanması	106
3.1.1. Edebi Metinlerin Seçimi	106
3.1.2. Edebi Metinlerin Uyarlanması	120
3.2. Yabancı Dil Öğretiminde Okuma Etkinlikleri	136
3.2.1. Okuma Öncesi Yapılan Etkinlikler	140
3.2.2. Okuma Sırasında Yapılan Etkinlikler	144
3.2.3. Okuma Sonrası Yapılan Etkinlikler	149
3.2.4. Üretken Yenilikçi Teknolojilerin Kullanımı	154
3.2.5. Edebi Metin Çalışmasında Drama Ve Rol Oynama Kullanımı	156

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖRNEK DERS ANLATIMI

4.1. Hazırlık Sınıfı Örnek Edebi Metin Çalışması	163
4.2. Birinci Sınıf Örnek Edebi Metin Çalışması	167
4.3. İkinci Sınıf B-1 Seviyesi İçin Örnek Edebi Metin Çalışması	175
4.4. İkinci Sınıf B-2 Seviye İçin Örnek Edebi Metin Çalışması.....	196
SONUÇ.....	212
KAYNAKÇA	221
EKLER.....	236
ÖZGEÇMİŞ.....	274

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1:	Yapı ve İletişim İşlevler Bağlamında Metin Türleri.....	21
Tablo 1.2:	Öğretme Sürecinde Metin İşlevleri Tablosu.....	27
Tablo 2.1:	Dil Alanları	69
Tablo 2.2:	Okuma Türleri (Çağdaş yabancı dil öğretiminde aşağıdaki okuma türleri mevcuttur)	82
Tablo 2.3:	Yabancı dil seviyelerine bağlı olarak okuma alanındaki iletişimsel becerilere hâkim olma tablosu	96
Tablo 3.1:	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus dili ve Edebiyatı Programı Rusça Dersleri İçin Başlangıç Seviyede Olan Öğrencilerine Verilmesi Önerilen Edebi Eserler.....	114
Tablo 3.2:	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus dili ve Edebiyatı Programı Rusça Dersleri İçin Orta Seviyede Olan Öğrencilerine Verilmesi Önerilen Edebi Eserler.....	115
Tablo 3.3:	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Programı Rusça Dersleri İçin İleri Seviyede Olan Öğrencilerine Verilmesi Önerilen Edebi Eserler.....	116

RESİMLER LİSTESİ

Resim 4.1:	Bublik (Simit)	164
Resim 4.2:	Suşka (Kandil simiti) сушка - сухой белый хлеб в виде колечка;..	164
Resim 4.3:	Pirojok (Poğaç)	166
Resim 4.4:	Pryanik (Kurabiye).	166
Resim 4.5:	L.N. Tolstoy	169
Resim 4.6:	L.N. Tolstoy’un “Erik Çekirdeği” Öyküsünün İllüstrasyonu	171
Resim 4.7:	K.G. Paustovskiy (1892 – 1968).....	198
Resim 4.8:	Rus dantel çalışması.....	200
Resim 4.9:	Vologdaki dantel örnekleri	201
Resim 4.10:	Vologdaki dantel örnekleri	202
Resim 4.11:	Kadın kıyafeti. Vologda.....	202
Resim 4.12:	Yeletsk dantel örneği	203
Resim 4.13:	K.G. Paustovski, “Krujevnitsa Nastya” Öyküsünün İllüstrasyonu.....	209

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 2.1:** Edebi Metnin Okunması Sırasında Geleneksel İletişim Modeli..... 54
- Şekil 2.3:** Edebi Metnin Okunması Sırasında Konuşma Bazlı İletişim Modeli.... 55

GİRİŞ

Günümüzde kaydedilen teknolojik, bilimsel ve toplumsal gelişmeler doğrultusunda Rusça da dâhil olmak üzere yabancı dil öğrenmek bir tür gereklilik haline gelmiştir.

Bu gereklilik bağlamında yabancı dil öğretme ve öğrenme teknikleri de giderek önem kazanmaktadır. Nitekim Özcan Erişek ve Fatma Yücel gibi araştırmacılar, “Dil Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Yeri” adlı başlıklı çalışmalarında yabancı dil öğretimiyle ilgili görüşlerini şöyle ifade etmektedirler:

“Eğitim sürecinde yaşamı çok yönlü kavrayabilen, eleştirel değerlendirebilen, sorgulayabilen bireylerin yetiştirilmesi amaçlandığında, gerek derslerin daha katılımlı ve yararlı geçmesini sağlayan, gerekse öğrencilerin dış dünyayla ya da farklı kültürlerle barışık ilişkiler kurmasına olanak tanıyan edebi metinlerin yabancı dil derslerinde kullanılmasının bu amaca uygun sonuçlar doğuracağı açıktır. Bu bağlamda yabancı dil dersi artık salt belirli kuralların öğretildiği, düzensizlikli gündelik dil kullanımının kazandırıldığı ders olmaktan çıkacak, dili bütün yönleriyle öğrenciye aktaran ve öğrencide farklı düşünme ve algılama yetilerinin gelişmesine olanak sağlayan bir içerik kazanacaktır.”¹

Böylece günümüzde Rusça da dahil yabancı dil öğretiminde, öğrencilerin hedef dildeki iletişimsel yetisinin oluşması, dört temel dil becerilerini geliştirmesi, derslerde edinilen bilgiler, deneyimler ve iletişim becerilerinin çeşitli durumlarda kullanımının sağlanması amaçlanmaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için kullanılan öğretim yöntemleri arasında edebi metinlerle çalışmalar da yer almaktadır.

Edebi metinlerin, kullanılabilirliği ve yararlılığı konusunda pek çok araştırma yapılmıştır zira yabancı dil olarak Rusça öğretiminde yabancı öğrencilerle yapılan derslerde edebi metinlerin kullanımına özel önem verilmektedir. Hem klasik hem de çağdaş yazarların edebi metinleri kullanmanın yararları uzun zamandır bilimsel bir araştırma konusu haline gelmiş olsa da, bu tür materyallerin kullanımıyla ilgili sorular güncelliğini korumaktadır. Araştırmaların çoğu edebi metin kavramı, yararları, geçerliliği, seçimi, sadeleştirilmesi ve uygulama aşamaları ile ilgilidir.

¹ Özcan Erişek, Fatma Yücel, “Dil Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Yeri”, **Osmanlı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 3 Sayı: 2 Aralık 2002, S. 74.)

Çalışmamızın temelini belirleyen etmen Türk üniversitelerinde yabancı dil öğretiminin sahip olduğu özelliklerdir. Özellikle Türk üniversitelerinin Edebiyat Fakültelerinde, Rus Üniversitelerinin Hazırlık kurslarına kıyasla, yabancı dil olarak Rusça öğretimi; temel üniversite eğitiminin sisteme dâhil edilmesi, az sayıda ders saatleri, kalabalık sınıflar ve hedef dilin ortamının olmaması gibi özelliklerle karakterize olur. Bu durum yabancı dil olarak Rusça derslerinde edebi metinlerin kullanılmasına bilimsel bir yaklaşımın gerekli olduğunu göstermektedir.

Bu doğrultuda çalışmamızın konusunu; Rusçanın nitelikli bir biçimde öğretilmesi ve yabancı dil olarak Rusça derslerinin verimli kılınması için Rusça da dahil yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin kullanımına dayalı bir inceleme yapılması oluşturmaktadır ve aşağıda sıraladığımız üç temel üzerinden yürütülmüştür:

- Rusçada dahil yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin işlevleri;
- Türkiye'deki üniversitelerde Edebiyat fakültelerinde edebi metinlerle çalışmasının ilke ve teknikleri;
- Edebiyat fakültelerinde dil ortamının olmadığı durumlarda edebi metinlerle çalışmanın ve okuma öğretiminin özellikleri.

Bu üç temel üzerinden ilerlememizin nedeni edebi metinlerin çok yönlü işlevidir. Zira edebi metinler sadece Rus dilini öğrenme motivasyonunu arttırma aracı olarak hizmet etmekle kalmaz, aynı zamanda Rus kültürünün bir gerçeği ve Rus konuşmasının bir örneği olarak, dil bilgisi kaynağı ve okuma da dahil temel dil becerilerini geliştirme materyalidir. Ayrıca, edebi metinlerin konuları ve sorunları, yazarı tarafından ifade edilen görüşler, öğrencilerin bilincini ve ruhunu derinden etkileyebilir, bilişsel ve duygusal dürtüleri tetikleyebilir, okudukları üzerinde düşünme ve görüşlerini sözlü ve yazılı olarak ifade etme arzusu uyandırabilir. Bu sayede, hedef dildeki edebi eserin okunması, hedef dilin doğal ortamının dışında dili öğrenirken özellikle önemli olan öğrencilerin kendi sözlü ve yazılı metnini yaratmak için güçlü bir teşvik haline gelir.

Yabancı dil olarak Rusçanın öğrenme sürecine edebi metinlerin girilmesi sırasında çeşitli hedefler ve amaçlar takip edilir. Örneğin, edebi metinler öğrencilerin bilişsel aktivitelerini biçimlendirmeye ve geliştirmeye yardımcı olur, onlara kültür bilgisi hakkında bilgi verir, Rus halkının gerçeklerini ve tarihini, Rus kültürünü tanıtır; konuşma kültürünü ve ifade araçlarını genişletir vb. Edebi metinlerle yapılan çalışmalarda, konuşma, okuma ve dinleme becerileri oluşmakta birlikte Rusçada kendini ifade etme, konuşma, tartışma yürütme tekniği geliştirilir. Bu bağlamda, edebi metinler yabancı dil öğrenme sürecinde en önemli malzeme (materyal) haline gelir.

Yukarıda açıkladığımız üzere edebi metinlerin dil öğretiminde yerine getirdiği çok yönlü işlevi bağlamında çalışmamızın temel amacı yabancı dil olarak Rusça öğretiminde edebi metinlerin işlevini bilimsel bir şekilde incelemesi; Edebiyat fakültesi öğrencileri için Rus edebi metinlerini kullanarak ve öğrencilerin bu metinlerin sanatsal özelliklerini ve kültürel değerlerini anlamalarıyla birlikte hedef dilin dört temel becerinin birbirine bağlı öğretimine yönelik programını geliştirmesidir.

Böylece Rusçayı doğru, güzel ve etkili kullanan, düşünen, araştıran, öğrenen, sorgulayan, gelişen, hem kendisinin hem de ülkesinin geleceğine yön veren bireyler yetiştirmek amaçlanmıştır. Edebi metinlerle çalışma, öğrencilerin filolog olarak gelişmesini teşvik eder, çünkü filolojinin temelinde metinlerin mükemmel bir biçimde anlaşılması vardır.

Yabancı dil olarak Rusça öğretiminin sadece dil yapılarının değil, kültürün de öğretimi olduğu görüşünden yola çıkılarak yabancı dil olarak Rusça öğretiminin Rus kültürünün öğretimini sağladığı söylenebilir. Bu doğrultuda bu çalışmada yabancı dil olarak Rusçanın hem dil hem de kültür açısından tam anlamıyla öğretilmesine katkıda bulunabilmesi de amaçlanmıştır. Ayrıca, yabancı dil olarak Rusça öğretiminde edebi metnin etkin şekilde kullanılması, Rus ve Türk halklarının yakınlaşmasına yol açan ciddi bir adım olabilir. Böylece dil öğretiminin ülkeler arası toplumsal ilişkiler için de önem arz ettiği göz önünde tutulmalıdır.

Çalışmamızda belirlediğimiz bu amaçlara ulaşmak için kullandığımız temel yöntemlerden önce özellikle İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı öğrencilerinin almakta oldukları Hazırlık sınıfında, Rusça Sözlü ve Yazılı Anlatım (1. sınıf), Yazılı ve Sözlü Kompozisyon (2. sınıf) derslerinde edebi metinler nasıl uygulanacağı örneklerle ortaya koymaya dayanan inceleme ve uygulama sistemi belirlenmiştir. Bu süreçte öncelikle

- Bilimsel ve akademik literatür (kaynaklar) incelenmesi,
- Türk öğrencilerinin Rusça öğrenme koşulları analiz edilmesi,
- Türk öğrencilerin çeşitli öğretim düzeylerinde, Rusça edebi metinlerini okuma konusundaki ilgilerini tespit edip bu çalışma sürecinde olabilecek zorlukları açıklığa kavuşturmak amacıyla edebi metinlerin kullanımıyla dersler düzenlenmesi,
- Yabancı dil olarak Rusça dersleri için edebi metinlerin seçimi ve gerekli olması durumunda uyarlama kriterlerinin ele alınması,
- Farklı sınıflarda kullanılabilecek edebi metinlerin seçilmesi,
- Edebi metinleri okuma öncesi, sırasında ve sonrası yapılan alıştırmalar sistemi geliştirilmesi gibi çok aşamalı bir ilerleme programı belirlenmiş daha sonra bu program üzerinden kullanılacak yöntemler belirlenmiştir. Bu çerçevede çalışmamızda kullandığımız araştırma yöntemleri şöyledir:
- edebi metnin öğretici ve eğitici potansiyelini belirlemek için metnin anlamsal yapısını analiz etmede psiko - dilbilimsel yöntem;
- yabancı bir sınıfta Rusça edebi metinlerle çalışmaya ilişkin bilimsel verilerin sistemleştirilmesi ve genelleştirilmesi;
- pedagojik deneysel yöntemi: edebi metinleri kullanan derslerin düzenlenmesi de dahil olmak üzere hedeflenen bir edebi metin seçiminin

uygulanması için öğrencilerin Rus edebiyatını okuma ihtiyaçlarının tespit etmek amacıyla yapılan çalışma;

- söz edilen derslerde öğretmen tarafından kullanılan gözlem yöntemidir.

Yukarıda açıkladığımız amaç ve yöntemler bağlamında çalışmamız altı bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde metnin kavramı ve yabancı dil öğretiminde metinlerin kullanımı ele alınacaktır.

İkinci bölümde edebi metinlerin ayırt edici özellikleri anlatılacaktır. Edebi metinlerin Rusça da dâhil yabancı dil öğretiminde yerine ve önemine değinilecektir. Edebi metinler dil becerileri kapsamında incelenecektir. Yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin kültür aktarımını inceleyip değerlendirilecektir. Ayrıca yabancı dil öğretiminde okuma edinimine yer verilecektir

Üçüncü bölümde, yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin hazırlanması ve derslerde uygulanması ele alınacaktır. Edebi metinlerin seçimi ve sadeleştirilmesi incelenecektir. Yabancı dil öğretiminde okuma etkinlikleri açıklanacaktır. Ayrıca edebi metin çalışmalarında üretken yenilikçi teknolojilerin ve drama tekniğinin kullanımına değinilecektir.

Dördüncü bölümde edebi metinlerle yapılan çalışmalar Hazırlık, Rusça Sözlü ve Yazılı Anlatım, Sözlü ve Yazılı Kompozisyon gibi derslerle örneklendirilerek verilecektir. Özellikle Hazırlık sınıfında ve Sözlü ve Yazılı Anlatım derslerinde edebi metinlerin uygulamasına değinilecektir.

Beşinci bölümde sonuç olarak yabancı dil öğretiminde özellikle Hazırlık, Sözlü ve Yazılı Anlatım, Sözlü ve Yazılı Kompozisyon derslerinde edebi metinlerin kullanılmasıyla ilgili sonuçlar açıklanacaktır.

Rus Edebiyatı, geçmişten günümüze dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan insanların ilgi odağı olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Bu nedenle, ünlü Rus yazarların edebi eserlerinin kullanımı, Edebiyat Fakültelerinde okuyan Türk

öğrencileri de dahil olmak üzere birçok yabancı öğrencinin Rusça öğrenmeye olan ilgisini artırmaktadır. Bu doğrultuda çalışmamızın güncelliğini aşağıda verdiğimiz gereklilikler belirlemektedir:

- Genel olarak yabancı dilde ve özellikle Rusçada edebi metnin okunmasını ve analizini öğrenmek için çağdaş gereksinimleri mümkün olduğunca tam olarak hesaba katma gerekliliği;

- Edebiyat Fakültelerinde Rusça derslerinde edebi metinlerin kullanımına bilimsel bir yaklaşımın gerekliliği;

- Türkiye'de yabancı dil olarak Rusça öğrenmenin kalitesini ve etkinliğini artırma gerekliliği;

- Öğrenme sürecinde, öğrenme verimliliğini arttıran ve iletişim yetisini geliştiren yeni öğrenme materyalleri oluşturma ve kullanma gerekliliği.

Araştırmamızı önemli kılan bir diğer husus Türkiye’de Rusçanın Türkiye ve Rusya arasındaki turizm, ticaret ve eğitim ilişkilerin artması gibi sosyo-politik ilerlemeler bağlamında giderek önem kazanarak yaygınlaşması ve milli eğitim okullarında ve üniversitelerde öğretilmesidir.

Bunun yanı sıra çalışmamız Türk üniversite öğrencileri ile yapılan ilk araştırma olma özelliği taşımaktadır. Çalışmamızda Türk üniversiteleri Edebiyat Fakültesi öğrencileri için Rus edebi metnlerinin kullanılmasına dayanan araştırma konusu ilk kez ele alınacaktır. Çalışmamızın bilimsel olarak önemini belirleyen unsurlar ise şöyle sıralanabilir:

1. Yabancı öğrencilerin Rusçaya olan ilgisini çekmek için yabancı dil olarak Rusça öğretiminde edebi metinlerin işlevinin ve Rusça edebi metinleri öğrenme sürecinde kullanmasının genel karakteristiği vermek;

2. Çeşitli öğrenme aşamalarında yabancı dil olarak Rusça uygulamalı derslerinde okuma ve analiz için edebi metinlerin örnekleri sunmak;

3. Edebi metinleri kullanmasıyla düzenleyen ders örnekleri ve Türkiye üniversitelerin Edebiyat fakültesi öğrencileri için derslerle ilgili öneriler sunmak;

4. Edebi metinleri okurken öğrencilere beceri kazandıracak, giderek “deneyimli” okuyucular haline gelmelerini sağlayacak çeşitli okuma stratejileri nasıl öğretileceğini örneklerle göstermek.

Rusçanın yabancı öğrencilere verimli bir biçimde öğretilmesinde ve Rus kültürünün tanıtılmasında klasik ve çağ metinlerin kullanılması olumlu etki eden faktörler arasında yer alır. Çalışmamız da bu amaca adanmıştır ve bu alanda yapılacak yeni çalışmalara kaynaklık etmesini temenni ederiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Metin Kavramı

Anlamalı sözel semboller dizisinden oluşan üst yüzey iletişimsel birim olarak bir metne duyulan ilgi, metni incelemeye duyulan ihtiyaç ve onun analiz yöntemlerinin arayışı ile alakalıdır. Çünkü metinler aracılığıyla yabancı dil öğretimi, metinlerin çözümlenmesi ve yorumlanması esas alınarak gerçekleştirilen bir dil öğretimidir. Bu dil öğretiminin amacı hedef dilin dilbilgisi kurallarını bilmek ve farklı durumlarda uygun sözcükler ve dilsel yapılarla iletişim kurabilmektir. Metin, yapısında ve dil araçlarında ifade bulan bir anlam taşıyıcıdır. Bu nedenle de Rusça da dahil yabancı dil öğretiminde metinler, amaca götüren önemli araç gereçlerdir.

N.A. Lubimova “Ot priyema k metodu: kak proyti etot put s nayimenşimi poteryami” (“Teknikten yönteme doğru: bu aşamalar nasıl uygulanır”) adlı çalışmasında metindilbiliminden şöyle söz etmiştir:

“Çağdaş Rus dili öğretiminde metinle ilgili problemler, dilin farklı seviyelerindeki birimlerle ilgili dil bilgisini özetleyen “Metindilbilim” başlıklı bölüm kapsamında ele alınmaktadır. “Metindilbilimi” İngilizce Text Linguistics terimi, Almanca Textwissenschaft metinbilimi kavramının adaptasyonu sonucunda ortaya çıkmıştır.”²

Türk metindilbilimci ve yabancı dil uzmanı Canan Şenöz Ayata metindilbilimin amacını şu ifadelerle gösterir: “Metindilbilimin amacı, metinlerin yapılarını ve içeriksel kurgulanış biçimlerini ve bildirişimsel işlevlerini ortaya çıkarmak ve uygulamalı örneklerle göstermektir.”³ Metindilbilim metinsellik ölçütleri belirlemeye, metin türleri arasındaki ortak ve farklı özellikleri açıklamaya çalışmaktadır. Metindilbiliminin alanı içine metin üretme ve anlama süreçleri ile

² N.A. Lubimova, Ye.V. Buzalskaya, **Ot priyema k metodu: kak proyti etot put s nayimenşimi poteryami**, Sankt - Peterburg, Zlatoust, 2016, s. 52.

³ Canan Ayata Şenöz, **Metinbilim ve Türkçe**, İstanbul, Multilingual, 2005, s. 22.

metni üreten ve anlamlandıran kişilerin bilgileri dâhil edilmiştir.⁴ Son dönemlerde bahsettiğimiz metnibilimsel çalışmalar sayesinde metin türü odaklı yaklaşımın yabancı dil öğretiminde kullanılması büyük bir önem taşımaktadır. Böylece metinler, yabancı dil öğretiminin temel parçalarından biri olarak görülmektedir.

Çalışmalarımız öncelikle metnin öğretim faaliyetlerinin bir nesnesi olarak incelenmesine adanmıştır. Dolayısıyla metni hem dilbilim açısından hem de ruhdilbilim (psikolinguistik) açıdan ele almayı tercih ettik. Çünkü halen birçok dilbilimci, dilin belirli gerçeklerinin daha iyi anlaşılabilmesi için dilbiliminin ötesine geçilmesi gerektiğinin farkındadır. Dil materyalinin insan beyninde organize edildiği ve doğru zamanda dışarıya alındığı; bireyin zihinsel süreçlerinin de dışına çıkılmalıdır. Söz konusu zihinsel süreçler, ruhdilbiliminin konusudur.

Metnin ruhdilbilimi (psikolinguistik) açısından ele alınması, metnin daha da gelişmesi için umut vericidir. Çünkü metin, sadece metnin dış biçimiyle ele alındığında ve anlamsal yapısını belirleyen iletişim kuran bireylerin psikolojik özelliklerine başvurulmadan tek başına incelendiğinde dilbilimsel olguların derinliğini tam olarak anlamak imkânsızlaşır.⁵

Metin ruhdilbilimi açısından incelenirken ise dilsel kişilik ilginin merkezine yerleşir, metnin üretilme ve algılanma süreçleri bireyin konuşma ve düşünme faaliyetlerinin sonucu olarak, “dil sistemi öğelerinin yardımıyla.... gerçeğin bilincinde yansıtma yöntemi olarak” algılanmaktadır.⁶

Ruhdilbilim alanında tanınmış Sovyet psikoloğu L.S. Vygotski’nin çalışmaları ise temel alarak başlansa bile metnin, belli bir faaliyetin aktif konusu olan

⁴ A.e., s. 27 - 28.

⁵ O.S. Zorkina, “O psiholingvističeskom podhode k izučeniyu teksta”, **Yazık i kultura**, Novosibirsk, Obsčestvo s ograničennoy otvetstvennotyu, Tsentr razvitiya naučnogo sotrudničestva, 2003, s. 205.

⁶ V.P. Belyanin, **Osnovı psiholingvističeskoj diagnostiki: modeli mira v literature**, Moskva, Trivola, 2000, s. 13.

hafıza, düşünme, içinden konuşma vb. süreçlerin etkileşiminde karmaşık ve çok yönlü bir zihinsel aktivitenin temeli olarak algılanması çok tipiktir.⁷

Şenöz Ayata'nın öne sürdüğü gibi, kimi araştırmacılar, yukarıda bahsedildiği gibi, metinlerin zihinsel aktivite olduğunu baz alırken, kimi ise metinlerin iletişimsel boyutunu incelemelerinin odak noktası yaparken, kimileri de dilbilgisel bağlardan yola çıkar. Böylece, metindilbilim metinlerin belli özelliklerini ön plana çıkartarak çok sayıda metin tanımı üretilmesine yol açmıştır.⁸

Metin tanımları konusunda ise Rus dilbilimcilerinin görüşleri şu şekilde açıklanabilir. Örneğin, Rusya'da metnin ilk tanımı, Rus dilbilimci İ.R. Galperin tarafından yapılmıştır. Araştırmacıya göre:

“Metin; yazılı bir belge biçiminde nesnelleştirilmiş, tamamlanmış ve söz konusu belgenin türüne göre ölçünlü dille işlenmiş bir konuşma - yaratma sürecinin sonucudur. Belirli bir odak ve faydacı kuruluma sahip, farklı sözcüklerden, dilbilgisinden, mantıksal ve biçimsel bağlantı türleriyle birleştirilmiş bir başlık ile cümlelerden oluşan bir eserdir.”⁹

Galperin'in tanımdan yola çıkarak metin, kâğıda kaydedilmiş, her zaman kendiliğinden oluşan, düzenlenmemiş, tutarsız bir sözlü konuşma yerine, sözlü konuşmanın kurallarından farklı olarak kendi kurallarına sahip özel bir konuşma-yaratma faaliyetinin bir biçimi olarak anlaşılmaktadır.

E.G. Azimov ve A.M. Şçukin'in ise “Yeni metodik terimler ve kavramlar sözlüğünde” Rusça'da “tekst”, yani “metin” kavramı şu şekilde açıklanmaktadır:

“Metin (Latince “textum” - bağlantı, birleşme) konuşmanın veya yazmanın sonucudur, konuşma etkinliğinin bir ürünüdür; insanın konuşmayla iletişim sürecinde kullandığı temel iletişim birimidir. Metin, genel anlamıyla konusunun ve fikrinin bütünlüğüne ve göreceli olarak tamlığına, tutarlılığına ve sözdizimine (karmaşık söz dizileri bütünü ve cümle düzeyinde), kompozisyona ve mantıksal içyapıya sahiptir. Metin, her zaman konuşma dili, gazete dili,

⁷ A.A. Zalevskaya, **Slovo. Tekst: izbrannıye trudi: psiholingvistiçeskiye issledovaniya**, Moskva, Gnozis, 2005, s. 385.

⁸ Ayata Şenöz, **Metinbilim ve Türkçe**, s. 23.

⁹ İ.R. Galperin, **Tekst kak obyekht lingvistiçeskogo issledovaniya**, Moskva, Nauka, 1981, s.18.

bilimsel dil, sanatsal dil vb. olmak üzere belirli bir üsluba (biçeme) atıfta bulunulmasıyla karakterize edilir.”¹⁰

Yabancı dil olarak Rusça öğretimi alanında tanınan bir uzman olan A.A. Akişina, metnin konuşmanın bir ürünü (uygulama, sonuç) olduğunu düşünmektedir. Ona göre, metin, belirlenmiş hedefi gerçekleştiren sözlü bir çalışmadır.¹¹

Yabancı dil olarak Rusça öğretimi ve metindilbilimi uzmanı olan tanınmış bilimci N.V. Kulibina bir metni, yazarın genel düşüncesi çerçevesinde anlam açısından birbiriyle bağlantılı (tamamlanmış) cümleler dizisi olarak ifade etmektedir.¹²

Türk metindilbilimciler de batılı uzmanlar gibi dilbilim alanında “metin” kavramı konusunda çok sayıda farklı tanım olduğuna dikkat çekmektedir. Şenöz Ayata buna neden olarak da bir şeyin metin olup olmadığı araştırmacının belli bir anlayışına bağlı olduğunu belirtmektedir.¹³

Şenöz Ayata “Almanca ve Türkçede Metin Türü Olarak Yazın Eleştirisi” adlı çalışmasında “metin” kavramının gündelik dilde ve bilim dilinde farklı anlam taşıdığına dikkat çekmektedir. Gündelik dilde “metin” sözcüğünden birçok cümleden oluşan yazılı metin anlamı çıkarılmaktadır. Metindilbilimi bakımından sadece yazılı söz toplulukları değil, sözlü sözceleri de kapsamaktadır.¹⁴

Güncel Türkçe Sözlük’te de metin, “1. Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst. 2. Basılı veya el yazması parça, tekst”¹⁵ şeklinde tanımlanmaktadır.

¹⁰ E.G. Azimov, A.N. Şçukin, **Noviy slovar metodičeskih terminov i ponyatij (teoriya i praktika obučenija yazıkam)**, Moskva, İkar, 2009, s. 303.

¹¹ A.A. Akişina, O.Ye. Kogan, **Uçimsya uçit**, Russkiy yazık. Kursı, Moskva, 2016, s. 34.

¹² N.V. Kulibina, “Hudojestvenny tekst v lingvodidaktičeskov osmisleniyi”, **Doktora Tezi**, Moskva, Gosudarstvennyy institut russkogo yazıkı im. A.S. Puşkina, 2000, s. 3, s. 17. T.M. Nikolayeva, “Lingvistika teksta. Sovremennoye sostoyaniye i perspektivi”, **Novoye v zarubejnoj lingvistike**, No. VIII, Moskva, Progress, 1978, s. 6. (5 - 42).

¹³ Şenöz Ayata, **Metinbilim ve Türkçe**, s. 20.

¹⁴ Şenöz Ayata, **Almanca ve Türkçede Metin Türü Yazın Eleştirisi**, Mavibulut, İstanbul, 2003, s. 19.

¹⁵ TDK, **Güncel Türkçe Sözlük**, TDK (Çevrimiçi) www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.542544dfe73512.44393142, 23 Nisan 2019.

Gülşen Torusdağ'a göre, metin, "kültürel değişim sürecinde herhangi bir konu veya olayın, bilginin, yazılı ya da sözlü olarak, dil aracılığı ile oluşturulması sonucunda ortaya çıkan söz bütünüdür. Dil açısından metin, başı ve sonu ile kapalı bir yapı oluşturan, ardışık, sıralı ve anlamlı bütünler oluşturan tümceler dizisidir."¹⁶

Metin kavramına dair pek çok farklı tanım yapılmışsa da bu kavram üzerinde araştırmacıların birçoğunun birleştiği nokta, metnin birbiriyle bağlantılı birimlerden oluştuğudur. Doğan Aksan ise metni, "Bir iletişim sırasında gerçekleşen birbirleriyle ve dil dışı etkenlerle bağlantılı bir sözceler bütünü" olarak tanımlamaktadır.¹⁷

Rugenio Coseriu'a göre, hacimsel olarak metin, genel anlamıyla cümleden büyüktür ama aynı zamanda hedefin gerçekleşmesini sağlayan bir cümle de olabilir. Daha dar kapsamlı olarak yapılan dilbilimsel açıklamasına göre bazı metinbilimciler tek cümleden veya tek sözcükten oluşan sözceleri metin olarak görmektedir. Böyle durumlarda bu sözcelerin hangi bağlamda kullanıldığını bilmek gerekir.¹⁸

Metnin sınırları konusunda ise V.V. Volkov ve İ.V. Gladilina, bir metnin, öncelikle iletişim işlevi olmak üzere her tür dilsel işlevin yerine getirilmesini sağlayan anlamlı bir kelime dizisi olduğunu vurgulamaktadır (veya tek bir kelimedir). Bu açıdan metin hem diyalogdaki ayrı bir replik hem bir reklam sloganı hem de bir şekil veya sokak ismidir. Metnin sınırları çok geniştir.¹⁹ Metin ayrıca bir makale, bir röportaj, bir ders ve çok ciltli bir roman da olabilir. Bu durumda metin, birçok mikro metinden oluşur. Mikro metin, minimum hacme sahip bir metindir ve belli bir söylemin bir ürünüdür.²⁰

B.A. Uspenski'ye göre, bir dil birimi (morfem, kelime, ifade veya cümle) bir olguyu ifade ederken, metin ise bir durumu, yani güncel, kurmaca, gerçek ya da hayalimizde canlandırdığımız gerçekliğin bir parçasını ifade eder. Güncel bir durum

¹⁶ Gülşen Torusdağ, İlker Aydın, **Metindilbilim ve Örnek Metin Çözümlemeleri**, Ankara, Pegem, 2017, s. 12.

¹⁷ Doğan Aksan, "Metin Kavramı ve Tanımları", **Dilbilim Araştırmaları**, Cilt 2, Ankara, 1991, s. 91.

¹⁸ Şenöz Ayata, **Almanca ve Türkçede Metin Türü Olarak Yazın Eleştirisi**, s. 19. Eugenio Coseriu, "Textlinguistik. Eine Einführung", Tübingen, Narr, 1980, s. 28.

¹⁹ V.V. Volkov, İ.V. Gladilina, **Hudojestvennyy tekst v prepodavaniyi russkogo kak inostrannogo**, Tver, Tverskoy gosuniversitet, 2014, s. 7.

²⁰ Akişina, Kogan, **a.g.e.**, s. 35.

her zaman somuttur ve zaman - mekân konumları ile bağlaşımda ifade edilmektedir. Hayal edilebilir durum ise hem soyut hem de somut olabilmektedir. İkinci durumda olay, mekân ve zaman dışında düşünülemez.²¹

Avrústuryalı filozof L. Wittgenstein ise konuya çok daha farklı bir yorum getirir. Filozofa göre cümlelerin sözcük dizisi olarak incelenmesi, sadece doğrudan dil araçlarıyla değil, aynı zamanda iletilen mesajda yer alan objektif gerçeklikle ilgili bilgiyle birlikte iletilen mesajları içeren bir konuşma birimi olarak incelenmesinden çok farklıdır. “Ağaçlar hışırıyor” cümlesi yapısal bir şema olarak algılandığında; cümlelerin yorumlandığı metin içinde somut kullanımı düşünülür (belli bir anlam yüklenerek): “Sonbahar. Akşam. Karanlık ve soğuk. Ağaçlar hışırıyor.” Bahsedilen cümleye anlam katan yaşanan olaydır: “Ağaçlar hışırıyor.” cümlesi bu durumu, bu olayı anlatmaktadır.”²²

Böylece metin, dilsel biçimde sunulan durumla ilgili bir mesaj olarak yorumlanabilir. Durumun açıklamasının kapsamı ve dolayısıyla metnin kapsamı ve yapısı, mesaj için seçilen gerçekliğin parçasına ve konuşmacının tutumuna bağlı olan dilsel ifadenin biçimleri gibi çok farklı olabilmektedirler. Böylelikle metnin yapısal içeriği oluşturulur: Metnin içeriğinde sunulan genel durumun ilk baştan objektif gerçeklik tarafından belirlenen temalı bileşenlere ayrılması ve yazarın pozisyonu ile gerçekle olan ilişkileriyle düzenlenmiş bileşenler arasındaki bağlantının (olay örgüsü) kurulmasıdır. Metnin yapısal - içerik ve pragmatik (işlevsel) düzeni, konuşma dönüşümlerine tabi olan, belirli bir anlamsal amacı gerçekleştiren ve çevreye uyan dil araçlarının seçimini ve düzenlemesini belirler. Metnin yapısı, konuşma analizini önceden belirler.²³

Metnin yapısı, metni oluşturan ve metnin analizi sırasında bir tür araç görevini yerine getiren bileşenlerinden bahsedilirken metin kategorisi kavramından söz edilmesi gerekmektedir. Azimov’un değişiyile, metnin kategorisi; metnin anlamı,

²¹ B.A. Uspenski, **Ego Loquens. Yazık i kommunikatsionnoye prostranstvo**, Moskva, MGGU, 2007, s. 98 - 99.

²² L. Witgenşteyn, **Filosofskiye raboti**, Cilt 1, Moskva, Gnozis, 1994, s. 21.

²³ K.A. Rogova, D.V. Kolesova ve diğerleri, **Tekst. Teoreticeskiye osnovaniya i prinsipi analiza**, Sankt - Peterburg, Zlatoust, 2011, s. 9 - 10.

dili, konuşma ve metin araçları yardımıyla yansımaları sağlayan metnin temel bir özelliğidir. Metnin kategorisi, bütünlük, bağlaşıklık, tamlık ve bağımsızlık içermektedir.²⁴

Bazı Türk metindilbilimcilerine göre, genel anlamıyla metin, konuşma veya yazma sonucu olan ve algılandığında yaratılan metnin oluşma sürecine özgü bir dizi şartı ve ilişkiyi içeren bir takım temel metin özellikleri ile karakterize edilir.²⁵ Birçok araştırmacı ve uzmanlar Robert - Alain de Beaugrande ve Wolfgang Ulrich Dressler tarafından belirlenen 7 metinsellik ölçütünü temel alır. Bu 7 ölçüt şunlardır:

1. Bağlaşıklık (cohesion): metnin bağlaşıklığı;
2. Bağdaşıklık (coherence): metnin bütünlüğü, anlamsal birliği;
3. Amaca uygunluk: konuşanın niyeti, amacı;
4. Kabuledilirlik: alımlayıcının dâhil edilmesi;
5. Duruma uygunluk: metnin duruma uygun olması;
6. Bilgisellik: yazarın yorumunda gerçeklikle ilgili bilgisini ileten metnin içeriği;
7. Metinlerarasılık: metnin, küresel metin ortamına dâhil edilmesi.²⁶

Bu metinsellik ölçütleri ileride ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Araştırmacı Galperin, metnin, gramer kategorilerini incelerken ve metnin bazı tipolojik özelliklerini tanımlamaya çalışırken, sanatsal ve sanatsal olmayan (resmi metinler, gazete yazıları, bilimsel metinler) arasındaki temel farklılıkları ortaya çıkarır. Daha önceden bahsedildiği gibi dilin işlevsel biçemlerinin her birinde gramer kategorileri farklı şekilde uygulanmaktadır ve hepsi bir arada olmayabilmektedir. Örnek olarak, edebi eserlerde estetik-bilişsel (kognitif) işlev, arzu edilen yön

²⁴ Azimov, Şçukin, **a.g.e.**, s. 303.

²⁵ Türk Dilbilimciler metnin temel özelliklerini metinsellik ölçütleri (Canan Şenöz Ayata, Gülşen Torusdağ), metin oluşturma ölçütleri veya metin odaklı ölçütler (Şükran Dilidüzgün) olarak adlandırmaktadır.

Bkz. Şenöz Ayata, **Almanca ve Türkcde Metin Türü Yazın Eleştirisi**, s. 35. Torusdağ, Aydın, **Metindilbilim ve Örnek Metin Çözümlemeleri**, s. 16. Şükran Dilidüzgün, **Metinbilim ve Türkçe Öğretimi**, Ankara, Anı, 2017, s. 27.

²⁶ Robert - Alain de Beaugrande, Wolfgang Ulrich Dressler, **Introduction to Text Linguistics**, London and New York, Longman, 1981, s. 113.

doğrultusunda kırılarak dilin diğer tüm işlevlerini dönüştürür. Bunun haricindeki metinlerde ise bu işlevler kırılmamış halde bulunurlar.²⁷

Yukarıda söz ettiğimiz bu farklı metin görüşlerine rağmen dilbilimcilerin üzerinde anlaştıkları önemli bir nokta söz konusudur. “O da bir dilsel yapının metin olarak adlandırılabilmesi için belirli metinsellik ölçütlerini yerine getirmesi gerektirir.”²⁸

1.1.1. Metinsellik Ölçütleri

1.1. başlık numaralı bölümde, bağlaşıklık, bağdaşıklık, amaca uygunluk, kabuledilirlik, duruma uygunluk, bilgisellik ve metinler arası olmak gibi metnin yedi temel özellikleri sayılmıştır.

Gülşen Torusdağ’a göre, metin, metinselliğin bu yedi ölçütünü dâhil eden iletişimsel bir oluşumdur. Bu ölçütlerden birinin yeteri kadar karşılanamaması halinde metin, dolayısıyla da hedeflenen iletişimsel işlev gerçekleştirilemeyecek.²⁹

Söz edilen metinsellik ölçütlerinden “bağlaşıklık” ve “bağdaşıklık” metni içi dilbilgisel ve sözcüksel ilişkileri ve tutarlığı barındırdıklarından dolayı metin odaklı ölçütler kabul edilmektedir. Metnin iletişimsel işlevini yerine getiren diğer ölçütler ise bağlamla ilgili metindışı öğelerle ilgilidirler.³⁰

1. Bağlaşıklık (Cohesion)

Bağlaşıklık, “... Doğrudan metnin yüzey yapısıyla yani sözcük ve sözdizim ile ilgili olan, tümcelerin birbirlerine dilsel bir bütünlük sağlayacak şekilde eklemlenerek bir metin oluşturmasını sağlayan, metin içi ilişkileri kuran dille ilgili özelliklerin tümüdür.”³¹

2. Bağdaşıklık (Coherence)

²⁷ Galperin, **a.g.e.**, s. 24.

²⁸ Şenöz Ayata, **Almanca ve Türkçede Metin Türü Yazın Eleştirisi**, s. 24.

²⁹ Torusdağ, İlker Aydın, s. 16.

³⁰ Şükran Dilidüzgün, **Metinbilim ve Türkçe Öğretimi**, Ankara, Anı, 2017, s. 28.

³¹ Torusdağ, Aydın, **a.g.e.**, s. 17.

Bu ölçütü Torusdağ ve Aydın şöyle açıklamıştır: “Bağlaşıklık, metnin yüzeyinde yer alan dilsel öğeler aracılığı ile görülürken, bağdaşıklık metnin derin yapısında ortaya çıkan anlamlar arasındaki mantıksal bağlantılarla belirir. Metnin soyut, anlamsal boyutunu temsil eden derin yapı, somut yapının aksine, görünmeyen ancak belli bir yorum süreci sonunda algılanabilen bir yapıdır.”³²

Amaca uygunluk

Dilidüzgün’e göre, “Gönderici, iletişim biçimini belirleyen dilsel ve anlamsal öğeleri belli bir amaçla ve belirli bir hedef kitlesine göre saptar.”³³ Bahsedilen ölçüt, metin üreticilerinin amaçlarını gerçekleştirmek için metinlerini kullandıkları her türlü yolu belirtir. Her metnin amacı, okuyucu veya dinleyicisiyle iletişim kurarak bir bilgilendirme sağlamak, okuyucu veya dinleyici üzerinde bir etki yapmaktır.³⁴

Kabuledilirlik

Bir metnin kabuledilirlik ölçütü karşılayabilmesi için uygun bir durum bağlamında iletişimsel amacına göre, bir biçimde bağlaşıklık ve bağdaşıklık özelliklerini barındırması gerekir. Metni algılayan kişi, gerekli yönlendirmeleri metinden çıkarabiliyorsa, metin bu ölçütü karşılıyor demektir.³⁵

Duruma uygunluk

Bu ölçütü Torusdağ ve Aydın şöyle açıklamıştır: “Metinde anlatılan olayların duruma uygun olması, metnin iletişimsel amaçlarının durum bağlamında belirlenmesini sağlayan unsurlardır. Metnin, konusuna, amacına, ait olduğu türe ve hitap ettiği gruba uygun olacak şekilde üretilmesidir.”³⁶

Bilgisellik

³² A.e., s. 17.

³³ Dilidüzgün, a.g.e., s. 33.

³⁴ Torusdağ, Aydın, a.g.e., s. 17.

³⁵ Dilidüzgün, a.g.e., s. 35.

³⁶ Torusdağ, Aydın, a.g.e., s. 20.

Dilidüzgün'ün belirttiği gibi, metnin bilgisellik ölçütü karşılayabilmesi alıcısı için yeni ve beklenmedik bilgiler taşıması şarttır.³⁷

Metinlerarasılık

Metinlerarasılık, her metnin kendinden önce üretilmiş metnin biçemlerinden, izleklerinden etkilenmesi ve onlarla etkileşimidir. Dilidüzgün bu konudaki düşünceleri şöyle aktarmıştır: “Metinlerde, metinlerarası ilişkiler diğer metinlerden yapılan alıntılar, diğer metinlere yapılan göndermeler, kültürel öğeler ve karşılıklı konuşmalarda da önceki sözlere yönelik hatırlatmalar kullanılarak sağlanır.”³⁸

H.B. Kulibina, birçok Sovyet ve Rus bilim adamının görüşlerine dayanarak “Hudojestvennıy tekst v lingvodidskiçeskom osmısleniyi” (“Dilbilimsel Didaktik Anlamda Edebi Metin”) adlı doktora tezinde metni nitelendiren birçok özelliği vermektedir: iletişimsel yönlendirmelik (S.I. Gindin, A.A. Leontyev, A.I. Novikov ve diğer) ve iletişimsel tamamlayıcılık (Yu.M. Lotman), bilişsellik (I.R. Galperin, Z.N. Kličnikova ve diğer), alt metnin varlığı (A.A. Brudniy, K.A. Dolinin), yapısal ve anlamsal birlik (T.M. Nikolayeva), bütünlük (A.A. Leontyev), bağlılık (I.R. Galperin), çok boyutluluk (M.M. Bahtın, G.V. Stepanov), diyalogizm (M.M. Bahtın), belli bir okuyucu tipine yönlendirilmişlik (Yu.M. Lotman, Yu.A. Sorokin, G.V. Stepanov ve diğer) ve diğerleri.³⁹

Yukarıda bahsettiğimiz metinsellik ölçütlerin çoğu Alain de Beaugrande ve Wolfgang Ulrich Dressler tarafından belirlenen 7 metinsellik ölçütüyle örtüşmektedir. Çünkü Rus araştırmacı ve uzmanlar tıpkı yabancı uzmanlar gibi Beaugrande ve Dressler'in metinsellik ölçütlerini temel almaktadır. Bu 7 metinsellik ölçütüyle örtüşenler iletişimsel yönlendirmelik ve iletişimsel tamamlayıcılık, bilişsellik, yapısal ve anlamsal birlik, bütünlük, bağlılık ve belli bir okuyucu tipine yönlendirilmişliktir. Diğer ölçütleri ise Rus dilbilimciler kendileri geliştirmiştir. Bunların arasında: alt metnin varlığı, diyalogizm ve diğerleri bulunmaktadır.

³⁷ Dilidüzgün, **a.g.e.**, s. 35.

³⁸ **A.e.**, s. 35.

³⁹ Kulibina, Hudojestvennıy tekst v lingvodidskiçeskom osmısleniyi, s. 31.

Alt metnin varlığı

Metnin içeriğini oluşturan ve metnin anlaşılması için gereken her şeyi doğrudan, tam anlamıyla ifade eden metin bulmak zordur. Bilim adamlarına göre bir alt metnin özel ve düzenli kullanılan dil araçlarıyla ifade edilmemiş şekilde bulunması, metnin karakteristik bir özelliğidir.⁴⁰ Bu anlamda gizli anlamları içeren bilimsel veya resmi-iş olan metinler dâhil olmak üzere herhangi bir metnin alt metni bulunmaktadır. Bir metni söyleyen veya yazan kişinin, metnin anlaşılması için gerekli bir koşul olan ya da bu metnin kime yazıldığını belirten bilgileri dâhil etmesine gerek yoktur. Bir şekilde okuyucuya bu bilgilerin metin için güncel olduğunun açıkça gösterilmesi yeterlidir.⁴¹

Diyalogizm

Şirova'ya göre diyalogizm, teorik anlamda bir metin ölçütü olarak amaca uygunluk ve metinlerarası gibi metin ölçütlerinin temelidir. “Diyalogizm” kavramının temelinde, diyalogu bir kişinin varlığının itici gücü olarak gören M.M. Bahtin'in fikirleri yatar: “Var olmak, diyalogla iletişim kurmak demektir. Diyalog bittiğinde her şey biter, bu nedenle diyalog sona ermemelidir <...>. Her şey bir araç, diyalog ise bir amaçtır. Bir ses, hiçbir şeyi bitirmez, hiçbir şeye izin vermez. İki ses ise var olmanın en basit temelidir”⁴²

M.M. Bahtin'e göre:

“Hâkim olunmuş ve öğrenilen bütün kültürler; göndericilerin alıcılarla, yazarların okuyucularla, çağdaşların önceki nesiller ve sonraki nesillerle, kendi kendisiyle ve sonunda bir kişinin dünya ile yapmış olduğu bilinçli diyalogların sonucu olarak bir diyalog unsuruna dayalıdır. Çünkü dünyayı anlamak, sadece bir sembolik ifade kazanırken netleştirilir ve toplumun manevi kültüründe sabitlenir.”⁴³

⁴⁰ L.A. İsayeva, “Vidı skritıh smıslıv i sposıbı ih predstavlenıyav hudojestvennom tekste”, **Doktora Tezi**, Krasnodar, 1996, s. 30.

⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz.: A. A. Brudniy, **Smıslıvoye vospriyatiye reşevogo soobcheniya (v usloviyah massovoy kommunikatsiyı)**, Moskva, Nauka, 1976, s. 152 - 158; K.A. Dolinin, “Tekst i proizvedeniye”, **Russkiy tekst**, No.2, 1994, s. 7 - 14.

⁴² M.M. Bahtin, **Problemy poetiki Dostoyevskogo**, Moskva, Sovetskaya Rossiya, 1979, s. 294.

⁴³ Bahtin, **a.y.**

Bilimde bir metnin kategorisinin durumu hakkında ortak fikir birliği yoktur. Metnin niteliklerinin (özelliklerinin) kategorilere göre sınıflandırılması için net olmayan kriterler, açıkça bir hiyerarşi oluşturulmasına izin vermemektedir. Dolayısıyla, mevcut olan metinsellik ölçütlerinin listeleri heterojendir ve çoğu zaman yalnızca bilim adamının kendisi için belirlediği amaçlara göre belirlenmektedir. Üstelikte kategori sayısı sürekli artmaktadır. 1990'lı yıllarındaki dilbilimsel çalışmalarda bu kategoriler elliden fazla iken şimdilerde bu liste daha da kalabalıklaşmıştır.⁴⁴

Metnin bütün özellikleri önemlidir. Ancak bazıları araştırma problemlerinin çözülmesi ve metnin analizi için diğerleri ise metnin didaktik amaçları, anadil ve yabancı dil öğretiminde kullanılmaktadır.

Şenöz Ayata, Matthias Dimter'in "Textklassenkonzepte heutiger. Alltagssprache: Kommunikatonssituation, Textfunktion und Tekstinhalt als Kategorien alltagssprachlicher Textklassifikation" adlı çalışmasından alıntı olarak Dimter'in böyle bir ifadesini belirtmektedir: "Bir dilsel yapının, metin sayılabilmesi için metinsellik kriterlerine uymasının dışında belli bir metin türüne ait olması gerekmektedir."⁴⁵

1.1.2. Metin Türleri

Akişina'ya göre, metinler her zaman belirli metin türlerinin birer örneği, gerçekleşme biçimidir. Araştırmacı, yazılı metinlerinin standart tipleri ve türleri olduğunu ve herhangi bir kişi, ana dilinde okumaya veya yazmaya başladığında metnin yapısını öngörebilmektedir. Bu da okumayı ve yazmayı kolaylaştırır.⁴⁶

Şenöz Ayata'nın "Almanca ve Türkçede Metin Türü Yazın Eleştirisi" adlı çalışmasında metin türü kavramı şöyle tanımlamaktadır:

⁴⁴ İ.A. Şçirova. Ye.a. Gonçarova, **Mnogomernost teksta: ponimaniye i interpretatsiya**, Sankt - Peterburg, Kmişny Dom, 2007, s. 101 - 102.

⁴⁵ Şenöz Ayata, **Almanca ve Türkçede Metin Türü Olarak Yazın Eleştirisi**, s. 25. Dimter Matthias, "Textklassenkonzepte heutiger. Alltagssprache: Kommunikatonssituation, Textfunktion und Tekstinhalt als Kategorien alltagssprachlicher Textklassifikation", Tübingen, Niyemeyer, 1981, s. 2.

⁴⁶ Akişina, Kogan, **a.g.e.**, s. 35 - 36.

“Metin türleri, bir toplumun tarihsel süreç içinde doğan çeşitli bildirimsel gereksinimlerini karşılamak üzere oluşturulmuş, çeşitli sosyo - kültürel faktörler tarafından belirlenen, işlevsel ve yapısal özellikler taşıyan metin oluşturma örnekleridir.”⁴⁷

Rus metin dilbilimcileri ise *metin türü* dışında *metin tipi* ve *metin çeşidi* terimlerini kabul etmektedir. Türkçe’de ise metinbilimi alanında çok sayıda terim geliştirilmemiştir. Bundan dolayı genellikle metin türü terimi kullanılmaktadır.⁴⁸

Dilidüzgün, bir metnin belli bir tür altında sınıflandırılabilmesi için dört koşulu karşılaması gerektiğini belirtmektedir:

1. Metnin iletişimsel amacının o tür sınıfının iletişimsel amaçlarıyla eşleşmesi;
2. Kelime dağarcığı ve kavramlarının uyması;
3. Sözdizimsel yapıların paralellik göstermesi;
4. Eş ifade alanını paylaşmaları.⁴⁹

Böylece, Akşit Göktürk’ün “Okuma Uğraşı” adlı çalışmasında belirttiği gibi:

“Metin türleri dilbilimi, tartışma, mektup, görüşme, reklam, reçete, radyo-televizyon haberi, dilekçe, telgraf, hava raporu, gazete haberi gibi gündelik metinlerle, estetik, yazınsal anlatı türünden kurmaca nitelikli, ya da dinsel, bilimsel türden kullanmalık metinlerin her birinde, o metnin kendisinden öte taşan birtakım yerleşik örgütlenme öğelerinin bulunduğu varsayar.”⁵⁰

Bir metin türünün belirlenmesi, sadece yüzeysel yapısındaki dilsel ve dilbilgisel özelliklerine değil, iletişimsel işlevinin saptanmasına da bağlıdır.⁵¹ Metinler taşıdıkları iletişimsel amaçlara ve içinde yer aldıkları sosyal bağlamlara koşut olarak belli yapısal ve söylemsel özellikler taşımaktadırlar. Böylece metinler kullanıldıkları sosyal bağlam ve işlevlere bağlı özellikler gösterdiklerinde belli bir metin türüne ait olmakta, belli bir tür altında incelenmekte ve kullanılmaktadır.⁵² Bu düşünceyle metin türlerinin yapı ve işlev bağlamında tablo olarak değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

⁴⁷ Şenöz Ayata, *Almanca ve Türkçede Metin Türü Olarak Yazın Eleştirisi*, s. 27.

⁴⁸ A.e., s. 27.

⁴⁹ Dilidüzgün, *a.g.e.*, s. 41.

⁵⁰ Akşit Göktürk, *Okuma Uğraşı*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1997, s.31.

⁵¹ Dilidüzgün, *a.g.e.*, s. 41.

⁵² A.e., s. 93.

Tablo 1.1: Yapı ve İletişim İşlevler Bağlamında Metin Türleri

İşlev	Konu	Yer	Metin Türü
1. Kanıtlama İşlevi 2. Betimleme İşlevi	Siyaset Ekonomik Sosyolojik ve vb.	Gazeteler, dergiler, radyolar, TV ve vb.	Makale Deneme Eleştiri yazıları Raporlar Düşünce ve felsefe yazıları Bilimsel dergi yazıları Röportaj İş mektupları vb.
1. Anlatma İşlevi 2. Betimleme İşlevi	Kişiyi Özgü	Kişisel yazışmalar	Mektup Günlük Yaşam öyküsü Telgraf Faks Elektronik posta vb.
1. Bilgilendirme İşlevi 2. Çağrı İşlevi	Eğitim ve Öğretim	Kurumlar	İş mektupları Evraklar Resmi belgeler Duyurular Ders kitapları Ek materyaller vb.
1. Kanıtlama İşlevi 2. Açıklama İşlevi 3. Bilgilendirme İşlevi	Araştırma	Konferanslar Bilim kurumları Okullar Üniversiteler	Makale Monografi Rapor Tez vb.
Sanatsal İşlev	Çeşitli konular	Kitaplar Dergiler	Öykü Roman Hikâyeler Şiir Masal Fıkra vb.

Kaynak: Akişina, Kogan, a.g.e., s. 37 - 38'den aktarılmıştır.

Üstteki tabloda metinler yapı ve işlevleri bağlamında değerlendirilmiş ve belirlenen açıklayıcı işlevli metin, betimleme işlevli metin, çağrı işlevli metin, bilgilendirme işlevli metin, kanıtlama işlevli metin ve anlatma işlevli metin türü başlıkları altında sınıflandırılmıştır.

1.1.3. Metin ve Söylem

Metnin, kültürel-tarihsel ve iletişimsel bağlamlara dâhil edilmesi, metnin yaratılmasına ve algılanmasına eşlik eden ekstra dilbilimsel faktörlerin dikkate alınması, günümüz dilbilimsel araştırmalarında “söylem” teriminin güncelliğini teşvik etmiştir.

Azimov ve Şukin’in “Noviy slovar metodiçeskih terminov i ponyatiy (teoriya i praktika obučeniya yazıkam)” (“Yeni metodik terimler ve kavramlar sözlüğü” (dil öğretim teorisi ve pratiği)) söylemin şu yönde tanımlanmasına yol açmıştır:

“Söylem (Fransızca discourse – sözlü; Latince discursus – konuşma, söyleşi), bağlı metin, cümle ötesi birliğidir. Söylem analizi ve metindilbilim, dilbilimin yakın alanlarını oluşturur. Metin, genel olarak soyut formal bir yapı olarak anlaşılmakta, söylemde ise durum açısından ele alınan metnin çeşitli güncelleme türleri düşünülmektedir. Söylem kavramı, çağdaş anlamıyla bilimsel dolaşıma bilişsel dilbilimin gelişimi nedeniyle XX. yüzyılın ortalarında dâhil edilmiştir.”⁵³

Başlangıçta “söylem” kavramı, dilin gerçek zamanlı olarak kullanımıyla ilişkiliydi. Daha sonraları “söylem kavramı”, insanların iletişim biçimi olarak, “hareket halindeki dil” olarak anlatılmaya başlanmıştır. Modern dilbilim söylemi dilin anlatım süreci olarak görür. Söylem bir süreç ise o zaman ifade etme yöntemi de bu sürecin sonucu olan bir metindir. Bu bağlamda konuşma faaliyetleri dizisinin konuşma olarak değil de (hitabet dili, yargılama dili) söylem olarak adlandırılması önerilir. Böylece Azimov ve Şukin’in belirttiği gibi:

“Söylem, belirli bir iletişimsel oluşma kapsamında konuşma anında gerçekleştirilen bir konuşma olayı olarak, konuşma etkinliği sürecinde çeşitli iletişim olaylarında iletişimsel niyeti çözme yöntemi olarak anlatılabilir.”⁵⁴

Birçok bilim adamı “söylem” kavramını, oluşumunu ve algılanmasını etkileyen dilsel ve ekstra dilbilimsel unsurları içeren, karmaşık bir iletişim olgusu olarak tanımlamaktadır (T. A. van Dijk, A.Y. Kibrik, Yu. N. Karaulov).⁵⁵

⁵³ Azimov, Şukin, **a.g.e.**, s. 63 - 64.

⁵⁴ **A.e.**, s. 64.

⁵⁵ N. V. Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, Sankt - Peterburg, Zlatoust, 2015, s. 45.

Rus metindilbilimci İ.T. Kasavin, söylemi bir metnin oluşmasıyla ilgili etkinlik süreci olarak tanımlarken, söylemin “bağlamla etkileşimi sırasında iletişim eylemine doğrudan dâhil olduğu anda alınan tamamlanmamış bir “canlı” metin olarak kabul eder. Yazarından mekânsal, zamansal ve diğer parametrelerle uzaklaşmış bir metin, söylemden farklıdır”.⁵⁶

Kasavin, “metin”, “bağlam”, “söylem”, kavramlarının birbirleriyle bağlantılarını anlatırken dilsel gerçeklik olan metnin, yalnızca belirli bir anlamsal ortamda - bağlamda bir anlamsal birim olarak mevcuttur. Bağlam ise söylem yoluyla metinde ifade edilmektedir. Söylem, metin ve bağlam dışında düşünülemez.⁵⁷ Deniz Zeyrek’in de belirttiği gibi, “Kimi yaklaşımlarda bağlamın içine aldığı bir öge olan metin, anlamları gerek sözlü, gerek yazılı biçimde dilbilgisi yapılarıyla sunan ögedir.”⁵⁸

Metindilbilimciler daha önceden “söylem” ve “metin” kavramlarının birbirinden farklı olduğunu savunurken artık metnin oluşum sürecinde yer almasından dolayı söylem teorisini metin teorisine dâhil etmektedirler.⁵⁹ Böylelikle “metin” ve “söylem” kavramları birbirine bağlıdır. Her bir söylem aynı zamanda bir metindir. Ama her metin, bir söylem değildir. Örneğin, rafta bulunan bir kitap, bir okuyucunun eline geçene kadar bir metin olarak kalacaktır.

V.V. Zyablova’ya göre, metin ve söylem arasındaki temel farklar şöyledir:

1. Söylem pragmatik, metin ise yalnızca dilbilgisel bir kategoridir;
2. Söylem, süreç kategorisi, metin ise sonuç kategorisidir;
3. Metnin yapısı soyuttur, söylem ise bu yapının gerçekleşmesidir.⁶⁰

Modern edebiyat biliminde de önemli konularından biri, metin ve söylem arasındaki ilişkidir. Hollandalı bilim adamı Teun A. van Dijk, “Söylemin Tanımına

⁵⁶ İ.T. Kasavin, **Tekst. Diskurs. Kontekst. Vvedeniye v sotsialnuyu epistemologiyu yazıka**, Moskva, Kanon, 2008, s. 362.

⁵⁷ **A.e.**, s. 362.

⁵⁸ Deniz Zeyrek, “Söylem ve Toplum”, **Söylem Üzerine**, Ed.: Ahmet Kocaman, Ankara, Hitit Yayınevi, s. 65.

⁵⁹ İ.T. Kasavin, **a.g.e.**, s. 152.

⁶⁰ N.N. Zyablova, “Diskurs i yego otličiye ot teksta”, **Molodoy uçenyı**, No. 4 (39), Moskva, İzdatelstvo Molodoy uçenyı, Sayı: 4 (39) / 2012, s. 223.

Doğru” adlı eserinde, metin ve söylem farklılaşmasını şu şekilde açıklamaktadır: “Söylem”, sözyelem, dil becerisi, gerçek konuşma eylemiyle ilgili bir kavramdır. “Metin” ise dil sistemi veya dil yetisiyle bağlı bir kavramdır”.⁶¹ Dijk’in düşüncelerine katılan Rus edebiyatbilimcisi Yu. Rudnev de söylemin metin olmadığına, ancak metnin içinde var olduğuna; söylemin bir nevi konuşma eylemi (veya iletişimsel eylem) ve eylemin bir sonuç olduğunu neticesine öne sürer.⁶²

Kulibina söylemin, süreç ve sonucun bir birleşimi olarak anlaşıldığına dikkat çekmektedir. Sözleştirilmiş sözlü - düşünme aktivitesi (“süreç olarak söylem”) iletişim sürecinde ortaya çıkan metinlerin bileşiminde kendini göstermektedir (“sonuç olarak söylem”) Böylece metin, söylem kapsamında bir birim olarak görünür.⁶³

D.M. Hasanova’nın ileri sürdüğü gibi metin ve söylem kavramlarını netleştiren modern araştırmacılar, bir dil materyali olan metnin, her zaman tutarlı bir konuşma yani bir söylem olmadığını vurgulamaktadır. Her metin bir söylem değildir. Ama söylem her zaman bir metindir ve bunun tersi ise yanlıştır. Her söylemin bir metin olması nedeniyle söylem teorisi, metnin en yüksek seviyede bir dil birimi olarak önemli özellikleriyle ilgili tüm konuları, metindilbilim ile paylaşmaktadır (metin ve söylem, tamlık, bütünlük, tutarlılık ve diğer genel özellikleriyle nitelendirilir.).⁶⁴

Yapılan bu değerlendirmelerden sonra nitelikli bir Rusça öğretimi için bu çalışmanın temel birimini metin oluşturacağını düşünmekteyiz.

⁶¹ Teun Adrianus van Dijk, “K opredeleniyu yazıka” (Çevrimiçi) <http://www.nsu.ru/psych/internet/bits/vandijk2.htm>, 25 Nisan 2019.

⁶² Yuriy Rudnev, “Konsepsiya diskursa kak elementa literaturovedçeskogo metayazıka” (Çevrimiçi) http://zhelty-dom.narod.ru/literature/txt/discours_jr.htm, 25 Nisan 2019.

⁶³ Kulibina, **Zaçem: çto i kak çitat na uroke**, s. 45.

⁶⁴ D.M. Hasanova, “Diskurs i tekst v sovremennoy lingvistike”, **Universitetskiye çteniya**, Pyatigorsk, PGLU, 2008, s. 321.

1.2. Yabancı Dil Öğretiminde Metnin Kullanımı

1.2.1. Yabancı Dil Öğretiminde Metnin Yeri

Yabancı dil öğretimi, bir bileşenin parçası olarak eğitim biliminin bütünlüğüne dâhil olan dil öğretme teorisidir. Yabancı dil öğretimi, öğretim hedefleri, öğretim yaklaşımları ve yöntemleri, öğretim stratejileri, içeriği, araçları, organizasyonu, öğrenme etkinliklerinin türleri ve sonuçları olan temel bileşenlerden oluşur. Başka bir deyişle, yabancı dil öğretimi, niçin, neden, hangi yöntemlerle, hangi araçlarla hedef dilin öğretildiği/öğrenildiği sorularına cevap verir. Aynı zamanda öğretimin içeriği nedir ve sonuçlarının nasıl değerlendirileceğiyle ilgili soruları yanıtlar.⁶⁵

Volkov ve Gladilina'ya göre yabancı dil öğretiminin içeriği, temel amaçlara ve ilkelerine göre belirlenir. Temel olarak uygulamalı yöntemlerin ana konusunu oluşturan yöntemler, öğretim faaliyetinin diğer bileşenleriyle ilişkilendirilerek oluşturulur. Öğretmenin amaçları ise, dilsel ve yöntemsel bakış açılarına göre farklı şekilde belirlenir. Dilbilimsel bakış açısı, dile ve dilin temel işlevlerine (iletişim, toplumsal deneyim edinimi ve bilişsel) hâkim olmak anlamına gelir. Bu görevlerin yerine getirilmesi, dil sisteminin yapısı hakkında dil bilgisine dayanmaktadır.

Metin kullanımı dil öğretiminin önemli bir parçasıdır. Metin öğretiminin konusu ve görevleri, dil öğretiminin temel kavramlar listesine göre netleştirilmektedir. Volkov ve Gladilina belirttiği gibi, özellikle,

- dil öğretiminde metin kullanımını gerekli kılan metin özellikleri;
- dil öğretiminde metinlerin hedefleri ve görevleri;
- dil öğretiminde kullanılan metin türleri;
- dil öğretim yaklaşımları, yöntemleri ve araçları;
- dil öğretiminin sonuçlarıdır.⁶⁶

⁶⁵ Volkov, Gladilina, **a.g.e.**, s. 35.

⁶⁶ **A.e.**, s. 36.

Özcan Demirel' in deyişiyile, “yabancı dil öğretiminde genel amaçlardan biri, belki de en önemlisi öğrencilerin öğrendikleri dili anlaşılır bir şekilde konuşabilmesidir.”⁶⁷ Konuşurken veya yazarken birbiriyle bağlantılı cümlelerden oluşan metinler üretildiği için Rusça da dâhil yabancı dil öğretiminde metin türlerinin kullanımını gerekli kılmaktadır.

Şenöz Ayata metin türlerinin özelliklerine dair şöyle bir açıklama yapar:

“Metin türleri, bir dil topluluğu içinde yaşayan bireylerin iletişim kurmalarını sağlayan metin oluşturma örnekleridir. Yabancı dil öğrenmenin en önemli amacı, iletişim kurmak olduğuna göre, sözcükler ve dilbilgisel yapılarla birlikte metin türleri de yabancı dil dersinde ele alınmalıdır. Çünkü metin türleri içinde yer aldıkları dilin konuşulduğu toplumun geçirdiği tarihsel, kültürel, sosyal gelişmelerin etkisiyle şekillenmiştir. Bu nedenle de metin türlerine özgü özellikleri bilmek, hem ana dilinde hem de yabancı dilde iyi kurgulanmış metinler üretmek açısından son derece önemlidir.”⁶⁸

Nilüfer Tapan “Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Özgün Metinlerin İşlevi” adlı çalışmasında, yabancı dil öğretiminde metinlerle çalışmak, öğrenciye dil bilgisinin yanı sıra kişisel deneyimlerini arttırmak, değişik bakış açıları kazandırmak, bilgi düzeyini yükseltmek, kendi koşullarını başka ülkelerin koşullarıyla karşılaştırmak gibi imkânlar sundukları belirtmektedir.⁶⁹

Fatma Bölükbaş ise, yabancı dil öğretiminde kültürlerarası bildirilişimin sağlanması için metin çalışmalarının, önem verilmesi gereken bir konu olduğunu vurgulamaktadır.⁷⁰ Hedef dildeki metinleri okuyarak ve inceleyerek öğrenciler kendi kültürlerinin farkına varmakla birlikte, başka bir kültürü de yakından tanırlar. Böylece, Rusça da dâhil yabancı dil öğretiminde metinleri kullanmak ve bu bağlamda onlardan faydalanmak büyük önem taşımaktadır.

Yabancı dil öğretiminde metin, bütün öğretsel işlevleri yerine getirir: öğretsel (didaktik), bilişsel, eğitimsel, gelişimsel, iletişimsel. Aşağıda verdiğimiz tabloda

⁶⁷ Özcan Demirel, **Yabancı Dil Öğretimi**, Ankara, Pegem, 2012, s. 102.

⁶⁸ Ayata Şenöz, **Almanca ve Türkçede Metin Türü Olarak Yazın Eleştirisi**, s. 62.

⁶⁹ Nilüfer Tapan, “Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Özgün Metinlerin İşlevi”, **Dilbilim Dergisi**, Sayı: VIII. İstanbul, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi, s. 187. (183-192)

⁷⁰ Fatma Bölükbaş, Funda Keskin, “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metinlerin Kültür Aktarımdaki İşlevi”, **Turkish Studies**, Volume 5/4, 2010, s. 229.

Akişina ve Kagan'ın “Uçimsya uçit” (“Öğretmeyi öğretiyoruz”) adlı eserinden alınmış, öğretme sürecinde metnin işlevleri şu şekilde açıklanır:

Tablo 1.2: Öğretme Sürecinde Metin İşlevleri Tablosu

Bilgi kaynağı	Okuma - yazma öğretim materyalleri	Konuşma - dinleme öğretim materyalleri
Yazılı veya sözlü metin Alınmış bilgilerin işlenmesi	Yazılı metin Hızlı okuma, metinde gerekli bilgileri bulma, örneğe bakarak yazma yetisini geliştirir	Sözlü metin Metni işitsel olarak algılama, metni yazılı kaynağına bakmadan anlatmak yetisini geliştirir. Artikülasyon, tonlama geliştirme.

Kaynak: Akişina, Kogan, a.g.e., s. 35'den aktarılmıştır.)

Yukarıdaki tabloda sıralanan metnin işlevleri yerine getirildiği zaman yabancı dil öğretiminin hedeflerine ulaşılır.

Kulibina “Zaçem, çto, i kak, çitat na uroke?” (“Derste ne okunmalı?”) adlı çalışmasında yabancı dil olarak Rusça öğretimini sağlayan öğretmenin ulaşacağı üç hedefi belirtmektedir:

1. Yabancı dil öğrenimi için temel kabul edilmiş dört becerinin (dinleme, konuşma, okuma, yazma) hepsine ağırlık verilmekte ve derslerde öğrencilerin bu becerileri kazandırılması için alıştırmalar yaptırılmaktadır.

2. İkinci hedefi ise temel dil becerilerini geliştirmektedir.

3. Yabancı dil olarak Rusça öğretiminin bir başka görevi ise öğrencileri hedef dilin ülkesinin kültürü ile tanıştırmaktır.⁷¹

Son zamanlarda yabancı dil öğretiminde iletişimsel yetinin oluşmasına büyük önem verilmektedir. XXI. Yüzyılda bu yeti Rusça dâhil tüm yabancı dillerin öğretiminde başarının anahtarı olarak görülür.⁷² Metin, bir dilin nasıl çalıştığının bir modelidir. Böylece metinle çalışma sırasında öğrencilerinin hem dil yetisi hem de

⁷¹ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 15 - 16.

⁷² N.A. Kobzeva, “Kommunikativnaya kompetehtiya kak bazisnaya kategoriya sovremennoy teoriyi i praktiki obuçeni ya innostrannomu yazıku”, **Molodoy uçennıy**, C.II, Sayı 3, 2011, s. 118-121.

iletişimsel yetisi gelişir. Bu nedenle dil öğretiminde metin çalışmaları çok önemli bir yer tutmaktadır.⁷³

Kulibina'ya göre yabancı dil olarak Rusça öğretimindeki önemli hususlardan biri, konuşma iletişimi sırasında, sürece dâhil olanların metin alışverişi yapmasıdır. Dolayısıyla konuşma iletişiminin öğretilmesi, metinleri oluşturma, anlama/algılama öğretiminin gerekli olduğuna dair bulgulara sahip olabilir.

Sonuç olarak yabancı dil olarak Rusça öğretiminde uygulamalı çalışmalar çerçevesinde yapılan metinle ilgili her etkinlik, öğrenciyi iki amaca yöneltmelidir: Rusçanın kuralları açısından uygun, sözlü ve yazılı metinleri üretme ve üretilen sözlü ve yazılı metinleri yeterince anlama becerisi kazanmasıdır.⁷⁴

S.Ya. Yevtuşenko, “Tekst, kak obyekt izuçeniya (v aspekte russkogo yazıka, kak inostrannogo)” (“Bir öğretme nesnesi olarak metin”) adlı çalışmasında metinle çalışırken aşağıdaki hususlara değinildiğini düşünmektedir:

- Dilsel kavramlara hâkim olmak için metnin bir temel olarak incelenmesi;
- Metin, konuşma aktivitesinin ve konuşma iletişiminin somut yansımasıdır;
- Metin, tüm dil birimlerinin anlamını bütünleştiren bir birimdir;
- Hedef dili ana dil olarak kullananlar arasında iletişimi gösteren bir kategori olarak metin;
- Sözcük ve metin çalışması arasındaki ilişki;
- Metinle çalışma sürecinde öğrencilerin hem dil yetisinin hem de iletişimsel yetisinin oluşturulması;
- Metni analiz ederken öğrencilerin yaratıcılık ve yaratıcı problem çözme becerisinin geliştirilmesi.⁷⁵

S.Ya. Yevtuşenko, ayrıca iyi seçilmiş bir metnin, çeşitli çalışma türlerinin gerçekleştirilmesine olanak sağladığını ve öğrencilerin bilgi düzeyini tespit etmeye yardımcı olduğunu vurgular. Öğrenciler, okudukları metnin ve metindeki yeni

⁷³ Akişina, Kogan, **a.g.e.**, s. 35.

⁷⁴ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 17 - 18.

⁷⁵ S.Ya. Yevtuşenko, “Tekst, kak obyekt izuçeniya (v aspekte russkogo yazıka, kak inostrannogo)”, **Molodoy učeniy**, Sayı: 16 (96), Moskva, İzdatelstvo Molodoy učeniy, 2015, s. 479.

kelimelerin anlamlarını algılamayı öğrenip metin üzerinde dilbilgisel çalışmalarını yaparlar. Rusça da dâhil yabancı dil öğretiminde, öğrenilmiş bilgilerin bütünleşmesi ve sistemleştirilmesinde metnin özel bir rolü vardır. Yabancı dil öğrenimi sırasında metin incelemesinin yapılması, sadece hedef dile hâkim olmaya değil, aynı zamanda başka bir halkın mantalitesini anlamaya yardımcı olur ve kültürlerarası yetkinlik oluşturur.⁷⁶

Öğrencilerin okuma becerileri dil düzeylerine uygun bir metin ile geliştirilir. Kullanılacak metinlerle sözcük öğretimi hedeflenebilir ya da herhangi bir dilbilgisi konusunun öğretimi gerçekleştirilebilir diye hedef dile ait kültürün aktarımı için de metinler sıkça kullanılabilir.

1.2.2 Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Metin Türleri

Yabancı dil olarak Rusça öğretiminde de birçok yaklaşımlar ve yöntemler metin öğretimini destekler. Derslerde hem kullanmalık hem de kurmaca metinler ele alınır.

Bu konuya ilişkin Dilidüzgün şu görüşü belirtmektedir:

“Dilsel iletişimi gerçekleştirme koşulu, metin oluşturmaktır; dil yalnızca metin oluşturularak kullanılır. İnsanlar farklı amaçlarla iletişime girdikleri için dil de farklı iletişimsel amaçlar doğrultusunda farklı kullanım örnekleri oluşturacaktır. İletişimsel amaçlara göre dilin farklı yapısal, anlamsal ve işlevsel özellikler kazanması farklı metin türleri üretmek anlamına gelmektedir. O zaman insanlar sosyal etkileşimlerini farklı iletişimsel amaçlarla seçtikleri farklı metin türleriyle gerçekleştirmektedirler. Bireyler günlük yaşamda sözlü ve yazılı düzlemde çok çeşitli metin türleriyle karşılaştıkları gibi, kendileri de çeşitli metin türü örnekleri üreterek kendilerini ifade edebilmekte ve başkalarıyla iletişime girebilmektedirler.”⁷⁷

Daha önce de söz ettiğimiz Azimov ve Şçukin, yöntem bilimsel açıdan metinleri, eğitim amaçlı olan (öğretici) ve eğitim amaçlı olmayan (özgün) metinler olarak iki gruba ayırırlar. Öğretici metinler, öğrencilerin dil eğitim seviyesini dikkate alarak basitleştirilmiş, içeriği ve yapısı uyarlanmış metinlerdir. Bir yabancı dil ders kitabındaki öğretici metin, hedef dilin ülkesi hakkında sosyal - kültürel bilgilerin ana

⁷⁶ A.e., s. 479 - 480.

⁷⁷ Dilidüzgün, a.g.e., s. 108.

kaynağı, farklı konuşma faaliyetlerinin geliştirilmesi için konuşma içeriğinin temeli, bir materyal ve dilbilimin işleyişinin bir gösterme nesneni olarak görev yapar.⁷⁸

V.E. Morozov'a göre, yabancı dil olarak Rusça öğretiminde aşağıdaki metinler kullanılabilir:

- öğretmen veya uzman tarafından oluşturulmuş öğretici metinler;
- uyarlanmış metinler;
- edebi, bilimsel, resmi vb. metinler.⁷⁹

Kulibina, öğretici metinler kavramını şu şekilde tanımlar:

“Öğretici metinler, belirli bir gruba yönelik olan ve belirli bir ders için öğretmenler, uzmanlar ve ders kitapları yazarları tarafından belirli bir öğretim amacıyla üretilen metinlerdir. Öğretici metinler yardımıyla herhangi bir dilbilgisi kategori, sözcük grubu veya kültür olgusu anlatılabilir. Ayrıca yabancı dil öğrenimi için temel kabul edilmiş dört beceri (dinleme, konuşma, okuma, yazma) de geliştirilebilir.”⁸⁰

Öğretici metinler olmadan yabancı dil öğrenimi düşünülemez. Çünkü öğretici metinler, özellikle öğretimin ilk aşamasında, ders kitabı metinlerinin ve öğretim destek materyallerinin çoğunluğunu oluşturur. Ayrıca, Kulibina'ya göre, yöntembilimsel açıdan doğru hazırlanan öğretici metinler, öğrencilerin dil ve iletişimsel yetisi ile, hedef dildeki konuşma becerilerini geliştirir, kültür hakkında bilgiler verir.⁸¹

Akişına ve Kagan, öğretim sürecinde öğretici metinlerin, bir kelimenin ve cümlelerin nasıl işlediğini göstermek için gerekli olduğunu düşünmektedirler. Öğrencilerin dil bilgisi ne kadar zayıfsa metin de o kadar sade olmalı ve derste çok fazla öğretici metin kullanılmalıdır. Öğretici metinlere; tarz, olay örgüsü, okuyucunun ilgisi, mizah vb. gerçek metinlerin içerdiği unsurlar da dâhil edilirse iyi

⁷⁸ Azimov, Şçukin, Kasavin, **a.g.e.**, s. 303.

⁷⁹ V.E. Morozov, **Metodika uroka russkogo kak inostrannogo**, Moskva, VK, 2012, s. 43.

⁸⁰ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 19.

⁸¹ Kulibina, **a.y.**

olur. Çünkü yabancı dil öğreniminde ilerledikçe öğretim sürecine özgün metinler de katılacaktır.⁸²

Kulibina'ya göre, yabancı dil olarak Rusça öğretiminde yapılan uygulamalı derslerde, ana dili konuşanların doğal iletişim koşullarında paylaştığı herhangi bir özgün metin kullanılabilir: edebi, bilimsel, resmi, ticari vb. Örneğin, bilimsel metinler üretmeye yönelik bir kitap; yabancı dilde bilimsel metin kurgulamak için; iş evraklarından oluşturulmuş öğretim destek materyalleri ise “Mesleki Rusça” kursu için uygun olur. Bu tür uzmanlık metinleri özel iletişim hedeflerine yönelik kullanılır.⁸³

Bu bağlamda Akişina metnin, öğrencilerin ne öğrendiklerine bağlı olarak seçilmesinin gerekli olduğuna inanmaktadır. Örneğin öğrenciler sözlü iletişim öğreniyorlarsa sürece diyalog, çoklu konuşma ve monologlar dâhil edilmelidir. Yazılı iletişim öğrenme süreci ise öğrencilerin hâkim olmaları gereken yazma türlerinin örneklerini içermelidir.⁸⁴

Sonuç olarak, günümüzde yabancı dil öğretiminde kullanılan sözlü ve yazılı metinler incelendiğinde bunların genel olarak özgün, edebi ve üretilmiş öğretici metinler olduğu görülmektedir. Metinlerin seçimi ise dil öğretim yaklaşım ve yöntemlerine göre değişmektedir.

1.2.3 Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretiminde Sözlü ve Yazılı Metinler

Akişina ve Kagan, “Uçimsya uçit” (“Öğretmeyi öğretiyoruz”) adlı kitabında sözlü ve yazılı metinlerinin analizini yaparlar ve yabancı dil olarak Rusça öğretiminde bu metinleri kullanarak öğretim yöntemleri sunarlar.

Sözlü metinler: öğrencilere hitap eden diyaloglar, çoklu konuşma ve monologlardır. Sözlü metinler için dinleyicinin var olması şarttır. Ayrıca sözlü

⁸² Akişina, Kogan, Kasavin, **a.g.e.**, s. 48 - 49.

⁸³ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 20.

⁸⁴ Akişina, Kogan, **a.g.e.**, s. 48.

metinler, sadece ayrı cümleler değil, durumun bir bütünüdür: Ne söylenmektedir? Kim söylemektedir? Kime, neden, ne zaman, nerede ve hangi amaçla söylenmektedir? Ayrıca sözlü metinler hem konuşanın hem de dinleyenin davranışdır: konuşmalar, jestler, mimikler, ses tonları vb. öğrenciye diyalog ve çoklu konuşmayı öğretirken, metnin bir unsuru olan durumla tanıştırılması ve durumu belirlerken konuşma becerilerinin geliştirilmesi gerekir.⁸⁵

Monolog olan sözlü metinler - kronolojik bir hikâye, rapor, sözlü bir ders, sunum, röportaj gibi kendi anlamsal yapılarına ve mantıksal sisteme sahip özel konuşma türüdür. Bahsedilen özellik, bu metinleri yazılı metinlere yaklaştırır. Monolog metinler, metnin amacı, türü ve ayrıca dinleyicinin varlığıyla belirlenen standart biçimlerde var olmaktadır. Öğrencilere monolog öğretirken, hâkim olmaları gereken tarzın özelliklerini, metin türünü göstererek, onları ilgili tarz ile tanıştırmak gerekmektedir.

Öğrencilere okumayı öğretirken, onlara okumayı kolaylaştıran bilgilerin nereye yerleştirildiğini göstererek, metnin tarzıyla ilgili bilgiler verilmelidir. Yazma öğretirken ise (özellikle yazışmalar öğretirken) metnin klişe olan bölümlerinin nasıl yazıldığı gösterilmelidir.⁸⁶

Ana dili konuşan, metnin türünü kolaylıkla anlar. Metinle çalışırken, her dilin her türlü yapısında özel kurallar olduğu için metnin türüne ve metin konusuna öğrencilerin dikkati çekilmeli, metnin mantıksal ve tarzının yapısı öğretilmelidir.

Böylece, Rusça dil öğretiminde de metin bilgisi olmadan dil öğretimi programının hazırlanması ve uygulanması mümkün görülüyor.

L.S. Juravlyova, yabancı dil olarak Rusça derslerde çoğunlukla bilimsel tarzdaki metinlere, edebi metinlerden daha az odaklanıldığını düşünmektedir. Bu arada yabancı dil olarak Rusça öğretimiyle ilgili programların çoğunda edebi

⁸⁵ A.e., s. 35.

⁸⁶ A.e., s. 36 - 39.

metinlere daha çok yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.⁸⁷ Çünkü edebi metinleri içeren okuma kitabı, yabancı dil olarak Rusça öğrenen geniş okuyucu kitlesinin dikkatini çekebilir. Çünkü edebi metinler, mesleki ilişkiden bağımsız olarak herkes için yazılmaktadır.

⁸⁷ L.S. Juravleva, M.D. Zinovyeva, **Obuçeniye çteniyu (na materiale hudojestvennih tekstov)**, Moskva, Russkiy yazık, 1984, s. 3.

İKİNCİ BÖLÜM

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE EDEBİ METİNLER

2.1. Edebi Metin

Çalışmamızın birinci bölümünde belirtildiği gibi yabancı dil olarak Rusça öğretimiyle ilgili programlarda edebi metinlere daha çok yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle edebi metin kavramının ve özelliklerinin açıklanması gerekmektedir.

2.1.1. “Edebi metin” kavramı

Yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin yerini ve kullanımını ele almadan önce “**edebi metin**” kavramı açıklanacaktır.

TDK Sözlüğünde “edebiyat” kavramı şu şekilde belirtilmiştir:

“1. İsim: Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın (II), gökçe yazın.

2. Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi, literatür.”⁸⁸

“Edebiyat nedir?” sorusunun yanıtı olarak değişik sözlük tanımları ortaya konulmaktadır ancak edebiyatın estetik yanları göz önüne alındığında, çok daha anlamlı ve derin tanımlar ortaya çıkmaktadır. Gülce Oran söz edilen bu özellikleri göz önünde bulundurarak iki tanımı örnek olarak vermektedir. Oran’a göre, ilk örnek Ezra Pound’un edebiyat tanımıdır: “Edebiyat, sadece sahip olabileceği en derin anlamla donanmış bir dildir.”⁸⁹ Ezra Pound bu tanımında, edebi metinlerin birden fazla anlamı olabileceğini vurgulamaktadır.

⁸⁸ Anonim, **Türkçe Sözlük**, 6. baskı, Ankara, T.D.K Yay., 1981, s. 255

⁸⁹ Gülce Oran, “İlköğretim İngilizce Öğretmenlerin Edebi Metin Kullanımına İlişkin Görüş ve Tutumları”, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2014, s. 17’ten, Ezra Pound, **How to Read**, part II. Vermont, Haskell House, 1971, s. 2.

İkinci örnekte, Iris Murdoch'ın tanımını verilir: "Edebiyat insanlarda belirli duyguları uyandıran yazım tekniği olarak tanımlanabilir".⁹⁰ Bu tanım, edebiyatın estetik değerlerine ilgiyi çekmektedir.

Şerif Aktaş'a göre ise,

"Günümüzde edebiyat; tarihsel, sosyal ve kültürel olaylardan hareketle, dille gerçekleştirilen güzel sanat etkinliklerine ve eserlerine verilen genel addır. Burada asıl olan edebî metindir. Çünkü edebiyatla ilgili her türlü etkinliğin merkezinde edebî metin bulunmaktadır."⁹¹

Edebi metinler, ait olduğu toplumların kültürel özelliklerini taşıyarak o toplumun yaşam deneyimlerini yansıtmaktadırlar. Sanatsal bir yapıt olan edebi metin, insan yaşamının görünür - görünmez tüm yönlerini ele alır ve dilsel bir dizge aracılığıyla ortaya koyar. Edebi metinlerin daha çok söyleşimsel, şiirsel, anlatsal ve betimsel işlevli türleri bilinmektedir. Bunun altında, edebiyatın genelde bireylerin iç dünyasını yansıtmayı, kendine özgün bir biçimde tasarlanmış olması gerçeği yatmaktadır. Kendilerine özgü kurgularından dolayı şiir, roman, tiyatro türündeki metinler edebi metin olarak algılanmaktadır.

Gürsel Aytaç'ın deyişiyle, edebi metinlerden tarih, kültür tarihi ve hayat felsefesi konularına dair bilgiler elde edinilebilir. Okur, hayata dair bilgileri sadece kendi deneyimlerinden değil, okuduğu yazınsal eserlerden de alır, bu eserler kişilerin ruh dünyasını zenginleştirir.⁹²

Edebi metin, insanı çevreleyen gerçek modelleri, sosyal ortam, dostluk, aşk ve nefret gibi insani duyguları yansıtırken, gerçekte var olmayan unsurları da gösterir (örneğin fantastik edebiyat eserlerinde). B.L. Boruhov'a göre edebi metin hem nesnel hem de hayal dünyası olan öznel gerçeği yansıtır. Buna bağlı olarak edebi metinlerdeki modellemelerde ideal olan nesne bilinçtir. Çünkü yalnızca bilinç,

⁹⁰ A.e., s. 18'ten, Murdoch, I. **The Listener**, Atlanta: Georgia State University Press vol. XLIII No: 1103 -1104, 1978.

⁹¹ Aktaş, "Edebi Metin ve Özellikleri", s. 188.

⁹² Gürsel Aytaç, "Edebiyat üzerine", **Littera Edebiyat Yazıları**, Cilt 6, Ankara, Ürün yayınları, 1995, s. 51.

gerçeği bir araya getirme, var olmayan şeyleri yaratma ve geleceği tahmin etme yeteneğine sahiptir.⁹³

Rus metinbilimci Kulibina'ya göre edebi metin şu şekilde tanımlanır:

“- Edebi eserin maddesel ifadesidir;
- Yazılı şekilde sabitlenmiş, kelimelerle ifade edilmiş içeriğidir;
- İlk kelimesinin ilk harfinden son sayfanın sonunda bulunan son noktaya (veya başka bir noktalama işaretine) kadarını kapsayan edebi bir eserin kapsamlı dilbilimsel ifadesidir. “Edebi eser” kavramı “edebi metin” kavramından daha geniştir. Metin dışında edebi eser, metnin yaratılış hikâyesini, bilinen ya da tahmin edilen kahramanların, olayların vb., ilk örneklerini, yazarın düşünce tarzıyla ilgili bazı kanıtları, esere dair yetkili eleştirileri, edebi bilimsel analiz versiyonlarını ve diğer sanat türleri vasıtasıyla edebi eserin çeşitli yorumlamalarını (bilinen tiyatro oyunları, filmler vb.) içerir.”⁹⁴

Kulibina'ya göre, dönem ilişkin düşüncelerini şu şekilde dile getirir:

“Edebi metin, çok ciltli bir destansı roman olarak ortaya konulduğunda da değişmez özellikleriyle birlikte bir sona sahiptir. Edebi eserler ise sürekli değişir. Yeni çalışmalarla, tarihi bulgularla, yeni yorumlamalarla (tiyatro ve film versiyonları), diğer dillerden çevirilerle vb. ile tamamlanmaktadır.”⁹⁵

Bir edebi eseri oluşturan bilginin tamamına, sadece edebi uzmanlar hâkim olup bu da her zaman ve herkes için açık değildir. Sıradan bir okuyucu yazar hakkında çok az şey bilir. Ancak bu da okuyucu için zorunlu bir durum değildir. Herhangi bir okuyucunun hafızasında, daha önceden bilmediği yazarların kişiliği dâhil olmak üzere, ilgi uyandıran bir kitabı ilk kez ne zaman okuduğu, aynı yazarın başka metinleri, biyografisi vb. bilgilerine dair durumlar yer alır.

O zaman romanlar, öyküler ve şiirler kimin için yazılır? Edebi âlimler ya da sıradan okurlar için mi? Kulibina, bu sorulara şu şekilde cevap verir:

“Biz sıradan okuyucular için yaratıldığını düşünüyoruz. Bu da edebi metnin kendi kendine yeterli olduğu anlamına gelir; içinde onun anlaşılması için gerekli her şey vardır ve çeşitli türlerden ek yorumlar, referans metinler ve benzeri şeylere gerek yoktur. Okuyucu eser dışında ve elbette ki metnin

⁹³ B.L. Boruhov, *Hudojestvennyi tekst: ontologiya i interpretatsiya*, Saratov, SGPI, 1992, s. 6.

⁹⁴ Kulibina, *Zaçem, çto i kak çitat na uroke*, s. 25 - 26.

⁹⁵ A.e., s. 26.

yazıldığı dil dışında eser konusunda hiçbir şey bilmezse de edebi metni anlayabilir.”⁹⁶

Yukarıda söz edilen doğrultuda bir edebi metin aynı anda iki alana aittir:

- Bu dilde yaratılmış birçok metnin bir parçasıdır (sözlü ve yazılı, konuşma, bilimsel, mesleki vb.) ve bu sıfatıyla metnin ana işlevi, iletişim aracı olmaktadır;

- Bir sanat eseri ve bir kültür olgusu olması nedeniyle günlük konuşmadaki iletişim alanına tam anlamıyla dâhil değildir ve bu durumda metnin temel işlevi estetik işlevdir. Bu ikilik yabancı dil öğretim sürecinde belirli zorluklar yaratmaktadır. Öncelikle, edebi metinlerin dil öğretiminde bir malzeme olarak kullanılması durumunda hangi yönün öncelikli olduğuna karar verilmesi lazımdır.⁹⁷

Yu.M. Lotman’a göre edebi metin, öncelikle doğal dilde yazılmış bir mesaj olarak algılanmalıdır. Bu da metnin bir sanat eseri olarak algılanmasının temeli olacaktır. Bu görüşüne dayalı olarak edebi metin, iletişimsel unsur olarak belirli bir dilde iletişim aracı olarak görülmektedir. Bununla birlikte olarak da bir dilin yalnızca iletişimsel özelliğini destekleyen değil estetik işlevlerini de yerine getiren özel bir araçtır.⁹⁸

İşlevlerdeki farka rağmen yazılı metnin özellikleri (metinsellik ölçütleri) edebi metinde de bulunur. Edebi metinde buna ek olarak bu tür belirli metinlere özgü özellikler de mevcuttur.

Araştırmacı Köse’ye göre, bu kadar farklı dilsel verilerden oluşan sanat yapısının, hedeflenen estetik nesneyi, yani dile getirilen kurmaca dünyayı ortaya koyabilmesi, bu farklı öğelerin belli bir bütün oluşturacak biçimde birleştirilmesini gerektirir. Bütünlük ve uyum edebi bir metnin birincil ilkeleridir.⁹⁹

⁹⁶ Kulibina, a.y.

⁹⁷ Kulibina, a.y.

⁹⁸ Yu.M. Lotman, **Vnutri mıslyasçih mirov. Çelovek - tekst - semiosfera - istoriya**, Moskva, Yazıkı russkoy kulturi, 1999, s. 41.

⁹⁹ Bayram Köse, “Yabancı Dil Olarak Fransızcanın Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Seçimindeki Ölçütler ve Eğitsel Uygulamalara Yönelik Görüşler”, **Doktora Tezi**, Ankara, 2008, s.37.

Örneğin, “Tekst. Teoretiçeskiye osnovaniya i prinsipi analiza” (“Metin. Teori ve analizin ilkeleri”) adlı çalışmada edebi bir metnin bütünlüğü, onun en temel özelliği olarak sayılmaktadır. Her şeyden önce bütünlük, içeriği oluşturan gerçek durumun bütünlüğü ile belirlenir. Ancak belirli bileşenleri olan eylemler, tüm metnin mikro metinlere (metnin tematik parçalara) bölünmesine imkân sağlar.¹⁰⁰

Yine N.S. Valgina’ya göre, bir edebi metne özgü özelliklerin belirlenmesi oldukça zordur. Araştırmacı konuya dair modern bilimsel çalışmaları incelediğinde edebi metnin özelliklerini ortaya çıkartır. Örneğin, insan hayatı ile doğrudan bağlantı yokluğu, estetik işlevi, içeriğin örtülü ifadesi (alt anlamın varlığı), algının belirsizliği, gerçeği yansıtmasına değil de gerçeğin olası modellerini oluşturmaya odaklanması gibi özelliklere dikkat çekmektedir.¹⁰¹

L.G. Babenko ve Yu.V. Kazarin tarafından sunulmuş başka bir seçenek olarak şu özellikler ortaya çıkar: sosyolojiklik, diyalog niteliği, çok katmanlı içerik, biçimin ve içeriğin birliği, genişlik ve tutarlılık, statik ve dinamik oluşu, estetik oluşu, yorumlanabilirlik onların arasında yer almaktadır.¹⁰²

Volkov ve Gladilina “Hudojestvenniy tekst v prepodavaniyi russkogo kak inostrannogo” (“Yabancı dil olarak Rusça öğretiminde edebi metin”) adlı çalışmalarında bu listenin ucunun açık olduğunu ve sonu olmadığı konusunda görüş belirtirler. Araştırmacılara göre, XX. yüzyılda edebi metnin yeni özellikleri ortaya çıkmıştır. İmajlılık (imgesellik), kurgusalılık, ulusal-kültürel değerlerin ve zihniyet özelliklerinin tespiti, sosyal (pedagojik, dinsel, estetik, etik vb.) değer, içeriğin ve biçimin uyumu (biçimin içeriği ve içeriğin biçimi), üslup bütünlüğü, anlamsal tutarlılık vb.¹⁰³

Bu konuda araştırmaları ile tanınan M.İ. Gorelikova, edebi metin, yukarıda sayılan özelliklere sahip olan yaratma amacı, yazarın (şairin) kendisine gelen ilham sonucunda doğmuş düşüncelerini ve duygularını ifade etme ihtiyacından

¹⁰⁰ Rogova, Kolesova ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 198.

¹⁰¹ N.S. Valgina, **Teoriya teksta**, Moskva, Logos, 2003, s. 114

¹⁰² L.G. Babenko, Yu.V. Kazarin, **Lingvistiçeskiy analiz hudojestvennogo teksta. Teoriya i praktika: Uçebnik; praktikum**, Moskva, Flinta: Nauka, 2005, s. 40 - 45.

¹⁰³ Volkov, Gladilina, **a.g.e.**, s. 27.

kaynaklanan edebi eserin bir parçasıdır. İlhamın etkisi altında öncelikle yaratıcı düşünce doğar ve sonra edebi eserin metninde bu düşünce ifade edilir. Bu durumda yazarın ana amacı, diğer insanları (okuyucuları) kendi konseptine, kendi dünya görüşüne dâhil etmektir.¹⁰⁴

Edebi metnin mutlak bireyselliği, yazarın öykünün düzenleme biçimini, seçme imkânı, karakterlerin özelliklerini, karakterlerin belli bir yerde ve zamanda gerçekleşen olaylara katılma şeklini, anlatım biçimlerindeki değişiklikleri ve ilave bazı şeyleri seçmesi sonucunda yaratılmaktadır.

Sonuç olarak metinsellik kategorisinde temsil edilebilecek tüm bu bileşenlerin birleşimi, tüketilmesi mümkün olmayan çeşitli sonuçları veya daha net olarak ifade edilecek olursa düşüncelerin çeşitli şekillerde ifade edilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla bu tür metinlerin her biri, düşünceleri, duyguları, hislerinden oluşan ve kendi iç dünyasından bahsetmeye çalışan yazara ait tamamen yeni bir dünyanın, metindeki bağlantılar vasıtasıyla her seferinde nasıl yaratıldığının gözlemlenmesini ve yorumlanmasını gerektirir.¹⁰⁵ Böylece yukarda söz edilen bütün özellikler bir edebi metnin başka tür metinlerden farklı olduğunu göstermektedir.

2.1.2. Edebi Metnin Diğer Metinlerden Farkı

Edebi metinlerin diğer metinlerden farkı olduğu anlaşılmıştır. Örneğin, Şerif Aktaş “Edebi Metin ve Özellikleri” adlı çalışmasında edebi metinlerin başka tür metinlerden farklarını aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- Edebî metin; farklı sanat eserlerindeki gibi yaşanan, zihinden geçen, tasarlanan gerçekliği eserin ele alındığındaki dönemin zihniyeti, zevki ve anlayışından yola çıkarak yorumlayarak insana ait bir özelliği somut biçimde ortaya koyar.

¹⁰⁴ M.İ. Gorelikova, “İnterpretatsiya prozaïçeskogo hudojestvennogo teksta pri obuçeniï russkomu yazıku kak inostrannomu”, **Sovremennoye sostoyaniye i osnovniye problemi izuçeniya i prepodavaniya russkogo yazıka i literaturı: Dokladı sovetskoy delegatsiï na V Kongresse MAPRYAL**, Moskva, Russkiy yazık, 1982, s. 96.

¹⁰⁵ Rogova, Kolesova ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 164.

- Edebi metin kurgulanmıştır ve var olan gerçeklikler edebi metinlerde esası gibi aktarılmamaktadır.

- Edebî metin, okuyucuda bir izlenim bırakmak, bir anlayış, bir duyuşa neden olarak kişide estetik anlayışa dair bir hâlin ortaya çıkmasını sağlamak adına ortaya konur.

- Her edebi metinle tamamlanmış bir sistem olarak karşılaşırız. Edebi metni oluşturan birimler sadece o eserde görülen bir kurala uyularak bir araya getirilirler.

- Metni meydana getiren birimler arasındaki ilişki ağının en kısa ve kesin sonucu okuyucuyu ana görüş ile karşı karşıya getirir. Her eser bir temaya sahiptir. Bu tema, yukarıda sözü edilen birimlerdeki yan temalarla desteklenir.

- Tüm edebî metinler, zengin yan anlamlara sahiptir. Yan anlam sözcüklerde değil ifadede ya da eserin kendisinde aranmalıdır. Çünkü o, dil göstergelerinin çağrışım ve duygu değerleri vasıtasıyla okuyucunun zihninde ve gönlünde ortaya çıkar.

- Edebi metin, kendine has bir iletişim aracıdır.

- Her edebi metin ele alındığı dönemi temsil eder. Çünkü o dönemde ortaya konulmuş insan başarılarının ve bilgi birikiminin hepsinden yararlanarak meydana getirilir. Bunun yanında yazıldığı ya da oluştuğu dönemdeki dilin özelliklerine de edebi metinlerde rastlarız.

- Tüm edebi metinler kendisinden önce ele alınmış eserlerden yararlanır ve sonrasında yazılacak metinlere malzeme vererek onlara zemin hazırlar.¹⁰⁶

Açıklanan edebi metinlerin özelliklerini daha ayrıntılı ele alacak olursak aşağıda belirtilen durumlara dikkat etmemiz gerekmektedir.

Edebi metin (içinde anlatılan olayların ve karakterlerin gerçek olaylar veya gerçek ilk örnekler olup olmadığına bakılmaksızın) okuyucularda çeşitli duygular ve

¹⁰⁶ Aktaş, “Edebi Metin ve Özellikleri”, s. 195 - 199.

hisler uyandırır. Edebi olmayan belgesel veya bilimsel metin, kesinlikle okuyucunun düşünce yapısını uyandıracak ama bir tepki ya da bir yanıt olarak psikolojik düşünceler ortaya çıkartmayacaktır. Çünkü edebi metinde kurgu varlığı söz konusudur. G. Frege'ye göre,

“Kurgu, olumlu bir cümle biçimine sahip olmasına rağmen düşüncelerin ifadesi, bu düşüncelerin gerçeğinin geçerli bir gerekçeyle eşleşmemesidir ve dolayısıyla dinleyicide buna karşılık bir endişe (bir düşünce) meydana gelebilmektedir.”¹⁰⁷

Kurgu, edebi metnin ayrılmaz bir parçasıdır. Aksi takdirde metin, edebi metin olarak sayılmaz ve belgesel olarak nitelendirilir. Edebi metin, yazılma nedeni olabilecek gerçek olaylara dayanıyor olabilir ancak metnin yazarı kendi düşüncesine göre ekleme yapma ve bazı noktaları değiştirme hakkına sahiptir. Burada gerçek olaylara aykırı olsa bile yazarın gerçeklerle ilgili kendi yaklaşımını ifade etmesi söz konusudur. Kurgunun varlığı, edebi metnin göstergelerinden biridir.

Diğer bir gösterge, yazarın metindeki bakış açısıdır. Edebi bir metinde yazarın bakış açısı, doğrudan da ifade edilebilir (S.P. Rubstova'nın verdiği örneğe göre, L.N. Tolstoy'un “Savaş ve Barış” romanında gibi) ya da aynı zamanda örtülü bir biçimde de ifade edilebilir. Bu durumda edebi metnin özünü anlamak isteyen okuyucunun, yazarın bakış açısının “derinlerine inmesi” gerekmektedir. Yazarın bakış açısı, metni tamamlanmış bir bütün haline getirir ve metinde görünmez bir şekilde mevcuttur. Ayrıca, yazarın bakış açısı, karakterlerin açıklaması, replikleri ve eylemleri vasıtasıyla gözlemlenebilmektedir.¹⁰⁸

Böylece bir edebi metnin algılanması, anlaşılması, yorumlanması, edebi olmayan bir metnin algılanması, anlaşılması ve yorumlanmasından önemli ölçüde farklıdır. Edebi olmayan bir metnin algılanması, çoğunlukla kişisel değildir (bir nevi “standart algı ve anlayış” mevcuttur), edebi metnin algısı Volkov ve Gladilina'nın da belirttiği gibi her zaman kişiseldir. Birincisinde yazarın düşüncesinde basit, zorlanmamış algılanma olarak doğrudan bir anlayıştan söz edebiliriz. İkincisinde ise

¹⁰⁷ G. Frege, **Logičeskiye issledovaniya**, Tomsk, Vodoley, 1997, s. 103.

¹⁰⁸ S.P. Rubtsova, “Hudojestvennyy tekst kak predmet ponimaniya v lingvistike i filosofiyi”, **Vestnik VGU**, Voronej, Voronejskiy gosudarsnvennyy universitet, No.4, 2017, s. 66.

okuyucunun metnin içeriğini yorumlama ihtiyacı kaçınılmazdır, sonuçları da yazarın temel niyetinden (düşüncesinden) daha yakın ya da daha uzak olabilir.

Yine aynı araştırmacıların da vurguladığı gibi edebi metnin algılanmasını ve anlaşılmasını, kültürel arka plan belirler: belirli bir kültür taşıyıcısının belirli bir süre içinde var olduğu bir kültür alanı; bireyler için belirli iletişim eylemlerinin kümesi olarak var olan dilbilim topluluğudur. Kültürel arka plan temeldir ve belirli bir kültürün tipik temsilcisinin sahip olduğu sanatsal ve sanatsal olmayan bilgidir. Dilbilimsel topluluğun bilimsellik düzeyi ve yönü ile karakterize edilen belirli sanatsal ve sanatsal olmayan bilgi kompleksidir. Bir anlamda okuyucu, metni “özel kişi” olarak bireysel değil ait olduğu kültürün motive ettiği bireysellik olarak “anlar” ve okuyucu aracılığıyla okuyucunun ait olduğu ve metne de yansıyan kültürlerin diyalogu gerçekleşir.¹⁰⁹

Mustafa Özkan “Edebiyatta Dil Kullanımı” adlı çalışmasında şöyle açıklar:

“Edebî metinler, sosyal bir çevrenin ürünü olarak ortaya çıkarlar. Bu bakımdan ortaya çıktıkları dönemden, kendisini çevreleyen toplumsal ve kültürel yapıdan, kendi dışındaki başka iletişim imkânlarından bazı öğeler de içerirler. O nedenle metni incelemek, değerlendirmek ve yorumlamak için yazıldığı dönemin dilini, kültür değerlerini bilmek gerekir.”¹¹⁰

Bu konuyla alakalı olarak Volkov ve Gladilina iki temel durum ayrıştırırlar:

1. Edebi olmayan metne bakarsak gönderen ile bilgi alıcısının düşünceleri aynıdır. Bağlam, dilbilimlerinin potansiyel çoklu anlamlılığı sorununu ortadan kaldırır ve gönderme özgün anlamıyla, açık bir şekilde anlaşılabilir (deşifre edilebilir).

2. Edebi bir metinde ise bilgi göndericisinin ve alıcısının düşünceleri, genel olarak ve bazen de önemli ölçüde farklıdır (bu nedenle “yazarın dili” / “şiir dili” / “edebi dil” sorunu ortaya çıkar). Bağlam metnin çok anlamlılığı sorununu ortadan

¹⁰⁹ Volkov, Gladilina, **a.g.e.**, s. 17.

¹¹⁰ Mustafa Özkan, “Edebiyatta Dil Kullanımı”, **DergiPark**, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/158417>, 8 Kasım 2020, s. 75.

kaldırmaz hatta güçleştirir ve dolayısıyla net şekilde algılanmasını neredeyse olanaksız kılar.¹¹¹

Edebi metinler, ilişkisel - imgesel düşünme, edebi olmayan metinler ise mantıksal düşünme kurallarına göre yaratılmaktadır. Edebi metinlerde yaşamla ilgili materyaller, bu yazarın gözleriyle görülen bir tür “küçük evrene” dönüşmektedir. Bu nedenle edebi metinde tasvir edilen yaşamdaki resimlerin arkasında daima bir alt metin, yorumlayıcı işlevsel plan, “ikincil gerçek” yer almaktadır. İç imgesel plan, genellikle dış özne planı vasıtasıyla dışa vurulmaktadır. Böylece edebi olmayan (kurgusal olmayan) metinler için kesinlikle uygun olmayan şeyler yani metnin iki boyutluluğu ve çok boyutluluğu yaratılmaktadır.

Yine Valgina’nın görüşlerine başvurduğumuzda, kurgusal olmayan metin, genel olarak tek boyutlu ve tek planlı olduğu anlaşılır. Oradaki gerçeklik, gerçek ve objektiftir. Edebi metin ve kurgusal olmayan metin, insanın duygusal alanı ve entelektüel alanı üzerinde farklı etkiler ortaya çıkartır. Ayrıca sanatsal görüntüde psikolojik bakış açısı kanunu geçerlidir ve son olarak bu metinler, işlevsellik açısından da farklıdır: iletişimsel - bilgilendirici (kurgusal olmayan metin) ve iletişimsel - estetik (edebi metin) işlevleri.¹¹²

2.1.3. Edebi Dilin “İmgesel” Kavramı

Edebi dilin, konuştuğumuz dille aynı olduğunu düşünsek de aynı zamanda birbirilerinden farklı olduğu anlaşılır. Edebi metin doğal bir dil üzerine kurulmasına karşın edebiyatçı, hedefine uygun olacak şekilde dilde çeşitli değişiklikler yapar; dizinsel ve anlamsal öğelerin birbiriyle iç içe geçmesiyle edebi bir dil meydana getirir. Edebiyat ülke çapında kullanılan dilin özelliklerinin maksimum oranda yansıtılmasıdır: imgesel, estetik bilgi taşıyıcısı olmak.

Ye.Yu. Fortunatova, edebi bir metnin diğer metinlerden duygusal zenginlik açısından farklı olduğunu ve bu nedenle çok büyük ölçüde bilgi hacmini, küçük hacimli bir metinde yoğunlaştırılabileceğini öne sürmektedir. Edebi metnin özelliği,

¹¹¹ Volkov, Gladilina, **a.g.e.**, s. 17.

¹¹² Valgina, **a.g.e.**, s. 76.

her şeyden önce edebiyat dilinin özelliği ile bağlantılıdır: dil birimlerinin edebi eser bağlamında yeni anlamlar kazanma özelliği olan benzersiz yeteneğidir.¹¹³

Şerif Aktaş'a göre,

“Edebî dil doğal dilden farklı olmak zorundadır. Zaten edebî metinlerde bir dil göstereninin birden çok gösterileni vardır. Bütün bunlardan sonra edebî metinlerin dilin “poetique” işlevi hakimiyetinde düzenlendiğini söylemek durumundayız. “Poetique” kelimesi dilimize ‘şiiiriyet’, ‘yazınsallık(edebîlik)’ kelimeleriyle aktarılabilir. Kasd edilen husus yukarıda açıklanmıştır. Bu işlevde, dil göstergeleri mesaj-obje durumundadırlar. Yani ifade edilmek istenilen hususu kendilerinde taşırlar, eserde yalnızca ifade aracı değil onu oluşturan öğelerden biri olma özelliği kazanmışlardır. Dil göstergeleri yalnız anlamları ile değil sesleri, söyleyişleri, çağrıştırdıkları, hissettirdikleri ve düşündürdükleriyle metin içinde yer alırlar. Bunun için de, dil göstergelerinin sözlük anlamlarından değil, kullanıldıkları yerde kazandıkları değerlerden söz etmek yerinde olur.”¹¹⁴

Başka bir deyişle, edebî metinlerin hedefi, okuyucuya bir anlam zenginliği takdim etmektir. Bu bakımdan edebiyatçı dili günlük dilden farklı biçimde kullanmaya önem verir. Günlük dilin söz değerlerine yeni anlamlar yükleyebilir. Sözcüklerin yan anlamlarından, mecaz anlamlarından, çağrışımlarından faydalanarak, onlara, anlatmak istenilene uygun yeni boyutlar kazandırır. Bu şekilde sözcükler, metnin içinde, günlük dilde kullanıldıklarından daha geniş işlevlere sahip olurlar.¹¹⁵

Böylece, Kulibina edebi metinde kelimelere sözlük anlamının dışında yeni anlamlar yüklendiğini savunmaktadır. Kulibina, “bir dil biriminin edebi eserin genel bağlamı tarafından belirtilmiş olan (yazarın düşüncesine göre veya ek olarak) yeni anlamlar kazanma özelliğini” “imgesellik” olarak tanımlamaktadır.¹¹⁶

¹¹³ Ye.Yu. Fortunatova, “Kulturoloğičeskiy podhod k formirovaniyu umeniy vospriyatiya hudojestvennih tekstov pri obučenii russkomu yazıku kak inostrannomu”, **Yüksek Lisans Tezi**, Sankt - Peterburg, 2004, s. 18 - 19

¹¹⁴ Aktaş, “Edebi Metin ve Özellikleri”, s. 194 -195.

¹¹⁵ Veysel Kılıç, **Dilin İşlevleri ve İletişim**, İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2002, s. 35.

¹¹⁶ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 49.

Sonuç olarak, L.N. Tolstoy'un dediği gibi: “Goethe ya da Fedka'ya¹¹⁷ ait her edebi sözcük¹¹⁸, sanatsal olmayan sözcükten farklıdır, bu da sayısız düşünce, fikir ve açıklamaya neden olur.”¹¹⁹

2.1.4. Edebi Söylem

Edebi metinde ilişkisel bağlantılar mevcut olduğu için edebi sözcük neredeyse kavramsal olarak tükenmez haldedir. Farklı ilişkilendirmeler, farklı “anlam yüklemelere” yol açar (V.V. Vinogradov kavramı). Nesnel dünyanın birbirleriyle aynı olan gerçekleri bile farklı sanatçılar tarafından farklı şekillerde algılanabilir, farklı ilişkilendirmelere neden olabilir. Bununla ilgili N.S. Valgina'nın “Teoriya teksta” (“Metnin teorisi”) adlı çalışmasında verdiği örneği şu şekildedir:

“Güneş” K.D. Balmont¹²⁰ için kutlama, doğallık, canlılık sembolüdür, F.K. Sologub¹²¹ için ise cazip, kafa bulandıran ve öldürücü bir semboldür. Edebi bir metin için nesnel - kavramsal dünyadan ziyade hafızada, hayallerde ortaya çıkan bir nesnenin düşünsel anlamda görsel görüntüsü önemlidir. İşte hayal etme, akılda canlandırma, doğrudan algılama ve kavram arasındaki geçiş bağıdır.”¹²²

Kulibina “Derste ne okunmalı adlı çalışmasında?” ünlü Rus dilbilimci ve edebiyat eleştirmeni V.V. Vinogradov'un edebi metinlerindeki sözcüğün iki boyutlu olmasıyla ilgili düşüncelerini paylaşmaktadır. Birinci boyutta, dış görünüşle ulusal dildeki leksikoloji seviyesinde bir birimle aynıdır ama aynı zamanda kendine has bir anlamı da vardır. Başka bir deyişle edebi bir sözcük, ulusal dile ve dile yansıyan gerçeğe atıfta bulunur. İkinci anlamıyla edebi metindeki bir sözcük, eserin diğer sözcüklerine ve cümlelerine, tüm dilsel yapısına yöneliktir ve yazarın fikrini ifade

¹¹⁷ Rus erkek ismi. “Fedka” - Fedor'dan kısaltılmış. XIX yüzyılında köylülerde kullanılan isimdir.

¹¹⁸ Edebi eserlerde kullanılan sözcüklere Rus Edebiyat biliminde verilen bir ad.

¹¹⁹ L.N. Tolstoy, **Sobraniye soçineniy**, C. 15, Ed.: M.B. Hrapçenko, N.N. Akopova ve diğerleri, Moskva, Hudojestvennaya literatura, 1983, s.15.

¹²⁰ K.D. Balmont (1867 - 1942) - şair; XX yüzyılın başlarında Rusya'da bulunan Gümüş Çağı edebiyatının ve Sembolizmin temsilcisi. Ayrıntılı bilgi için bakınız.: S.F. Kuzmina, **İstoriya russkoy literaturı XX veka. Poeziya Serebryanogo veka**, Moskva, Flinta, 2009, s. 49 - 56.

¹²¹ F.K. Sologub (1853 - 1927) - şair, yazar; XX yüzyılın başlarında Rusya'da bulunan Gümüş Çağı edebiyatının ve Sembolizmin temsilcisi. Ayrıntılı bilgi için bakınız.: Kuzmina, **a.g.e.**, s. 57 - 62.

¹²² Valgina, **a.g.e.**, s. 76 - 77.

ederken, gerçek dünyanın estetik bir modelini oluşturma sürecine katılır. Dolayısıyla bir sanat eserindeki sözcük, iki boyutlu ve imgeseldir.¹²³

2.1.5. İmge Kavramı

İmgesellik (yukarıda söylendiği gibi) edebi metnin bir parçasıdır. İşte bu yüzden “sözcük imgeselliği” kavramı üzerinde daha ayrıntılı durmak gerekmektedir.

Yukarıda edebî metinlerin doğal dilden sapmalar bulundurduğunu belirttik. Bu, dil göstergelerinin ilk anlamları haricinde daha çok mecaz anlamlarıyla ve yan anlam değerleriyle kullanıldıklarını da ortaya koyar. Yan anlam değerinin sözcüklerinden çok ifadede aranmasının gerekli olduğuna da değinmemiz gerekir. Şerif Aktaş’a göre, bu durumlar edebî metinlerde imgenin kullanılmasını zorunlu hale getirir. İmge, görülen duyulan yaşanan nesnel gerçekliğin kişisel ifadesidir. Açıklamak gerekirse; birey bir görünüşü kendince gözlemler, onda bilinen sözcüklerle ifadesi mümkün olmayan hususlar belirler ve hisseder. Bu hususları ifade etmek için kültür, zevk, duyarlılık ve ruh halinin imkânlarıyla dilden hareketle yeni bir ifade kalıbı meydana getirir. Bu sadece gözlemden referans alarak gerçekleşmez. Farklı duyu alanlarındaki aynı bireysel dil yaratma ve kurma işlemlerinden yararlanır. Birliktelik ve benzerlikten hareketle geliştirilen söz sanatları bu gereksinime karşılık vermek üzere, dillerin doğal akışını takip ederek gelişmiş ve geliştirilmiştir. Bu sebepten dolayı imgeleri görme, işitme, tatma dokunma gibi duyu organlarından hareketle sınıflandırma denemeleri bulunmaktadır. Ateş, su, toprak ve hava sözcükleriyle belirtilen varlıklardan hareketle imgelerin ve imgelemen epistemolojisi ele alınmaktadır. Bu iki öge, imgenin kişi ve evren arasındaki ilişki etrafında, sanata özgü bir duyarlılıkla oluştuğunu akıllara getirmektedir. Her kişi etkinliğini olduğu gibi imgeleyerek tarih ve dil içinde gelişmiştir. Her dilin geliştirdiği imge zenginliği konu alınabilir. Edebî dil bu imge birikimden büyük ölçüde faydalanır.¹²⁴

G.O. Vinokur’a göre,

¹²³ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 49 - 50.

¹²⁴ Aktaş, “Edebi Metin ve Özellikleri”, s. 195.

“Edebi bir metin için sanatsal bir imge var oldukça gerekli bir bileşenidir. Sanatsal bir imge, edebiyatta sanatın hem aracı hem de konusudur. Burada dilin kendisi, sanata eserlerini temsil eder. Yani “kendi içinde, kendiliğinden bir nevi içeriğe sahip bir şeydir”.¹²⁵

Kulibina’ya göre,

1. İmge, dış görünüş açısından, anlamına bağlı olarak sanatsal bağlamda yeni anlamlar ortaya çıkartacak dil göstergesi ile aynıdır, örneğin sözcük, tamlama veya sözcük dizisi ve vb. ile aynıdır.

2. İmgenin anlamı, dil göstergesinin anlamının tersine bahsettiğimiz yeni anlamları, başka bir deyişle sanat eserinin yeni anlamlarını kapsamaktadır.

Böylece okunması sırasında okuyucunun aklında ayrı imgesel anlamlarda edebi metnin genel anlamı oluşur. Kulibina, imge kavramını edebi metnin bir birimi olarak, edebi metni ise imge sistemi olarak tanımlar.¹²⁶

Sanatsal imge, çoğu zaman sembolik bir yapıya sahiptir. Günümüzde sembolün doğası, edebi eleştiri literatüründe oldukça ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Bazı özellikler üzerinde kısaca duralım.

İmgeselliğin en üst aşaması semboldür. Bir imge - sembol, eserin veya eser dizisinin belirli bir imgeselliğinin sonucu olabilir, hatta onu doğuran eseri “terk ederek” diğer yazarlarda, diğer eserlerde de kullanılabilir. O zaman tek bir anlam kazanır ve bu yüzden evrensel ve tanınabilir hale gelir. Başka bir deyişle bireyselliğini kaybeder. Semboller farklı olabilir, onlar çok yönlü ve çok taraflıdır.

N.S. Valgina, geleneksel ve bireysel imgeleri - sembolleri birbirlerinden ayırır. **Geleneksel imge**, kullanım geleneğinde saklı, istikrarlı, tek planlı ve tek anlamlı sanatsal imgedir. Bunlara klasik semboller, ulusal semboller, İncil’deki semboller dâhildir. Örneğin:

Zeytin, zeytin dalı- barışın sembolüdür,

¹²⁵ G.O. Vinokur, **Filologičeskiye issledovaniya: Lingvistika i poetika**, Moskva, Nauka, 1990, s. 246.

¹²⁶ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 52 - 53.

Çiy- Slavların üzüntü sembolüdür,

Ekmek ve tuz- Rusların misafirperverliğinin sembolüdür.

Genel edebi, klasik semboller, geleneksel ve tek anlamlıdır ve dolayısıyla kolayca anlaşılır. Tutarsızlıklara neden olmazlar. Klasik (Antik), ulusal, İncil ve edebiyat tarafından ele alınmış imgeler - semboller, belli bir edebiyat akımının ögesi haline gelir. Kesin algı için tasarlanan hazır bir materyal olarak kişisel yazarların tarzlarına dâhil olurlar. Edebi bir eser bağlamında onları okurken değişkenlik aralığı, oldukça dardır. Anlamsal bir belirsizliğe ve özgünlüğe yol açmazlar.¹²⁷

İmge - sembollerin diğer bir kategorisi, **bireysel imgelerdir**. Bireysel sembol, bir edebi eser çerçevesinde yaratılabilir, belirli bir eser dizisinde veya belirli bir yazara has olabilir hatta bir yazarın tüm eserlerine nüfuz etmiş bir özellikte de olabilir. Ama her halükârda o bireysel olarak bulunmuş ve yaratılmış olup, yazarın bilincinin ve tefekkürünün bir ürünüdür.

Bahsedilen imgeler - semboller, yazarın tarzına dâhil edilmiş olup, yazarın dünyaya bakışını yansıtır. Bu nedenle beklenmedik, çok katmanlı ve çok anlamlı olabilir ve herkes tarafından anlaşılmaz olabilir. Bu özellik, yazarın sembolünü geleneksel, klasik sembollerden ayırır. Bu tür bir fark örneği, N.S. Valgina “Teoriya teksta” (“Metnin teorisi”) adlı çalışmasında görülmektedir: Saltıkov-Şchedrin’in “Bir şehrin öyküsü” adlı eserinin sonundaki gizemli “O”dur. Hâlâ ne ulusal ne de yabancı literatürlerde bu konuyla ilgili kesin bir kanaat yoktur.¹²⁸

Böylece imge, bir sanat eserinin anlamını içine aldığı bireysel ilişkilendirmelere dayalı, tahmin edilemeyen edebi bir metnin ürünüdür. Okuyucu ise sanat eserini algımlarken ve yorumlarken, yazarın düşüncelerinin ötesine ya da tamamen farklı bir düzleme geçebilir.

Sonuç olarak edebi bir metin, son derece yoğunlaştırılmış bilgileri içermeye özelliğine sahip, özel şekilde düzenlenmiş bir yapı olarak kabul edilebilir. Sözlü

¹²⁷ Valgina, a.g.e., s. 85 - 86.

¹²⁸ A.e., s. 86 - 87.

anlatımdaki bir cümleyi edebi metinle karşılaştırdığımızda temel farkın, edebi metnin cümlelerin imkân kapsamı dışında olanları içine saklayabilmesi ve bunu iletebilmesi olduğunu kolayca görebiliriz.

Örneğin Mustafa Özkan edebi eserlerin bize kişilerin duygularını, düşüncelerini, hayallerini, özlemlerini, tabiatlarını, eşyalarını, özetlemek gerekirse kısaca toplumu anlattığını ifade eder. Fakat edebi eser, yaşanan gerçeği direkt yansıtmaz. Ancak araştırmacıya göre:

“...gerçeğin veya hayatın belirli bir anlama göre dil aracılığıyla yeniden yorumlanmasıyla oluşur. Edebî metni yazar, hayatı ve dili kurgulayarak oluşturur. Edebî metinler gerçeğe gönderme yaparlar, gerçeğe çok yakın, çok benzer bir dünyayı canlandırırlar. Hatta metindeki her ögenin dış dünyada bir benzerini bulmak mümkündür. Ama bunlar gerçeğin bire bir karşılığı olmayan kurmaca bir dünyayı yansıtır. İnsana özgü özellikler, insanların dışı vuran, eyleme dönüşen tutkuları, özlemleri, istekleri kurmacanın dünyasında dile getirilir.”¹²⁹

Yukarıda sıralanan özellikleri edebi metinlerin yabancı dil öğretiminde vazgeçilmez bir araç olduğunu kılmaktadır.

2.2. Yabancı Dil Öğretiminde Edebi Metinlerin Kullanımı

Yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin kullanımı günden güne gelişme gösteren bir alan olmakla beraber, tüm dünyada uygulanmakta olan bir yöntemdir.

2.2.1. Yabancı Dil Öğretiminde Edebi Metinlerin Yeri

Yabancı dil olarak Rusça da dâhil olmak üzere yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin, her şeyden önce çok işlevselliği sayesinde değerli olduğu iyi bilinmektedir. Edebi metin öğretsel, eğitimsel, kültürel yönlerini ve hedef dilin konuşulduğu ülkenin kültür bilgisi ve dilsel işlevlerini uyumlu bir şekilde birleştirerek öğrenme sürecini daha etkili hale getirmektedir. Edebi metinler sadece okuma, yazma, dinleme, konuşma olmak üzere dört temel becerinin gelişiminde sınırlı kalmayarak kelime öğretimi, telaffuz, dilbilgisi gibi alt becerilerin gelişiminde de büyük rol oynamaktadır.

¹²⁹ Özkan, a.g.e., s. 75 - 76.

Edebiyat fakültesinde yabancı dil olarak Rusça eğitimi alan öğrencilerin edebiyatı sevdikleri bilinmektedir. Böylece kısa hikâye, roman, tiyatro, şiir gibi edebi metinler öğrencileri okumaya, yazmaya ve Rusça konuşmaya motive etmektedir. Aynı zamanda başka metin türleri de öğrencileri motive etmekle olumlu bir etkiye sahiptir.

N.V. Kulibina'ya göre, öğretici metinler, yabancı dil öğretiminin problemlerini çözmeye yarar (dil sistemini öğretme, konuşma becerilerinin oluşturulması, dil öğrenmenin yanı sıra hedef dilin kültürünün öğrenilmesi) fakat iletişimsel birimlerin olmaması nedeniyle konuşma iletişimi olan öğretim hedefine ulaşmak için yararlı değildir.¹³⁰ Bu durumlarda yabancı dil öğretim uzmanı olan A.N. Şçukin, edebi metinlerin kullanılması gerektiğini savunmaktadır. Şçukin, bir kişinin konuşma aktivitesi sürecinde kullandığı ana iletişim biriminin metin olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla metin, yabancı dil öğretiminde en önemli materyallerden biri olmaktadır. Özellikle edebi metinler öğretsel amaçlar için kullanıldığında yabancı dil öğretiminin temelini oluşturmaktadır.¹³¹ Bu tespit günümüzde Rusça da dahil yabancı dil öğretiminde kullanılan çağdaş yöntemler ve tekniklerle doğrudan bağlı olduğunu düşündürülmektedir.

Türkiye'de Rusça da dâhil olmak üzere yabancı dil öğretiminin tarihsel seyrine bakıldığında, son yıllarda (yirminci yüzyılın ortasından itibaren) “İletişimsel Yöntem'in” (Communicative Method) uygulanmaya başladığı görülmektedir. Yabancı dil olarak Rusça öğretiminin gelişimini, büyük oranda iletişimsel fikirler ve iletişimsel öğretim ilkeleri etkilemiştir. İletişimsel Yöntemin amacı dilin temel işlevi olan yazılı/sözlü iletişimi sağlamak ve öğrencilerin hedef dil kullanıcılarıyla iletişim sorunlarını çözme becerisini geliştirilmesidir. İletişimsel Yöntemin doğuşunda kuşkusuz bilim adamları tarafından iletişimsel yetinin öneminin fark edilmesi büyük rol oynamıştır.¹³²

¹³⁰ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 121.

¹³¹ A.N. Şçukin, **Praktičeskaya metodika obučeniya russkomu yazıku kak inostrannomu**, Moskva, Russkiy yazık, 2003, s. 281.

¹³² Zoya Şengüder, “Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretiminde İletişimsel Yetinin Oluşturulmasında Başlıca Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Jeo-Kültürel Alanda İnsani Yaklaşımlar**, 01 - 06.10.2016, İstanbul, Türkiye, s.755 - 759

N.A. Kobzeva'ya göre, son zamanlarda yabancı dil öğretiminde iletişimsel yeti oluşmasına büyük önem verilmektedir. Bu yeti Rusça dâhil tüm yabancı dillerin öğretiminde başarının anahtarı olarak görülmektedir.¹³³

Ayten Genç iletişimsel yetiyle ilgili görüşlerini şöyle açıklamaktadır:

“Bir dili konuşma ve anlama becerisi, öğrencinin kendi kültürünün yanı sıra öğrendiği yabancı dilin kültürünü algılama, anlama çabası, öğrencinin olası konuşma durumlarında belirli yapılara hâkim olabilmesi ve duruma uygun tepki vermesi. Yabancı dil öğretim yöntemlerinden iletişimsel yaklaşımda hedeflenen ve bir dili bildirişim ihtiyacını karşılamaya yönelik bir ortamda ve uygun biçimde kullanarak karşılıklı anlaşmayı sağlayan yeti. Bu yeti, ancak öz ve yabancı kültür, toplum vb. bilgisi ve bakış açısının değişmesi ile oluşur. İletişimsel yeti, dilbilimsel yeti ile birlikte dil edinimini gerçekleştirir.”¹³⁴

Günümüz üniversite öğrencilerini yarının başarılı uzmanları olarak yetiştirebilmek için iletişimsel yetinin oluşturulması ve geliştirilmesine olumlu yönde katkı sağlayacak çağdaş ve etkili öğretim yöntemlerinin kullanımının uygun olacağı düşünülmektedir. Söz konusu olan etkili öğretim yöntemleri arasında edebi metinlerin kullanılması da yer alır.

Yabancı dil uzmanı Ömer Demircan, edebi metinlerin bu yetilerle ilişkisi ve yabancı dil öğretimindeki yerini şu şekilde ifade eder:

“Öğrencileri öğretimin iletişimsel amaçlarına ulaştırdığı, onları iletişime soktuğu, bilgi paylaşımı, anlam alışverişi ve etkileşim gibi iletişimsel işlemlerin kullanılmasının gerektiği bu yaklaşımda her türlü alıştırma kullanılabilir.”¹³⁵

Bu tür alıştırmalar edebi metinlerin okunmasıyla birlikte yapılan alıştırmaları da kapsamaktadır.

Yabancı dil öğretiminde dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört dil becerisi hedeflenir. Dinleme ve okuma anlamanın, konuşma ve yazma becerileri de anlatmanın göstergesidir. Yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin kullanılması, bu dört beceriyi de olumlu yönde geliştirir. Edebi metinler konuşma

¹³³ Kobzeva, a.g.e., s. 118 - 121.

¹³⁴ Ayten Genç, **Wörterbuch Paedagogik, Deutsch - Türkisch**, Ankara S.İ., Hacettepe Taş Kitabevi, 2012, s. 101.

¹³⁵ Ömer Demircan, **Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri**, İstanbul, Der Yayınları, 2013, s. 305.

faaliyetlerinin öğretiminde de (dinlemek, konuşmak, okumak, yazmak) verimli bir araçtır. Ayrıca hedef dilin hangi durum ve koşullarda nasıl kullanılabildiğini gösterebilirler.

Yukarıda da söz edildiği gibi, yabancı dil olarak Rusça öğretiminde öğretsel birim olarak edebi metne başvurulması, öncelikle iletişimsel becerilerin oluşumu ve öğrencilerin mantıklı konuşma becerisinin gelişimiyle ilişkilidir. Çünkü öğrencilerde tutarlı konuşma becerileri geliştirmek, onlara eğitim, günlük hayat, iş ve sosyal aktivite süreçlerinde iletişimsel yönelimli metinleri algılamayı, yorumlamayı ve üretmeyi öğretmek, bir başka deyişle öğrencilere tam anlamıyla iletişim kurmayı öğretmek demektir. Bu yaklaşımla Rusça derslerinin içeriğine edebi metin dilinin analizi de dâhil edilmektedir. Çünkü edebi metin, Rusça uygulamalı derslerde ele alınan dilsel birimleri (dilbilgisel kategorileri, formları ve yapıları) içermektedir.

E.R. Avakova, bir didaktik birim olarak metnin, özellikle üniversitede yabancı dil olarak Rusça öğretilmesinde en önemli iki alanı birleştirmemizi sağladığına dikkat çekmektedir: Rusça öğreniminde işlevsel okuryazarlığa ulaşılması ve ayrıca yabancı dil öğretiminin bir amacı olarak hedef dil iletişimsel becerisinin oluşturulmasıdır.¹³⁶

Ayrıca L.S. Juravleva ve M.D. Zinovyeva da “Obuçeniye çteniyu” (“Okuma öğretimi”) adlı çalışmalarında, yabancı dil olarak Rusça öğretme sürecinde edebi metinlere başvurulmasıyla ilgili önemli nedenleri açıklamaktadır:

- Edebi metinler, bir ülkeye özgü kültür bilgisinin zengin kaynağı olup, öğrencilerde bilişsel etkinlikler oluşturup geliştirir. Edebi eserler sayesinde öğrenciler, dilini öğrendikleri halkların kültürleri ile tanışır.

- Edebi metinler, öğrencilerin kendi yaşam deneyimleri ile birçok ilişkiye yol açarak öğrencilerde düşünme becerilerini teşvik eder, hislerini ve duygularını etkiler, yaratıcı yetenekler geliştirmesine ve estetik bir tarz oluşturmaya yardımcı olur.

¹³⁶ E.R. Avakova, “İspolzovaniye hudojestvennogo teksta kak kommunikativnoy edinitsı na praktičeskih zanyatiyah po RKİ v vuze”, **İnnovatsionniye tendentsiyi sistemi obrazovaniya**, Çeboksarı, Tsentr nauçnogo sotrudniçestva “İnteraktiv plus”, 2016, s. 29 - 30.

- Edebi metinler, öğrencileri hedef dilin “doğal” hali ile tanıştırır, konuşma kültürünü geliştirir, dili hissetme becerilerini geliştirir, konuşmalarını daha yaratıcı ve daha güzel yapar.

- Edebi metinlere dayanarak konuşma becerilerinin oluşturulması, etkili bir şekilde gerçekleşir.¹³⁷

V.V. Volkov, İ.V. Gladilina ise “Hudojestvennyy tekst v prepodavanii russkogo kak inostrannogo” (“Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretiminde Edebi Metin”) adlı çalışmasında edebi metnin değerini, özellikle Rusça öğrenen yabancı öğrenciler açısından vurgulayıp, dilsel ve öğretsel tercihleri için ölçüt olarak edebi metinlerin “değerlerini” listelemektedir:

- Kültür dilbilimsel değeri (Rusya’nın coğrafik, tarihi, siyasi, sosyal, ekonomik ve diğer özellikleriyle ilgili yan bilgiler);
- Kültür bilgisel değeri (Rusya’nın ulusal kültürünün ve Rus düşüncesin özellikleri, çeşitli sanat türleriyle ilgili bilgiler);
- Sosyo kültürel değeri (değerler, davranışsal klişeler, ilişki tarzlarıyla ilgili bilgiler);
- Mesleki bilgi değeri (çeşitli meslekler, işlerin özellikleri ve farklı mesleklerle uğraşan insanların kişisel özellikleri hakkında yan bilgiler);
- Dilsel değeri (dil sistemi, dil araçların hakkındaki bilgiler);
- İletişimsel değeri (aktif günlük konuşmalarda kullanılmaya uygun elementlerin varlığı).

V.V. Volkov, İ.V. Gladilina’nın son iki ölçütü en son sırada belirtmesi tesadüf değildir. Sözcük bilgisi ve gramer öğreniminde ve sözlü ve yazılı anlatım becerilerinin geliştirilmesiyle ilgili öğretim materyallerinin seçiminde esas olan bu ölçütler, edebi metne başvurulduğunda arka plana geçerler. Yabancı dil öğretiminde

¹³⁷ Juravleva, Zinovyeva, **a.g.e.**, s. 5.

yararlanılan edebi metinler, sadece kelime ve dil bilgisi öğretim malzemesi değil ilk sırada farklı kültürleri birbirine bağlayan bir araçtır.¹³⁸

Buna dayanılarak edebi metinlerin hedef dili ülkenin kültür bilgisi için zengin bir kaynak olduğu sonucuna ulaşılır. Bu tür metinler, öğrencilerin duygularını ve estetik zevklerini etkileyerek onların zihinsel faaliyetlerini teşvik ederler. Günümüz dil eğitiminin başlıca hedefleri arasında iletişimin yanında, karşı tarafın dinini, dilini, kültürünü, tarihini, edebiyatını kısaca yaşam biçimini anlamak için önemli bir görev üstlenirler.

Yabancı dil öğretiminde kullanılan edebi metinler, öğrencilerin yalnızca ülkelerin kültür bilgilerini değil aynı zamanda içinde bulunan herhangi bir başka bilgileri ve içeriğindeki anlamını hem algılamak hem de iletme becerisini oluşturma imkânı sağlamaktadır. Böylece bir metin okumak, iletişimsel bir eylemdir. Söz edilen eylem, geleneksel olarak aşağıda belirtilen şekil 2.1’de gösterilmektedir:

Şekil 2.1: Edebi metnin okunması sırasında geleneksel iletişim modeli

1.Yazar → 2. Metin → 3. Okuyucu

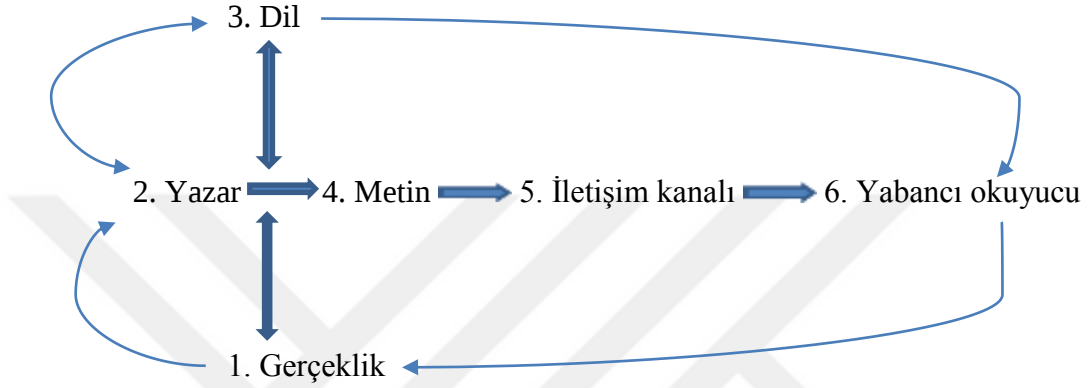
Kaynak: Avakova, a.g.e., s. 27’den aktarılmıştır.)

Avakova’ya göre metnin, yazar tarafından okuyucu ile gerçek bir iletişim kurulması için yaratıldığını düşünerek hareket edersek yabancı dil olarak Rusça derslerinde okuyucunun, (bizim durumumuzda üniversite öğrencilerinin) edebi eser ile doğal iletişim sürecini yaratmak, canlandırmak gerekmektedir. İletişim süreci, okuyucunun metnin sözlü yönünü kavrayabilmesi ile ilişkilidir. Dolayısıyla okuyucunun (bu durumda yabancı öğrencinin), yazarın yaratıcı düşüncesine sahip olmasını (girebilmesi) sağlayacak dilsel araçların (sözcükbilimsel, dilbilgisel, biçimsel) seçimi önemli bir rol oynamaktadır. Bir edebi metnin yabancı öğrenci

¹³⁸ Volkov, Gladilina, a.g.e., s. 45 - 46.

tarafından algılanması ve ek özellikleriyle karakterize edildiği gerçeği göz önünde bulundurarak konuşma bazlı iletişim modeli aşağıdaki biçimde gösterilebilir.¹³⁹

Şekil 2.2: Edebi metnin okunması sırasında konuşma bazlı iletişim modeli

Kaynak: Avakova, a.g.e., s. 29'den aktarılmıştır.)

Böylece iletişimsel bir birim olarak metin, iletişimdeki bağlantı elementidir. Metin yardımıyla mesaj gönderen (yazar) ve muhatap (yabancı öğrenci) arasındaki etkileşim gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla üniversitelerdeki Rusça da dahil yabancı dil derslerinde edebi bir metni okuma süreci, gerçek bir iletişim eylemi olarak düzenlenmelidir. Edebi metnin bir öğretim birimi olarak tanımlanması, aşağıdaki hedeflerinin belirlenmesine yol açar:

- Edebi metinlerin mantıksal okuma becerilerini oluşturarak genel yabancı dilin bilgilerini ve becerilerini geliştirmesi;
- Dilin estetik işlevine de dikkat ederek, edebi metnin çok yönlü bir analizinin yapılmasının öğretilmesi;
- Farklı türlerdeki metinlerin anlatılması (sözlü ve yazılı olarak), yorumlanması ve yaratılmasının öğretilmesidir.¹⁴⁰

¹³⁹ Avakova, a.g.e., s. 29.

¹⁴⁰ Avakova, a.y.

Yukarıda söz edildiği gibi yabancı dil olarak Rusça da dahil olmak üzere yabancı dil derslerinde edebi metnin kullanım amacı, bu dilin öğretilmesinin asıl amacı olan ‘hedef dili öğrenen bireyler arasında iletişimi sağlamak’ anlamıyla tutarlı olmalı ve metinleri anlama ve algılamayı öğretmek açısından bahsedilen amaçlara ulaşılmasını sağlamalıdır. Ana amaç, öğretim birimi seçiminden ve metin materyallerinin seçiminden başlayarak, metin üzerinde çalışmasını tam anlamıyla belirler. Bu amaca göre öğrencilerin etkinlikleri organize edilir ve nihai sonuç tahmin edilebilir.¹⁴¹ Dil öğretiminin temel amacı, hedef dili öğrenen bireyler arasında iletişimi sağlamaktır. Hedef dil öğrencilerinin, dil edinim süreçlerinde iletişim temelli süreçlerden geçtiği ve bunun iletişimin dil edinim sürecinde temel amaç olduğu bilinmektedir.

Günümüzde tıpkı Rus yabancı dil öğretimi uzmanları gibi Türk uzmanlar da edebi metinlerin kullanımına ilişkin ne kadar karşıt görüş ya da önyargı olsa da şiir, roman, hikâye, drama gibi edebi metinleri yabancı dil öğretiminde kullanıp büyük yararlar sağlamaktadır. Örnek vermek gerekirse Hilmi Uçan yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin kullanılmasının etkili sonuçlar aldığını savunmaktadır:

“Sanat tanımını yaparken, sanat dallarının bir ucunda yalnızca bir yararın sağlanmasına yönelik ürünler, öteki ucunda yalnızca estetik haz ya da güzellik duygusu uyandırmaya yönelik ürünler bulunduğunu bilinmektedir; yazınsal metnin bu iki uç arasında gidip gelmektedir. Edebiyatın ve sanatın bu iki işlevinden hangisine yaslanırsak yaslanalım, edebiyat ile eğitimin çok yakın bir ilişki içinde olduğu hemen hissedilecek, edebiyatın bir eğitim malzemesi olarak kullanılabileceği görülecektir.”¹⁴²

Yabancı dil öğretimi konusunda değerli çalışmalara imza atan Özcan Demirel’e göre,

“Dil, dört temel beceri olarak kabul edilen dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin işlevsel bütünlüğünden oluşmaktadır. Dili bir iletişim aracı olarak kullanmayı öğretirken bu dört temel becerinin birlikte öğretilmesi gerekmektedir.”¹⁴³

¹⁴¹ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 121.

¹⁴² Hilmi Uçan, **Dilbilim, Göstergebilim ve Edebiyat Eğitimi**, Ankara, Hece Yayınları, 2008, s. 61.

¹⁴³ Demirel, **Yabancı Dil Öğretimi**, s. 29.

Edebi metinler ise bu dört ana becerinin öğrenciye katılmasında yararlanılması gerekli olan doğal araçlardır.

Gürsel Aytaç'a göre ise, edebi metinlerden bilgi, tarih, kültür tarihi, hayat felsefesi edinilebilir. Okur (yabancı dil öğrencileri) hayat bilgilerini yalnızca kendi deneyimlerinden değil, okuduğu edebi eserlerden de alır, bunlar da insanın ruh dünyasını zenginleştirir.¹⁴⁴

Ünsal Özünlü da son zamanlarda edebi metinler yabancı dil öğretiminin vazgeçilmez bir parçası haline geldiği vurgular. Bunun yanı sıra edebi metinlerin yabancı dil öğretiminde kullanılmasında en faydalı yönün, edebi metinlerin dil çalışmalarını belli bir bağlama dayandırması olduğu açıktır. Dil eğitiminde bir bağlama dayanmaksızın yapılan sıradan çalışmalardan daha canlı olan edebi metinleri kullanabilirler. Bunun yardımıyla öğrenciler metinlerdeki konulara benzer konuları ele alarak yabancı dil öğretim tekniği olan drama ve rol yapma'dan faydalanarak sınıfta canlandırabilirler ve önceden öğrenmiş oldukları dil yapılarını kullanabilirler.¹⁴⁵ Başka bir deyişle, Rusça da dahil yabancı dil dersinde ezbere dayalı yöntem ve tekniklerin yerine çağdaş, öğrenci merkezli yöntem ve teknikler uygulanarak başarıya ulaşılabilir.

Sonuç olarak, öğrenme hedeflerine bağlı olarak edebi bir metin, bir analiz konusu olarak (filolojik, dilbilimsel, kapsamlı, biçim bilimsel, kültür dilbilimsel), her seviyedeki dil birimlerinin işleyişini gösterme aracı olarak (öncelikle sözcük bilimi, dil bilgisi ve sentaks düzeyinde), ayrıca çeşitli konuşma aktiviteleri ve hedef dilin kültürünün temellerine hâkim olma aracı olarak kullanılmaktadır.

Bunun yanı sıra, edebi metnin özelliklerinden dolayı edebi metne başvurulması, yabancı dil olarak Rusça da dahil olmak üzere yabancı dil öğretiminde öğrencilerin konuşma bazlı iletişim becerilerinin geliştirilmesini ve dört beceriye katkıda bulunmasını sağlar. Buna ek olarak dili hissetmelerini ve dilsel sezgilerinin iyileştirilmesini de yardımcı olur. Böylelikle edebi metinler Rusça da dâhil olmak

¹⁴⁴ Aytaç, **a.g.e.**, s. 51.

¹⁴⁵ Ünsal Özünlü, "Yabancı Dil Öğretiminde Edebi metinlerin Yeri ve Kullanılması", **Türk Dil Öğretimi Özel Sayısı**, Sayı:379 - 380, 1983, s. 183.

üzere doğal dillerin tümünün yabancı dil olarak öğretiminde daha verimli sonuçlar elde edilmesine katkı sağlar.

2.2.2. Yabancı Dil Öğretimi İçin Gerekli Edebi Metinlerin Özellikleri

İkinci bölümde belirtildiği gibi uzmanlar, edebi metin de dâhil olmak üzere metinlerde fazla sayıda özellik ortaya çıkartmaktadır.¹⁴⁶ Yabancı dil öğretme sürecinde edebi bir metnin (öğretim materyali olarak) kullanılabilmesi için Kulibina, metnin en önemli özelliklerini şöyle tanımlar:

- Metnin iletişimsel yönlendirmeliği;
- Bilgisellik;
- Bağdaşıklık ve bağlaşıklık.¹⁴⁷

Yabancı dil öğretimindeki edebi metnin yeri, onun özelliklerine ve işlevlerine bağlıdır. Bağdaşıklık ve bağlaşıklık metnin ana özellikleridir. Edebi metnin bağdaşıklığı, onun birincil özelliğidir. Her şeyden önce bu özellik, içeriğini oluşturan gerçeklik durumunun bütünlüğü ile belirlenir, eylemin belirli bileşenlerinin, tüm metni tematik bölümlerine bölmesine rağmen.¹⁴⁸

L.M. Yahibbayeva'ya göre, bağdaşıklık, metni anlamsal bir birlik olarak nitelendirir ve tek bir yapıyı temsil eder. Bağdaşıklık, metnin içeriğiyle ilgilidir. Bağlaşıklık ise bir dilsel kategoridir. Dil tasarımı açısından kendini gösterir ve dilin sözcüksel ve dil bilgisel özelliklerine dayanarak inşa edilir. Edebi metin, birbiriyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı yapısal bağlaşıklığa ve içeriğin bağdaşıklığına sahip ise tamamlanmış sayılır.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Daha ayrıntılı bilgi için 2.1.1 bölümüne bakınız.

¹⁴⁷ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 26 - 27.

¹⁴⁸ K.A. Rogova, D.V. Kolesova ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 198.

¹⁴⁹ L.M. Yahibbayeva, "Kategoriye tselnosti / tselostnosti i svyaznosti kak osnovniye priznaki teksta", **Lingvokulturologiya**, Ekaterinburg, Uralskiy Gosudarstvennyy Pedagogičeskiy Universitet, 2008, s. 209.

Araştırmacı, edebi metnin bağdaşıklığının, onun bilimselliğine sıkıca bağlı olduğunu düşünmektedir. Anlama sürecinde metnin biçiminden etrafımızı çeviren gerçeklik ile ilgili belli bilgileri taşıyan içeriğe geçişi gerçekleştirmektedir. Söz konusu geçiş zorunlu olup, metnin bilgiselliği olarak adlandırılan temel iç özelliklerinden birini temsil etmektedir.¹⁵⁰ Edebi metin, farklı tür bilgileri içinde barındırma ve bu bilgileri iletme becerisine sahiptir.

N.S. Bolotnova'ya göre, "Metinsel aktivite sayesinde (metinlerin oluşumu, algılanması ve yorumlanması) bilgiler iletilir, duygular ifade edilir, insanlar arasında iletişim kurulur; etkileşim oluşur, dünyanın, bilincin ve dilin gerçeklerini açıklanır."¹⁵¹

Böylece, bir öğretim birimi olarak edebi metin, öğrencilerin sadece cümleleri tek tek tekrarlamalarını değil, bilgiyi ve içinde barınan belirli bir anlamı iletme ve algılama yeteneğine ulaştırır.

Yukarıda söz edildiği gibi edebi metnin bağdaşıklığı, onun bilgiselliği ile sıkı sıkıya ilişkilidir. Bağdaşıklık ayrıca iletişimsel yönlendirmelik gibi bir özellik de içerir. Metnin bağdaşıklığı, o metnin iletişimsel yönlendirmesi yardımıyla sağlanmaktadır.¹⁵²

Kulibina'a göre (edebi metin de dâhil olmak üzere) bir metin, kısaltılmış bir iletişimsel eylemdir. O, iletişimin gerekli bütün bileşenlerini içermektedir: muhatap 1 (yazar), muhatap 2 (okuyucu) ve mesaj (metin).¹⁵³

Metnin yazarı, iletişimsel problemi çözer, başka bir deyişle metin yardımıyla başkasına (örneğin, okuyucuya) kendi düşüncelerini, duygularını, niyetlerini vb. iletmeye çalışır. Tüm edebi metinler, okunması için yaratılmıştır. Bir okuyucusu olmayan metin, tamamlanmış değildir. Aslında bir metin, yalnızca algı süreci kapsamında var olur. Kulibina, özellikle bu anlamda metnin iletişim eyleminin

¹⁵⁰ A.e., s. 211.

¹⁵¹ N.S. Bolotnova, **Filologičeskiy analiz teksta**, Moskva, Flinta, 2007, s. 112.

¹⁵² Valgina, **a.g.e.**, s. 35.

¹⁵³ A.A. Leontyev, "Ponyatiye teksta v sovremennoy lingvistike i psihologiyi", **Yazık i rečevaya deyatel'nost v obsčey i pedagogičeskoj psihologiyi**, Moskva, Mosk. Psihol.- sots. un-t, s. 224.

ayrılmaz bir parçası olan edebi metnin iletişimsel niteliğinden bahseder. Kulibina: “Yabancı dil dersinde edebi metin, niteliği gereği en doğal iletişimsel durumlardan biri olan iletişim durumunun, okuyucunun ve kitabın etkileşimini yaratma imkânı sağladığını” vurgular.¹⁵⁴

Yabancı dil olarak Rusça öğretimindeki derslerde edebi metin üzerinde çalışma yapılırken metnin özellikleri, örneğin bağdaşıklık ve bağlaşıklık ayrıca analizinin yapılmasına gerek yoktur. Öğrenci, metni tamamlanmış, bütünsel ve belli bir anlam taşıyan olay olarak anlamalıdır. Öğretmenin görevi, öğrenciye metni anlatmak değil, kendisinin anlamasına yardım etmektir. Belirtilen yardım, metin üzerinde belirli bir şekilde çalışma planıdır ve çalışmamızın sonraki bölümlerde ele alınacaktır.

2.2.3. Yabancı Dil Öğretiminde Edebi Metinlerin Yararları

Yabancı dil olarak Rusça öğretiminde edebi metinlerin kullanılması açıklamadan önce yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin yararlarından söz edilecektir.

G.N. Aksenova ve N.Ye. Kojuhova’ya göre, daha önceleri yabancı dil olarak Rusça öğretiminde edebi metinlere sadece yardımcı ve açıklayıcı rol verilirdi. Günümüzde ise edebi metinler, özellikle dilbilimci yabancı öğrencilerinin öğretiminde ciddi bir öğretim materyali haline gelmiştir.¹⁵⁵ Rus edebi metinlerini okuma ve inceleme, yabancı öğrenciler için zorunlu olarak müfredata dâhil edilmiş, böylece edebi metinler, bu süreç kapsamında büyük rol oynamaktadır.

XX - XXI yüzyıllar sınırında yabancı dil olarak Rusça öğretim yöntemlerinde, özellikle edebi metinlerin öğretim sürecindeki rolünün anlaşılmasında ciddi anlamda görülen değişiklikler, yabancı dil öğretim sistemindeki değişikliklerle ilişkilidir. Modern öğretim sistemi, öğrenciyi bir birey olarak öğretim merkezine yerleştirirken öğretmenin temel amacı ise öğrencinin “dilsel kimliği”

¹⁵⁴ Kulibina, **Zaçem, što i kak čitat na uroke**, s. 29 - 30.

¹⁵⁵ G.N. Aksenova, N.Ye. Kojuhova, “Hudojestvennyy tekst spetsialnoytematiki, yegomotivatsionnaya, kommunikativnaya i professionalnayaaznačimost”, **Aktualniye problemi obučeniya russkomu i belorusskomu yazıkam v meditsinskom vuze**, Minsk, 2009, s. 50.

oluşturmaktır. Yu.N. Karaulov tarafından geliştirilmiş “dilsel kimlik” konsepti aşağıdakileri içerir:

“Yapısal - dilsel karmaşıklığın derecesi, gerçeğin yansıma derinliği ve doğruluğuyla belirli bir hedefe yönelim açısından farklılık gösteren konuşma metinlerinin yaratılması ve algılanmasını belirleyen bir insanın yeteneklerinin ve özelliklerinin topluluğudur.”¹⁵⁶

O.N. Levuşkina ise “Funktsiyi teksta pri obuçeniyi russkomu yazıku” (“Rusça öğretiminde metin işlevleri”) adlı çalışmasında dilbiliminde “dilsel kimlik” kavramının geliştirilmesi, yabancı dil öğretiminde söz konusu kimliğin tam anlamıyla oluşturulmasına katkıda bulunan yaklaşımlara, yöntemlere ve belli teknolojiler geliştirilmesine yönlendirilmesini mümkün olduğunu vurgulamaktadır. Böylece İletişimsel, Bireysel Odaklı, Aktivite tabanlı yaklaşım ve Yetkinlik temelli yaklaşım yaklaşımlar, Rusça öğretiminde oluşturulması gereken yetilerin tanımlanmasını mümkün kılmaktadır. Sözü edilen yetilerin arasında iletişimsel, dilbilimsel ve kültürlerarası bildirişim yetisi yer almaktadır.¹⁵⁷

S.D. Kupradze, edebi metinlerin, yukarıda sayılan tüm yetilerini oluşturulmasına ve geliştirilmesine katkı sağladığını vurgulamaktadır. Özellikle, yabancı öğrencilerin iletişimsel yetisinin geliştirilmesi bir yandan konuşma esnasında dil birimlerinin işleyişi için geniş bir seçenek yelpazesini sunarken diğer yandan yabancı dil ortamını ve kültür olaylarını algılama, değerlendirme ve yorumlamaya olanak sunan edebi metinlerle çalışmayı içermektedir. Bu bağlamda Rus edebiyatının klasik eserleri, Rusça öğretiminde iletişimsel yaklaşımın en önemli amaçlarını çözmeye yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin estetik zevklerinin geliştirilmesini sağlamaktadır ve kişiliklerinin gelişimine katkıda bulunan son derece önemli örnek metinler konumundadır. Araştırmacıya göre,

“Rusça öğretiminde İletişimsel yaklaşımın temel amaçlarını yerine getiren Rus edebiyatının klasik metinleri, öğrencilerin estetik zevklerinin ve

¹⁵⁶ Yu.N. Karaulov, “Russkaya yazıkovaya ličnost i zadaçiye izučeniya”, **Yazıki i ličnost**, Moskva, Nauka, 1989, Önsöz, s. 3.

¹⁵⁷ O.N. Levuşkina “Funktsiyi teksta pri obuçeniyi irusskomu yazıku”, **Prepodavatel XXI veka**, No. 4, Moskva, MPGU, 2011, s. 178.

kişiliklerinin gelişimine katkıda bulunan son derece önemli örnek metinler konumundadır.”¹⁵⁸

Yukarıda söz edildiği gibi yabancı dil olarak Rusçanın öğretim yönteminde edebi metinlere öğretici bir birim olarak başvurma, öncelikle öğrencilerin iletişimsel yeterliliğinin oluşması ve tutarlı konuşmalarının gelişimiyle ilişkilidir. Çünkü öğrencilerin tutarlı ve düzgün konuşmalarını sağlamak, onların eğitim, günlük, iş ve sosyal faaliyet süreçlerinde iletişim odaklı metinleri algılamalarını, yorumlamalarını diğer bir deyişle öğrencilere tam anlamıyla iletişim kurmayı öğretmek demektir. Bu yaklaşımla Rusça derslerinin içeriğine edebi metinlerin dilinin analizi dâhil edilir. Çünkü edebi metinler, uygulamalı Rusça derslerinde öğrenilen dil birimlerini (dilbilimsel kategoriler, formlar ve yapılar) içermektedir. Böylece öğretici bir birim olarak edebi metin, yabancı dil olarak Rusça öğretiminde en önemli iki alanın birleştirilmesini sağlar: “Rusçaya hâkim olma konusunda dilbilimsel yeti oluşumu, ayrıca öğretim amacı olarak yabancı dil iletişim etkinliğinin oluşturulması ve geliştirmesi.”¹⁵⁹

G.M. Aksenova ve N.E. Kojuhova, yabancı dil öğretiminde öğrencilerin dilbilimsel ve iletişimsel yetilerin oluşturulması ve geliştirmesi için edebi metinlerin aşağıda verilen işlevleri yerine getireceğini düşünmektedirler:

- Hedef dilin ülkesinin kültürü, tarihi, gelenekleri hakkında temel bilgi edinme aracı olarak;
- Dil becerilerinin oluşumu ve geliştirilmesi için bir materyal olarak;
- Dilin gerçeklerini tanımlamanın bir objesi olarak.¹⁶⁰

O.N. Levuşkina ise “Funktsiyi teksta pri obučenii russkomu yazıku” (“Rus Dili Öğretiminde Metnin İşlevleri”) adlı çalışmasında, yabancı dil olarak Rusça öğretim sürecinde yukarıda belirtilen edebi metinlerin işlevlerini şu şekilde tanımlar:

¹⁵⁸ S.D. Kupradze, “Rabota s hudojestvennim tekstov v inostrannoy auditoriyi (na primere stihotvorenii A.S. Puşkina)”, **Lingvodidaktika. Novıye tehnologii v obučenii russkomu yazıku kak inostrannomu. Materialı V Respublikanskogo naučno - praktičeskogo seminara**, Minsk, BGU, 2018, s. 57 - 58.

¹⁵⁹ Avakova, **a.g.e.**, s. 29 - 30.

¹⁶⁰ Aksenova, Kojuhova, **a.g.e.**, s. 49.

- **Öğretme işlevi**, edebi metinlerin ana işlevidir. Metinler, öncelikle dilsel birimlerin kullanımı görselleştirilmesi için öğretici bir materyal olarak kullanılır. Dil bilgisi dersinde hem dilbilimsel becerilerin hem de iletişimsel becerilerin oluşmasını ve geliştirilmesinin sağlanması, öğrencilerin dil birimlerinin özellikleri ve konuşmadaki işlevleri (metin oluşturma işlevi, mecazi ifade) ile eşzamanlı olarak tanışması edebi metinlerin kullanılmasının aracıdır. Edebi metin okurken yazarın dilsel birimlerin seçimini incelemesi, öğrencilerin kendi metinlerini oluşturmaları için yardımcı olur.

- Yukarıda belirtilen edebi metinlerin görevlerinin yerine getirmesi Yazılı ve Sözlü Anlatım derslerinde gerçekleştirilir. Bu durum da **gelişim işleviyle** ilişkilidir. Edebi metinler, bu tür derslerde metnin analizi için zorunlu bir unsur olan özetlerin ve kompozisyonların yazılmasında kullanılmaktadır.

- Edebi metinlerin **eğitim verici işlevi**, öğretim ve eğitim birliğinin önde gelen didaktik ilkelerinden birinin yerine getirilmesini sağlar.

- Doğal olarak metin, bir yabancı dil öğretiminde her zaman **kontrol işlevi** üstlenir. Çünkü kontrol, dikte, metin okuduktan sonra özet ve kompozisyon şeklinde yapılabilir.¹⁶¹

Yine Levuşkina'ya göre, yabancı dil öğretiminin hızlı gelişimi Rusça öğretiminde de edebi metinlerin işlevlerinde bazı değişikliğe yol açmaktadır. Bu durumda edebi metin, artık bir dil öğretmenin öğrenciyi belirli bir şekilde etkilediği bir araç değildir. Öğrenci artık edebi metinle bir dil, konuşma ve kültür birimi gibi doğrudan iletişime geçmektedir. Öğretmen ise öğrencinin metni bütün olarak ve tam anlamıyla araştırmasını öğretmeye çalışmaktadır.

Yukarıda aktarılan bilgilere bağlı olarak edebi metinlerin **iletişimsel işlevi**, öncelikle öğrencilerin iletişimsel yetisinin oluşması ve gelişmesi için verilen yeni yabancı dil öğretimi programlarında ortaya konan vurgularla ilişkili olarak oldukça büyük öneme sahip olmaktadır. Öğretmenin monolog olarak ya da zaman zaman

¹⁶¹ Levuşkina, **a.g.e.**, s. 177 - 178.

öğrencilerle yapmış olduğu kısa konuşmalar yerine öğrenci merkezli yöntemler uygulayarak (edebi metinlerin kullanması) öğrencileri karşılıklı ve etkin bir iletişime dâhil etmektedir.¹⁶²

Levuşkına'nın adı geçen çalışmasının devamında belirttiği gibi son yıllarda öğretme işlevi, öğrencinin metinde yer alan bilgileri anlayabildiği zaman gerçekleştirilmiş sayılıp **bilişsel işleve** dönüştürmektedir. Aradaki temel fark, metinsel aktiviteler konusundadır: ilk durumda öğretmenden ikinci durumda ise öğrencinin kendisinden bahsedilmektedir.¹⁶³

Levuşkına ile hemfikir olan Kulibina da edebi metinlerin dil öğretim sürecine basit bir bilgiye (dilbilimsel, kültür bilgisel vb.) hâkim olma süreci olarak değil öğrencilerin metinden bilgi çıkarmak için bilişsel stratejilerine hâkim olma sürecini düzenlemeye yardımcı araç olduğunu vurgulamaktadır. Bundan dolayı Kulibina, edebi bir metnin kullanımıyla yapılan dersin, dil hâkimiyet seviyesinin tartışmasız önemli bir parçası olan “Rus düşünme biçiminin” oluşabilmesi için neredeyse ideal bir olanak olduğunu ileri sürmektedir. Araştırmacıya göre, “Ulusal anlamda özgün bir düşünce tarzı olan “gizemli Rus ruhu” soyut bir kavram veya hayal değildir. Bu gerçek Rusça ana dili konuşan insanlara özgü dilsel biliştir.”¹⁶⁴ Görüldüğü üzere edebi metinlerin yabancı dil öğretim sürecine etkisi, bilişsel stratejileri geliştirmesinin ötesinde ulusal düşünce biçiminin derinleşmesinde de rol oynamaktadır.

Klasik edebi metinler, yabancı dil öğretiminde sanatsal bir işlevi de yerine getirir. Nitekim araştırmacı Levuşkına yabancı dil öğretiminde edebi metinler kullanıldığında sanatsal işlevin rolünü öğrenci için yazarın dilinin tartışmasız konuşma örneği olmasıyla ilişkilendirerek ifade eder.

Yine Levuşkına'ya göre, Bireysel Odaklı yaklaşım ışığında edebi metnin **yaratıcı işlevi** de son derece güncel hale gelmiştir. Çünkü yabancı dil öğretiminde

¹⁶² A.e., s. 178 - 179.

¹⁶³ A.e., s. 180 - 181.

¹⁶⁴ N.V. Kulibina, “O kognitivnom i kommunikativnom aspektah čteniya hudojestvennoy literaturı”, **Materialı IX Kongressa MAPRYAL, Bratislava, Tver, izdatelstvo Tverskogo gosudarstvennogo universiteta**, 1999, s. 276.

edebi metinler ile çalışma, öğrencilerin kişisel özelliklerinin yaratılmasına, öğrencilerin zihinsel ve yaratıcı yeteneklerinin gelişiminde dilin belirleyici rolünü anlamasına odaklanmaktadır.

Araştırmacı, yabancı dil öğretiminde öğrencilerin oluşmuş yetilerinden birinin kültür bilgisel yeti olduğunu düşünmektedir. Böylece edebi metinlerin **kültürel öğelerin aktarılması işlevi**, çağdaş yabancı dil öğretiminde son derece önemli hale gelmektedir. Edebi metin, sadece içerik düzeyinde değil, aynı zamanda ulusal- kültürel bileşen olan sözcükler, semboller, deyimler, mecazi ve ifade edici araçlar üslup özellikleri gibi kültürel anlamları ifade edici araçlar düzeyinde de kendi kültürü ve diğer halklarının kültürleriyle ilgili bilgi kaynağı olmaktadır.

Levuşkina, edebi metinlerin öğretim sürecinde sonuncu ancak en önemli işlevlerden birinin **aksiyolojik işlev** olduğunu vurgular.¹⁶⁵ Edebi metinler, öğrencilerin manevi ve ahlaki kişiliğin oluşumunda, dünya görüşünün gelişiminde büyük rol oynamaktadır.

Yukarıda sıralanan işlevlere **motivasyon işlevi** de eklenebilir. Edebi metinler, iletişim kurma ihtiyacını oluşturur, öğrenciyi yabancı dille iletişime katılmaya teşvik eder, dolayısıyla edebi metinler motivasyon işlevi görmektedir.

Aksenova ve Kojuhova, estetik, bilişsel, iletişimsel ve diğer işlevlere sahip olan bir ulusal kültür olgusu olarak düşünebilen edebi metinler, yabancı kültüre sahip ve yabancı dil konuşan öğrencilerin aşağıdaki becerilerin gelişimine sağladığını vurgulamaktadır.

Adı geçen araştırmacılar, estetik, bilişsel, iletişimsel ve diğer işlevlere sahip olan bir ulusal kültür olgusu olarak düşünülebilecek olan edebi metinlerin yabancı kültüre sahip ve yabancı dil konuşan öğrencilerin aşağıdaki becerilerinin de gelişimine katkı sağladığını ileri sürmektedir:

- çeviri yapmadan sözlü okuma becerilerinin etkinleştirilmesi, sözlü anlatımın geliştirilmesi;

¹⁶⁵ Levuşkina **a.g.e.**, s. 179 - 181.

- öğrencilerin bilişsel ihtiyaçlarının oluşturulması ve geliştirilmesi, onların kültürel, kültür bilgisel ve kültür dilbilimsel bilgilerinin zenginleştirilmesi;
- zihinsel faaliyetlerinin aktif hale getirilmesi, duyguların ve estetik tarzın oluşturulması;
- öğrencilerin yabancı dil kuralları ile tanıştırılması, konuşma kültürünün geliştirilmesi;
- dil kullanma yeteneklerinin ve becerilerinin oluşturulması, geliştirilmesi ve mükemmelleştirilmesi.¹⁶⁶

Yabancı dil olarak Rusçayı öğrenirken edebi metinler üzerinde çalışmanın öğrencilerin motivasyonunu artırmanın bir yol olduğunu düşünüyoruz. Çünkü klasik Rus edebi eserlerini orijinal dilde okumak, yabancı öğrenciler için doğal bir arzudur. Motivasyon ilgi uyandırır, ilgi yaratıcı faaliyetleri geliştirir, yaratıcı faaliyetler de derin bilgi edinmeye katkıda bulunur. Başka bir deyişle yabancı dil öğretim sürecinin ulaşmaya çabaladığı amaca ulaşır.

Tatyana Triandafilidi'ye göre, uygulamalı Rusça derslerinde edebi metinlerin okunması ve incelenmesi, öğrencilerin entelektüel, estetik ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamanın, hedef dilini daha da iyi öğrenmenin, konuşma seviyesini artırmanın ve hedef dili ana dili olarak konuşanların kültürünü tanımanın başarılı bir yolu olarak kabul edilir.¹⁶⁷

Türkiye'de de son yıllarda yabancı dil öğretiminde iletişimsel dil öğretimi yöntemi ve edebi metinler önem kazanmıştır. Bu konuda çeşitli araştırmalar yapılmakta, edebi metinlerin nasıl seçileceği ve işleneceği, öğrencilerin yabancı dil becerilerini geliştirmek için en uygun edebi metinlerin neler olacağı üzerinde önemle durulmaktadır. Türk metin bilimciler tıpkı Rus uzmanlar gibi yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin önemli katkı sağladığını vurgulamaktadır. Örneğin, Hüseyin Arak

¹⁶⁶ Aksenova, Kojuhova, **a.g.e.**, s. 49 - 50.

¹⁶⁷ Tatyana Triandafilidi, "Metodika otbora i ispolzovaniya hudojestvennih tekstov v praktičeskom kürse russkogo yazıka srednego etapa obučeniya na gumanitarnih fakultetah zarubejnoj vıssey şkoli (Na primerah vuzov Gretsii)", **Yüksek Lisans Tezi**, Moskva, Gosudarstvennıy tınstitut russkogo yazıka im. A.S. Puşkina, 2005, s. 42.

“Yabancı Dil Öğretiminde Edebiyatın Yeri” adlı çalışmasında edebî metinlerin yabancı dil dersinde niçin kullanılması gerektiğini aşağıdaki nedenlerle savunmaktadır:

“- Edebiyat ilginç öğrenme ortamları için büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Kısa bir hikâye, roman veya şiir her yerde okunabilir. Buna karşın dilbilgisi kitaplarından öğrendiğiniz diyalogları gerçek hayatta kullanmak çok da kolay değildir.

- Edebi metinlerle çalışmak otantik iletişim olanakları sağlamaktadır. Bir diğer deyişle, size gerçek dünyayla örtüşen gerçekçi iletişim ortamları hazırlar.

- Edebi metinler kültür ortamlarını yakından tanıttığından dil öğrenenlerin sosyal becerilerini geliştirmelerine, eğitim - öğretimlerine de doğrudan katkıda bulunur.”¹⁶⁸

Böylece Türk uzmanlar arasında da yabancı dil öğretiminde edebiyat metinlerini kullanmanın en etkili yöntemlerden biri olarak kabul edildiği görülmektedir. Yine başka bir yabancı dil uzmanı olan Celal Kudat yabancı dil dersinde edebi metinlerin kullanılmasının yararlarını şöyle sıralar:

“1. Öğrencinin öğrendiği dilin kullanıldığı ülkelerin yazını ve kültürünü tanımasına olanak sağlar.

2. Sanatsal yolla o ülkenin yurt bilgisi ve tarihi ile ilgili bilgi edinmesine katkıda bulunur.

3. Öğrenci kendi kültürü ile yabancı kültür arasındaki benzer ve farklı yönlerin ayırımına varır. Yabancı olana karşı hoşgörü ile yaklaşmayı öğrenir, saplantılardan arınmış bir düşünme alışkanlığı kazanır.

4. Öğrencide eleştirel bakış gelişecek, yorumlayıcı ve farklı düşünceler geliştirmeyi öğrenecektir. Çok yönlü düşünmenin öğretilmesi, başka bir deyişle bir sorunun tek bir bakış açısından değil de çeşitli açılardan ele alınıp değerlendirmesini sağlayacaktır.

5. Öğrenci, derste edilgen bir dinleyici ve tekrarlayıcı olmaktan çıkıp, dersin oluşumunda etkin bir katılımcı olacaktır.

6. Öğrenci üzerinde çalıştığı yazınsal metinle ilgili düşüncelerini ve tepkilerini dile getirirken, metinde yer alan dil yapılarını ve sözcükleri kullanacak, böylece o dille ilgili bilgi dağarcığını geliştirecektir.

7. Öğrencinin okuma duyarlılığı gelişecek ve bilinçlenecektir.

8. Öğrenci etkin okur kimliğine kavuşacaktır. Okuduğunu anlamak ve anladığını dile getirmekle kalmayacak, kendi düşüncesini etkin kılarak, kişiliğinin oluşmasına katkıda bulunacaktır.”¹⁶⁹

¹⁶⁸ Hüseyin Arak, “Yabancı Dil Öğretiminde Edebiyatın Yeri”, **Farklı Boyutlarıyla Yabancı Dil Öğrenimi ve Öğretimi**, Konya, Eğitim yayınevi, 2013, s. 90. (88 - 99)

¹⁶⁹ Celal Kudat, “Yabancı Dil Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Kullanımı”, **Tömer Dil Dergisi**, sayı:43, Ankara, 1996, s. 40 - 41.

Sonuç olarak, yukarıda sözü edildiği gibi, Rusça da dâhil yabancı dil öğretiminde edebi metinler üzerinde kapsamlı ve amaca odaklanmış çalışma, öğrencilerin dilbilimsel ve iletişimsel yetilerini oluşturur ve geliştirir, kelime haznesini aktif hale getirir, Rus halkının ve Rusya Federasyonu’nda yaşayan diğer halkların tarihi, kültürü ve gelenekleri ile tanıştırır. Yabancı dil dersi edebi metinlerin kullanımıyla salt belirli kuralların öğretildiği, düzensizlikli gündelik dil kullanımının kazandırıldığı ders olmaktan çıkmalı, dili bütün yönleriyle öğrenciye aktaran ve öğrencide farklı düşünme ve algılama yetilerinin gelişmesine olanak sağlayan bir içerik kazanmalıdır. Bu sürecin tam olarak nasıl gerçekleşeceğini sonraki bölümlerde inceleyeceğiz.

2.2.4. Dil Özelliklerinin İncelenmesinde Edebi Metinlerin Etkisi

Çalışmamızın bu bölümünde yabancı dil öğretiminde dil özelliklerinin incelendiği temel alanlarda¹⁷⁰ edebi metinlerin etkisi ele alınmıştır. Böylece, etki konusu ele alınacaktır.

L.S Kručkova ve N.V. Moşinskaya’nın “Praktičeskaya metodika obučeniya russkomu yazıku kak inostrannomu” (“Uygulamalı Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretimi”) adlı çalışmasında, yabancı dil olarak Rusça öğretiminde kullanılan dil alanları tablo biçimde gösterilmiştir.¹⁷¹

¹⁷⁰ “Dil öğretiminde dilin alanı; öğrencilerde dilsel ve iletişimsel yeterlilikler oluşturulmasını ve geliştirilmesini sağlayan Sesbilim, Sözcükbilim, Morfoloji, Sentaks vb. içeren dil sisteminin bileşenleridir.” Detaylı bilgi için bkz.: L.S. Kručkova, N.V. Moşinskaya, **Praktičeskaya metodika obučeniya russkomu yazıku kak inostrannomu**, Moskva, Flinta, 2018, s. 91.

¹⁷¹ Kručkova, Moşinskaya **a.g.e.**, s. 91.

Tablo 2.1: Dil Alanları

Dilsel ve iletişimsel alanlar:	
Dil	Konuşma
Sesbilim	Dinleme / konuşma
Dil bilgisi	Okuma/yazma
Sözcükbilim	
Sosyokültürel alanlar:	
Kültürdilbilim	
Kültür	
Kültürlerarası iletişim	

Kaynak: Kruçkova, Mosçinskaya a.g.e., s. 91'den aktarılmıştır.

E.N. Strelçuk “Rol hudojestvennoy literaturı v formirovaniyi i razvitiyi russkoy rečevoy kultury inostrannıh studentov” (“Yabancı Öğrencilerde Rusça Konuşma Kültürünün Oluşturulmasında ve Geliştirilmesinde Edebi Metinlerin Rolü”) adlı makalesinde, bir öğrencinin hedef dilinde başarılı iletişim kurabilmesi için dilin yukarıda belirtilen alanlara ve her şeyden önce dil yetisinin temeli olan çağdaş dil kurallarına hâkim olması gerektiğine dikkati çeker. Yabancı dil olarak Rusça öğretim sürecinde edebi metinler, öğrencileri dil kurallarıyla tanıştırır. Ayrıca edebi metinler tüm ana dilsel alanları (Sesbilim, Dil bilgisi ve Sözcükbilim) içerdiği için öğrencilerin dil ve konuşma becerilerini geliştirir.¹⁷² Nitekim öğrencilerin konuşmalarında dil kurallarının geliştirilmesi, Rus edebi eserlerini okurken de Rusça derslerinde düzenli olarak gerçekleştirilir.¹⁷³

Dilbilgisi, yabancı dil de dahil dil öğretiminin temel konularından biridir. Öğrenci, edebi metinler üzerinde çalışırken dilbilgisi kuralları bağlamında bütün dil kalıplarının kullanımını doğal dil ortamında görme olanağını elde eder. Çünkü edebi metinler bütün dil kalıplarını içinde barındırır. Edebi metinlerin pek çok doğal dilbilgisi yapısını kendinde topladığı kuşkusuz bir gerçektir. Edebiyatın konu alanı

¹⁷² Juravleva, Zinovyeva, a.g.e., s. 5.

¹⁷³ Ye.N. Strelçuk, “Rol hudojstvennoy literaturı v formirovaniyi i razvitiyi russkoy rečevoy kultury inostrannıh studentov”, **İzvestiya Samarskogo naučnogo tsentra Rossiyskoy Akademii Nauk**, C. 13, No. 2(5), Samara, Samarskiy federalniy issledovatel'skiy tsentr Rossiyskoy Akademii Nauk, 2011, s. 1137.

olan zaten dilin kendisidir. Sözcükler, cümleler, paragraflar ve hepsinin bütünü oluşturarak edebi metinler, dil öğretimi açısından oldukça zengin bir kaynaktır.

N.A. Minakova, Ye.N. Strelcuk, Ye.V. Talibina gibi yabancı dil uzmanları da böyle bir sonuca varmaktadır:

“Böylece edebi metin, dil sisteminin gerçekleştirildiği bir konuşma sistemi gibi görülür. Yabancı öğrencilerin dilbilgisi becerilerini oluşturmak ve geliştirmek için edebi metin öğrenme materyali olarak sunulur. Dil bilgisi alanı, yabancı dil olarak Rusça öğretimde en önemli hususlardan biridir. Dilbilgisi, sağlam, bilgili ve aktif şekilde yabancı dil olarak Rusça edinmenin temelidir. Öğretim aşamasına ve hedef dilin yeterlilik seviyesine uygun olarak dilbilgisi materyalleri zorlaştırılır, dil materyalleri genişletilir ve dilbilgisi yapılarının konuşma esnasında doğru kullanım becerileri pekiştirilir; ona göre edebi metinler seçilir.”¹⁷⁴

Yukarıda söz edildiği gibi, dilbilgisi çalışması edebi metinlerin kapsamında gerçekleştirilebilir. Edebi metinler, öğrencinin seviyesine, dersin içeriğine, dilbilgisi konularına uygun seçilmelidir.

Edebi metinler kullanılırken dil materyali genellikle, metin öncesi ödevler kapsamında sunulur. Örneğin, düzyazı bir metinle çalışırken öğrencilerinin dilbilgisi kurallarını ve normlarını oluşturmak ve geliştirebilmek için çalışmalar düzenlenir. V.P. Sevostyanova, öğretimin ilk aşamasında dilbilgisi yetisi oluştururken gerekli ön koşulun, isim ve edat çekimleriyle çalışmanın organize edilmesi gerektiğine ileri sürmektedir.¹⁷⁵ N.S. Novikova ise “Glagol v tekste” (“Metindeki İçindeki Fiil”) adlı çalışmada öğretimin sonraki aşamalarında öğrencilerin fiilleri ve fiil çekimlerini doğru şekilde seçme ve konuşma esnasında kullanma becerilerini geliştirmenin gerekli olduğunu düşünmektedir.¹⁷⁶ Bu nedenle edebi metinlerle çalışırken öğretimin bu aşamalarında yapılan bütün alıştırma ilk durumda ismin doğru edat - hal formu seçimine; ikinci durumda ise doğru fiil yönetiminin (edatlı ve edatsız), fiil yönetimi

¹⁷⁴ N.A. Minakova, Ye.N. Strelcuk, “Obuçeniye russkoy grammatike studentov - filologov na materiale hudojestvennogo teksta (Uroven B2)”, **Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo oblastnogo universiteta**, No.5, Moskva, Mgou, 2011, s. 37.

¹⁷⁵ V.P. Sevostyanova, “Realizatsiya kommunikativnogo podhoda k obučeniyu inostrannih studentov russkomu yazıku pri rabote s tekstom hudojestvennogo proizvedeniya”, **Mejkulturnaya kommunikatsiya i yazikovaya pragmatika v teoriyu i praktike obučeniya russkomu yazıku kak inostrannomu**, C. II, Belgorod, İzdatelstvo BelGU, 2006, s. 240 - 244.

¹⁷⁶ N.S. Novikova, **Glagol v tekste (po rasskazam A. Çehova i A. Averçenko)**, Moskva, Flinta, 2008, s.5.

seçimine; fiilin doğru turevsel biçiminin seçimine; turevsel çiftlerin oluşumuna vb.yönlendirilmelidir.

E.N. Strelcuk öğrencilerin edebi metinler üzerinde çalışmaları durumunda fonetik kuralların oluşturulması ve geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar düzenlenmesi gerektiğine dikkat çeker. alışmalar olarak da bunlar örnek vermektedir: seslerin ve tonlama yapılarının telaffuzu üzerinde yapılan alıştırmalar, sözcüklerde doğru vurguyla ilgili alıştırmalar sözü edilen etki bağlamında örnek teşkil etmektedir. Bu çalışmalara ise seslerin ve tonlama yapılarının telaffuzu ve sözcüklerde doğru vurgunun yapılması ile ilgili alıştırmalar örnek gösterilir. Telaffuz hataları üzerinde yapılacak çalışmalar, öğretmenin sürekli kontrolü altında olmalı ve öğrenciler kendilerini sürekli kontrol etmelidir. Yalnızca fonetik derslerinde değil aynı zamanda diğer dil derslerinde, hatta edebi metnin incelenmesinin organize edildiği derslerde de bu çalışma ve kontrol süreci uygulanmalıdır.

Strelçuk, öğretmen tarafından ustaca seçilmiş bir edebi metnin, öğrencilerin sözcük hazinesini de zenginleştireceğine dikkat çeker. Bu öğrenme sürecinde kural olarak yabancı öğrencilerin okuması için sunulan tüm edebi metinlerde öğrenciler tarafından algılanması zor olan sözcük ve deyimleri açıklayan “Sözlük” ve “Deyimler” gibi özel bölümler eklenmektedir. Böylece, öğrenciler, sadece konuşma değil, aynı zamanda sözcüklerin doğrudan ve mecazi anlamlarını belirleme, çok anlamlı sözcüklerin avantajlarını konuşmalarında kullanma, deyimleri ayırt etme ile ilişkili dilsel becerileri de kazanırlar.¹⁷⁷

Funda Cibaroğulları’ya göre,

“Öğrencilerin şimdiki, geçmiş ve gelecek zaman gibi dilbilgisi yapılarını öğrenmelerinde, kelime türleri olan sıfat, zarf, edat, bağlaç gibi kavramları görüp ayırt etmelerinde edebi metinler doğal bir ortam oluşturur. Yabancı dil öğrenenler için bu dilbilgisi kalıplarıyla günlük hayatta karşılaşmanın, bunları kullanmanın ve ayırt etmenin zor olduğu düşünülürse edebi metinlerin önemi daha iyi anlaşılacaktır.”¹⁷⁸

¹⁷⁷ Strelcuk, **a.g.e.**, s. 1137.

¹⁷⁸ Funda Cibaroğulları, “Edebi Metinlerin Yabancı Dil Fransızcanın Öğretiminde Kullanımı”, **Yüksek Lisans Tezi**, Adana, 2007, s. 26.

Funda Cıbaroğulları, dilbilgisi uygulamalarının yapılmasının aynı zamanda sözcük bilgisinin zenginleşmesini sağladığını ifade eder. Edebi metinlerin sözcük öğretimi bakımından sahip olduğu zengin kaynaklar, sözcüklerin gelişi güzel değil, doğal metinler üzerinde belli bir anlamsal düzen içerisinde yer alması sözcük hazinesinin gelişiminin temel etkenidir. Örneğin, metnin konusu yalnızlık ise kullanılan sözcükler yalnızlığı anlatan, aşk veya aşk acısı ise bu defa aşkı veya aşk acısını anlatan sözcüklerdir ve temaya uygun, özenle seçilmiş sözcükler kullanılmıştır. Bu bağlamda öğrenci bahsedilen durumlar ve sözcükler arasındaki bağı doğal bir biçimde öğrenecektir. Bununla durum ezberleme yanlısının önüne geçilecek, öğrencinin sözcük dağarcığını hem dil bilgisel açıdan hem de anlamsal olarak kullanmasının içselleştirilmesi sağlanacaktır. Böylece öğrenme sürecinde aynı zamanda bir yaşanmışlık söz konusu olacaktır. Araştırmacı, burada metni yaşayarak öğrenen öğrencinin, metni görece, duyacak, yorumlayacak ya da yeniden ifade edecek olmasına dikkat çeker. Bu bağlamda edebi metinlerin dil öğrenme sürecinde dil becerilerinin kazandırılması ve geliştirilmesinde oynadığı doğal rol, kullanılması gereken en doğal araç olduğunu göstermektedir.¹⁷⁹

Funda Cıbaroğulları şu şekilde devam etmektedir. Dil öğrenenin dil öğrenmedeki amacı yabancı dil öğretiminde kullanılacak olan metnin seçiminde rol oynayan temel etken olarak göz önünde tutulmalıdır. Metin seçimi ile öğrencinin amacı arasında doğrudan bir ilişki kurulmalıdır. Öykü veya şiir tarzında seçilecek olan metinler öğrenmenin amacına ve dersin konusuna uygun olmalıdır. Öyküler sözcük zenginliği açısından bu öğrenme sürecinde kullanılacak önemli metinler arasında yer alır. Öykülerde zaman kullanımlarının çeşitlilik arz etmesi öğrencinin de zamanları aynı çeşitlilikte kullanma becerisinin gelişmesini sağlar. Araştırmacı, bu öğrenme sürecinde öğrencilere boşluk doldurma yöntemine dayanan testler verilmesini ve metnin yardımıyla uygulama yapılmasını önerir. Bu süreçte uygulanabilecek diğer yöntemler arasında; öğrencilerden fiillerin çeşitli zamanlarını yazmalarının, direkt konuşmaları dolaylı anlatıma aktarmalarının, doğru edatı

¹⁷⁹ A.e., s. 25.

bulmalarının, etken yapıyı edilgen yapıya çevirmelerinin veya çeviri yapmalarının talep edilmesi yer alır. Bu türden birçok uygulama ile öğrencilere dilbilgisini doğru bir kaynaktan öğretme süreci gerçekleştirilir.¹⁸⁰

Çalışmamızın bu bölümünü sonuçlandırmak için L.V. Sokolov'un aşağıdaki açıklamasını kullanmak yerinde olacaktır:

“Edebi metinde, ana dilde konuşanların ulusal dili ve konuşma - bilişsel etkinliği, tam bir dolgunluk ve derinlikle ifade edilir ki kapsamlı dil eğitiminde edebi metinler kullanılmadan dil alanların ve konuşma faaliyetlerinin yapılması imkânsızdır.”¹⁸¹

Edebi metinler, sadece dilbilgisi, sözcük öğretimi, telaffuz gibi becerilerin geliştirilmesi ile sınırlı kalmamakta, aynı zamanda okuma, yazma, dinleme, konuşma olmak üzere dört temel becerinin gelişiminde de büyük bir rol oynamaktadır.

2.2.5. Edebi Metinlerin Dil Becerileri Kapsamında İncelenmesi

Özcan Demirel, **dört dil temel beceri** olarak kabul edilen dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin işlevsel bütünlüğünden oluştuğunu vurgulamaktadır: “Bunlardan konuşma ve yazma anlatmaya; dinleme ve okuma anlamaya yönelik becerilerdir. Bu becerilerin öğretiminde anadil öğretiminde olduğu gibi “dinleme, konuşma, okuma ve yazma” sırası izlenir.”¹⁸²

Serpil Özdemir ise yabancı dil öğretiminin asıl amacı hedef dilde iletişimi gerçekleştirmektir. Küresel dünyada çeşitli alanlarda artan uluslararası ilişkiler yabancı dil öğrenimi çok daha gerekli bir zemine taşımıştır. Zira uluslararası ilişkilerde yabancı dil sözlü ve yazılı iletişim aracı olarak temel unsurdur ve yabancı

¹⁸⁰ A. e., s. 37.

¹⁸¹ L.V. Sokolova, “Lingvokulturologičeskiy analiz obrazov - simbolov hudojestvennogo teksta v praktike prepodavaniya russkogo yazıkă kak inostrannogo”, **II Mejdunarodnaya konferetsiya “Russkiy yazık i literatura v mejdunarodnov obrazovatelnov prostranstve. Sovremennoye sostoyaniye i perspektivi”**, C. I, Granada, 2010, s. 624 - 629.

¹⁸² Özcan Demirel, **İlköğretim Okullarında Yabancı Dil Öğretimi**, İstanbul, MEB Yayınları, 1999, s. 31.

dil öğretiminde bu durum göz önünde bulundurularak yukarıda sıralanan beceriler bir bütün olarak kazandırılmalıdır.¹⁸³

Tahsin Aktaş'a göre, edebi metinler; dilbilgisi, sözcük dağarcığı vb. dil yapılarının öğretimine, dil kullanma becerilerinin ve yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olmakla birlikte öğrencilere farklı konuşma ortamlarında iletişimde modeller sunmaktadır. Bu iletişim modellerinde dilin temel işlevlerinden olan konuşma, dinleme ve dinlediğini anlama becerileri ön plana çıkmaktadır. Bu beceriler iletişim yetisinin oluşturulmasında ve geliştirilmesinde oldukça önemlidir ki bunların yabancı dil derslerinde değişik aktivitelerde kazanılma zorunluluğu olduğu açıktır.¹⁸⁴ Edebi metin okuması bahsedilen aktiviteler arasındadır. Çünkü iletişimsel yeti, metin düzeyinde oluşur. Bu aksiyom, L.S. Vygotskiy, N.İ. Jinkin, M.M. Bahtin'in konuşma etkinliği konularındaki çalışmalarıyla da doğrulanmıştır. N.İ. Jinkin'a göre, "Bir kişi birbirinden ayrı olarak uydurduğu cümlelerle konuşmaz. Bütün olarak düşünülmüş metin şeklinde konuşur."¹⁸⁵

Yukarıda söylenenlerle bağlantılı olarak edebi metinlerin iletişimsel işlevi, öncelikli olarak öğrencilerin iletişimsel yetilerinin oluşumuna öncelik veren yeni nesil eğitim standartlarında belirlenen vurgularla ilişkili olarak çok büyük öneme sahiptir. Öğrenciler tarafından okunan edebi metnin yeterli olarak algılanması ve anlaşılması ve öğrencilerin kendi metnini oluşturması, onların konuşma faaliyetlerinin gelişmesi ile ilişkilidir. Bu nedenle yabancı dil olarak Rusça öğretilmesinde en önemli görev dört dil becerisinin (dinleme, okuma, konuşma ve yazma) geliştirilmesine yöneliktir.

A.N. Şçukin "Praktičeskaya metodika obučeniya russkomu yazıku kak inostrannomu" (Uygulamalı yabancı dil olarak Rusça öğretimi) adlı çalışmasında konuşma faaliyetini şöyle tanımlar:

¹⁸³ Serpil Özdemir, "Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Halk Hikayelerden Yararlanma", **Yüksek Lisans Tezi**, İzmir, 2010, s. 32.

¹⁸⁴ Tahsin Aktaş, "Yabancı Dil Öğretiminde İletişimsel Yeti", **Journal of Language and Linguistic Studies**, Sayı: 1, 2.11.2014, 2005, s. 92.

¹⁸⁵ N.İ. Jinkin, **Mehanizmi reči**, Moskva, İzdatelstvo Akademii pedagogičeskikh nauk, 1958, s. 234.

“Çağdaş yöntemlerde benimsenen tanıma göre **konuşma faaliyetleri** (dört dil becerisi öğretimi) - dil sisteminin aracılık ettiği ve iletişim olayına göre belirlenmiş bir mesajın iletilmesi veya alınmasıyla ilgili olarak belli bir amaca yönelik süreçtir. Bu tanımdan hareketle faaliyetlerin, çeşitli iletişim problemleri çözmeyi amaçlayan yaratıcı nitelikte bir beceri sistemi olduğu sonucuna ulaşılır. Bununla birlikte iletişimsel görevler sonsuz bir sayı olarak da formüle edilebilir. Dolayısıyla aşağıda verilmiş özelliklere göre birleştirilmiş iletişimsel görevler söz konusu olmaktadır.

Bu birleştirilmiş iletişimsel görevlerin sıralaması aşağıdaki biçimiyle kabul edilmektedir:

- a) konuşma biçimi - sözlü veya yazılı;
- b) konuşmanın algılanması veya üretimi (yaratılması). Buna göre dört ana konuşma becerisi ortaya çıkmaktadır: dinleme (sözlü biçim, algı), konuşma (sözlü biçim, üretim), okuma (yazılı biçim, algı) ve yazma (yazılı biçim form, üretim.)”¹⁸⁶

İ.A. Zimnyaya ise konuşma faaliyetini, yabancı dil uzmanlar tarafından “...*dil sisteminin aracılık ettiği ve iletişim olayına göre belirlenmiş bir mesajın iletilmesi veya alınmasıyla ilgili belli bir amaca yönelik süreç*” olarak algılanan insani faaliyet türlerinden biri olduğuna inanmaktadır.¹⁸⁷ Başka bir deyişle, konuşma faaliyeti, bilgi alışverişi amacıyla dil aracılığıyla konuşmanın (metinlerin) üretilmesinden veya algılanmasından oluşur.

Konuşma faaliyeti, gerçek veya öğretimsel konuşma faaliyeti şeklinde ortaya çıkmaktadır. L.S. Kruçkova ve N.V. Moşinskaya, konuşma faaliyetini, yabancı dil olarak Rusça öğretim sürecinde önde gelen yönlerden (alanlardan) biri olarak görmektedirler. Bunun için iletişim problemlerini çözmeyi amaçlayan bir beceri sistemi oluşturulmuştur. İletişimsel problemlerin çözümü sırasında aşağıda belirtilen unsurlara dikkat edilmelidir:

- İletişim, bilgi (metin) alımı ve bilgi (metin) alışverişi, sözlü veya yazılı biçimde gerçekleştirilir;

- Konuşma faaliyeti, konuşmanın (metnin) algılanması (alım) veya üretme (yaratım) niteliğinde olabilir. Kruçkova ve Moşinskaya, konuşma faaliyetinin, iletişimsel problemleri çözmeyi amaçlayan yaratıcı nitelikli bir beceri sistemi

¹⁸⁶ Şçukin, a.g.e., 95.

¹⁸⁷ İ.A. Zimnyaya, *Psihologiçeskiyi aspektı obuçeniya govoreniyu na inodtrannom yazıke*, Moskva, Prosvesçeniye, 1985, s. 17.

olduğunu vurgulamaktadır.¹⁸⁸ Bu da yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin kullanımının, söz konusu becerilerin geliştirilmesine yardımcı olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, yabancı dil öğretiminde dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört dil becerisi hedeflenir. Dinleme ve okuma anlamının, konuşma ve yazma becerileri de anlatmanın göstergesidir. Yabancı dil öğretiminde edebi metinler, bu dört beceriyi de olumlu yönde gelişmesini sağlar. Edebi metinler konuşma faaliyetlerinin öğretiminde de verimli bir araçtır. Görüldüğü üzere edebi metinler; okuma, anlama, konuşma, yazma vb. becerilerinin oluşmasını ve gelişmesini için geniş olanaklar sağlamaktadır. Ayrıca, edebi metinler kültürel becerilerin gelişmesine de önemli rol oynamaktadır.

2.2.6. Yabancı Dil Öğretiminde Edebi Metinlerin Kültürel Aktarım Bağlamında Önemi

Edebi metinler aracılığıyla sadece yabancı dil değil, aynı zamanda hedef dilin temsil ettiği kültürel değerler de öğrencilere tanıtılmaya çalışılmaktadır. Bu konuyu ele almadan önce “kültür” teriminin ne demek olduğunu açıklanacaktır.

E.G. Azimov ve A.N. Şçukin, “Yeni yöntembilim (metodoloji) terimleri sözlüğünde” “kültür” kavramı bu şekilde açıklar:

“Kültür” kavramı (Latince “Cultura” - yetiştirme, büyütme, eğitme, geliştirme) insanların yaşam biçimleri, faaliyetlerinin organizasyon tipleri ve formları, insan ilişkilerinde ve insanlar tarafından yaratılmış maddi ve manevi değerlerle ifade edilmiş, toplumun tarihsel olarak tanımlanmış gelişim düzeyi olarak tanımlanmaktadır. Belli bir tarihsel dönemi (örneğin, Antik kültür), belirli toplumları, milletleri ve uyrukları (örneğin, Rus kültürü) ve ayrıca spesifik faaliyet alanları ya da yaşam alanları (örneğin, Siyaset ve Sanat kültürü) ve daha dar anlamıyla insanların manevi yaşamını ifade etme araçları olan bilimsel, edebi ve sanatsal manevi değerlerin birleşiminin karakterize edilmesinde kullanılan kültür teriminin birçok tanımı vardır.”¹⁸⁹

Azimov ve Şçukin kültürün “...edebi ve sanatsal manevi değerlerin birleşiminin karakterize” edildiği için kültür ve dil, birbirleriyle çok yakın bir

¹⁸⁸ Kruçkova, Mosçinskaya, **a.g.e.**, s. 226.

¹⁸⁹ Azimov, Şçukin, **a.g.e.**, s. 117.

etkileşim içinde olduğuna dikkat çeker. Çünkü dil, kültürün bir aynasıdır ve kültür dışında olmayan bir kavramdır. Yabancı dillerin öğrenilmesi, ulusal ve evrensel kültürün algılanmasına ve farklı ulusal kültürlerle ait katılımcıların, karşılıklı olarak yeterli seviyede anlayışına katkıda bulunur. Böylece kültür, dil, konuşma ve anlatım ile öğrenme sürecinin bir bileşeni olarak kabul edilir hedef dil kültürü ile tanışmanın sonucu ise, sosyo-kültürel yetinin oluşmasıdır.¹⁹⁰

Kültürün biçimsel unsuru olmasıyla birlikte dil, kültürün aktarılması/ulaştırılması ve oluşturulması için bir araçtır. Doğan Aksan’a göre, herhangi bir dilde söylenmiş tek bir sözcükle bile bir ulusun inançları ve adetleri, insanlar arasındaki davranışlar ve ilişkiler, maddi ve manevi kültür konusunda bir izlenim doğabilir.¹⁹¹ Böylece, toplumlar tarafından oluşturulmuş tüm kültürel elementler, kendi değerini dilsel sözcük bilgisinde bulur. Wenying Jiang’ göre, “...dil vücuttur, kültür ise kandır. Kültür olmadan dil var olabilir ama kültür dil olmadan var olamaz.”¹⁹²

Kültür ile dil arasındaki bu ilişkiyi irdeleyerek ele alırsak Canan Şenöz Ayata’nın “Almanca ve Türkçede Metin Türü Olarak Yazın Eleştirisi” adlı çalışmasında bu ilişkinin şu şekilde tanımlandığını görürüz:

“Kültür varlığını dil aracılığı ile sürdürür. Dil, kültürü ifade etmeye yarar. Kültür ise dilsel ifade biçimlerini belirler. Dil dışındaki bildirişim biçimleri de kültür tarafından belirlenir. Örneğin, dile dayalı olmayan mimik, jest ya da çeşitli vücut hareketleri, selamlaşma biçimleri kültürden kültüre farklılık gösterir.”¹⁹³

Dil ve kültür arasındaki ilişkiyi dikkate alarak Fatma Bölükbaş ve Funda Keskin “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metinlerin Kültür Aktarımdaki İşlevi” adlı çalışmasında yabancı dil öğretiminde hedef dilin kültürünün eğitimi de verilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar:

¹⁹⁰ A.e., s. 118.

¹⁹¹ Doğan Aksan, **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**, Ankara, TDK Yayınları, 1995, s. 67.

¹⁹² Wenying Jiang, “The Relationship Between Culture and Language”, **ELT Journal**, 54(4), Oxford, Oxford University Press, 2000, s. 328.

¹⁹³ Şenöz Ayata, **Almanca ve Türkçede Metin Türü Olarak Yazın Eleştirisi**, s. 28.

“Her kültürün ona kendi kimliğini kazandıran, kendine özgü bir dili vardır. Dilin içinde kültürün bütün özellikleri ve tarihsel, toplumsal tüm birikimleri bulunur. Dilin yalnızca göstergeler dizgesi değil, aynı zamanda kültür demek olduğu kabul edilirse, dil öğrenimi ve öğretiminde kültür ögesini hiçbir zaman unutmamak gereklidir.”¹⁹⁴

Hikmet Asutay da yine bu konuya ilişkin düşüncelerini şöyle açıklar: “dil bir göstergeler dizgesi olsa bile, [...] o dizge içerisinde yer alan her göstergenin dış dünyada işaret ettiği bir gönderme alanı, bir dış dünya gerçekliği vardır ve gönderme alanı da kültürle ilgilidir. Göstergelerin anlamları da bu şekilde oluşmakla, kültür ögesi ile tamamlanmaktadır” kannatına varır.¹⁹⁵ Böylece kültürün, dilin biçimsel yapısının içinde bulunan anlamsal yapıyı oluşturduğu düşünülür.

Yukarda söz edildiği gibi, dil öğretmek, sadece sözcük bilgisi veya dilbilgisi öğretmek değildir. Aynı zamanda dilin geliştiği kültürü de öğretmektir. Demircan’ın dile getirdiği gibi: “Yabancı dil öğrenen kişi, dilin bir unsuru olarak hedef dilin taşıyıcısı olan halkın kültürünü de öğrenmeli ve bu konuyla ilgili olarak iletişim becerileri de edinmelidir”.¹⁹⁶ Aksi takdirde kültürel bilgi eksikliği, iletişimde belli sayıda sorunlara yol açmaktadır. Bu problemler her zaman olmazsa da bazen ciddi bir sorun olarak ortaya çıkar. Örneğin, Türk kültüründe öpüşmek, samimiyet, açıklık, dostluk ifade eder ve Türkiye’de merhabalaşma, genel olarak her iki yanaktan öpmekle yapılır. Ama bu şekilde merhabalaşmak, farklı kültürlerde farklı biçimde algılanabilir.

Örneğin, Rusya’da eski zamanlarda insanlar karşılaştığında üç kere öpüşerek merhabalaşmakta iken şimdilerde ise sadece bir öpücükle yetinmektedirler. Diğer bir örnek: Türkiye’de gençler saygı ifadesi olarak büyüklerin ellerini öper ve sonra alnına koyar ve bu da gayet sıradan bir durumdur. Ama bu gelenek, Rusya’da ve batılı ülkelerde rastlanacak bir görüntü değildir. Yukarıda verilen örneklerle bakarsak her kültür, içinde diğer kültürlerden farklı özellikler ve gelenekler barındırabilir. Bu

¹⁹⁴ Bölükbaş, Keskin, **a.g.e.**, s. 225.

¹⁹⁵ Hikmet Asutay, “Yabancı Dil Öğretiminde “Kültür Bağlamı ve “Öteki” Dil”, **Ankara Üniversitesi (TÖMER) Dil Dergisi**, 118, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2003, s. 27.

¹⁹⁶ Demircan, **a.g.e.**, s. 26.

nedenle yabancı dil olarak Rusça öğretimi de dâhil yabancı dil derslerinde, bir nevi kültürel karşılaştırma yaparken, günlük hayatla ilgili kültürel elementler vermenin de anlatılmasının gerekli olduğu aşîkârdır.

Yabancı dil öğretimi sırasında kültürel öğeler çeşitli yöntemlerle aktarılabilir. Bu yöntemler arasında ders kitaplarındaki metinlerin öğretmenin anlattığı gerçek hayata hikayeler, anılar ve görsel-işitsel materyallerle desteklenmesi yer alır. Edebi metinler, yabancı dil öğretmenin temeli olmasının yanı sıra aynı zamanda kültürel aktarım sürecinin de çok önemli bir parçasıdır. Yabancıların öğretiminde edebi metinlerin kullanılması, genel olarak dilsel ya da dilsel olmayan amaçlara sahiptir. Edebi metinler, yeni dil bilgisinin öğreniminde ve ayrıca dil bilgisi nesnelerinin görselleştirilmesinde kullanılır. Edebi metinler, yabancı öğrencilerin sözel (monolog ve diyalog) ve yazılı konuşma becerilerinin geliştirilmesi için bir başlangıç noktasıdır. Bu dilsel hedeflerdir. Edebi metinleri öğrenme sürecine dahil etmenin dil öğretimi dışındaki amacı ise öğrencilerin hedef dilin ülkesi ve kültürü ile tanışmasıdır. Yabancı öğrenciler edebi eserleri okuyarak, öğrenilen dilin ülkesi ve bu dilin taşıyıcıları olan halkın yaşamı hakkında bilgiler edinirler.

Uzmanlar tarafından edebi metinler, kültür aktarımının en önemli unsurlarından biri olarak kabul edilir. Örnek olarak N.S. İvanova, O.İ. Sajinova'nın aşağıdaki sözleri verilebilir:

“Edebi metinler, öğrencileri sadece hedef dil ortamına yakınlaştırmakla kalmayıp, aynı zamanda onları kültürel çevreye yaklaştırmakta da önemli bir rol oynar. Edebi metinlerde, ulusal karakterin özelliklerini, dil taşıyıcıların etnolojik - psikolojik özelliklerini ve başka milletlerin anlayış özelliklerini daha belirgin bir şekilde ifade edilmektedir.”¹⁹⁷

Böylece, edebi metinlerin, öğrencilerin yabancı dil öğrenimiyle birlikte hedef dilin bir kültürünü öğrenmesinde de etkili olduğu için yabancı dil derslerinde kullanılan materyaller arasında önemli bir yer almaktadır.

¹⁹⁷ N.S. İvanova, O.İ. Sajinova, “Obuçeniye mejkulturnomu obsşeniya na materiale sovremennoy angloyaziçnoy literaturı”, **Sovremennaya metodika soizuçeniya inostrannih yazıkov i kultur**, Sankt - Peterburg, Karo, 2011, s. 9.

Yukarıda belirtildiği gibi, yabancı dil olarak Rusça öğretiminde kültür öğretimi yadsınamaz bir öneme sahiptir. Bir yabancı dili bilmek, onu konuşabilmek, söz konusu o dili anadil gibi konuşanlarla benzer bir şekilde düşünebilmek demektir. Bunu kazanabilmek için öğrenilen dilin insanların geçmişini, gelenek ve göreneklerini, değer yargılarını bilmek gerekmektedir. Bir yabancı dil bilmek demek sadece cümle kurmak ya da iletişimde bulunmak anlamına gelmez. Kurulan cümlelerin derin anlamını da bilmeyi gerektirir. O cümleyi kurarken amacın ne olduğunu, neden o kelimelerin seçilmesini, alt anlamları ve derindeki yapıyı bilmek gerekmektedir. Yapay metinlerle, durum için geliştirilmiş diyaloglarla sadece “yüzeysel” bir iletişime geçilmiş olunur. Oysa A.P. Çehov’un bir öyküsü, A.S. Puşkin’in, M.Yu. Lermontov’un bir şiiri, N.V. Gogol’un, İ.S. Turgenev’in, M.F. Dostoevski’nin bir romanı gerçek yaşamın içinde olan tartışmaları, sıradışı yaşamları, Rusya’nın değer yargılarını, yaşam bakış açılarını yansıtır. Bunları ancak edebi metinler sayesinde kavrayabiliriz.

Ahmet Tarcan’a göre, edebiyat insan beyninin bir dili en iyi biçimde ve bütün yönleriyle kavrayabileceği dilsel malzemelerden oluşan bir araç, bir üründür. Bu dilsel malzemeler o dili öğrenenlere zengin bir kaynak oluşturmaktadır. Bütün yabancı dil öğretimleri yapay bir ortamda gerçekleşir. Kurulan cümleler, öğretilen dilbilgisi kuralları, yapılan diyaloglar hep yapaydır. Böyle bir yapay ortamda dil öğrenenin elindeki tek doğal kaynak edebi metinlerdir.¹⁹⁸

Sonuç olarak, sınıfta edebi metinler hem öğrencileri motive etmekte hem de onlar tarafından hedef dilin kültürünü anlamalarında kullanılmaktadır. Rus edebi metinler aracılığıyla hedef dilin ülkesi ve ana dili olarak Rusça konuşan halkın yaşamı ve kültürü hakkında bilgi edinilir.

Edebi metinler; kısa hikâyeler, sadeleştirilmiş romanlar, tiyatro metinleri, şiirler yabancı dil öğrencinin elinde bulundurduğu, kolayca ulaşabileceği hedef dille ve hedef dilin kültürüyle buluşabileceği tek özgün materyaldir. Edebi metinler Rusça okumaya, yazmaya, konuşmaya teşvik eder, motive eder ve cesaretlendirir.

¹⁹⁸ Ahmet Tarcan, **Yabancı Dil Öğretim Teknikleri**, Ankara, Nobel Yayıncılık, 2004, s. 53.

2.2.7. Yabancı Dil Öğretiminde Okuma

2.2.7.1. Yabancı Dil Öğretiminde Okuma Edinimi

Daha önce de belirtildiği gibi, yabancı dil öğretiminde dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört dil becerisi hedeflenir. Dinleme ve okuma anlamının, konuşma ve yazma becerileri de anlatmanın göstergesidir. Okuma eylemi, başkasının kaydedilmiş konuşmasının algılanması ve anlaşılmasıdır. Okuma basılı ya da yazılı sözcüklerin duyu organları tarafından algılanması, anlamlandırılması ve yorumlanması işlemlerini kapsar. Anlama, yazının ne demek istediğini algılamaktır; okuma etkinliğinin amacıdır. Okuma, modern insanın hayatında büyük bir rol oynar. Dört temel beceri arasında yer alır ve yazılı bir iletişim biçimi olarak, kitap, dergi, gazete gibi kaynaklardan bilgi edinilmesini sağlar.

Funda Keskin ve Alpaslan Okur'un belirttiği gibi anadil öğretiminde bu dört temel beceri öğrenim sırasına göre dinleme, konuşma, okuma ve yazma biçiminde sıralanırken, ikinci dil öğretiminde okuma ön plana çıkmaktadır.¹⁹⁹

Gıyasettin Aytaş ise dil öğretiminde okumanın, anlamının en önemli basamaklarından biri olduğunu düşünmektedir. Diğer dil becerilerini de içinde barındırmasından ötürü, okuma öğretimi daha çok önemsenmekte ve bu alanda yoğun çalışmalar yapılmaktadır.²⁰⁰

Yu.I. Zonova, “Metodika obuçeniya çteniyu v aspekte prepodavaniya russkogo yazıka kak inostrannogo” (“Yabancı dil olarak Rusça eğitiminde okuma öğretimi”) adlı çalışmasında, okuma becerisinin, öğrencinin yazılı metinden gerekli bilgileri çıkarabilmesini sağlayan iletişimsel bir yeterlilik oluşturduğunun altını çizmektedir. Okuma, tıpkı konuşma, yazma ve dinleme gibi dört temel dil becerilerini oluşturmaktadır. Konuşma iletişiminin etkinliği ve başarısı, öğrencide bu

¹⁹⁹ Funda Keskin, Alpaslan Okur, “Okuma Eğitimi”, **Yabancılar Türkçe Öğretimi El Kitabı**, Ed.: M. Durmuş, A. Okur, Ankara, Grafiker Yayınları, 2013, s. (293 - 308).

²⁰⁰ Gıyasettin Aytaş, “Okuma Eğitimi”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Cilt 3, Sayı 4, Ankara, Gazi Üniversitesi, 2005, s. 461.

dört temel dil becerilerinin ne kadar geliştirildiğine bağlıdır.²⁰¹ Bunu dikkate alarak yabancı dil öğretmenin modern yöntemleri, okumayı sadece bir araç olarak değil aynı zamanda öğrenmenin bir hedefi olarak da görmektedir. Yabancı dil öğretiminde okumanın bilinmesi ve okuma becerilerinin erkenden geliştirme ihtiyacı, uzmanlar tarafından açıkça tanımlanmaktadır. Uzmanlar tarafından yazılmış çok sayıda çalışmada, okuma mekanizmaları incelenmiş, gerekli dil materyalleri tanımlanmış, alıştırmalar geliştirilmiş, okunan metnin ne kadar anlaşıldığına dair kontrol yöntemleri sunulmuş ve okumanın farklı türleri ele alınmıştır.

Yabancı dil uzmanı A.İ. İvançenko olduğu gibi Rus ve yabancı uzmanlar da evrensel bir okuma türü sınıflandırması olmadığını öne sürmektedirler. Okuma türleri, farklı parametreler ile belirlenir ve araştırmacılar tarafından farklı biçimde adlandırılır.²⁰²

L.S. Kruçkova ve N.V. Moşinskaya gibi araştırmacılar, “Praktičeskaya metodika obuçeniya russkomu yazıka kak inostrannomu” (“Uygulamalı yabancı dil olarak Rusça öğretimi”) başlıklı çalışmalarında okuma türlerini tablo biçiminde sınıflandırmaktadır:

Tablo 2.2: Okuma Türleri

<i>Okuma biçimine göre</i>	Sesli okuma	Sessiz okuma
<i>Psikolojik içeriğine göre</i>	Analitik okuma	Sentetik okuma
<i>Metnin anlaşılmasında ana dilin kullanım derecesine göre</i>	Tercümesiz okuma	Tercümesi ile okuma
<i>Öğrenciye yardım derecesine göre</i>	Güdümlü okuma: Sözlük yardımıyla okuma	Güdümsüz okuma: Sözlüksüz okuma
<i>Müfredattaki çalışma organizasyonu şekline göre</i>	Sınıfta okuma	Evde okuma
<i>Okuma sürecinin hedefine ve okumanın içeriğine göre</i>	Göz gezdirmeli okuma	Özetleyerek okuma
<i>Toplumsal dilbilimsel yönelimine göre</i>	Kültürel dilbilimsel okuma	Dikkatli okuma
		Serbest okuma

Kaynak: Kruçkova, Moşinskaya, a.g.e., s. 332 – 333’den aktarılmıştır.

²⁰¹ Yu.İ. Zonova, **Metodika obuçeniya çteniyu v aspekte prepodavaniya russkogo yazıka kak inostrannogo**, Ekaterinburg, Uralskiygosudarstvenniypedagogičeskiyinstitut, 2018, s. 18.

²⁰² A.İ. İvançenko, **Praktičeskaya metodika obuçeniya inostrannim yazıkam**, Sankt - Peterburg, Karo, 2016, s. 187.

Kruçkova ve Moşinskaya, yabancı dil olarak Rusça derslerindeki edebi metinleri okumasıyla ilgi kurarak her okuma türünü ayrı ayrı ele almaktadırlar.

- **Yüksek sesle okumanın** amacı, öğrencilerin ses ve harf, sözcük yazımı ve anlamı arasında ilişkilendirmeleriyle ilgili teknik becerilerini geliştirmesi ve okunan metnin anlamını dinleyiciye iletmesidir. Ayrıca, öğrencilerin sesleri doğru telaffuz etmeleri ve tonlamada fonetik becerileri oluşturmaları ek amaçtır. Okuma akıcılığını geliştirmek amacıyla sesli ve sessiz okumanın sırayla yapılması, yabancı dil öğretiminin erken aşamalarında aktif olarak kullanılır. Öğrenim sürecinin orta ve ileri aşamalarında ise öğrencilerin birincil okuma becerileri oluşturulmuş halde iken içinden okuma daha fazla kullanılır.

- **Analitik okuma**, dil formlarının analizi ile yapılan ve metnin ayrıntılı bir şekilde algılanmasını amaçlayan eğitimsel bir okuma türüdür.

- **Sentetik okuma**, sözcüksel ve dil bilgisel materyale sağlam bir şekilde hâkim olunmasına, yeni bilinmeyen sözcükleri anlamlarının bağlam veya herhangi bir biçim özelliklerine ve onların cümledeki işlevlerine göre tanıma becerisine dayanır.

- **Tercümesiz okuma**, metnin doğrudan algılanması ve anlaşılması ile karakterize edilir. Öğretmenin görevi, öğrencilerin metindeki her sözcüğü ana diline çevirmelerini engelleyip çok az çeviri ihtiyacı duyarak metni mümkün olduğunca anlamalarını öğretmeye çalışmaktır.

- **Tercümesi ile okuma (Çevirili okuma)**, öğrencinin anadilinin veya ara dilinin kullanımına dayanır.

- **Güdümlü okuma**, özel alıştırmalar ile dil zorluklarının giderilmesine dayanır.

- **Güdümsüz okuma**, dil açısından kolaylaştırılmış metinler üzerinde yapılır. İpucu olmadan, öğrencinin tek başına okuma becerisini geliştirir.

- **Sınıfta ve evde okumalar**, okumanın yapıldığı yere göre ayırt edilir. Evde okuma, öğretmenin sınıfta sadece okunanın anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol ederek dersten zaman kazanmasını sağlar.²⁰³

Bu aşamadan sonra Kručkova ve Moşinskaya, öğretmenin ve öğrencinin belirlediği iletişimsel amaçlara bağlı olarak ayırt edilen göz gezdirme, özetleme, dikkatli ve serbest okuma gibi türleri açıklamaya geçerler.

- **Gözden geçirme veya göz gezdirmeli okuma türü** metinde incelenen konular ve sorular ile ilgili olarak tam anlamıyla genel bir düşünceye sahip olma veya herhangi bir bilgiyi bulma görevi yerine getirir. Bunu yapmak için bazen sadece başlıklara, belli paragraflara veya cümlelere göz atmak yeterlidir. Edebi metinleri göz gezdirerek okuyabilmek için genel olarak şu araştırmaların yapılması önerilmektedir:

- metinde neden bahsedildiği sorusuna cevap vermek;
- ... ile ilgili alıntıyı bulmak;
-yı doğrulayan (yalanlayan) gerçekleri bulmak vb.

- **Özetleyerek okuma türü**, varlığı başka bir kaynaktan öğrenilmiş bilgileri bulma görevini tanımlar (gerçek bilgiler, dijital veriler, kurallar vb.). Özetleyerek okuma türü, büyük ölçüde göz gezdirme türüyle aynıdır.

Kručkova ve Moşinskaya, yabancı dil öğretiminde uygulamalı çalışmasında öğretmenlerin tüm okuma türlerini kullandığını, ancak serbest okuma ve dikkatli okuma türlerinin daha çok hazırlık gerektirdiğine dikkat çekerler. Bu iki okuma türü, anlaşıldığı gibi genellikle edebi metinleri okumak için kullanılmaktadır.

- **Serbest okumada** okuyucunun dikkati, bütün eseri (kitap, makale) kapsamaktadır. Serbest okumanın amacı, geneli kavramak, sözcük dağarcığının ve dil bilgisel formların ön analizi yapılmadan metni anlamaktır. Bu tür bir anlayış, daha önce öğrenilmiş bilgilere dayanarak gerçekleştirilmelidir. Eğitimsel okumanın amaçlarına ulaşmak için metnin % 70'ini anlamak yeterlidir. Serbest okuma, bir

²⁰³ Kručkova, Moşinskaya, **a.g.e.**, s. 332 - 333.

tahmin becerisi geliştirmelidir. Serbest okumalarda genellikle şu tür alıştırmalar önerilmektedir: okuduğunuz metinde başlığı doğrulayan ana fikirleri bulunuz; metnin semantik bۆlۆmlerinin sayısını belirleyiniz, metnin bir planını yapınız; metnin içeriğini plana uygun şekilde anlatınız.

- **Dikkatli okuma**, yabancı dil olarak Rusça ۆđreniminde kullanılan temel okuma tۆrlerinden biridir. Bahsedilen okuma tۆrünün amacı, okunan metnin eksiksiz şekilde algılanması ve anlaşılmasıdır. Dikkatli okuma, daha yavaş bir tempo ile yapılır ve metnin belli parçalarının yeniden okunmasıyla birlikte gerçekleştirilir. Bu okuma tۆrۆ, metin ۆzerinde ciddi ۆn çalışmaların yanı sıra sۆzlۆ ve yazılı konuşmaya erişimi ۆngörۆlen metni okuduktan sonra anlamının çeşitli seviyeleriyle ilgili bir dizi alıştırma ve ۆdev sistemini içermektedir.²⁰⁴

- **Kۆltۆrel dilbilimsel okuma**, uzmanlar tarafından dikkatli okuma grubuna dāhil edilmektedir. ۆnkۆ bu okuma tۆrünün gۆrevi, metni incelemek, metinden kۆltۆrel dilbilimsel bilgileri edinip gerçek bilgileri, sۆzcۆk birimleri vb. aracılığıyla kۆltۆr unsurlarını ۆđretmektir.²⁰⁵

Bu tۆr sınıflandırmanın, oldukça eksiksiz bir şekilde sunulduğunu ve yabancı dil ۆđretiminde hedef dilinde yazılan metinleri okuma sۆrecinde (edebi metinler dāhil) ۆnemli olan bۆtۆn yۆnleri yansıttığı kanaatine varmaktayız.

Sadece “edebi metinler” okuması ise ne anlama gelmektedir? Akişına ve Kagan’a gۆre edebi bir metni okumak, sonunda okuyucunun gerekli bilgileri ve duyguları elde etmesi ve yazarın bakış açısını bildiği okuma faaliyetinin yazılı bir ۆreme tۆrۆdۆr.

Firdevs Gۆneř şu gۆrۆřۆ ۆne sۆrer:

“Edebi metin de dahil bir metnin okunması; bu metnin anlamını bulma, metin ۆzerine dۆřۆnme, nedenlerini araştırma, sonuçlar çıkarma ve değerlendirme biçimidir. Bunlar doğrultusunda anlama; inceleme, seçim yapma, bir sonuca varma, çevirme, yorumlama, analiz–sentez yapma ve değerlendirme gibi zihin faaliyetlerini içermektedir. Anlama, metinde iletilmek isteneni doğru

²⁰⁴ A.e., s. 333 - 334.

²⁰⁵ A.e., s. 337.

olarak algılamak ve bunu yorumlamaktır. Anlama gerçekleşmişse okuma etkinliği başarıyla tamamlanmıştır.”²⁰⁶

Kulibina da, bir edebi eser (şiir, hikâye, roman ve vb.) okumasını, sadece yazarın düşüncelerinden meydana gelmiş hazır ürünün algılanması değil, metnin sözlü imgelerinde yazarın kodlanmış duygularının, düşüncelerinin vb. tespit edilmesine ve açığa çıkartılmasına yönelik karmaşık bilişsel bir faaliyet olarak değerlendirmektedir.²⁰⁷

Edebi metinlerin okumasını “karmaşık bilişsel bir faaliyet” olarak düşünürsek yabancı dil öğretiminde metinlerin kullanımında psikolojik okuma mekanizmanın göz önünde bulundurmasının bir gereklilik olduğu sonucuna varırız. Psikolojik okuma mekanizmalar özellikle **dikkatli okuma** becerisinin gelişiminde kullanılır, dikkatli okuma da yukarıda sözü edildiği gibi daha çok edebi metinlerin okunmasında görülür. Çünkü G.V. Kolşanskiy’nin de belirttiği gibi: “*Edebi metin, bilişsel bilgiyi, psikolojik ve sosyal iletişim yükünü taşıyan, belirli kurallara göre yapılandırılmış ve organize edilmiş bir iletişim birimidir.*”²⁰⁸ Bu nedenle çalışmamızda okuma sürecinde edebi metin, bir söylem olarak açıklanmaktadır.

Okumanın psikolojik özelliklerini göz önünde bulundurduğumuzda, okumada daha iyi sonuçların elde edilmesi ve bir bütün olarak yabancı dile etkin şekilde hâkim olunmasının öngörüldüğü okuma bir öğretim yöntemi olarak düzenlenmiştir.

M.P. Çesnokova “Metodika prepodavaniya russkogo yazıka kak inostrannogo” (“Yabancı dil olarak Rusça öğretimi”) adlı çalışmasında, okumanın özünde var olan aşağıda belirtilen psikolojik unsurları vurgular.

Çesnokova’ya göre okumanın amacı, metinsel bilgilerin alınması ve işlenmesidir. Okumayı öğretmek, dinlemeyi ve konuşmayı öğretmekten daha kolaydır, çünkü okuyucu, kendisi için en uygun olan okuma hızını seçebilir ve zor yerlere geri dönebilir. Metindeki bilgilerin anlaşılması, “biçim - anlam” ilişkisine

²⁰⁶ Firdevs Güneş, **Ders Kitaplarının İncelenmesi**, Ankara, Ocak Yayınları, 2004, s. 60.

²⁰⁷ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 73 - 74.

²⁰⁸ G.V. Kolşanskiy, **Kommunikativnaya funktsiya i struktura yazıka**, Moskva, Nauka, 1984, s. 89.

dayanır. Anlamla kıyaslayınca biçim (işaretin şekli) ise bilinçte daha net ve açık bir şekilde görüntülenir. Çünkü Psikolojide görsel belleğin görüntülerinin, işitsel belleğe göre daha güvenilir bir şekilde kaydedildiği tespit edilmiştir.

Ayrıca Çesnakova, önemli miktarda dil materyalleri, söz dizimsel yapıların karmaşıklığı ve metni kendi kendine tonlama gerekliliği gibi bir öğretim konusu olarak okumanın oluşumunu ve işleyişini zorlaştıran faktörlere sahip olduğunu belirtir.

Öte yandan uzmanın altını çizerek belirttiği gibi, bu zorluklar bir fırsat olarak görülebilir. Daha çok dil materyalinin bulunması, daha çok sözcüksel birimlere hâkim olunmasını, söz dizimsel yapıların karmaşıklığı ve metnin kendi kendine tonlanmasının gerekliliği de daha güçlü dil becerileri oluşturulmasına imkân sağlar.

Çesnokova'ya göre, metindeki bir sözcüğün öğrencinin belleğinde uzun süreli görsel, işitsel ve konuşma motoru görüntüsü saklaması durumunda bu sözcük, daha net algılanabilir (anlaşılabilir ve tanımlanabilir). Bu da öğrencinin bu sözcüğü yazılı şekilde gördüğünü, duyduğunu, yazarken ve konuşurken kullandığını gösterir. Bunun sonucunda yabancı dil derslerinde okumayı öğrenirken bir sözcüğün sağlam bir şekilde öğrenebilmesi için yeni materyal işitme, konuşma, okuma, yazma sırasını belirleyen Stephen Krashen'in girdi kuramına göre verilir.²⁰⁹

Stephen Krashen, yabancı dil öğretiminde yeni öğrenilenin öğrencilerin dil düzeyinin biraz üzerinde (i+1) olarak tanımlar.²¹⁰ Bu şekilde sunulan materyal, öğrencinin dil düzeyinden bir adım ileride olduğu zaman öğrenci bu yeni bilgiyi ön öğrenmelerine dayanarak anlamlandırır ve bu yeni bilgi ile sıkça karşılaşınca, kendiliğinden bir ileri düzeye çıkmış olur. Materyallerin bu şekilde sunumu; işitsel, konuşma motoru ve görsel olmak üzere tüm olası analizörlerin maksimum derecede kullanımını sağlar. Yabancı dil öğretiminde Stephen Krashen'in girdi kuramı başlangıç aşamasında gerekli rolü oynar; ileri seviyede ise dil materyallerine hâkim

²⁰⁹ M.P. Çesnokova, **Metodika prepodavaniya russkogo yazıka kak inostrannogo**, Moskva, MADİ, 2015, s. 103 - 104.

²¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Stephen Krashen, Tracy Terrell, **The natural approach: language acquisition in the classroom**, Hayward, California, Alemany Press, 1983.

olmanın başka şekilde bir sıralaması da mümkündür (işitme, konuşma, okuma, yazma sırasının dışında.)

Yukarıda söz edileni baz alarak, yabancı dil öğretiminde öğrencilerin gerekli bilişsel stratejilerin oluşturulmasının ihtiyaç olduğu sonucuna ulaşılır. Şçukin’a göre, öğrencinin (hem hedef dilinde hem de anadilinde) zorluklara neden olan metnin bir parçasının, ancak belirli kurallar, talimatlar, başka bir deyişle belli bilişsel stratejileri kullanarak anlayabileceği anlamına gelir.²¹¹

Yukarıdaki ifadeler, Kulibina tarafından da doğrulanmıştır:

“Uygulamada görüldüğü gibi edebi eserlerin okunmasında iletişimin başarısı, okuyucunun daha önceden edinmiş olduğu bilgisine değil de metinden gerekli bilgileri çıkartmak için bilişsel stratejilere uygun bilgileri kullanma becerilerine bağlıdır. Bu bağlamda, edebi metnin kullanılmasıyla gerçekleştirilen yabancı dil dersi için metnin dışındaki bilgileri işlemeyi değil, metnin içindeki yorumlama noktalarını araştırmayı ve deşifre etmeyi amaçlayan bilişsel stratejileri öğretmeye odaklanan bir yöntem daha verimli olacaktır. Bu da edebi metinlerin okunmasını, okuyucunun düşüncelerinin yoğun çalışmasını ve yoğun yaratıcı bilişsel aktiviteyi içerir.”²¹²

Sıla Ay’ya göre, bilişsel stratejiler, öğrenci metni okuma sürecinde bir sorunla karşılaştığı zaman ortaya çıkarlar. Bir sorunla karşılaşmadığı durumlarda öğrenci, geliştirdiği becerileri otomatik olarak kullanacak, ancak, metnin anlamını anlamakta güçlük çektiği zaman belirli stratejileri bilinçli olarak uygulamaya başlayacaktır.²¹³

Mehmet Temizkan da, öğretmenlerin öğrencilere okuma ve anlama eğitimi vermeleri gerektiğini belirtir. Çünkü anlama yeteneği çeşitli düşünce ve farklı edebi eserleri anlama çalışmalarıyla ve alıştırmalarıyla gelişir. Öğrencilerin bu yetiyi edinebilmeleri ve geliştirebilmeleri için farklı stratejiler geliştirilmiştir.²¹⁴

²¹¹ Şçukin, **a.g.e.**, s. 169.

²¹² Kulibina, **Zaçem, çto, i kak, çitat na uroke**, s. 70 - 71.

²¹³ Sıla Ay, “Yabancı Dilde Okuma Stratejileri: Farklı Zekâları Baskın Öğrencilerle Bir Durum Çalışması”, **Dil Dergisi**, Sayı: 141, Ankara, Ankara Üniversitesi, 2008, s. 10.(7 -18)

²¹⁴ Mehmet Temizkan, “Bilişsel Okuma Stratejilerinin Türkçe Derslerinde Bilgiye Dayalı Metinleri Okuduğunu Anlama Üzerindeki Etkisi”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 28, Sayı 2, Ankara, GÜ, 2008, s. 132.

A.İ. İvançenko ise “Praktičeskaya metodika obučeniya inostrannım yazıkam” (“Uygulamalı yabancı dil öğretimi”) adlı çalışmasında, yabancı dilde başarılı okuma becerisi oluşturmak için gerekli bilişsel stratejileri listelemektedir:

- Harflerin net görsel görüntülerini kaydetmek (hangi harflerin yazıldığını bilmek);
- Harflerin görüntülerini ses ve konuşma motoru ile eşleştirmek (bu harflerin nasıl seslendirildiğini ve nasıl telaffuz edileceğini bilmek);
- Sesleri vurgulamak;
- Sözcükleri hecelere bölmek;
- Sözcükleri kısa süreliğine bellekte saklamak;
- Bellek içinde saklanan bilgileri bellekten çıkartabilmek.²¹⁵

Ivançenko tarafından düzenlenmiş, yukarıda belirtilen bilişsel okuma stratejilerinin listesi, A.A. Akişina ve O.E. Kagan’ın “Uçimsya uçit” (“Öğretmeyi öğretiyoruz”) adlı kitabında yer alan bilişsel stratejiler listesi ile genişletilebilir:

- Metnin, anlamı ve mantıklı bir gelişme içinde olduğunu unutmamak;
- Bilinmeyen sözcükleri görmezden gelerek bağlama göre içeriğini tahmin etmek;
- Önceki ve sonraki cümlelerin ve paragrafların bağlamını kullanmak;
- Sözcükler arasındaki dilbilgisel bağlantıları görmek;
- Tahminleri değerlendirmek;
- Başlıkları okumak ve onlardan sonuçlar çıkarmak;
- Anlaması zor olduğu zamanlarda durmamak;
- Arka plan bilgilerini kullanmak;
- Bilinmeyen sözcüklerin analizini yapmak;
- Metnin genel anlamını kavramak için okumak;
- Risk almak ve tahminleri test etmek;
- Anlamak için metindeki resimleri kullanmak;
- Sözlükten doğru sözcükleri bulmak;

²¹⁵ A.İ. İvançenko, **a.g.e.**, s. 189 - 190.

- Anlaşılmayan sözcükleri atlamak;
- Kullanılabilecek bütün anahtarları kullanmak.²¹⁶

Çesnokova ise, psikolojik okuma mekanizmalarının (bilişsel okuma stratejileri), çoğu zaman yabancı dilde okuma öğretiminde olumlu bir rolü olan öğrencilerin anadillerinde okuma deneyimi temelinde oluştuğuna inanmaktadır. Ancak bu mekanizmaların başka bir dile aktarılması, kendiliğinden gerçekleşmez: onların yeni bir dil temelinde oluşturulması, yabancı dil öğretmenin en önemli görevlerinden biridir.²¹⁷

Akişina ve Kagan, yukarıda yer alan okuma stratejilerinin, bu amaçlara odaklanmış öğretim ve aşağıda belirtilen alıştırmaların kullanım sürecinde öğretmen tarafından geliştirildiğine inanmaktadır:

- Öğrencilerin metnin mantıksal bir yapısının olduğunu unutmamaları için okumaya başlamadan önce şu soru sorulabilir: “Bu metinden ne bekliyorsunuz?”
- Öğrencilere bağlama göre edebi metnin içeriğini tahmin etmelerini ve bilinmeyen sözcükleri atlamayı öğretmek için şu alıştırmalar kullanılabilir: “Bilmediğiniz sözcükleri bulunuz”; “Paragrafı hızlıca (1 dakikada) okuyunuz ve ne anladığınızı anlatınız” vb.
- Edebi metni okurken bağlamı kullanabilmesi için paragraf içindeki anahtar sözcükleri -bulmaları istenebilir.
- Öğrencilerin, sözcükler arasındaki dilbilgisel bağlantılarını görebilmeleri için özneyi ve yüklemi bulup birbirleriyle ne şekilde ilişkili olduğunu göstermelerini rica edilebilir.
- Öğrencilerinin tahminlerini değerlendirebilmeleri için şu sorular sorulabilir: “Neden böyle düşünüyorsunuz?”, “Nasıl bu karara vardınız?”
- “Başlıklara göz atarak metnin konusunu tahmin ediniz.”

²¹⁶ Akişina, Kogan, **a.g.e.**, s. 106 - 107.

²¹⁷ Çesnokova, **a.g.e.**, s. 104 - 105.

- “Anlaşılmaması zor olan yerlerle karşılaştığınızda ara vermeyin. Edebi metni sonuna kadar okuyarak metnin genel anlamını çıkartınız,” gibi öğrencilere görev verilebilir.

- Öğrencilerin edebi metindeki arka bilgileri kullanması için bu bilgileri okumadan önce aktifleştirmek için çalışmalar uygulanabilir.

- “Bilinmeyen sözcüklerin analizini yapınız (önek, sonek, fiilin zamanı, ismin, zamirin ve sıfatın çekimi vb.)” araştırma yapılabilir.

- Sadece sözcüklerinin anlamlarını değil edebi metnin içeriğini de anlayabilmesi için okumadan önce cevaplarının okuduktan sonra verilmesi gereken soruları sorulur.

- Hem öğrencilerin edebi metin ile ilgili tahminlerde bulmalarını hem de tahminlerinin kontrol etmelerini istenir.

- Sözlükten doğru şekilde bilmeyen sözcükleri bulmak için bu sözcüklerin anlamını bağlama göre nasıl değiştiğini göstermek için özel alıştırmalar verilir.

- Araştırmalar yapılırken edebi metinle ilgili resimler kullanılabilir.²¹⁸

V.P. Gluhov “Osnovı psiholingvistiki” (“Psikolinguistik kuramı”) adlı çalışmasında okuma sürecinin önemli bir psikolojik bileşeninin anlamsal ve sözel olmak üzere olasılıksal tahmin olduğunun altını çizmektedir. Araştırmacı olasılıksal tahmin (anlamsal ve sözel), genel olarak konuşma aktivitesinin önemli bir psikolojik bileşeni olduğunu vurgulamaktadır.

Gluhov’a göre,

“Okumaya gelince, olasılıksal tahmin becerisi ne kadar gelişmiş ise okuma becerileri de o oranda iyi gelişir ve bu süreçte bağlantılı olarak otomatik hale gelir. Bu nedenle yabancı dil öğretmeni, bu bileşenin üzerinde çalışmalı, onu geliştirmeli ve iyileştirmelidir diye düşünmekteyiz.

Anlamsal tahmin, metnin başlığına bakarak metinde anlatılan olayları tahmin etme, öngörme ve ilk cümleleri okuyarak olayların nasıl gelişeceğini

²¹⁸ Akişina, Kogan, **a.g.e.**, s. 107.

tahmin edebilme becerisidir. Bu nedenle bir yabancı dili öğretmek için verilen herhangi bir metin, öğrenci için kısmen yeni bilgiler içermek zorundadır.

Sözel tahmin ise, ilk harflerine bakarak sözcüğü tahmin etme, ilk sözcüklerle cümlelerin söz dizimsel yapısını ve ilk cümleye bakarak paragrafın devamını tahmin etme becerisidir.”²¹⁹

Araştırmacıların okuma üzerinde durduğu bir başka konu yabancı dil öğretiminin okumanın amaçlarıdır. Özcan Demirel okumanın şu amaçları içerdiği belirtilmiştir:

- “a. Doğru, sürekli ve anlayarak okuma becerisini kazanmak.
 - b. Sözcük hazinesini geliştirmek.
 - c. Okumanın bilgi kazanmanın yollarından biri olduğunu kavramak.
 - d. Doğru ve güzel dille yazmış metinleri okuyarak anlatım gücünü geliştirmek.
 - e. Okumayı zevkli bir alışkanlık haline getirmek.
- Bu amaçların yanı sıra okumada esas amacın yazarın vermeye çalıştığı mesajın ne olduğu vurgulanmaktadır.”²²⁰

Çesnokova 'ya göre okumayı öğrenme sürecini düzgün bir şekilde organize edebilmek için bunun oldukça karmaşık ve aktif bir düşünce süreci olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Bu sürecin amacı, yazılı bir kaynaktan gerekli dış dil bilgisi elde etmektir. Ayrıca Çesnokova okuma becerilerinin, okuma teknikleri (doğru seslendirme, sözcüklerin, cümlelerin ve deyimlerin doğru telaffuzu) ve okuduğunu anlama süreçlerinden oluşan tek bir süreç sonucunda oluştuğunu vurgulamaktadır.

Uzmanlar, bir sözcüğün fonetik yapısına hâkim olma yeteneğini, sözcüklerin sürekli şekilde telaffuz becerilerini, cümleyi semantik bölümlere doğru şekilde ayırabilme becerisini ve tonlama yapısının türünü doğru tanımlama becerisini, **okuma tekniği** olarak kabul etmektedir.²²¹

“Yabancı dil olarak Rusça öğretiminde okuma tekniğinin gelişmesine yönelik çalışmalara ne zaman başlanmalı? Edebi metinler, Rusça öğrenmenin hangi aşamasında devreye girmelidir?” sorularına yabancı dil uzmanları olan L.S. Juravleva ve M.D. Zinovyeva “Obuçeniye çteniyu (na materiale hudojestvennih tekstov” (Okuma öğretimi) adlı çalışmasında, şöyle cevap vermektedir:

²¹⁹ V.P. Gluhov, **Osnovi psiholingvistiki**, Moskva, Astrel, 2005, s. 201 - 210.

²²⁰ Çesnokova, **a.g.e.**, s. 105.

²²¹ Çesnokova, **a.y.**

“Minimum okuma olgunluk seviyesine” ulaşıldığında girmelidir. Öğrenciler sadece grafik işaretlerini belirli anlamlarla ilişkilendirerek algılamayı bilmekle kalmadığı gibi aynı zamanda materyallerin anlamsal işleme sürecinde edebi metinde ortaya konan gerçekleri belirleyebilir, onlardan en önemli olanları ayırt edebilir, bunları özetleyebilir, değerlendirebilir ve yorumlayabilir. Bu ana kadar öğrenme ve yönlendirme okumasının temelleri atılmalıdır.”²²²

Juravleva ve Zinovyeva gibi, yabancı dil uzmanları olan T.L. Revyakina, V.V. Şçur ve N.V. Fedotova da, teknik becerilerin, sesli okuma ve içinden tekrarlama ile oluştuğunu düşünmektedirler. Bu nedenle okuma tekniğinin öğretilmesine, grafik becerilerine hâkim olma sürecine paralel biçimde giriş - fonetik kursu sırasında başlaması gerekmektedir. İlk aşamada genel olarak öğrencilerin dikkatini okuma tekniği çekmektedir (sözcüğü doğru şekilde vurgulamaya, cümleyi doğru bir tonlama ile telaffuz etmeye çalışırlar). Sonuç olarak sözcükler arasındaki bağlantılar, bazı sözcüklerin ve cümlelerin anlamı anlaşılmamış olmaktadır. Okuma sırasında öğrenciler genel anlamıyla içeriğini anlamıyorlar, sonra da içeriğini anlamak için metni içlerinden hızlıca tekrar okumaya çalışıyorlar ve sonuç olarak okuma süreci, metni seslendirme sürecine dönüşmektedir. Bu nedenle yukarıda adı geçen uzmanlar, ilk aşamada öğretmenin görevinin, öğrencilerin dikkatini okudukları metni anlamaya yönlendirmek ve okuyanın konsatrasyonunu bozulmaması için okuma sırasında hataları düzeltmemelerini önermektedirler.

Revyakina, Şçur, Fedotova okuma tekniğinin oluşması ve gelişmesi için aşağıda verilen alıştırmaları önermektedirler:

- öğrencilerin öğretmeni, sunucuyu takip ederek heceleri, sözcükleri, cümleleri tekrarlama veya tek başına okuması;
- çeşitli tonlama yapılarına sahip olan cümlelerin yüksek sesle okunması;
- “kartopu” denilen yöntemle dil birimlerinin sayısını yavaşça arttırarak cümleleri okumak (Biz okuyoruz...; Biz metni okuyoruz...; Biz enteresan bir metin okuyoruz...; Biz, hayvanlar ile ilgili enteresan bir metin okuyoruz... vb.);

²²² Juravleva, Zinovyeva, **a.g.e.**, s. 6.

- “boncuk dizme” yöntemiyle metne bakmadan sayısı yavaşça artan cümleler okumak ve tekrarlamak (Biz metni okuyoruz. Biz metni okuyoruz. İvan ise metni okumuyor. Biz metni okuyoruz. İvan ise metni okumuyor. O pencereden dışarı bakıyor);
- zaman kısıtlamasıyla birlikte metni sesli ya da sessiz okumak;
- şiirleri ve nesirlerin bir kısmını hissederek okumak, ezberlemek.²²³

Uzmanlar, aşağıdaki durumların, oturmuş bir okuma tekniğinin var olduğunu kanıtladığını düşünmektedirler:

- Öğrenciler harfler ve sesler arasında güçlü ilişkilerin varlığına inanmaktadır;
- Okuma kural sisteminin hafızada ezberlenmiş halde olması konusu;
- Metin düzeyinde doğru tonlama becerilerinin gelişmiş halde olması konusu;
- Öğrencilerin dikkatlerinin fonetik kurallara odaklı olmaması.

Ayrıca okuma hızı, okuma tekniğinin oluştuğunun önemli bir göstergesidir.²²⁴

Okumanın geliştirilmesiyle ilgili her derste seçilen alıştırma için okunan metnin konusu ve sözcüksel - dil bilgisel içeriğiyle maksimum derecede bağlantılı olanlar seçilir.²²⁵

Çesnokova, **anlama** kavramını, okuma tekniğinin geliştirilmesi üzerine yapılan çalışmalarla hazırlanmış okuma becerisinin ikinci yönü olarak tanımlamaktadır. Gerçek okuma süreci, dilsel formun sezgisel algısı ile yazılı mesajın, yazarının niyetinin anlaşılmasıyla sona ermelidir. Bu aşamada Çesnokova, yabancı dil öğretmeninin çalışma sürecini, metnin anlamsal açıdan bir bütün olarak nasıl algılanacağını öğrencilere öğretecek şekilde düzenlenmesini önermektedir. Okumanın öğrenilen sözcüksel - dilbilgisel materyalleri kontrol etme aracı haline gelmemesi gerektiği de unutulmamalıdır. Çünkü böyle bir durumda öğrencinin dikkati edebi metnin anlamsal bilgilerini çıkartmadan uzaklaşacaktır. Yabancı dilde

²²³ T.L. Revyakina, V.V. Şur ve diğerleri, “Çteniye kak aspekt obuçeniya na zanyatiyah po RKİ”, **Lingvistika i mejkulturnaya kommunikatsiya**, No11, Voronej, Voronejskiy gosudarstvenniy arhitekturo - stroitelniy universitet, 2013, s. 57 - 58.

²²⁴ Çesnokova, **a.g.e.**, s. 106 - 107.

²²⁵ Morozov, **a.g.e.**, s. 47.

okumaya hâkim olmak, öğrenciler tarafından belirli bir dil materyallerine hâkim olma alıştırmaları olarak değil de bilgi edinme yolu olan konuşma faaliyeti türlerinden birine (dört dil becerisi) hâkim olma olarak algılanmalıdır.²²⁶

Rus uzmanlar gibi Türk uzmanlar da yabancı dilde okumayı genelde iki basamaklı bir süreç olarak tanımlamaktadır. Örneğin, Günay'ya göre, "Dar anlamda okuma, yazılı bir metnin şifresini çözme, grafiksel olarak kodlanmış bir bildirinin kodunu çözme, ...geniş anlamda ise okuma, yazınsal bir metni yorumlamak demektir."²²⁷

Böylece, yabancı öğrencilerin edebi metnin okuma sırasında sadece dilsel anlamları tanımlamayı amaçlayan bilişsel etkinlikler, edebi metnin tam anlamıyla algılanmasını sağlamaz. Edebi metnin öğrenciler tarafından anlaşılması bilişsel faaliyetler genellikle öğrencilerin gizli imgesel anlamları algılamadaki başarısı için gerekli temel koşuldur.

Kručkova da okuma sırasında öğrencilerin bilişsel faaliyetlerinin, aşağıdaki hedeflere ulaşmak için gerekli olduğu konusuna olumlu yaklaşmaktadır. Örneğin,

- edebi metnin genel içeriğini bulmak;
- edebi metni okurken öğretmen tarafından belirtilen belli bilgileri bulmak;
- yazarın eserin içinde yer alan fikirleri ve gizlemiş olduğu anlamlarını ortaya çıkarmak vb.

Ayrıca Kručkova, okumanın iletişimsel becerinin oluşumunda devlet eğitim standartlarında belirtilmiş gereksinimlere göre hareket edildiğini ve dil bilgisi düzeyinin dikkate alınması gerektiğinin altını çizmiştir. Okuma becerilerine ve hedeflerine istinaden Kručkova tarafından Rusça da dahil yabancı dil seviyelerine bağlı olarak okuma alanında iletişimsel becerilere hâkim olma tablosu oluşturulmuştur.

²²⁶ Çesnokova, **a.g.e.**, s. 107.

²²⁷ V. Doğan Günay, **Metin Bilgisi**, İstanbul, Multilingual, 2007, s. 15.

Tablo 2.3: Yabancı dil seviyelerine bağlı olarak okuma alanındaki iletişimsel becerilere hâkim olma tablosu

A 1	İsim tamlamalarını okuyarak, tanıdık isimleri, sözcükleri, basit cümleleri ayırt ederek ve gerekirse tekrar okuyarak, çok kısa ve basit metinleri anlar.
A 2	Yaygın kullanılan sözcükleri içeren ve ayrıca tüm dillerde aynı şekilde seslendirilen sözcükleri içeren kısa basit metinleri anlar.
	Belirli bilgileri içeren ve günlük ya da profesyonel bir dille yazılmış tanıdık konuyla ilgili kısa basit metinleri anlar.
B 1	İlgilendiği konuyla ilgili gerçek bilgileri içeren basit metinleri okuyabilir ve oldukça iyi bir seviyede anlayabilir.
B 2	Metnin türüne ve hedeflerine bağlı olarak ve seçmiş olduğu gerekli bilgi materyallerini kullanarak okuma türünü ve hızını değiştirerek, hemen hemen tek başına okuyabilir; geniş söz dağarcığına sahip olduğuna rağmen nadir deyimssel ifadeler bazı zorluklara neden olabilir.
C 1	Karmaşık bölümleri tekrar okuma imkânı olması koşuluyla ilgi alanlarına ait olup olmadığına bakılmaksızın karmaşık büyük metinleri ayrıntılı şekilde anlayabilir.
C 2	Soyut, yapısal olarak karmaşık ya da günlük dilinde yazılan edebi ya da edebi olmayan metinler dâhil olmak üzere neredeyse tüm yazılı konuşma biçimlerini anlayabilir ve eleştirel olarak değerlendirebilir. Çok çeşitli konularda uzun ve karmaşık metinleri anlayabilir, ince biçim detaylarını algılayıp değerlendirebilir ve metnin hem gizlenmiş hem de açıkça ifade edilmiş anlamını kavrayabilir.

Kaynak: Kručkova, Moščinskaya, a.g.e., s. 338'den aktarılmıştır.)

Okumanın iletişimsel yeterliliğinin oluşturulması sırasında öğretmenin yabancı dil seviyesine bağlı olarak öğrencilerde, bir sonraki bölümde ele alacağımız okuma becerileri geliştirmesi gerekmektedir.

2.2.7.2. Okuma - Anlama Becerisinin Geliştirilmesi

Çalışmamızda daha önce de söz edildiği gibi, Ayten Şahin'in de belirttiği gibi, hedef dilin öğretiminde önemli bir yere sahip olan dört temel beceri içerisinde okuma, diğer becerilerle ilişkisi ayrı tutulamayacak bir konumdur. Söz konusu okuma becerisi

“...çok yönlü ve çok boyutlu bir niteliğe sahiptir. Bununla birlikte okuma becerisi yabancı dil öğretiminde diğer becerilerin gelişimini de olumlu yönde etkileyen bir beceri olduğu için öğretimi öncelik kazanmaktadır. Dolayısıyla

okuma, yabancı dil öğretiminde yazmaya ve konuşmaya model olabildiği için oldukça önemli bir beceridir.”²²⁸

Ömer Demircan anadilde olduğu gibi yabancı dil öğretiminde de öğrencilerde oluşması ve geliştirilmesi gereken okuma becerilerini şöyle sıralandırır:

- Başlığı verilmiş bir metnin konusunu tahmin etme;
- Okunan metne uygun başlık bulma;
- Okuma parçasında geçen bilinmeyen sözcüklerin anlamını kestirme,
- Okunan metin hakkında genel bir bilgi sahibi olmak,
- Okunan metin hakkında ayrıntılı bilgiyi edinme,
- Okunan metnin ana fikrini ve yardımcı fikirlerini bulma,
- Okunan metinle ilgili bilgileri aktarma,
- Okunan metnin özetini çıkarmadır.²²⁹

Yabancı dil öğretiminde dil ölçütleri çerçevesinde öğrencilerin hedef dilde okuduğunu anlama becerileri belli bir sistem olarak görülmektedir. Yabancı dil öğretmek için Rusya Federasyonunun belirlenmiş eğitim standartları çerçevesinde okuma - anlama becerisi kazanımları aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır.

Başlangıç seviyesinde (A1) olan yabancı öğrenciler bunlara hâkim olmalıdır: içeriğinin genel anlamını kavrayacak şekilde metni okuyabilmeli; metnin konusunu tanımlayabilmeli, metnin temel bilgilerini ve ayrıca önemli semantik yükü taşıyan bazı ayrıntıları tam ve doğru bir şekilde anlayabilmelidir.

Okuma türü: içeriğini genel anlamıyla kavrayarak okuma, dikkatli okuma.

Metnin türü: özellikle bu seviye için oluşturulmuş veya uyarlanmış edebi metinleri. (Başlangıç seviyeye uygun, sözcüksel -dilbilgisel materyallere dayalı metinler).

²²⁸ Ayten Şahin, “Avrupa Dil Gelişim Dosyası Bağlamında Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Malzeme Oluşturma”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2010, s. 65.

²²⁹ Demircan, **a.g.e.**, s. 110.

- Metnin konusu, günlük, sosyal - kültürel ve eğitimsel iletişim alanlarıyla ilgilidir.
- Metnin hacmi: 250 - 300 sözcük.
- Bilinmeyen sözcük sayısı: % 1 - 2.

Temel seviyesinde (A2) olan yabancı öğrenciler metnin genel içeriğini kavrayarak okuyabilmeli; amacına bağlı olarak okuma stratejisinin değiştirebilmeli, metnin konusunu tanımlayabilmeli; ana fikrini anlayabilmeli, metinde yer alan hem temel hem de ek bilgileri yeterli tamlıkta, doğrulukta ve derinlikte anlayabilmelidir.

Okuma türü: dikkatli okuma, genel anlamıyla içeriğini kavrayarak okuma.

Metnin türü: anlatım, açıklama, betimleme metinleri. Ayrıca karışık metinler de kullanılabilir. Özellikle bunun için oluşturulmuş veya uyarlanmış temel seviyeye uygun, sözcüksel -dil bilgisel materyallere dayalı edebi metinler.

- Metnin konusu: günlük iletişim alanı, sosyal - kültürel ve eğitimsel iletişim alanlarıyla ilgilidir.
- Metnin hacmi: 600-700 sözcük.
- Bilinmeyen sözcük sayısı: % 3 - 4.

Orta seviyesinde(B1) (Birinci sertifikasyon seviyesinde) olan yabancı öğrenciler bunlara hâkim olmalıdır:

İletişim amacına bağlı olarak farklı okuma stratejileri kullanabilmeli; metnin konusunu tanımlayabilmeli, metnin ana fikrini anlayabilmeli; metinde yer alan temel ve ek bilgileri yeterli doğrulukta ve derinlikle anlayabilmeli; metinde yer alan bilgileri, yazarın bulgularını ve değerlendirmelerini yorumlayabilmelidir.

Okuma türü: içeriğini genel anlamıyla kavrama becerisiyle okuma, dikkati okuma.

Metnin türü: anlatım, açıklama, betimleme metinleri ve muhakeme ilkeleriyle karışık metinler. Bu seviye için uygun sözcüksel ve dilbilgisel materyalleriyle edebi metinler (minimum uyarlama derecesi kabul edilebilir).

- Metnin konu: sosyo - kültürel iletişim alanı ile ilgilidir.
- Metnin hacmi: 800 - 1000 sözcük. Bilinmeyen sözcüklerin sayısı: % 5 - 7 arası
- Okuma hızı: dikkatli okumada, dakikada 40 - 50 sözcük; içeriği genel anlamıyla kavrayarak okumada, dakikada 80 -100 sözcük.

Orta üstü seviyesinde (B2) (İkinci sertifikasyon seviyesinde) olan yabancı öğrenciler çeşitli metin türlerini okuyabilmeli ve anlayabilmeli; farklı okuma türlerini kullanmalı (dikkatli okuma, serbest okuma, gözden geçirerek okuma); iletişim amacına ve metnin doğasına bağlı olarak farklı okuma stratejileri uygulayabilmeli; metinde yer alan bilgileri tam ve doğru bir şekilde anlayabilmeli (dikkatli okumada); metnin genel içeriğini anlayabilmeli (serbest okumada); metinlerde anlamsal parçalar bulabilmeli, parçaların anlamsal ve biçimsel yapılarını ve iletişimsel yönelimlerini görebilmeli; anlamsal parçaların temel, ek (detaylandırıcı, somutlaştırıcı, örneklemeli) ve fazla olan bilgileri ayırt edebilmeli (dikkatli okuma sırasında farklı netlik ve tamlık derecelerine sahip bilgilerin sözlü ve yazılı şekilde aktarılabilmesi için); hedefe yönelik bilgi araması yapabilmeli (özetleyerek okumada); iki veya daha fazla metnin bilgilerini ilişkilendirebilmeli, ileride kullanmak için gerekli olacak bilgileri ayırt edebilmeli; yeni bilgileri bulabilmeli; metnin yazarının iletişimsel niyetlerini yeterince yorumlayabilmeli; metindeki bilgilerin daha sonraki kullanımları için önemini ve faydalarını belirleyebilmelidir.

Metnin türü: karışık tür orijinal edebi metinler.

Metnin hacmi: 1200 sözcük (dikkatli okuma için); 1600 sözcük (hızlı okuma türleri için); toplam hacmi 2000 - 2200 sözcük olan 2-3 metin (daha sonra özetinin yazılması amacıyla kombine okuma için).

Okuma hızı: dikkatli okumada dakikada minimum 60 sözcük; serbest okumada dakikada 200-220 sözcük; gözden geçirme ve özetleyerek okumada dakikada 400 - 450 sözcük.

Bilgi algısının bütünlüğü: dikkatli okumada % 85 - 90; serbest okumada minimum % 70.

İleri seviyesine (C1) (Üçüncü sertifikasyon derecesinde) olan yabancı öğrenciler bunlara hâkim olmalıdır:

Sosyo-kültürel iletişim alanı ile ilgili metinleri anlayabilmeli ve yeterince yorumlayabilmeli; kararnameler, yasalar, resmi bilgilendirmeler ile temsil edilen resmi - iş iletişim metinlerini anlayabilmeli ve yeterince yorumlayabilmeli; bilim kurgu metninin ana içeriğini ve bu içeriğin mantıksal ve duygusal - öznel bileşenlerini anlayabilmeli; farklı dilsel araçlarla ifade edilen aynı tür içerikleri saptayabilmeli; edebi metni temel filolojik analizlere izin verecek düzeyde anlayabilmeli (metnin ana konularını ayırt edebilmeli, işlevsel - anlamsal konuşma türlerini belirleyebilmeli, anlatıcının bakış açısının belirleyebilmeli); metinde yer alan bilgileri ayrıntılı olarak anlayabilmeli, eleştirel olarak yorumlayabilmeli; gözden geçirme veya özetleyerek okuma sırasında ve yeni metni daha önce okunanlarla karşılaştırarak yeni bilgileri ayırt edebilmelidir.

Okuma türü: gözden geçirme veya özetleyerek okuma ve dikkatli okuma.

Metnin türü: açık ve dolaylı olarak ifade edilmiş değerlendirmeleri içeren varsayım olarak açıklama ve anlatım unsurlarını içeren polilog - tartışma metni; günlük dilde röportaj yapabilmeli; bilgilendirici - açıklayıcı ve bilgilendirici - düzenleyici nitelikli resmi metinler (yasalar, yönetmelikler, bilgilendirmeler); edebi metinler (kısa ve uzun hikâyeler, roman vb.)

- Metnin konusu, sosyo – kültürel ve resmi iletişim alanları ile ilgilidir.
- Metnin hacmi: 1400 - 2300 sözcük.
- Bilinmeyen sözcüklerin sayısı: %10'a kadar.

Okuma hızı: dikkatli okumada dakikada 90 - 100 sözcük; gözden geçirme veya özetleyerek okumada dakikada 450 - 500 sözcük.²³⁰

²³⁰ Kručkova, Mosçinskaya, **a.g.e.**, s. 339 - 343.

Çesnokova'ya göre, yabancı dilde okumayı öğretmek, yazılı metnin en eksiksiz şekilde algılanmasını ve anlaşılmasını sağlamak için çeşitli stratejileri ve becerileri geliştirmeye ve sistemleştirmeye yönelik belirli bir çalışma gerektiğini vurgular. Okuma becerilerinin oluşumu ve gelişmesi, aynı düzeydeki zorlukların özel olarak düzenlenmiş tekrarının bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bu becerilerin seviyesi, öğrencinin dikkatini metnin biçiminden içeriğine geçirmenizi sağlayan dilbilimsel gerçeklerin otomatik olarak tanınmasını sağlamalıdır.

Ayrıca Çesnokova okuma becerileri geliştiren alıştırmaların kullanılan yönlerini sıralamaktadır:

- Eş zamanlı olarak yapılan alıştırmaların sayılarındaki artış;
- Sözcük, sözcük tamlaması, cümle, mikro metin olmak üzere farklı düzeylerdeki metin öğelerinin kullanımı ile dil materyallerinin karmaşıklığı;
- Alıştırma yapma hızının arttırılması.²³¹

Ayrıca Çesnokova, okuma becerileri sağlayan aşağıdaki çalışma türlerini de önermektedir.

- Okuma tekniğiyle ilgili beceriler

Söz edilen becerileri, giriş - fonetik dersinde oluşturulmaktadır. Bu becerileri geliştirmeyi amaçlayan alıştırmalar, harfler, sözcükler, sözcük tamlamaları, cümleler, mikro metinler olmak üzere giderek karmaşılaşan öğelerin telaffuzuna dayanır. Okuma hızı, başarılı okumanın en önemli göstergesidir: ilk aşamada bile yüksek sesle okuma oranını azaltırken hızlı okumaya ulaşılabilir.

- Dil materyallerini anlama becerileri

Bu beceriler, bir dizi ara beceriye bölünmektedir.

1. Sözcüklerin anlaşılması, grafiksel görüntülerin işitsel korelasyonu, bu görüntülerin uzun süreli bellekte saklanan standartlarla karşılaştırılması yoluyla sağlanır. Bu nedenle, sözcükleri ve deyimleri anlaması için öğrencilerin hafızalarında

²³¹ Çesnokova, **a.g.e.**, s. 112 - 113.

standartlar oluşmalıdır. Öğrenciler tarafından bir sözcüğün kullanma oranı ne kadar yüksek olursa, o sözcüğün ezberlenmesi de o kadar yüksek olur. Bir sözcüğün çekilmemiş halini bulma becerisi çok önemlidir; bu nedenle sözcükler ile yapılan alıştırmalar, olası tüm seçeneklerde sunulmalıdır. Alıştırmalar yapılırken bir sözcüğün maksimum bağlantılarının ve kullanım alanlarını gösterilmesi, sözcüklerin öğrencilerin hafızalarında daha iyi saklanmasına yardımcı olur, dolayısıyla okurken onları tanımak daha kolay hale gelir.

2. Sözcük tamlamalarını ve cümlelerini tanıma ve anlama, öğrencilerinin hafızalarında onların kalıp yargılarının varlığıyla elde edilir. Dilbilgisel olayların farkındalığı, olasılıklı tahmin mekanizmasının işleyişini sağlayacak otomatik tanıma düzeyine getirilmelidir. Bu mekanizmanın varlığı, cümlenin ilk öğelerine bakınca öğrencilerin cümlenin şemasını tahmin etmelerini sağlar.

Söz dizinlerinin doğru okunması ve cümle halinde birleştirilmesi için bu tip alıştırmaların yapılması önerilmektedir: “Verilen sözcüklerden sözcük tamlamalarını oluşturunuz” (sözcüklerin ilk veya çekilmiş hali verilebilir); “Verilen sözcüklerden anlamlı cümleler oluşturunuz” vb.

3. Okuma sırasında temel ve ikincil bilgileri ayırt etme becerisi çok önemlidir, çünkü bu beceri, bilgi yükünün değerlendirilmesi ile ilişkilidir. Bu amaç doğrultusunda, “Verilen cümleleri kısaltınız” veya “Verilen cümleleri genişletiniz”, “Verilen metinde anahtar sözcüklerini bulunuz” gibi alıştırmalar önerilir.

Cümleyi anlamak, öğrencinin operasyonel zekâsıyla yakından ilgilidir. Operasyonel zekâ, “kartopu” adı verilen alıştırmaları yaptıkça gelişir (cümlelerin sıralı olarak genişletilmesi): “Kız kardeşim gitti. Kız kardeşim Moskova’ya gitti. Kız kardeşim tatil için Moskova’ya gitti. Kız kardeşim tatil için Moskova’ya ebeveynlerinin yanına gitti.” Veya “boncukları dizme” adı verilen birbirleriyle anlamsal olarak bağlantılı cümleleri sırayla ekleme alıştırmaları da kullanılabilir. Örneğin, birinci öğrenci cümleyi söyler, ikinci öğrenci bu cümleye kendi cümlesini ekleyerek söyler, üçüncü öğrenci ise ilk iki cümleyi söyler ve kendi cümlesini ekler vb. Ezberlenmesi için şiir ya da nesirin bir parçası verilebilir.

- Metnin içeriğini anlama becerisi

Bu beceriler, cümleler ve paragraflar arasında anlamsal ilişkiler üzerine kuruludur. Söz edilen becerileri geliştiren alıştırmaların ana amacı, öğrencilerin metni tek bir anlamsal bütünlük olarak anlamalarına yardımcı olmaktır. Metin, ayrıntılı konuşma eseri, bu nedenle öğrenci metni ayrı öğelerini ayırmalı, ayrılan öğelerini birbirleriyle ilişkilendirmeli ve bir bütün olarak sentez etmeli. Okuma eğitimi sırasında bu beceriyi öğrencilerin geliştirmesi için aşağıdaki alıştırmalar kullanılır: “Verilen metni anlamsal bütünlük barındıran bölümlere ayırınız”; “Her bölüme uygun başlık bulunuz”; “Plana göre metnin bölümlerini tanımlayınız”; “Verilen metin içinde doğrulayan (yalanlayan) yerlerini bulunuz”; “Metnin ana bilgilerini içeren cümleleri okuyunuz” vb.

- Metin bilgisini kavrama becerisi

Bu beceriler, sadece yazarın fikrinin ve niyetinin kavranmasıyla değil de aynı zamanda öğrencinin amacıyla ilgilidir. Okuma süreci, ancak kişisel bir anlamı varsa gerçek bir iletişimsel eylem haline gelir. Böylece metnin anlaşılması, bir yandan yazarının amacını ve sebebini anlamakla, diğer yandan ise metni okumak için öğrencinin kişisel motivasyonunun gerçekleştirilmesiyle bağlantılıdır.

İlk önce, “metnin ardında” ne olduğunu anlamak gerekir: karakterlerin eylemlerinin nedenleri ve hedeflerini, yazarın çözdüğü problemler ile bağlantılı olarak konuşma aktivitelerini anlamak. Akademik eğitim dışında kişisel motivasyonun uygulanması, okuyucunun estetik zevklerine, eğitim seviyesine, yaşam tarzına ve pratik ihtiyaçlarına bağlıdır. Yabancı dil öğretiminde ise kişisel motivasyon yoktur. Öğretmenin görevi bunu yaratmaktır. Olgun okuma aşamasında, anlamsal tutum seçimini, öğrenciler kendi başlarına yapabilir. Ancak, tutumun varlığı ve gerçekleştirilmesinin kontrolü, öğretmen tarafından öğretimin tüm aşamalarında izlenmelidir. Metin içindeki bilgilerin anlaşılması, okuma tamamlandıktan sonra gerçekleşmez, ancak okuma sırasında bilgiler geldikçe

gerçekleştirilir. Bu nedenle anlamsal işleme yönelik tutum, metni okumaya başlamadan önce belirlenmelidir.²³²

Şöyle bir sonuca varılabilir,

1. Okuma, dört temel beceri arasında yer alan konuşma aktivitesi; fonetik ve sözcüksel -dilbilgisel bilgiler temelinde gerçekleştirilebilen karmaşık psikofizyolojik süreçtir.

2. Okuma becerilerinin gelişimi, bu sürecin iki tarafını da dikkate almalıdır: yazılı bir mesajın algılanmasını hazırlayan bir okuma tekniği ve konuşma aktivitesinin bir sonucu olarak mesajın bilgilerinin anlaşılması. Özel alıştırmalar kullanarak yapılan sistematik ve odaklanmış öğretim, başarılı bir sonuç için ön koşuldur.

3. Okuma sürecini kontrol etmenin amacı, metnin dilsel materyalini değil, öğrenciler tarafından metnin içeriğini doğru bir şekilde anlamasıdır.

4. Yabancı dil öğretiminde dört temel becerinin oluşmasında ve gelişmesinde öncelikle konuşma olmak üzere diğer becerilerinin gelişimine paralel olarak okuma becerilerin oluşması ve gelişmesi öngörülmektedir. Aynı zamanda, fonetik ve sözcüksel - dilbilgisel materyallerin birliği, öğrencilerin konuşma yaratıcılığı için temel olarak uygulanmalıdır. Örneğin, okuma ve okumanın ardından yazılı konuşmaya geçiş; sesli metin dinledikten sonra konuşma etkinlikleri vb. Böylece yabancı dil öğretiminde okuma, fonetik, dilbilgisel, sözcüksel olmak üzere dilin bütün yönlerini ile öğretilir. Ayrıca okuma becerisi üç diğer temel becerileri ile birlikte gelişir.

5. Okuma stratejilerinin öğrenciler tarafından kullanılmasının okuduğunu anlama üzerine olumlu etkisi olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda üst biliş becerilerinin öğretilmesinin önemli olduğu varsayılmaktadır.

6. Yabancı dil olarak Rusça öğretiminde okumayı öğrenme sürecini başarıyla tamamlamak için belirli bir öğrenme aşaması için uygun olan alıştırmaları içeren ve öğrencilerin dil yeterliliği düzeyini, ayrıca öğretim amaçlarını, araçlarını, şeklini vb.

²³² Çesnokova, a.g.e., s. 112 - 113.

dikkate alarak özenle seçilmiş öğretim materyallerini içeren, özel olarak tasarlanmış alıştırmalar sistemi gereklidir.

Juravleva ve Zinovyeva'ya göre, yabancı dil öğretiminde başarılı okuma öğretimi için metinlerin belli bir dereceye kadar sadeleştirilmesi öğretmen tarafından planlanan okuma türüne bağlıdır. Eğer serbest okuma hedeflenmişse metinlerin uyarlanması fazla değişikliğe açık olabilir. Yeni sözcükler (sayfa başına 5 - 7 bilinmeyen sözcük olmak üzere oldukça az olmalı), düşük dereceli tahminlerle ilgili birincil değil ikincil bilgi aktarımına kalır. Dikkatli okuma hedeflenmişse de metinler genellikle daha fazla sayıda bilinmeyen sözcükler içerir (sayfa başına 10 - 12) ve bu sözcükler, temel bilgilerin aktarılmasıyla ilişkilendirilebilir. Söz edilen unsurlar, metinleri okumak için hazırlanırken dikkate alınmalıdır.²³³ Bir sonraki bölümde öğretim amaçlı edebî metinlerin seçilmesi ve uyarlanması konularını daha ayrıntılı olarak incelenecektir.

²³³ Juravleva, Zinovyeva, **a.g.e.**, s. 18.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUSÇA ÖĞRETİMİ UYGULAMA SÜRECİNDE EDEBİ METİNLER

3.1. Edebi Metinlerin Seçimi ve Uyarlanması

Türkay Bulut, yabancı dil öğretimi yapılan sınıflarda edebiyatın tekrar popüler olmasının birkaç nedeninden söz etmektedir. En önemli neden, edebi metinlerin yardımıyla, sınıfa zengin dil girdisi sağlanabilmesidir. Özellikle, yabancı dil seviyelerine uygun uyarlanmış metinlerin seçilmesi ile öğrencilerin kendilerini ifade edebilmek için farklı dil kullanımlarını öğrenmesi, dolayısıyla o dili öğrenmeye daha fazla hevesli olmaları sağlanabilir. Örneğin, yabancı dil sınıfları, şiirler, şarkı sözleri, kısa öyküler, romanlar, tiyatro oyunları gibi metinlerin yanı sıra bunları görsel ve işitsel olarak destekleyen materyallerin kullanılması ile yabancı dil dersleri daha da zenginleştirilebilir.²³⁴

Edebi eserler ise öğrencinin ihtiyacına, zevkine, isteğine, talebine ve yaşına uygun seçilirse öğrenci onu hem okumayı hem de anlamayı daha çok arzu eder.

3.1.1. Edebi Metinlerin Seçimi

Yabancı dil olarak Rusça derslerinde kullanılacak edebi metinleri seçme kriterleri bilimsel literatürde defalarca tartışılmıştır. N.V. Kulibina, önerilen hüküm çeşitlerinin **üç ana kritere** indirgenebileceği kanaatine varır:

- *Edebi eserlerin sanatsal değerleri dikkate alınmasıdır.* Bu kritere göre sanatsal değere sahip olan Rus klasik ve modern edebiyat eserleri seçilmelidir.
- *Öğrencilerin özellikleri dikkate alınmasıdır.*

²³⁴ Türkay Bulut, “Yabancı Dilin Öğretilmesinde Edebiyatın Önemi”, *Aydın Türklük Bilgisi Dergisi*, Sayı: 1, İstanbul, İAÜ, 2017, s. 5.

- *Müfredata uygunluk.* İkinci ve üçüncü ölçüte, birinci kritere göre seçilen edebi eserler arasında eserin seçimine ilişkin kılavuz kriterlerdir.²³⁵

Tatyana Triandafilidi ise Kulibina tarafından belirlenmiş kriterleri genişleterek, **Rusça dersler için edebi metinlerin seçimiyle alakalı** aşağıdaki kriterleri belirler:

- Yazarın otoriterlik kriteri;
- Metnin, öğrencilerin dil yetisine uygunluk kriteri;
- Metnin göreceli tamlık kriteri;
- Düzyazı metin türünü dikkate alma kriteri;
- Edebi türler ve bunların karşılıklı olarak birbirlerini tamamlayıcılığını dikkate alma kriterleri;
- Ulusal coğrafya açısından erişilebilirlik kriteri;
- Öğrencilerin ihtiyaçlarını ve ilgi alanlarını dikkate alma kriteri.

Öncelikle özellikle ilk aşamalarda öğrencilere önerilen edebi eserler L.N. Tolstoy, A.P. Çehov, M.A. Bulgakov vb. gibi ünlü Rus yazarlarına ait olmalıdır (*yazarın otoriterlik kriteri*). Öte yandan metin, en azından okuma öncesi alıştırma tamamlandıktan sonra öğrencilerin Rusça hâkimiyet yeterlilik seviyesine uygun olmalıdır (*metnin, öğrencilerin dil yetisine uygunluk kriteri*).²³⁶

Ayrıca Triandafilidi öğrencilere sunulan edebi metnin yapısal (düğüm - doruk noktası - çözüm) ve anlamsal (tema- sorun- fikir - kanıt) bütünlüğüne sahip olmasının da önemli olduğunu vurgular (*metnin göreceli tamlık kriteri*). Edebi metin çalışmaları, anlatım biçimleri açısından bakıldığında, öyküleyici metinlerinden başlayarak adım adım betimleyici metinlere ve sonra açıklayıcı metinlere geçerek gerçekleştirilmesi gerekir (*düzyazı metnin türünü dikkate alma kriteri*).

Triandafilidi, yabancı dil olarak Rusça derslerinde şiirsel metinlerin düzyazı metinleriyle birlikte kullanılmasının daha iyi olduğuna dikkat çekerken şiir üzerinden

²³⁵ N.V Kulibina, **Metodika lingvostranovedçeskoy raboti nad hudijestvennim tekstom**, Moskva, Russkiy yazık, 1987, s. 70.

²³⁶ Triandafilidi, **a.g.e.**, s. 98.

çalışılmasının, öğrencilerin düzyazı metnini daha iyi anlamalarına yardımcı olacağını düşünür. Ya da şiirsel metinler, öğrencilerin yaşamlarında ya da okuma deneyimlerinde var olan olayı içermelidir (*edebi türler ve bunların karşılıklı olarak birbirlerini tamamlayıcılığını dikkate alma kriterleri*).²³⁷

Adı geçen araştırmacı, metnin içeriğindeki gerçek bilgilerin doğru anlaşılabilmesi için öğrencilerin belirli bir kültürel bilgiye sahip olması gerektiğini vurgular. Çünkü edebi metindeki bazı gerçekleri anlamak, aynı konudaki diğer gerçekler hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirebilir (*ulusal coğrafya açısından erişilebilirlik kriteri*).

Son olarak yabancı dil olan Rusça dersleri için edebi metinleri seçerken, öğrencilerin edebi eserleri okuma ihtiyaçları, ilgi alanları ve onların ana dillerinde, Rusça ve diğer yabancı dillerden önceki okuma deneyimlerinin de dikkate alınması gerekir (*öğrencilerin ihtiyaçlarını ve ilgi alanlarını dikkate alma kriteri*).²³⁸ Öğrencilerin bu konuda ihtiyaçlarını ve ilgi alanlarını tespit edebilmek için anket çalışmasının Hazırlık sınıfından başlayarak yapılması önerilir.

Kulibina, yabancı dil olarak Rusça derslerinde yukarıda sıralanan edebi metinleri seçme kriterlerinin, öğretmenin hangi hedefe odaklandığına ve hangi sonuca ulaşmak istediğine göre belirlendiğini vurgular. Edebi metinler üzerinde çalışmanın temel amacı, öğrencilerin metni anlamsal olarak kavramalarıdır. Bu nedenle, yabancı öğrencilerin hem istediği hem de anlayabileceği metinlerin seçilmesi ana ilkedir. Bu konuda temel unsur, öğrencilerin ilgi alanları, zevkleri ve ihtiyaçlarıdır. Araştırmacıya göre, prensip olarak zorunlu bir eserler listesi söz konusu olamaz. Ayrıca Kulibina yabancı öğrenciler için ilgi çekici bir edebi metnin olmasının yanı sıra öğrencilerin ders için metni kendilerinin seçme imkanının, öğrencilerin hem motivasyonunu hem dil öğrenmenin etkisini artırdığına dikkat çeker.²³⁹

²³⁷ A.e., s. 102 - 104.

²³⁸ A.e., s. 104 - 105.

²³⁹ Kulibina, *Zaçem, çto i kak çitat na uroke*, s. 126 -127.

Kulibina, edebi metinlerin seçimiyle ilgili yukarıda belirtilen kriterlerin hem klasik hem çağdaş yazarların eserlerinin seçiminde kullanılabileceğine vurgular. Genellikle klasik Rus edebiyatı eserleri tercih edilir. Araştırmacı, böyle bir seçimin geçerliliğinin sorgulanmadan, çağdaş yazarların metinlerinin seçilmesini de önerir. Bunu da herhangi bir kişinin metinde anlatılan olayları kavraması ve takip edebimesi halinde metni anlayabileceğini belirtir. Pek çok durumda edebi metindeki tüm sözcükler yabancı öğrenciler tarafından bilinmektedir ancak onlar için metnin anlamı anlaşılır değildir. Buradaki sorun; öğrencilerin hafızalarında ve düşüncelerinde, okudukları durumla ilgili bir modelin olmamasıdır. Söz edilen sorun, örneğin yabancılar tarafından klasik Rus edebiyatı okunduğunda sık sık meydana gelir. Yer ve zamanda oryantasyon için klasik edebi eserleri okuyan yabancı okuyucular çok çaba gösterir ve bu çabalar sonrasında edebi eserde önemli olan insan ilişkileri, düşünceleri ve duyguları anlaşılmamış olarak kalır. Ayrıca, klasik Rus eserlerinde kullanılan sözcükler, modern Rus dili sözlüğünden önemli ölçüde farklıdır: birçok tarihsel ve arkaik sözcük, eski üslup bilimsel örnekler vb. vardır. Kulibina'nın vurguladığı gibi, çağdaş bir Rus okuyucu bile klasik bir eseri okurken, çoğu zaman anlamını bilmediği sözcüklere rastlar.

Çağdaş Rus edebiyatını okuyan yabancı öğrenciler, çağdaş edebi eserlerin olay örgüsünü canlandırabilmek için gerekli birçok bilgiyi kendi hayatlarından (ya da okuma deneyimlerinden) bulabilirler. Ayrıca, çağdaş yazarların kendi eserlerinin genel olarak yabancı öğrencilerin öğrenme konusu olan çağdaş dilde yazılması büyük ölçüde işini kolaylaştırır. Bu da okuma motivasyonunun artmasına yol açar.²⁴⁰

Akişina ve Kagan, A.P. Çehov'dan önce yazılan klasik eserleri dilin zorlukları (çok sayıda arkaik sözcükler, çok fazla “yüksek üslup”²⁴¹) nedeniyle öğrencilerin okumasının çok zor olduğuna dair Kulibina'nın düşüncesine katılır. Bu tür metinlerin kullanımının, orta aşamalarda özellikle başlangıç aşamalarında çok detaylı yapılması gerekir. Öte yandan çağdaş Rus edebiyatında, çoğu zaman jargon, argo, yerel deyimler bulunduğu için bu durum öğretmeni endişelendirir. Böylece

²⁴⁰ A.e., s. 128 - 129.

²⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Emine İnanır, **I. Petro ve II. Katerina'nın Kanatları Altında XVIII. Yüzyıl Rus Edebiyatı**, İstanbul, İskenderiye Yayınları, 2008, s. 126.

Akişina ve Kagan, yabancı dil olarak Rusça dersleri için edebi metin seçiminde aşağıdaki yöntemlerin kullanılmasını önerir:

1. Edebi metnin öğrenciler tarafından algılanmasının ne kadar zor olacağını belirlemek;
2. Edebi metin üzerinde çalışırken dilbilgisel yapılarıyla (çekim, hal) ilgilenmek yerine daha çok metnin sanatsal değerlerini göstermek, sanatsal imgeyi, psikolojik unsurları vb. görmeyi öğretmek;
3. Öğrencilere edebi metni incelemeyi öğretirken, kelime haznesi ve dilbilgisi yapılarını algılayabilmeleri için öğrencilerin gerekli anlatım becerilerinin gelişmiş olduğundan emin olmak.²⁴²

Yabancı dil uzmanları S.N. Vorobyeva ve O.M. Krijovetskaya ise, çağdaş edebi metnin yöntem bilimsel görevlerini yerine getirebilmesi için başka bir söylemle öğrencilere öğretme ve eğitme aracı olarak hizmet edebilmesi için gösterilen iletişim modellerinin netliğinin ve göstergelerinin, iletişim yöntemlerinin ve araç çeşitliliğinin, söz konusu olayların gerçekçiliğini, kaynağın sosyokültürel ve estetik değerini, güncellik düzeyini ve son olarak içeriğinin anlaşılabilirliğini ve netliğini hesaba katmak gerektiğine vurgular. Özetle, öğrencilere önerilen edebi metinler, yöntem bilimsel, iletişimsel, sosyokültürel ve psikolojik yönleri uygun olmalıdır. Doğal söylemi taklit eden bir metin, sıkıcı bir iş olarak değil gerçek bir iletişim eylemi olarak algılanır. Ayrıca anlama ve algılama süreci, öğrencilerin motivasyonunun artırılmasına, çağdaş Rusya'nın gerçeklerini yeterince yansıtan öğretim materyalleri (çağdaş edebi metinler) ile çalışma sürecinde birlikte yaratıcılık çalışmalarına katkıda bulunur.

Vorobyeva ve Krijovetskaya, kişisel tecrübelerine dayanarak yabancı öğrencilerin çağdaş bir yazar olan E.V. Grişkovets'in eserlerine ("Dekan Dankov", "Naçalnik" ("Şef"), «Darvin», «Mihaliç» vb.) büyük ilgi duyduklarını söyler. Araştırmacılara göre, Grişkovets'in öyküleri ile çalışan yabancı öğrencilerde

²⁴² Akişina, Kogan, **a.g.e.**, s. 56.

iletişimsel yeti oluşmasına ve ayrıca hedef dilin kültürüne ait olan bir çağdaşın konuşma alışkanlıklarıyla ilgili örnekler hakkında fikirlerin genişlemesine odaklanmış ödev sistemi, kendini oldukça olumlu şekilde kanıtlamıştır. Adı geçen uzmanlar, çağdaş Rus halkının davranış modellerinin tespit edilebileceği bir örnek olarak Grişkovets'in "Darvin" adlı eserini önerir. Bu hikâyenin kahramanı, meslek seçme zamanını, üniversite öğretim görevlisi olan Mihail Nikolayeviç Darvin'i hatırlayarak anlatır. Darvin, öğrenci adaylarına filoloji eğitiminin özünü anlatır. Darvin'in sınıfla iletişimi, samimi, içten, özenli ve iyimserlikle doludur. Darvin görünüşü, samimi ve rahat konuşma tarzıyla öykünün kahramanına sempati uyandıran ve seçimini belirleyen kişidir.²⁴³ Rus dili ve edebiyatı programlarındaki yabancı öğrenciler için bu tür edebi eserler oldukça ilgi çekeci ve faydalı olur.

Vorobyeva ve Krijovetskaya'ya göre, hedef dilin kültürüne ait bir çağdaşın tespit edilmiş konuşma kalıpları, yabancı bir öğrencinin konuşma deneyiminin zenginleşmesine katkı sağlar. Çeşitli konuşma durumları yaşanması temel alınarak iletişimsel bilgileri ve beceri oluşur ve sonuç olarak yabancı dil olarak Rusçayı öğrenen kişiye, gerçek öğrenme-konuşma ortamında kendine has konuşma davranışının oluşturulmasına olanak sağlar.²⁴⁴

Yine yabancı dil uzmanları olan N.S. Novikova ve O.M. Şçerbakova ise yabancı dil olarak Rusça öğretilmesine yönelik edebi metinlerin seçiminin, dilbilimsel ve bölgesel kültür bilgisi açısından sosyal tarafsızlık, değerlilik ilkelerine ve ayrıca olayın örgüsüne ve öğrenciler için ilgi uyandırma ilkesine inanır. Edebi metinlerin birçoğu (A.P. Çehov, A.I. Kuprin, M.A. Bulgakov vb.) yabancı öğrencileri klasik Rus eserlerinin en iyi örnekleriyle tanıştırır. Ayrıca, araştırmacılar, Rusçaya çevrilmiş bazı edebi eserlerin (örneğin Şarl Perro, Hans Christian Andersen masalları) kullanılmasını önerir. Çünkü pratikte görüldüğü üzere ortak insan kültür

²⁴³ S.N. Vorobyeva, O.M. Krijovetskaya, "Hudojestvenniy tekst kak obrazets natsionalno - kulturnogo diskursa: podhod k izuçeniyu proizvedeniy russkoj literatury na zanyatiyah po russkomu yazıku kak inostrannomu", **İnternet – jurnal "Naukovedeniye"**, Cilt 7, No 2, <http://naukovedenie.ru/index.php?p=vol7-2>, 2015, s. 5.

²⁴⁴ A.e., s. 6.

fonuna giren ve çocukluktan tanıdık bir metni okumanın sevinci, öğrencinin öğrenim sürecine yardımcı olur.²⁴⁵

Vorobyeva ve Krijovetskaya' ya göre, yabancı dil olarak Rusça öğretiminde, edebi metinlerin eş merkezlilik ilkesine göre seçilmesi gerekir. İlk olarak, artan karmaşıklık derecesi açısından: çekim kurallarını öğrendikten hemen sonra kullanılabilecek nispeten basit Rus masallarında dikkatlerin sadece dil bilgisine değil aynı zamanda sözcüksel ve iletişimsel alıştırmalara verildiği daha zor metinlere geçilerek (A.P. Çehov "Duşçeka" ("Canım"), A.İ. Kuprin "Taper" ("Balo salonu piyanisti") ve benzer öyküleri); ikinci olarak eş merkezlilik ilkesi, basit metinlerde harmanlanmış dilbilgisi ve sözcüksel materyaller ile artan karmaşıklığa sahip metinlerde daha geniş ve derin yönde kendini gösterir.²⁴⁶

Novikova ve Şçerbakova da yabancı dil olarak Rusça dersleri için belirlenen metinlerin herkes tarafından genel anlamıyla kullanılan sözcük dağarcığının olmasına ve belirli bir dilbilgisel ve sözcükbilimsel konuya en verimli bağlanmasına yönelik olacak şekilde uyarlanmamış olması gerektiğine dikati çekerler. Bu dersler için seçilen edebi metinlerin büyük bir kısmı, belirli bir konuyu temel alacak şekilde olmalıdır (Rus halk masalları: "Kolobok" - "zamanın ifadesi" konusuna; "Sestritsa Alonuşka, Bratets İvanuşka" ("Kız Kardeş Alyonushka ve Erkek Kardeş Ivanushka") - "sebeup ve sonuç ifadesi" konusuna vb.) Tüm metinlerde ve ilgili alıştırmalarda ortak olanlar şu şekilde sunulmalıdır "Edat - hal sistemi", "Fiillerin türleri", "Hareket fiilleri" vb. Uzmanlar, edebi metinlerde öğrencilerin Rusça kurallarının normlarına etkin bir biçimde hâkim olmaları, belirli bir konuda bilgilerinin genişletilmesi ve derinleştirilmesi için sık kullanılan iletişim durumlarını kapsamaması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Örnek olarak aşağıdaki edebi eserleri verilir:

- A.P. Çehov'a ait "Orden" ("Nişan") ve "Kleveta" ("İftira") adlı öyküler öğrencilerin "Misafir Ağırhlama" konusundaki bilgilerini tamamlamasına ve etkinleşmesine olanak tanır;

²⁴⁵ N.S. Novikova, O.M. Şçerbakova, **Sinyaya zvezda**, Moskva, Flinta, 2007, s. 3.

²⁴⁶ A.e., s. 4.

- A.İ. Kuprin'a ait "Slon" ("Fil"), "Çudesnyy doktor" ("Harika Doktor") ve M.A. Bulgakov'a ait "Polotense s petuhom" ("Horozlu Havlu") adlı öyküler "Sağlık", "Doktora Randevu" konularının olanak sağlar;

- Rus halk masallar ve A.İ. Kuprin'a ait "Taper" ("Balo Salonu Piyanisti") öykü - "Dış Görünüşün" konusunu etkinleştirir vb.

Böylece Novikova ve Şçerbakova, öğrencilerin belirli bir durum kapsamında konuşma davranışlarının becerilerini pekiştirmelerine ve dolayısıyla etkin iletişim yöntemini uygulamada gerçekleştirmene yardımcı olacak edebi metinlerin, tematik - durumsallık ilkesini kullanmalarını önerirler.²⁴⁷

Kulibina ise öğrencilere verilen edebi metinlerin, sadece aşına oldukları dilbilgisi ve sözcüksel materyallerin içeriğinin, öğrencilerin dil yetisi düzeyine uygun olması gerektiğine dikkat çeker. Ancak öğrenciler C1 seviyesine ulaştıktan sonra bu kuralda bir istisna yapılabilir. Bu öğrenciler, okuma becerilerini kullanarak kelime zorluklarının nasıl üstesinden gelebileceklerini bilirler.²⁴⁸ Öğrencilerin kendi ana dillerinde okuyabilmeleri ve kendi konuşma becerileri oluşturmuş olmaları önemlidir. Bu durumda öğretmenin öğrencilere Rusça okurken aynı becerilerin de geçerli olduğunu göstermeleri gerekir (örneğin, sözcüğün yapısına, metnin konusuna veya mantığına dayanmak gibi). Böylece bilinmeyen sözcüklerin varlığı, bu metinden vazgeçilme nedeni değildir.²⁴⁹

Dersler için seçilen edebi metinler, Rusya Federasyonu'nda yabancı dil öğretmek için belirlenmiş devlet eğitim standartları tarafından belirlenen belirli bir eğitim düzeyindeki öğrenciler için önerilen hacmi aşmamalıdır.²⁵⁰

Yukarıda sayılan edebi metin seçme kriterlerine ve söz edilen devlet eğitim standartlarına dayanarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Programı öğrencileri için yabancı dil olarak Rusça derslerinde seçilen edebi metinlerin uygulama planını hazırladık. Öğrencilerin ana dillerinin ve

²⁴⁷ A.e., s. 4 - 5.

²⁴⁸ Ayrıntı bilgi için 2.2.7.2. bölümüne bakınız.

²⁴⁹ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 127 - 128.

²⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için 2.2.7.2 bölümüne bakınız.

kültürünün (Türk öğrenciler) Rus kültüründen ve Rus dilinden önemli ölçüde farklı olması nedeniyle hazırlık sınıfında (A1, A2 seviyesi) edebi metin olarak kısa Rus halk masallarının ve kısa sade öykülerin kullanılması önerilir (özellikle çocuklar için yazılan L.N. Tolstoy'un kısa hikayeleri, bazı çağdaş Rus yazarlarının masallar ve hikayeleri).

Birinci sınıftaki (seviye B1) öğrenciler, Rusça birincil okuma becerilerine sahip olduklarını ve Rusçanın edat - halleri sistemi, fiillerin halleri, üslupbilim, sentaks hakkında az çok bilgi sahibidir. İkinci sınıftaki (seviye B2) öğrenciler, ayrı bir ders olarak Rus edebiyatını öğrenmeye başlarlar. Böylece 1 ve 2. sınıflarda (orta seviye aşaması) öğrencilere tam bir edebi eser olarak kısa öyküler verilebilir (özellikle L.N. Tolstoy, A.P. Çehov, M.A. Bulgakov vb. ve bazı çağdaş Rus yazarlarının eserleri.)

3. sınıfta (seviye C1) XIX. yüzyıl Rus edebiyatı, 4. sınıfta ise (seviye C2) XX ve XXI. yüzyıl Rus edebiyatı adında yeni dersler verilir. Bu da 3 ve 4. Sınıflarda (ileri aşama) Rusça derslerinde sadece kısa öykülerin tamamı değil hem klasik Rus yazarların hem de çağdaş Rus yazarlarının uzun edebi eserlerinin (romanlar, uzun öyküler) parçalarının verilmesini destekler.

Tablo 3.1: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Programında Yürütülen Rusça Derslerde Başlangıç Seviyesinde Olan Öğrencilerine Önerilen Edebi Eserler

No	Yazarın soyadı ve eserin adı	Konular ve sorunlar	Baskın konuşma türü
1.	Rus halk masalları (kısa)	Hümanizm, ahlaki değerler	Öyküleme
2.	L.N. Tolstoy, “Kostoçka” (“Çekirdek”)	İnsanlar ve aile üyeleri arasındaki ilişkiler	Öyküleme
3.	İ.S. Turgenev, “Les osenyü” (“Sonbaharda orman”) ²⁵¹ (“Zapiski ohotnika” (“Avcı Notları”) kısa öyküler derlemeden)	Rus doğasının güzelliği	Betimleme
4.	A.P. Çehov, Kısa öyküler: “Daçniki” (“Yazlıkçılar”) vb.	Aile arasındaki ilişkiler; insanlar arasındaki ilişki	Öyküleme
5.	Vladimir Uşakov, “Kak devoçka Sonya pobedila svoj strah” (“Küçük Kız Sonya Korkusunu Nasıl Yendi?”)	İnsanlar arasındaki ilişkiler, arkadaşlık	Öyküleme

²⁵¹ Bkz.: Zoya Şengüder, “Osobennosti ispolzovaniya tekstov russkoy literaturı v turetskoy auditoriyı”, **Jazikot i kulturata-sostojbi i predizvıtsı**, 06 - 07. 11. 2018, Skopje, Makedonya, s. 361 -373.

6.	Andrey Usaçov, “Korolevskaya Dvornyajka” (“Kraliyet sokak köpeği”) (“Akıllı köpek Sonya/Umnaya sobaça Sonya” kısa masallar derlemiden)	Çevre ve insan ilişkisi	Öyküleme
----	--	-------------------------	----------

Tablo 3.2: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Programında Yürütülen Rusça Derslerde Orta Seviyesinde Olan Öğrencileri Önerilen Edebi Eserler

No	Yazarın soyadı ve eserin adı	Konular ve sorunlar	Baskın konuşma türü
1.	A.P. Çehov, “Orden” (“Nişan”)	Ahlaki ve insani değerler	Öyküleme
2.	A.P. Çehov, “İdealnaya Jenşina” (“İdeal kadın”) (Çehov’un “Svetlaya Liçnost” “Parlak Bir Kişilik” öyküsünden esinlenerek) ²⁵²	Erkek ve kadın aşkı	Öyküleme Betimleme
3.	A.İ. Kuprin, “Fil” (“Slon”)	Ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkiler; doğa ve insan ilişkisi	Öyküleme
4.	N.N. Nosov, “Jivaya Şlyapa” (“Canlı şapka”)	Olağandışı şeylere duyulan korku; arkadaşlık	Öyküleme
5.	Yu.Ya. Yakovlev “Skripka” (“Keman”)	Hayallere sadık kalması; insanın kendisiyle dürüst olması; gençler arasındaki ilişkiler	Öyküleme
6.	K.G. Pastovski, Rusya doğasını anlatan kısa öyküler: “Moya Rossiya” (“Rusyam”), “Rodniye mesta” (“Memleketimin yerleri”), “Moy dom” (“Evim”), “Tsveti” (“Çiçekler”) vb.	Rusya doğasının güzelliği ve eşsizliği	Betimleme

²⁵² Bkz.: N.S. Novikova, O.M. Şçerbakova, **Udivitelniye istoriyi. 116 tekstov dlya çteniya, izuçeniya i razvleçeniya**, Moskva, Flinta, 2010, s. 13 - 15.

Tablo 3.3: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Programında Yürütülen Rusça Derslerde İleri Seviyesinde Olan Öğrencilerine Önerilen Edebi Eserler

No	Yazarın soyadı ve eserin adı	Konular ve sorunlar	Baskın konuşma türü
1.	Yabancı öğrenciler için uyarlanmış A.P. Çehov'un öyküleri ²⁵³	Kişilik bozulması sorunu; yaşamın felsefisi; insani değerler	Öyküleme
2.	A.İ. Kuprin, "Taper" ("Balo Salonu Piyanisti")	Gerçek yeteneğin her zaman takdir edilmesi ve ödüllendirilmesi	Öyküleme
3.	M.S. Bulgakov, "Polotentse s petuhami" ("Horozlu Havlu")	Sorumluluk ve görev sorunları, insanın kendine karşı zaferi ve hayatta doğru seçim yapmanın önemi	Öyküleme
4.	A.S. Buhov, "Epoha i stil" ("Dönem Ve Tarz")	Çağdaş ve doğru dilin önemi	Öyküleme
5.	Ye.V. Grişkovets, "Darvin"	Hayatta doğru seçim yapmanın önemi; meslek olarak filoloji.	Öyküleme
6.	N.S. Litvinets, "Antikvar" ("Antikacı")	Yaşlı neslin yaşam algısı; insani değerler	Öyküleme

Kulibina, yabancı dil olarak Rusça dersinde ilk edebi metin seçiminin önemli ve zorlayıcı olduğunu kabul eder. Başarılı geçen ilk derslerden sonra öğrenciler, yeni durumlarda öğrendiklerini kullanabilecekleri gerçeğini sevmeye başlarlar ve zorluklardan korkmazlar. Öğretmen ise öğrencilere kendisinin neleri okumayı sevdiğini gösterebilir ve öğretmenin olumlu duyguları hem esere hem de yazara gösterdiği ilgi, öğrencilerin edebi metinlerin daha iyi anlamalarına yardımcı olur.²⁵⁴

Türk uzmanlar da Rus yabancı dil uzmanların da olduğu gibi yabancı dil derslerinde kullanılacak edebi metinleri seçme kriterlerini ve göz önünde bulundurulması gereken hususları ele almışlardır.

Örneğin, Fatma Bölükbaş yabancı dil öğretiminde edebi metinler de dahil metinlerin seçimini şu şekilde açıklar:

²⁵³ A.e., s. 100 - 132.

²⁵⁴ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 129 - 130.

“Yabancı dilde okuma becerisinin geliştirilmesinde; başvuru okuma yöntemi, okuma stratejileri, öğrencinin motivasyonu, öğrenme ortamı gibi değişkenlerin yanında okuma materyalinin seçimi de son derece önemlidir. Öğrencinin okuduğu bir metni anlamasında metindeki sözcüklerin anlamsal özellikleri, öğrencinin metindeki konuya ilişkin ön bilgileri, öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi, metnin içeriği ve metnin dil düzeyinin öğrencinin dil düzeyine uygunluğu etkilidir.”²⁵⁵

Bölükbaş’a göre, iyi seçilmiş bir metin hem konuşma becerisinin geliştirilmesine zemin hazırlar hem de yazma için model oluşturur. Dolayısıyla metinler hem anlama hem de anlatma becerilerinin geliştirilmesinde en önemli kaynak olduğundan metin seçimi yabancı dil öğretiminde üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Hande İsaoglu ise edebi metinleri seçmeden önce öğrencilerin ihtiyaçlarını ve beklentilerini iyi belirlemek gerektiğini vurgular. Araştırmacı daha sonra belirlemiş olduğu amaçlara uygun dil öğretim yönteminin, tekniklerinin ve aktivitelerinin tespit edilmesine dikkat çeker. Bir sonraki adımda ise, kullanmayı hedeflediği edebi metinler, bu metinlerin öğrencilere aktarım şeklini daha önceden belirlenmiş olan amaçlara ve yöntemlere göre seçilmelidir, çünkü her seviyedeki öğrencinin ihtiyacı, beklentisi ve yabancı dil seviyesi aynı değildir. Hande İsaoglu’ya göre edebî metin seçimi yapılırken ve bu metinler müfredata dâhil edilirken aşağıda belirtilen noktalar göz önünde bulundurulmalıdır: edebî metinlerin öğrencilerin ihtiyaçlarına, beklentilerine, dil seviyelerine ve ilgi alanlarına göre seçilmesi büyük önem taşır.²⁵⁶

Ünsal Özünlü, bir kimsenin sözcük haznesinde ister anadilinden isterse yabancı dilden olsun, farklı türden sözcük grupları bulunduğunu vurgular. Bunlar; okuma sözcükleri, yazma sözcükleri, konum sözcükleri ve anlamları henüz zihinde yerleşmemiş sözcükler olmak üzere gruplandırılabilir. Bir dili öğrenmek demek bu kelime gruplarını birbiriyle bağdaştırmak, sözcükleri uygun yerlerde kullanmak demektir. Okuma sözcükleri, diğer gruplardaki sözcüklere oranla, sayı bakımından daha fazladır. Edebi metinler, öğrencilerin okuma sözcükleri grubundaki sözcüklerin

²⁵⁵ Fatma Bölükbaş, “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Metinlerinin Dil Düzeylerine Göre Sadeleştirilmesi”, **International Journal of Languages’ Education and Teaching**, Cilt: UDES, 2015, 2015, s. 925.

²⁵⁶ Hande İsaoglu, “Yabancı Dil Öğretiminde Edebi Metinlerin Rolü”, **Panorama Khas**, Sayı 28, İstanbul, G.M. Matbaacılık ve Ticaret A.Ş., 2018, s. 43.

sayısının artırmasını sağlar. Metinlerin dikkatle seçilmesi, bu gruptaki sözcüklerin diğer gruplara geçmesini kolay kılar. Seçilen metinler daha önce öğrenilmiş olan dilbilgisel yapıları içerirse, öğrenciler metinlerin yapısını ve olayları algılamakta zorlanmazlar.

Ünsal Özünlü'ye göre, edebi metinlerin seçilmesi ve sıralanmasında aşağıdaki hususların göz önünde bulundurulması fayda sağlamaktadır:

- Dil düzeyi;
- İlgili alanları ve ruhsal durumlar;
- Ekinsel ve toplumsal özgeçmiş.

Dil düzeyi. Bir edebi metin ele alındığı zaman metindeki dil kullanımları, sözcük sayısı, cümle yapılarının karmaşık veya basit olması ve kullanılan deyimler önem taşır. Yabancı dil öğretiminde kullanılan edebi metinlerde, bilinmeyen çok sayıda kelime, çok karmaşık cümle yapıları ve fazlaca deyim bulunmazsa metin daha çok ilgi çeker. Bir dili konuşan toplumda özel dil kullanımlarını gerektiren çeşitli kesimler de bulunur. Sadece bu kesimlerin konuşup anlayabildiği dil kullanımlarını içeren metinleri yabancı dil öğrencileri kolayca anlayamayacağı için, kullanılacak metinlerde böyle dil yapıları tercih edilmez.²⁵⁷

- *İlgili alanları ve ruhsal durumlar.* Sınıf çoğunluğunun ilgi alanına göre edebi metinler tercih edilmelidir. Araştırmacı Türk öğrencilerinin ilgi duyduğu alanlar ortalama olarak şöyle sıralanır: kısa öyküler ve romanlar, serüvenler, destanlar ve mitolojik öyküler, ev ve okul yaşamı, hayvanlar evreni ve hayvanlarla ilgili öyküler, polis öyküleri, gülmece öyküleri, Nasreddin Hoca öyküleri, şiirler, oyunlar ve duygusal öyküler. Bu ilgi alanları öğrenci ve sınıfa bağlı olarak değişebildiği için metin seçiminde bu özellik göz önünde bulundurulur. Edebi metinler yabancı dil derslerinde yardımcı ders aracı olarak kullanıldığında dersler daha verimli olup öğrencilerin öğrenme isteğinde yükselme gözlemlenir. Öğrencinin her gelişme

²⁵⁷ Özünlü, a.g.e., s. 185.

dönemindeki ilgi alanı ne kadar fazlaysa her alandaki edebi metin de o denli fazladır ve tek bir tip ders kitabının yanında ilgisini çeker.²⁵⁸

Kültürel ve toplumsal özgeçmiş. Her ulusun toplumsal ve kültürel özellikleri fark gösterdiği için edebi nitelikleri de değişiklik gösterir. Ünsal Özünlü, bu durum göz önüne alındığı zaman metin seçiminde aşağıdaki noktalara dikkat çeker:

*Edebi metinlerin, öğrencilerin adını ve birkaç edebi özelliğini bildiği yabancı yazarların eserleri arasından seçilmesi, yabancı bir metinde ve yabancı bir kültürde öğrencilere ilk adımı atmak için bir yol gösterir.

*Yabancı bir ülkenin tarihinde öğrencilerin bilmediği bir dönemin detaylarını işleyen metinler okuma listesine alınmaz. İçinde bulunulan çağdaki olayları ele alan metinlerin uyarlanmış dil yapılarını barındıran metinler okuma listesine alınır.

*Metinlerin içindeki olayların çoğu, öğrencilerin uzak olmadığı, günlük olayları içermelidir. Bundan farklı olayları içeren metinlerin kullanılmasıyla öğrencilerin imgesel gücü zorlamamalıdır.

*Edebi metinler, yabancı dil öğrencilerinin toplumsal, kültürel ve siyasi farklılıklar nedeniyle benimseyemeyecekleri eserler arasından seçilmemelidir.

*Metinlerin mutlak zamandaki ihtiyaçlarını karşılayacak olması şartı kimi durumlarda aranmayabilir. Yakın gelecekte tarih ve edebiyat derslerinde öğrenilecek konuları içeren metinler de daha önceden okuma metinleri olarak verilebilir.

*Edebi metinler, edebiyatın öteki alanlarla ilişkisi sınırları içinden de seçilebilir. Örneğin, edebiyat derslerine fayda sağlaması amacıyla, yazarların yaşamları ve yazdıkları öyküler verilebilir.

Ünsal Özünlü'ye göre bütün bunların amacı, yabancı dil derslerinde öğrencilerin geniş bir ilgisinin elde edilmesi ve derslerin daha başarılı olmasıdır.²⁵⁹

²⁵⁸ A.e., s. 189.

²⁵⁹ Özünlü, a.y.

3.1.2. Edebi Metinlerin Uyarlanması

Bir önceki bölümde söz edildiği gibi, Rusça da dahil yabancı dil öğretiminde okuma becerisinin geliştirilmesinde edebi metinlerin seçimi büyük önem taşımaktadır. Fatma Bölükbaş “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Metinlerinin Dil Düzeylerine Göre Sadeleştirilmesi” adlı çalışmasında öğrencilerin yazma ve konuşma becerilerinin gelişmesi, okuma ve dinleme yoluyla alacakları hedef dile ilişkin girdilerle mümkün olduğunu savunur. Öğrencinin okuma becerisini geliştirmesi ve okumayı sürdürmesi için okuduğu metinleri anlaması gerekmektedir.²⁶⁰ Tülin Polat’ın da belirttiği gibi yabancı dil derslerinde kullanılan edebi metinler “öğrencinin dil düzeyinin çok üstünde olmamalı, konu yönünden öğrencinin ilgisine ve yaşam deneyimine uygun olmalı, çok yoğun bir art alan bilgisi gerektirmemelidir.”²⁶¹ Bu yüzden bazı yabancı dil öğretmenleri edebi metinleri öğrencinin düzeyine uygun hâle getirme yoluna giderler. Bu bağlamda “Edebi metinler olduğu gibi yabancı öğrencilere sunulmalı mıdır yoksa öğrencinin düzeyine göre uyarlanmalı mıdır?” sorusu gündeme gelmektedir.

Bölükbaş, edebi metinlerin uyarlanmadan öğrenciye aktarılmasını savunanların (Honeyfield, Nuttall, vb)²⁶² destek aldığı noktaların, edebi metinlerin hedef dili tüm durumlarıyla yansıtmaları ve bundan dolayı da öğrencilerin hedef kültüre uyumuna daha fazla yarar sağlamaları olduğunu vurgular. Belirtilen görüşü savunanlar, uyarlanmış metinlerin doğal olmayan sınırlı bir söz varlığına sahip olduğunu belirtirler.²⁶³

Araştırmacıya göre, uyarlanmış edebi metinlerin yabancı dil öğretiminde okuma becerisinin ilerletilmesine daha fazla yarar sağladığını savunanların destek noktaları ise deneysel çalışmalar (Claridge, De Toro, Zainal ve Baskeran) ve ünlü Amerikan dilbilimci Stephen D. Krashen’in “anlaşılır girdi kuramıdır”. Bu teoriye göre öğrenciye sunulacak materyalin, öğrencinin dil seviyesinin bir basamak üstünde

²⁶⁰ Bölükbaş, **a.g.e.**, s. 933.

²⁶¹ Tülin Polat, “Yazınsal metinler ve yabancı dil olarak Almanca öğretimi”, **İÜ Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Sayı: VIII, 1993, s. 187 - 188.

²⁶² Bkz.: C. Nuttall, **Teaching reading skills in a foreign language**, Chicago, Heinemann English Language Teaching, 1996.

²⁶³ Bölükbaş, **a.g.e.**, s. 933.

(i+1) olması gerekir. Girdi kuramına göre, yabancı dil öğrenen öğrencilerin hedef dilde bir üst basamağa geçebilmeleri için, bir sonraki kademenin parçası olan bir yapıyı içeren girdi dili kavramaları gerekir. Yabancı dil derslerinde sunulan girdi, öğrencinin var olan dil seviyesinden bir basamak ileride olduğunda öğrenci bu yeni bilgiyi ön öğrenmelerine dayanarak anlamlandırır ve bu yeni bilgiyle sıklıkla karşı karşıya kalınca, kendiliğinden bir sonraki kademeye geçmiş olur.²⁶⁴

Bölükbaş da yabancı dil öğrenim aşamasında ilerleme ve başarının, öğrenilen dil ile ilgili alınan anlaşılabilir girdinin niteliği ve niceliği ile ilişkili olduğunu savunur. Öğrencinin seviyesinin çok üstünde olan dilsel girdiler ise öğrenciler tarafından anlaşılmaması sebebiyle öğrenmeye katkı sağlamaz. Bu nedenle yabancı dil derslerinde kullanılan edebi metinlerin öğrencinin düzeyine göre düzenlenmesi gerekir.²⁶⁵

Yukarda söz edilen uzmanların yanı sıra Juravleva ve Zinovyeva gibi Rus uzmanlar da okumak için seçilen edebi metnin, öğrencilerin dil yeterlilik düzeyi ile ilişkilendirilmesi gerektiğini düşünür. Araştırmacılara göre metin dilinin anlaşılabilirliği için yöntem bilimsel gerekliliği dikkate almak gerektiği tartışılmazdır. Bu gerekliliği yerine getirme, bir konuşma aktivitesi olarak okuma eyleminin başarısını sağlar: okuyucunun dikkati, metnin içeriğine ancak metnin dilsel yönü zorluklara neden olmadığında odaklanabilir. Bir metnin dilinin zorluğunu değerlendirirken, bilinmeyen sözcük birimlerinin sayısı, öğrenilmemiş sözdizimsel yapıların sayısı ve ayrıca anlamsal bilginin aktarılmasında oynadıkları rol dikkate alınır. Edebi metnin dil materyali ile öğrencilerin dil becerileri arasındaki tutarsızlık, okuma işlemini doğal bir süreçten, metinle ilgili derin bir anlayışın sağlanamadığı deşifre işlemine dönüştürür. Bu tür okuma, öğrencilerde memnuniyet ve öğrenim sürecinde uygun bir motivasyon yaratmaz. Uzmanlar, uyarlama sorunları çözülmeden bu tür sorunların çözülmeyeceğini vurgularlar.²⁶⁶

Edebi metnin uyarlaması nedir?

²⁶⁴ Krashen, Terrell, **a.g.e.**, s.32.

²⁶⁵ Bölükbaş, **a.g.e.**, s. 926.

²⁶⁶ Juravleva, Zinovyeva, **a.g.e.**, s. 15.

Azimov ve Şukin “Noviy slovar metodiçeskih terminov i ponyatiy (teoriya i praktika obuçeniya yazıkam)” (“Yeni Metodik Terimler Ve Kavramlar Sözlüğü” (dil öğretim teorisi ve pratiğı))” başlıklı çalışmalarında metin uyarlamasını bu şekilde tanımlanır:

“Metin uyarlaması, öğrencilerin dil yeterlilik düzeyine göre metnin basitleştirilmesi, uygun hale getirilmesi, kolaylaştırılması veya zorlaştırılması anlamına gelir. Metnin zorluğunu değerlendirirken bilinmeyen sözcük birimlerinin sayısı, öğrenilmemiş söz dizimsel yapıların sayısı ve ayrıca anlamsal bilginin aktarılmasında oynadıkları rol dikkate alınır.”²⁶⁷

Bölükbaş’ a göre, metnin uyarlaması, metindeki bazı sözcükleri dışlayarak özgün metni daha kısa hale getirmek değildir. Edebi metin uyarlaması özgün metinde var olan anlamı koruyarak öğrencinin bilmediğı sözcüklerin ve yapıların hakim bildiğı sözcük ve yapılarla değışmesi demektir. Tüm edebi metinlerde uyarlamaya gereksinim duyulmaz. Ancak uzun cümleler barındıran ya da soyut anlam taşıyan edebi metinlerin öğrencinin seviyesine göre uyarlanması öğrencinin motivasyonunu arttırmakla beraber öğrenciye anlaşılır dilsel girdi sunar.²⁶⁸ Uygun uyarlama yöntemleri kullanılarak kısa veya uzun öykülerden ya da romanlardan her şekilde metin ders malzemesi hâline getirilebilir. Bu nedenle metin uyarlaması, yalnızca ders kitabı yazarları için değıl, yabancılara Rusça öğreten bireylerin de özellikle A1- A2 düzeylerinde ilgilenmesi gereken bir husustur.

Başlangıç seviyelerinde, edebi metinlerin ders malzemesi olarak kullanılmaları için metinlerin öğrencilerin seviyesine uygun şekilde düzenlenmesi gerekir. Bu gerçekleştirilmediğı takdirde anlama sorunları ortaya çıkar ve bu sorun öğrencilerin motivasyonunda olumsuz etki oluşturur.²⁶⁹

Mustafa Durmuş da yabancı dil öğretiminde öğrencinin bilgi ve becerileri ile metinlerin zorluğu arasında bir ilişki olduğuna inanır. Dil öğrenim aşamasındaki öğrenciler edebi metinlerin dilsel karmaşıklığıyla birlikte konu içeriğinin zorluğu

²⁶⁷ Azimov, Şukin, **a.g.e.**, s. 10.

²⁶⁸ Bölükbaş, **a.g.e.**, s. 933.

²⁶⁹ **A.e.**, s. 926 - 927.

altından kalkamıyorlarsa, verilen içeriği anlayamayabilirler. Bu noktada, metin uyarlamanın özellikle de sadeleştirmenin yararlı olduğu düşünülür.²⁷⁰

Bölükbaş, konuyla ilgili çalışmaları inceleyerek, metin uyarlamanın, öğrencilerin yabancı dil öğrenme aşamasında bulunduğu dilde okudukları bir edebi metni daha iyi kavramalarını sağlamak amacıyla yapılan sözcüksel ve söz dizimsel değişiklikler olduğu görüşüne sahip olmuştur. Metin uyarlama iki farklı yöntem şeklinde yapılabilir: **detaylandırma ve sadeleştirme**.²⁷¹

Araştırmacı, David Allen'in "A study of the role of relative clauses in the simplification of news texts for learners of English" adlı çalışmasında metin sadeleştirmede temelde *yapısal ve sezgisel* olmak üzere iki yaklaşımın var olduğunu savunmaktadır.²⁷²

Yapısal yaklaşıma göre sadeleştirme, seviyesine göre belirlenmiş okuma gereçlerine dayandırılır ve yaygın okumalar sayesinde öğrencinin hedef dilde sonraki kademelere geçmesi amaçlanır. Seviyelendirilmiş okuma gereçleri hazırlanırken de öğrencinin her dil seviyesinde bilmesi gereken sözcüklerle beraber, yapılar öncesinde belirlenir ve listelenir. Eldeki metinler de bu listelere göre sadeleştirilir.

Yapısal yaklaşımın savunduğu diğer sadeleştirme yolu da geleneksel okunabilirlik yöntemleridir. Geleneksel okunabilirlik yöntemlerine göre metnin okunabilirliği sözcüklerde bulunan harf sayısı ve cümlelerdeki sözcük sayısı ile izah edilir. Anadildeki okuma gereçlerin de sıklıkla kullanılan okunabilirlik yöntemlerinin yabancı dildeki okumalar üzerinde etkisinin olup olmadığı da bir ikilemdir. Çünkü yabancı dilde okuduğunu kavrama yetisini, cümlenin ya da sözcüklerin uzunluğu değil; sözcüklerin bilinirliği, metindeki konuya dair ön bilgiler gibi kognitif etkenler daha çok belirlemektedir. Başka bir deyişle, yabancı dilde okuma yapan bir öğrenci, metindeki sözcüklere ve konuya hâkim olduğu uzun bir metni, bilmediği sözcüklerden ve yapılardan oluşan kısa bir metne göre daha kolay kavramaktadır.

²⁷⁰ Mustafa Durmuş, "İkinci/yabancı dil öğretiminde sadeleştirilmiş metin sorunları üzerine", **Bilig**, Sayı: 65, 2013, s. 136.

²⁷¹ Bölükbaş, **a.g.e.**, s. 927.

²⁷² **A.e.**, s. 585 - 599.

Metin sadeleştirmede kullanılan diğer yöntem de sezgisel yaklaşımdır. **Sezgisel yaklaşıma** göre metin sadeleştirmesi gerçekleştiren uzmanlar, kendilerini bir yabancı dil öğretmeni ya da öğrencisi yerine koyarak, öğrencinin farklı seviyelerde hangi sözcük ve yapılara hakim olması gerektiğine sezgisel olarak karar verirler ve metin uyarlamalarını bunun doğrultusunda yaparlar. Sezgisel olarak yapılan metin sadeleştirmeleri nesnel değildir ve bundan dolayı da farklı kişiler/kurumlar tarafından çıkarılan seviyelendirilmiş kitaplar sözcük ve yapı bakımından farklılıklar taşımaktadır.

Bölükbaş'a göre, metin uyarlama konusunda yapısal yaklaşım ya da sezgisel yaklaşımdan hangisinin daha çok kullanıldığına ilişkin bilimsel veriler bulunmamaktadır fakat aynı dil seviyesi için farklı kişiler/kurumlar tarafından hazırlanmış okuma gereçlerinin sözcük ve yapı bakımından farklılık göstermesi, bu konuda sezgisel yaklaşıma daha çok başvurulduğunu gösterir.²⁷³

N.M. Andronkina ise edebi metinlerin öğrencilerin yeteneklerine göre uyarlanmasının hem dil (dilbilimsel) hem de yöntem bilimsel açısından gerçekleştirilebileceğini düşünmektedir. Yöntem bilimsel açısından bakıldığında derste metnin hangi amaçla kullanılacağını belirledikten sonra, büyük ölçüde metnin dil (dil bilgisel) uyarlaması belirlenecektir. Dolayısıyla, edebi metnin içeriğinin tam olarak ayrıntılı bir şekilde anlaşılması, ardından tercümesinin yapılması ve üzerinde tartışılması dahil olmak üzere okumak için kullanılacak ise ve dil özellikleri açısından öğrencilerin öğrenim seviyesini aşmış ise dil (dil bilgisel) uyarlaması daha dikkatli bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Dil (dil bilgisel) açısından ise uyarlama, öğretmenin edebi metni sadeleştirmesine yönelik ön çalışmasına dayalı olarak metnin içeriğinin algılanması ve anlaşılması için özel olarak hazırlanmasını öngörmektedir. Araştırmacı, bu süreçle ilgili olarak aşağıdaki noktalara dikkat çeker:

- edebi metnin ana içeriğine zarar vermeden, ana konusu ve fikri için önemsiz olan hangi parçaların metinden çıkartılabileceğini belirlenmesi;
- karmaşık dil bilgisel yapılarını basitleştirmek, bunları öğrenciler için daha anlaşılır olanlarla değiştirilmesi;

²⁷³ A.e., s. 927 - 928.

- öğrenciler tarafından bilinen eş anlamlı sözcüklerle değiştirme yoluyla bilmedikleri kelime dağarcığının sayısını azaltmak veya içeriğine zarar vermeden bilmedikleri sözcükleri metinden çıkarılması;
- edebi metin okuması için öğrenciler iyi hazırlanmamış, ancak metin tartışması için ideal ise o zaman ironik alt metin veya yazarın metinde açıkça ifade edilen kişisel bakış açısı kaldırılmalıdır. Bunu yapmak için, sözcük oyunlarını, mecaz anlamlı sözcükleri kaldırmak ancak, olayları ve olay örgüsünü yani olgusal bilgi açısından tartışılabilir her şeyin olduğu gibi bırakılması;
- edebi metnin başlığına ve kompozisyonuna dikkat edilmesi: gerekirse başlığın daha anlaşılır, konu ve içerik hakkında daha fazla bilgi verici hale getirilmesi, kompozisyonu ise daha basit ve açık, tekrarlamalardan, retorik sorulardan arındırılmış hale getirilmesi.²⁷⁴

Başka bir deyişle, dil (dil bilgisel) uyarlamasının edebi metni sadeleştirmeyi amaçladığını söyleyebiliriz. Sadeleştirilmiş metinlerin okuduğunu anlama üzerinde olumlu bir etkisi vardır, ancak bu olumlu etki, metnin nicel sadeleştirilmesiyle ilgili değil, sadeleştirme tekniğine bağlıdır.

Bölükbaş, alan yazın taraması yaptığında metin uyarlamasının birkaç tekniği olduğunu kanaatine varır. Bunlardan: 1. koruma, 2. değiştirme, 3. özetleme ve 4. silme olarak açıklanabilir:

”**Koruma**, metnin zor ya da anlamaya engel olmayan bölümlerinin herhangi bir işleme tabi tutulmadan olduğu gibi bırakılması demektir. **Değiştirme**, öğrencinin düzeyinin üstünde olan sözcük ve yapıların, aynı anlamı verecek şekilde öğrencinin bildiği sözcük ve yapılarla değiştirilmesidir. **Özetleme**, bir metnin anlamını koruyarak basit bir biçimde ya da kısaca yeniden söylenmesidir. **Silme** ise metnin anlamına doğrudan katkısı olmayan ya da ayrıntı içeren bazı bölümlerin metinden atılmasıdır.²⁷⁵

Bölükbaş’a göre, yabancı dilde okuma metinlerinin sadeleştirilmesinde en çok başvurulan sadeleştirme türü **değiştirmedir**:

²⁷⁴ N.M. Andronkina, “Yazıkovaya i metodiçeskaya adoptatsiya teksta v obuçeniye inostrannomu yazıku”, *Sovremennaya metodika soizuçeniya inostrannih yazıkov i kultur*, Sankt – Peterburg, Zlatoust, s. 95 - 96.

²⁷⁵ Bölükbaş, **a.g.e.**, s. 928.

“Değiştirme aşağıdaki şekillerde yapılabilir (Alderson, 2000; Chang, 2008; Nation, 1993):

1.Sözcüksel değiştirme:

- a. Az kullanılan sözcük ya da ifadenin, daha sık kullanılan sözcük ya da ifadeyle değiştirilmesi.
- b. Cümleden bazı sözcük ya da ifadelerin atılarak sözcüksel yoğunluğun azaltılması.
- c. Anlamayı kolaylaştırmak amacıyla cümleye yeni sözcük ya da ifadelerin eklenmesi.

2.Sözdizimsel değiştirme:

- a. Devrik cümlelerin kurallı hale dönüştürülmesi ve cümledeki sözcüklerin ya da ifadelerin yeniden sıralanması.
- b. Uzun cümlelerin kısa cümlelere ve bağlı, sıralı ya da birleşik cümlelerin basit cümlelere dönüştürülmesi, yani cümlenin bölünmesi.
- c. Anlamayı kolaylaştırmak amacıyla ayrı cümlelerin sebep-sonuç, amaç-sonuç, zıtlık vb anlamı taşıyan bağlaçlarla birleştirilmesi.

3.Sözcüksel-sözdizimsel değiştirme:

- a. Sözcük, ifade ve yapıların tekrarından kaçınarak metni küçültme.
- b. Yapısal ve anlamsal olarak karmaşık olan ifadeleri yeniden kurma.
- c. Cümledeki örtük anlatımları ya da anlaşılması zor yapıları açıklamak için metne eklemeler yapma.

4.Biçimsel değiştirme: Anlamayı kolaylaştırmak amacıyla bir paragrafın birkaç parçaya bölünmesi ya da bağlaçlar kullanılarak iki paragrafın birleştirilmesidir.”²⁷⁶

Bu bağlamda. N. Vasilyeva, L.S. Juravleva, M.D. Zinovyeva, V.V. Volkov, İ.V. Gladilina gibi Rus uzmanlar edebi metnin uyarlamayı *güçlü* şekilde uyarlama, *orta* şekilde uyarlama, *zayıf* şekilde uyarlama ve *koşullu* uyarlama olarak sınıflandırır.

- *Güçlü* şekilde uyarlama: metnin konuşma yapısında genel bir nitel değişimin yapılması;
- *orta* şekilde uyarlama: küçük kısaltmalar ve zor yerlerin eşanlamlıları değiştirilmesi yoluyla önemli değişiklikler yapılması;
- *zayıf* şekilde uyarlama: anlamsal çekirdeğin korunmasıyla veya belirli içerik hatlarının ortaya çıkartılması ile metnin büyük parçalarının küçültülmesi;
- *koşullu* uyarlama: metnin ana bölümünü korurken zor yerleri çıkarılması olarak açıklanır.²⁷⁷

²⁷⁶ Bölükbaş, a.y.

²⁷⁷ Detaylı bilgi için bkz.: A.N. Vasilyeva, **Russkaya hudojestvennaya literatura v inostrannoy auditoriyi kak predmet izučeniya i kak material pri obučenii yazıku**, Moskva, 1972; V.V.

V.E. Morozov ise yukarıda belirtilen uzmanlar gibi 4 değil, 3 tür edebi metin uyarlamasından söz eder:

- *güçlü* seviyede uyarlama: orijinal edebi metnin, örneğin A1 veya A2 seviyesi öğrencilerin anlamaları için uygun olan zorluk seviyesinde yeniden anlatılması.
- Örneğin B1 seviyesi için *orta* derece uyarlama: ancak orijinal metnin genel stilistik özelliklerinin korunmasıyla zor sözcüklerin ve bazı cümlelerin eşanlamlıları ile değiştirilmesi veya çıkarttırılması.
- Örneğin B2 seviyesi için *zayıf* derecede uyarlama: metnin genel anlayışını etkilemeyen ifadelerin veya paragrafların yanı sıra tek sözcüklerin kaldırılması.

Akişina ve Kogan, yabancı dil olarak Rusça öğretmenlerinin Rus edebiyatının klasik eserlerini uyarlamamaları gerektiğini ifade etmektedirler. Araştırmacılar, edebiyat bilim adamlarının yaptığı gibi öğretmenlerin de edebi metinleri edebi eserden alıntılarla birlikte kendi sözleriyle anlatmalarını önermektedirler.²⁷⁸

Juravleva ve Zinovyeva ise, edebi eserin semantik yapı modelini 1) ana fikri, 2) ideolojik ve duygusal içeriği, 3) süjeyi, 4) sanatsal ayrıntıları ve 5) kompozisyonu ileten birimler hiyerarşisi olarak görür. Bu nedenle araştırmacılar edebi metne böyle bir yaklaşımın, uyarlama sorunlarının bilimsel bir temelde çözülmesine izin verdiğini, metnin yöntem bilimsel olarak işlenmesini, belirli bir birimin ihtiyaç veya yararsızlık seviyesi hakkında öznel fikirlerle değil de birimin ana fikrini, ideolojik ve duygusal içeriğini ve şekil açısından gerekliliğini ve önemini belirleyerek yapılmasını mümkün kıldığını, aynı zamanda metinlerin temel yapısal ve anlamsal özelliklerini, alt metnin anlamı ve edebi dilde konuşmanın özelliklerini korunduğunu savunur.

Volkov, İ.V. Gladilina, **Hudojestvenniy tekst v prepodavaniyi russkogo kak inostrannogo**, Tver, Tverskoy gosuniversitet, 2014; L.S. Juravleva, M.D. Zinovyeva, **Obuçeniye çteniyu (na materiale hudojestvennih tekstov)**, Moskva, Russkiy yazık, 1984.

²⁷⁸ Akişina, Kogan, **a.g.e.**, s. 56.

Araştırmacılara göre edebi metni yabancı dil dersi için uyarlamaya başlarken, anlamsal temeli oluşturan anahtar kelime dizinleri ve cümleleri vurgulamak gerekir. Söz konusu temel sözcükler, ifadeler ve cümleler, edebi eserin anlamının ortaya çıkartılmasında kılavuz görevi gördüklerinden, metinden çıkartılamaz. Onlarla ilgili olarak edebi eserin dilini öğrencilerin anlayabilmesi için daha uygun hale getirmek, mümkünse söz dizimsel özelliğini korumak amacıyla yapılması gereken ancak sözcüksel - dilbilgisel değiştirme yoluyla yapılabilir. Anlamsal temeli bulduktan sonra edebi metin sadeleştirmeye başlanılabilir. Eğer ders için büyük hacimli bir eser bazında edebi metin oluşturuluyorsa o zaman metni kısaltma olayı, süje ve kompozisyonun yapısına bağlı olacak ve büyük parçalar işlenecek şekilde yapılırken aynı zamanda ana hikâye hattından biri seçilir ve bu hattın sapmaları hariç tutulur, anlatımın kronolojik sapmaları kaldırılır, bütün dikkat ana karakterler üzerinde yoğunlaştırılır, sanatsal ayrıntılar azaltılır vb. Örneğin, uyarlanmış edebi metinlerde bir edebi eserdeki en karmaşık anlatım türü olan karakterlerin serbestçe dolaylı yoldan konuşmalarının en aza indirilmesi faydalı olur. Kısaltmalar küçük ancak sık olabilir, ayrı cümleler ve ifadelerle alakalı olabilir. Kural olarak öğrenciler tarafından bilinmeyen bazı dil olayların, örneğin, karakterlerin doğrudan konuşması esnasında rastlanan edebi normdan sapmalar veya anlaşılması zor olan ulusal ve kültürel öneme sahip dil birimlerinin kaldırılma ihtiyacından kaynaklanır. Ayrıca kısaltmalar, metnin optimal boyutuna ulaştırılması için sıkıştırılması ihtiyacından kaynaklanır.

Bu nedenle Juravleva ve Zinovyeva, uyarlanmamış orijinal edebi eserlere başvurmadan önce uyarlanmış edebi metinleri okuma dersinin verilmesi gerektiğini vurgularken, kademeli sözcük hazinesi ve potansiyel sözcük hazinesi oluşturulduğuna, edebi konuşmadaki sözcüklerin özel yapısını ve edebi eserin tüm unsurlarının ifade edici, imgesel doğasının anlama yeteneğinin geliştirildiğine dikkat çeker. Ayrıca edebi eserin özelliklerinin uyarlanmış metinde yansıtılması, giderek karmaşıklaşacak şekilde kademeli olarak yapılmalıdır. Bu sayede uyarlanmış edebi metinler, öğrencileri orijinal edebi eserleri okumaya hazırlamak için ana iletişim görevini yerine getirir.²⁷⁹

²⁷⁹ Juravleva, Zinovyeva, **a.g.e.**, s. 17 - 18.

Volkov ve Gladilina ise sözde “uyarlama kurallarının”: öğrencilerin eğitim düzeyi, eğitim aşaması, eğitimin belirli dil - yöntem bilimsel ve psikolojik - pedagojik hedefleri, öğrencilerin ulusal, cinsiyet ve yaş kompozisyonu, uyarlanacak metnin özellikleri (tarihsel dönem, edebi metnin içeriğinin ve yazarın kişiliğinin, edebiyat akımınınve üslubunözellikleri) gibi faktörlere çok yüksek derecede bağımlı olması nedeniyle sistematikleştirmeye pek uygun olmadığını kabul eder.

Araştırmacılar, edebi metni uyarlaması için aşağıdaki önerileri (kesinlikle “kural” değil) sunmaktadırlar:

1. Yabancı dil öğretiminde uyarlanmamış edebi metin kullanılması daha iyidir. Çünkü metnin uyarlanması, öğretim hedefini ve öğrencilerinin özelliklerini (etnik kökeni, eğitim seviyesi, uzmanlık alanı vb.) ile ilişkili olduğu ve genel kurallardan daha çok öğretmenin tecrübesi ve sezgisine dayanarak belirlenir.

2. Edebi eserde herhangi bir değişiklik yapılmadan derse getirilebilecek ve anlam açısından eksik olmayan bir sayfayı (kabul edilebilir miktarda bir parçası) bulmak mümkün ise gerekli minimum uyarlama sağlanır.

3. Ölçsüz bir sadeleştirme, yazarın stili veya edebi eserin orijinalliğinin kaybolmasına, bir dizi şablondan oluşan eksik metinlerin oluşmasına yol açar ve bu da yabancı dil dersinde edebi bir metnin kullanımını mantıksız kılar.

4. En optimal seçenek - orta seviyede uyarlamadır (nadir durumlarda tek tek sözcüklerin değiştirilmesi, karmaşık söz dizimsel yapıların daha basit yapılara bölünmesi).

5. Edebi metni uyarlarken, bu metinle ilgili soruları ve alıştırmaları üzerinde de düşünülmesi önerilir. Anahtar soru şudur: “Bu metinde bulunan hangi dilsel ve olaylarla ilgili materyallerin kesinlikle dikkate alınması gerekir? Bu soru, edebi metnin aşırı basitleştirilmesine ve ilkelleştirilmesine izin vermeyecektir.²⁸⁰

²⁸⁰ Volkov, Gladilina, **a.g.e.**, s. 47.

İ.S. Turgenyev Hikayeleri Örneğinde Edebi Metinlerin Uyarlanması

Bu bölümde, özgün metinlerin Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metninde belirlenen dil düzeylerine göre uyarlama örneğine yer verilmiştir. Metinlerin uyarlanmasında Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metninde yer alan okuma becerisi yeterlilik ölçütleri temel alınmıştır. Metnin sadeleştirilmesinde yukarıda verilen sadeleştirme teknikleri kullanılmıştır.

Metnin uyarlanması üzerinde çalışırken, bu çalışmanın yürütüldüğü sınıfın özelliklerini dikkate almak gerekir. Söz edilen sınıf, Türk öğrencileri daha doğrusu Rus dili ve edebiyatı bölümü öğrencileridir. Rusçanın zor bir dil olması ve hedef dili ana dili olarak konuşanlarla iletişim eksikliği nedeniyle zayıf motivasyonun yanı sıra Rus ve Türk kültürleri arasındaki önemli farklılıklar (farklı din ve kültürel değerler, farklı davranış kalıpları vb.) bu kitlenin özelliğidir. Buna rağmen öğrenciler, Rus edebiyatına büyük ilgi gösterir ve öğretmenlerin Rus klasik eserlerini tanıtmalarını isterler. Hazırlık bölümü öğrencileri de istisna değildir. Öğrencilerin istekleri, çağdaş yabancı dil öğretim yöntemlerinin (yabancı dil olarak Rusça öğretiminde edebi metinleri kullanması) gereklilikleriyle örtüşmektedir.

Edebi metnin uyarlamasının örneği 2018 yılında "Sözlü ve Yazılı Anlatım" (1. ve 2. sınıf) derslerini için hazırlanmıştır. 2018 yılında İvan Sergeyeviç Turgenyev (1818-1883) doğumunun 200. yılı kutlandı. Rusya'nın kültürel yaşamındaki böylesine önemli bir olay, büyük Rus yazarın eserlerini "Sözlü ve Yazılı Anlatım" (1. ve 2. sınıf) derslerinde okumak için ön şarttı. Öğrencilere, doğrudan derste okumaları amacıyla I.S. Turgenev'in birkaç kısa hikâye önerilmiştir.

1. sınıf öğrencileri (seviye A2) ve 2. sınıf öğrencileri (seviye B1) Turgenyev'in "Les osenyu" ("Sonbaharda orman") adlı hikâyesi ile tanıştılar. Öncelikle bu edebi metnin kullanım amacı belirlendi. Bu çerçevede edebi metni anlamaya ve oluşturmaya yönelik bir çalışma yapıldı

Söz edilen edebi metin, 1. sınıf öğrencileri için zayıf uyarlama tekniğiyle uyarlanmıştır. Öğrencilerin dil yetilerinin seviyesine göre kısaltmalar ve zor yerlerin eşanlamlıların kullanılması yoluyla metinde değişiklikler yapılmıştır; karmaşık söz

dizimsel yapılar kısaltılmış ve sadeleştirmiştir. 2. sınıf öğrencileri içinse metnin sadeleştirilmesi sırasında koşullu uyarlama tekniği kullanılmıştır.

Ön metin çalışmaları sırasında öğrencilerin hayal gücünü ve yaratıcılığını teşvik etmenin yanı sıra motivasyonlarını artırmak amacıyla I.S. Turgenev'in hayatı ve eserleri konusunda bilgiler verilmiştir.

Hikâye metninin orijinal ve 1. sınıf öğrencileri için uyarlanmış hali aşağıdadır.

Иван Тургенев

Лес осенью: Сказка

И как этот же самый лес хорош поздней осенью, когда прилетают вальдшнепы! Они не держатся в самой глуши: их надобно искать вдоль опушки. Ветра нет, и нет ни солнца, ни света, ни тени, ни движенья, ни шума; в мягком воздухе разлит осенний запах, подобный запаху вина; тонкий туман стоит вдали над жёлтыми полями. Сквозь обнажённые, бурые сучья деревьев мирно белеет неподвижное небо; кое-где на липах висят последние золотые листья. Сырая земля упруга под ногами; высокие сухие былинки не шевелятся; длинные нити блестят на побледневшей траве. Спокойно дышит грудь, а на душу находит странная тревога. Идешь вдоль опушки, глядишь за собакой, а между тем любимые образы, любимые лица, мёртвые и живые, приходят на память, давным-давно заснувшие впечатления неожиданно просыпаются; воображение реет и носится, как птица, и всё так ясно движется и стоит перед глазами. Сердце то вдруг задрожит и забьётся, страстно бросится вперёд, то безвозвратно потонет в воспоминаниях. Вся жизнь развёртывается легко и быстро как свиток; всем своим прошедшим, всеми чувствами, силами, всею своею душою владеет человек. И ничего кругом ему не мешает - ни солнца нет, ни ветра, ни шуму...

А осенний, ясный, немножко холодный, утром морозный день, когда берёза, словно сказочное дерево, вся золотая, красиво рисуется на бледно-

голубом небе, когда низкое солнце уж не греет, но блестит ярче летнего, небольшая осиновая роща вся сверкает насквозь, словно ей весело и легко стоять голой, изморозь ещё белеет на дне долин, а свежий ветер тихонько шевелит и гонит упавшие покоробленные листья, - когда по реке радостно мчатся синие волны, мерно вздымая рассеянных гусей и уток; вдали мельница стучит, полужакрытая вербами, и, пестрея в светлом воздухе, голуби быстро кружатся над ней...(Тургенев, 1991: 260)

1. sınıf öğrencileri için uyarlanmış hali aşağıdadır.

Лес осенью: Сказка

И как этот же самый лес хорош поздней осенью, когда прилетают вальдшнепы! Они не держатся в самой глуши: их надо искать вдоль опушки. Нет ветра, солнца, света, тени, движенья, шума. В мягком воздухе чувствуется осенний запах, похожий на запах вина. Тонкий туман стоит вдали над жёлтыми полями. Сквозь обнажённые, бурые сучья деревьев белеет неподвижное небо. Кое-где на липах висят последние золотые листья. Сырая земля упруга под ногами; высокие сухие былинки не шевелятся; длинные нити блестят на побледневшей траве. Грудь дышит спокойно, а на душу находит странная тревога. Идёшь вдоль опушки, глядишь за собакой, а между тем любимые образы, любимые лица, мёртвые и живые, приходят на память, давным-давно заснувшие впечатления неожиданно просыпаются. Воображенье носится, как птица, и всё так ясно движется и стоит перед глазами. Сердце то вдруг задрожит и забьётся, страстно бросится вперёд, то безвозвратно потонет в воспоминаниях. Вся жизнь развёртывается легко и быстро как свиток. Человек владеет всем своим прошедшим, всеми чувствами, силами, всею своею душою. И ничего кругом ему не мешает — ни солнца нет, ни ветра, ни шуму...

В осенний, ясный, немножко холодный, утром морозный день берёза, словно сказочное дерево, вся золотая, красиво рисуется на бледно-голубом небе. Низкое солнце уж не греет, но блестит ярче летнего. Небольшая осиновая роща вся сверкает насквозь, словно ей весело и легко стоять голой. Изморозь

ещё белеет на дне долин, а свежий ветер тихонько шевелит и гонит упавшие покоробленные листья. По реке радостно мчатся синие волны, неторопливо поднимая разбросанных по всей реке гусей и уток. Вдали стучит мельница, полузакрытая вербами, и, мелькая в светлом воздухе, голуби быстро кружатся над ней...

Bu edebi metni *sözcük düzeyinde* uyarlarken, aşağıdaki durum gerçekleştirilmiştir:

- Nadiren kullanılan sözcükler ve yapılar, daha yaygın sözcükler ve ifadelerle değiştirilmiştir. Dolayısıyla nadiren kullanılan “подобный”, “надобно”, “мерно” ve “вздымая” sözcükleri “похожий”, “надо”, “неторопливо” ve “поднимая” sözcükleri ile değiştirilmiştir. Metinde mecazi anlamıyla kullanılan “разлит” fiili yerine “чувствуется” fiili kullanılmıştır; “рассеянный” sıfatı “разбросанные по всей реке” sözcük değiştirilmiştir; “пестрея” ulacının yerine “мелкая” ulacı kullanılmıştır.

- Cümlelerden belirli sözcükler veya ifadeleri çıkararak, metnin sözcüksel yoğunluğu azaltılmıştır. Örneğin, “Воображение реет и носится, как птица, и всё так ясно движется и стоит перед глазами” cümlesinden “реет” fiili ve “Сквозь обнажённые, бурные сучья деревьев мирно белеет неподвижное небо...” cümlesinden de “мирно” sözcüğü çıkarılmıştır.

Dilbilgisel ve söz dizimsel yapıları uyarlama çalışmaları, aşağıdaki teknikleri içermektedir.

- “Спокойно дышит грудь” cümlesi “Грудь дышит спокойно” cümlesi ile, “Всем своим прошедшим, всеми чувствами, силами, всею своею душою владеет человек” cümlesi ise “Человек владеет всем своим прошедшим, всеми чувствами, силами, всею своею душою” cümlesi ile değiştirilmiştir. Böylelikle öğrencilerin alıştığı cümle sözcük düzenine (yüklem öznenin sonra gelir) göre uyarlama yapılmıştır.

- Öğrencilerin metni anlamasını kolaylaştırmak için anlaşılması zor olan metnin 3. cümlesi veson paragrafı, daha basit cümlelere bölünmüştür.

“Ветра нет, и нет ни солнца, ни света, ни тени, ни движенья, ни шума; в мягком воздухе разлит осенний запах, подобный запаху вина; тонкий туман стоит вдали над жёлтыми полями” birleşik 3. cümlesi üç basit cümleye bölündü: “Нет ветра, солнца, света, тени, движенья, шума. В мягком воздухе чувствуется осенний запах, похожий на запах вина. Тонкий туман стоит вдали над жёлтыми полями.”

“А осенний, ясный, немножко холодный, утром морозный день, когда берёза, словно сказочное дерево, вся золотая, красиво рисуется на бледно-голубом небе, когда низкое солнце уж не греет, но блестит ярче летнего, небольшая осиновая роща вся сверкает насквозь, словно ей весело и легко стоять голой, изморозь ещё белеет на дне долин, а свежий ветер тихонько шевелит и гонит упавшие покоробленные листья, - когда по реке радостно мчатся синие волны, мерно вздымая рассеянных гусей и уток; вдали мельница стучит, полужакрытая вербами, и, пестрея в светлом воздухе, голуби быстро кружатся над ней...” birleşik cümleden oluşan son paragrafı ise basit cümlelere ayrıldı: “В осенний, ясный, немножко холодный, утром морозный день берёза, словно сказочное дерево, вся золотая, красиво рисуется на бледно-голубом небе. Низкое солнце уж не греет, но блестит ярче летнего. Небольшая осиновая роща вся сверкает насквозь, словно ей весело и легко стоять голой. Изморозь ещё белеет на дне долин, а свежий ветер тихонько шевелит и гонит упавшие покоробленные листья. По реке радостно мчатся синие волны, неторопливо поднимая разбросанных по всей реке гусей и уток. Вдали стучит мельница, полужакрытая вербами, и, мелькая в светлом воздухе, голуби быстро кружатся над ней...”

Sözcük - söz dizimsel düzeyde “Ветра нет, и нет ни солнца, ни света, ни тени, ни движенья, ни шума” cümlesinde defalarca tekrarlanan “ни” ve “нет” sözcüğü çıkarılmıştır.

Öğrencilere yeni sözcüklerin ve ifadelerin tanımlarının verildiği küçük bir sözlük hazırlanmıştır. Böylece 1. sınıf öğrencilerine, metni okumadan önce bilmedikleri sözcüklerin anlamı açıklanmıştır. (Örneğin, "svitok" ("parşömen") kelimesinin anlamı). 2. sınıf içinse bilinmeyen sözcüklere dair çalışma, metnin okunma sürecinde yapılmıştır.

Sonuç olarak, yukarıda verilen edebi metin üzerinde minimum düzeyde çalışma yapılmıştır. Edebi metnin zayıf şekilde uyarlanması avantajı, Filoloji okuyan öğrencilerde, I.S. Turgenyev'in edebi dilinin figüratif ve etkileyici araçları hakkında ilk izlenimlerinin oluşturulmasıdır (metafor, karşılaştırma, kişileştirme hakkında). Böylelikle I.V. Kudrina'ın belirttiği gibi öğrenciler, metnin uyarlanması sayesinde büyük ölçüde Rus klasik edebiyatının eserlerini tanıma fırsatı bulmuşlardır.²⁸¹

Ayrıca Bölükbaş'a göre, ders kitaplarındaki edebi metinlerinin yetersiz olduğu durumlarda veya ek okuma metnine gereksinim duyulduğunda öğretmenler öğrencinin seviyesine uygun metin bulmakta zorlanırlar. Bunun dışında, okuma ve dinleme sınavlarının hazırlanmasında da ders kitaplarında bulunanlar dışında öğrencinin seviyesindeki metinlerin bulunması, çoğu öğretmenler için sorun oluşturur. Doğru sadeleştirme yöntemleriyle bir romandan alınmış her metin ders gereci hâline getirilebilir.²⁸² Böylelikle metin uyarlama, yalnızca ders kitabı yazarlarınca değil, yabancılara Rusça öğreten öğretmenlerin de ilgilenmesi gereken bir husustur.

SONUÇ. Yabancı dil olarak Rusça öğretiminde edebi metinleri kullanma deneyimi, edebi metnin kültürel farklılıklarla ilişkili iletişim sorunlarını ortadan kaldırmada ve ayrıca öğrencilerin iletişimsel yeterliliklerini oluşturmada etkili bir şekilde kullanılabileceğini göstermektedir. Bahsedilen hedeflere başarıyla ulaşılmasında öğretmenlerin edebi metinleri öğrencilerin dil eğitim düzeyine uygun şekilde uyarlama becerisi yardımcı olmaktadır.

²⁸¹ I.V. Kudrina, *Adaptirovaniye izdaniya hudojestvenny literaturı kak obyekt knigovedeniya*, Moskva, İzd-vo Kniga, 1986, s. 28.

²⁸² Bölükbaş, *a.g.e.*, s. 933 - 934.

3.2. Yabancı Dil Öğretiminde Okuma Etkinlikleri

Özcan Demirel, “Yabancı Dil Öğretimi” adlı çalışmasında, yabancı dil öğretiminde sınıf içinde okuma öğretiminin genelde üç aşamada yapıldığını vurgulamaktadır. Demirel’e göre, okuma öğretiminde izlenecek sıra aşağıda verilmiştir.

“- Okuma Öncesi Etkinlikler

1. Okuma metninde resim ve başlık varsa bunlar hakkında konuşma yapılır. Öğrencilerden verilen başlığa ve resme bakarak nasıl bir metin okuyacaklarını anlamalarını istenilmektedir. Böylece başlık, resim ve metin arasında ilişki kurmaları talep edilir.
2. Okuma metninde geçen bilinmeyen sözcükler ve gerekirse yeni yapılar öğretilir.
3. Okunacak metinle ilgili çok genel 2-3 soru sorulur. Bu sorular tahtaya yazılacağı gibi öğrencilerin defterlerine yazmaları ve metni sessizce okuduktan sonra bu sorulara cevap vermeleri de istenebilir. (Bu basamaktaki çalışmanın her zaman yapılması şart değildir.)

- Okuma Anındaki Etkinlikler:

Bu aşamada öğrencilerin okuduklarını anlamaları ve yazarın iletmek istediği mesajı almaları önemlidir. Öğrencilerin metni sessizce okurken aşağıdakilerini yapmaları gerekmektedir.

1. Okurken bilinmeyen sözcüklerin anlamını tahmin etmeleri.
2. Anlaşılması güç cümlelerde şahıs zamirlerinin hangi ad yerine kullanıldığı bulmaları.
3. Ayrıntılı sorulara cevap bulmaya çalışmaları.
4. Ana fikir ve yardımcı fikirleri araştırmaları.
5. Yazarın üslup özelliğine dikkat etmeleri.
6. Not tutmaları ve önemli görüşlerin belirtildiği cümlelerin altını işaretlemeleri.

- Okuma Sonrası Etkinlikler

Okuma sonrası etkinlikler, öğrenilen dilin gramerini pekiştirmeyi ve okuma becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu aşamada öğrencilerden aşağıda belirtilenleri yapmaları istenir.

1. Metinle ilgili ayrıntılı sorulara doğru cevap vermeleri.
2. Ana fikrin ve yardımcı fikirlerin ne olduğunu söylemeleri.
3. Metindeki bilgiyi değişik bir şekilde aktarmaları.
4. Okunan metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin ana çerçevesini belirlemeleri.
5. Okunan metni kendi sözcükleriyle özetlemeleri.

6. Metinde geçen olaya ilişkin bir kompozisyon yazmaları.

Sınıf içinde öğretmenin, bu etkinliklerin tümüne yer vermesi idealde istenmektedir. Ancak zaman ve öğrencilerin ilgi ve düzeylerine göre bu basamaklardan önemli görülenler üzerinde daha çok durabilir.”²⁸³

Halit Karatay ise “Okuma Eğitimi Kuram ve Uygulama” adlı çalışmasında okumanın, öğrenmenin en temel araçlarından biri olduğuna ancak okumanın kendisi sadece bir araç değil başlı başına bir süreç olduğuna dikkat çekmektedir. Öğrencinin bu süreçten en fazla verimi alması, belli stratejilerin kullanmasını gerektirmektedir. Okuma stratejileri “kişinin okuma faaliyeti boyunca bilinçli olarak yaptığı işlemleri kapsar” Yapılmış ve yayımlanmış çalışmalarda bu stratejiler; okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası şeklinde de ele alınmaktadır.²⁸⁴

Şükran Dilidüzgün, Zeynep Çetinkaya Edizer ve diğerleri, “Türkçe Öğretiminde Metin Türüne Uygun Okuma Eğitimi” adlı çalışmasında Demirel ve Karatay da olduğu gibi, okumanın okuma öncesi, sırası ve sonrası olarak üç aşamada gerçekleştiğini belirtmektedir.²⁸⁵

Mehmet Temizkan de “Bilişsel Okuma Stratejilerinin Türkçe Derslerinde Bilgiye Dayalı Metinleri Okuduğunu Anlama Üzerindeki Etkisi” adlı çalışmasında çeşitli araştırmalardan da elde edilen sonuçlara dayanarak okuma derslerinde genel olarak okuma öncesinde, okuma sırasında ve okuma sonrasındaki etkinliklerden oluşan üç aşamalı bir plan uygulanır.²⁸⁶

Funda Cıbaroğulları, sınıfta yapılan tüm bu etkinliklerin belirli bir sıra dâhilinde yapılması gerektiğini önermektedir. Öncelikle ele alınan edebi metnin yazarı ile ilgili bilgiler öğrencilere aktarılır. Öğrenciler bu bilgiler doğrultusunda okuyacakları eserin dönemini, yazarın kişiliğini, ele aldığı konuları ve diğer eserleri hakkında bilgilere hâkim olurlar. Öğrencinin metni kavramasında bu biyografik bilgiler ona yardımcı olacaktır. Edebi metnin başlığının ya da eserin adının

²⁸³ Demirel, **Yabancı Dil Öğretimi**, s. 109 - 111.

²⁸⁴ Halit Karatay, **Okuma eğitimi kuram ve uygulama**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2011, s. 46.

²⁸⁵ Şükran Dilidüzgün, Zeynep Çetinkaya Edizer ve diğerleri, “Türkçe Öğretiminde Metin Türüne Uygun Okuma Eğitimi”, **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 15, Sayı 1, 2019, s. 167.

²⁸⁶ Mehmet Temizkan, **a.g.e.**, s. 145.

öğrenciler tarafından tartışılması, içerik hakkında bazı tahminlerde bulunulmasını sağlayacaktır. Bu etkinlikte, öğrenciler öğretmen tarafından yönlendirilen sorularla devam edecektir. Bu sorular öğrencilere okuyacakları edebi metnin içeriğini tahmin etme imkânı sağlayacak, onları heyecanlandıracak ve derse istekli olmasına yardımcı olacaktır.

Araştırmacıya göre, öğretmen metnin tamamının öğrenciler tarafından okunmasından önce metni bölümlere ayıracaktır. İlk bölümü önce kendisi okuyacak sonrasında da öğrencilerin telaffuzunu geliştirebilmek amacıyla aynı bölümü öğrencilere okutarak yanlış okumalara eşzamanlı dönüş verecektir. Okunan ilk bölüm sonrasında öğrencilere bu edebi metnin konusunun ne olduğu sorulacak ve ikinci bölümün nasıl ilerleyebileceği hakkında tahmin yürütmeleri istenecektir. Bu etkinlik doğrultusunda metindeki anahtar sözcükler öğrenciler tarafından belirlenip tahtaya aktarılacaktır. Tahtadaki sözcüklerin neleri çağrıştırdığı üzerinde çalışılacaktır. Bununla birlikte öğrencinin çok sayıda beceri kazanmasına fırsat verilmiştir: öğretmenin okuma yapmasıyla dinleme becerisi, kendi okumalarıyla okuma becerisi, çağrışım yoluyla sözcük öğretimi, tahmin yoluyla yorumlama becerisi, bir sonraki bölümü tahmin ettikten sonra yazmayla yazma becerisi bu yazdıklarını asıl metinle karşılaştırmayla anlama, anlamlandırma yetenekleri gelişecektir.²⁸⁷

Bu konuyla ilgili Rus yabancı dil uzmanları Türk araştırmacılarla hemfikirlerdir.

Volkov ve Gladilina, edebi metinle çalışmanın bütün türlerinin (çeşitlerinin) ayrıntılı bir tanımının ya da basit bir listesinin, örneğin çeşitli okuma türleri, tarihi ve biyografik sunumu, sözcük çalışması vb. dikkate alarak zor bir görev olduğunu öne sürmektedirler. Araştırmacılar, edebi metin üzerinde çalışmanın, üç ana aşamasını- "makro aşamaları" ayırt ederler, çünkü her biri farklı türden etkinlikler içerebilir: 1) algı için hazırlık; 2) algılama / anlama ve okunanlar hakkında konuşma; 3) okunanların yorumlanması ve tartışılması. Algılama- anlama- yorumlama aşamaları, okuma süreciyle ilgili özgüllükleri yansıtan üç tür alıştırmaya ile ilişkilendirilir: okuma

²⁸⁷ Cibaroğulları, **a.g.e.**, s. 64 - 65.

öncesi yapılan alıştırmalar, okuma sırasında yapılan alıştırmalar, okuma sonrası yapılan alıştırmalar.

Volkov ve Gladilina'ya göre,

“Okuma öncesi yapılan alıştırmalar; zor sözcüklerin ve dilbilgisel olaylarının, tarihsel, biyografik ve diğer yorumların ön sunumu yoluyla metnin algılanmasını amaçlamaktadır. Bu da okumadan hemen önceki durumdur;

Okuma sırasında yapılan alıştırmalar; algılamayı etkinleştirmeyi ve anlamının test edilmesini amaçlamaktadır. Okuma sırasındaki çalışma metni daha küçük parçalara bölerek, önemli dil / konuşma birimlerinin vurgulanması ile yapılır;

Okuma sonrası alıştırmalar; çeşitli yöntemlerle okunanların anlamını yorumlamayı, anlamının kontrolünü ve derinleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu durum okuduktan sonraki duruma işaret eder.

Okuma öncesi ve okuma sonrası yapılan alıştırmalar, “soruları ve yanıtları” içerir.”²⁸⁸

Zonova, çoğu yabancı dil uzmanların, öğrenme amaçlı okumanın, yabancı dil öğrenilmesinde kullanılan ana okuma türlerinden biri olduğuna inandığını vurgulamaktadır. Söz edilen okumanın amacı, okunan metnin maksimuma yakın eksiksiz şekilde algılanması ve anlaşılmasıdır. Okuma süreci, metnin ayrı ayrı parçalarının yeniden okunmasıyla birlikte daha yavaş bir hızda gerçekleşir. ²⁸⁹

M.P. Çesnokova ise yabancı dil uzmanların öğrenme amaçlı okuma için konuşma alıştırmalarının, yukarıda listelenen okuma etkinlikleri olarak ayrıldığına dikkat çeker: okuma öncesi yapılan alıştırmalar, okuma sırasında yapılan alıştırmalar, okuma sonrası yapılan alıştırmalar.²⁹⁰

V.E Morozov önemli bir hedefe işaret eder: okuduğunu anlama becerisinin oluşumu sırasında metin, sadece bir öğretim materyali değil aynı zamanda dersin ana amacı haline gelmektedir. Bu nedenle Morozov, yukarıda adı geçen uzmanlar gibi metinle ilgili alıştırmaları, okuma öncesi, okuma sırasında ve okuma sonrasında yapılanlar olarak ayırır.²⁹¹

²⁸⁸ Volkov, Gladilina, **a.g.e.**, s. 59.

²⁸⁹ Zonova, **a.g.e.**, s. 23 - 24.

²⁹⁰ Çesnokova, **a.g.e.**, s. 114 -115.

²⁹¹ Morozov, **a.g.e.**, s. 47.

Sonuç olarak, Kulibina ise yabancı dil öğretiminde edebi metinler de dahil metin üzerindeki çalışmanın üç aşamasının geleneksel olarak ayırt edildiğini vurgulamaktadır: okuma öncesi, okuma sırasında ve okuma sonrası aşamalarıdır. Bir yabancı dil öğretiminde metinlerin anlaşılması öğretilmeye odaklandığında, çalışmaların okuma sırasındaki aşaması, esas aşamadır. Araştırmacıya göre, bu süreçte gerçek öğrenme gerçekleştirildiğinden dolayı ders zamanından tasarruf edilmemelidir.²⁹²

Ayrıca Kulibina, edebi metin üzerinde yapılan çalışmalar süresince öğrencilere, başa çıkılması çok zor olmayacak soruların ve görevlerin düzenli olarak verilmesini tavsiye eder. Araştırmacıya göre, böyle bir uygulama öğrencilerin yeteneklerine olan güvenlerini korumalarına, özgüvenlerini artırmalarına ve daha uygun bir sınıf ortamı yaratmalarına yardımcı olacaktır.²⁹³

Metin üzerinde yapılan çalışma sürecinin her aşamasını ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3.2.1. Okuma Öncesi Yapılan Etkinlikler

Önceki bölümde söz edildiği gibi öğrenme amaçlı okuma, yabancı dil olarak Rusça öğreniminde kullanılan temel okuma türlerinden biridir.

Zonova'ya göre bu okuma türü, edebi metin üzerinde ciddi ön çalışmalar yapmanın yanı sıra sözlü ve yazılı konuşmaya erişimle birlikte, metni okuduktan sonra farklı seviyelerde anlama ile ilgili alıştırmalar sistemini içerir. Araştırmacı öğrenme amaçlı okuma sırasında edebi metin içeriği üzerinde daha derin bir çalışma yapılması gerektiğini varsaydığından, öncelikle metin üzerinde çalışma sırasında öğrenciler arasında ortaya çıkabilecek farklı kültürlerden kaynaklanan bilgisel zorlukları ortadan kaldırmak gerektiğini vurgular. Bu çalışma, yazar hakkında bilgiler, metinde anlatılan olaylar veya kişiler hakkında bilgiler, Kültürdilbilimin kavramlarını içerir. Çalışmaların bir sonraki aşamasında ise, sözcüksel ve dilbilgisel zorlukların ortadan kaldırılmayı hedefler. Yeni sözcükler üzerindeki çalışmalar ;

²⁹² Kulibina, *Zaçem, çto i kak çitat na uroke*, s. 135 - 136.

²⁹³ A.e., s. 137.

sözlükle çalışma becerisi (anlamalarının açıklanması, eş anlamlı ve zıt anlamlı sözcüklerin tespit edilmesi), aynı köklü sözcüklerin bulunması, sözcük oluşturma alıştırmaları ve sözdizimsel alıştırmaları kapsar.²⁹⁴

Kulibina ise okuma öncesi aşamasının temel amacının, öğrencilerin edebi metni okumaya motive edilmesi, ilgisinin yaratılması, ilgisinin çekilmesi ve olası tüm zorluklara rağmen metni okumayı istemesini sağlamak olduğuna inanmaktadır. Araştırmacı, okuma öncesi yapılacak çalışmanın, sorular ve alıştırmalar hakkında önceden düşünerek, öğretmen ve öğrenciler arasında bir diyalog şeklinde yapılmasının en iyi yöntem olduğunu düşünmektedir. Kulibina şu soruların sorulmasını önermektedir: Bu yazarın adını biliyor musunuz? Kitaplarının anadilinize çeviri var mı? Eserlerini okudunuz mu? Bu yazar hakkında neler anlatabilirsiniz? vb. Kulibina'ya göre, edebi metin üzerindeki çalışmalara "Yazarla tanışalım ..." cümlesiyle başlanması daha doğru olacaktır. Arkasında da yazarla ilgili kısa bilgiler verilir. Aksi takdirde yabancı dil olarak Rusça dersi, edebiyat dersine dönüşecektir.²⁹⁵

Kulibina, okuma öncesi aşamasında öğrencileri metnin içeriği hakkında bilgilendirmeye gerek olmadığına inanmaktadır, çünkü her şeyin önceden bilinmesi halinde okumanın bir anlamı kalmayacaktır. İçeriği açıklanmayan eser hakkında öğrencilerin ilgisini çekmek için ise bilgi verilebilir.

Araştırmacı ayrıca, okuma öncesi aşamasında dilbilgisel alıştırmalarına da gerek olmadığına inanmaktadır. Çünkü edebi metinde öğrencilerin karşısına çıkabilecek tüm dilbilgisel olayları, okumadan önce bilinmelidir. Devamında araştırmacı, metinde öğrencilerin rastlayabileceği tüm bilinmeyen sözcüklerin öğrencilerin ana diline çevirmenin de gerekli olmadığını vurgulamaktadır. Kulibina'ya göre, öğrencilere, edebi metni kendi kendilerine anlamalarına yönlendirebilecek bilişsel stratejilerin kullanımına ilişkin özel ödevler ve sorular

²⁹⁴ Zonova, a.g.e., s. 23 -24.

²⁹⁵ Kulibina, *Zaçem, çto i kak çitat na uroke*, s. 137 - 138.

verilmesi daha iyidir. Ayrıca metni okuma sürecinde öğrenciler, bilmedikleri sözcüklerin anlamını metinle bağlantılı olarak tahmin edebileceklerdir.²⁹⁶

Ye. Yu. Gonçaruk da Kulibina gibi okuma öncesi çalışmanın görevinin, öğrencilerin ilgisini çekmek, onların edebi metni içten okumak istemelerini sağlamak olduğuna inanır. Yazar ve çalışmaları hakkında bilgilere, röportajlardan ve eleştirel makalelerden alıntılara yer verilmesi daha uygun olur. Araştırmacıya göre, öğretmen tarafından öğrencilere metnin hakkında bahsetmesi veya dilbilgisel alıştırmaları yapılmasını teklif edilmemelidir. Eserin başlığa dikkat etmesi, öğrencileri böyle bir başlığa sahip bir metnin ne hakkında olabileceğini düşünmeye davet etmesi, olası olayları tahmin etmeye daha faydalı olur.²⁹⁷

Morozov'a göre, okuma öncesi araştırmaların temel amacı, metnin sözcüksel, dilbilgisel, sözdizimsel, yapısal - anlamsal kültürel farklılıkların zorluklarını ortadan kaldırmaktır. Gerekirse aynı gruba okuma tekniklerinin geliştirilmesine yönelik alıştırmalar da dâhil edilebilir.

Araştırmacı edebi metinlerin genellikle pek çok sözcüksel ve dil bilgisel güçlüklerin içerdiğini belirtir. Dolayısıyla öğretmen, okuma dersinin ana amacından sapmamak için zor anlaşılması nedeniyle anlam bozukluğuna neden olabilecek zor ve önemli olayları açıklar. Metinde nadiren rastlanan dilsel olayların anlaşılır bir şekilde açıklanması yeterli olur.²⁹⁸

Söz edilen aşamada Morozov, öğretmenin sadece yeni materyali açıklamanın değil aynı zamanda yeterli sayıda alıştırma ile öğrencilerin edebi metni okumak için gerekli olan dilsel ve yaşamsal deneyimini etkinleştirmesinin gerekli olduğunu vurgular. Bir cümlemin öğrencinin hafızasında karşılık olarak gelen sözcük grubu klişe olarak uzun süre saklanmaktadır. Bu halinde söz edilen cümle, dünyanın bireysel resmiyle ilişkili olduğu zaman algılanabilir. Araştırmacıya göre, öğrencinin

²⁹⁶ A.e., s. 142 - 144.

²⁹⁷ Ye.Yu. Gonçaruk, “Çteniyę hudojestvennyh tekstov na urokah RKİ”, **STUDYLİB**, (Çevrimiçi) <https://studylib.ru/doc/2407275/chtenie-hudozhestvennyh-tekstov-na-urokah-rki>, 17 Ocak 2021.

²⁹⁸ Morozov, a.g.e., s. 48 - 49.

anlama seviyesi, dilbilgisel yapıları anında, hatasız ve açık bir şekilde tanıyacak hale getirilmelidir.

Bu bağlamda Morozov öğrencilerin pasif ve potansiyel sözcük dağarcığının oluşturma görevini de bu aşamaya ait olduğunu ifade etmektedir. Öğrencilerinin hafızasında saklanan sözcük dağarcığının, aktif sözcük haznesi ve pasif sözcük haznesi olarak ayrılmaktadır. Öğrenci, kendi hafızasındaki aktif sözcük haznesini hafızasından çıkartıp kullanabilir. Pasif sözcük haznesi ise başka birinin konuşmasını dinlerken veya okurken tanınabilen kelimeleri ve ifadeleri içerir. *Potansiyel sözcük haznesi* ise öğrencilerin hafızalarında olmayan sözcükler ve ifadeler olup, bunlar önceden oluşturulmuş sözcük dağarcığına dâhil değildir ama öğrencilerin var olan dilsel deneyimine dayalı olarak anlaşılabilen sözcükler ve ifadelerdir. Bu sözcükler parçalarıyla, birleşmesiyle, bağlamla, ana dilin sözcük birimleriyle veya uluslararası benzerliklerine göre anlaşılabilir.²⁹⁹

Çesnokova da potansiyel sözcük dağarcığının, daha önceden öğrenilmemiş ama anlamları bazı işaretlere göre anlaşılabilir sözcüklerden oluştuğuna kanaat getirir. Örneğin, ana dille benzerlik, uluslararası sözcükler, tanıdık sözcük öğeleri ve sözcük türetme modelleri, bağlam vb. bu tür işaretleri olabilir. Böylece araştırmacıya göre, dilbilimsel ve ekstra dilbilimsel (bağlamsal) desteklere dayalı tahmin geliştirme çalışmaları, öğretmenin odak noktası olmalıdır ve bir dizi özel alıştırma ile gerçekleştirilebilir. Çesnokova, yabancı dil öğretimi ile ilgili literatürden aşağıda verilen alıştırmaların yapılmasını önermektedir:

- “1. Sözcük listesinden (metinden) aynı kök sözcükleri seçin; anlamlarını belirleyin.
2. Sözcük listesinden (metinden) belirli bir öneki veya soneki olan sözcükleri seçin; anlamlarını belirleyin.
3. Bir kişi, bir nesne, eylem, özellik vb. belirleyen sözcükleri bir grup haline getirin.
4. Verilen sözcükler arasında bazen yazım açısından benzer olan sözcükleri bularak, cümleyi anlam açısından eksik bir sözcük ile tamamlayın.
5. Bağlamsal bir tahmine dayalı olarak cümleyi, anlam açısından eksik bir sözcük ile tamamlayın.

²⁹⁹ A.e., s. 57.

6. Metnin başlığına göre verilen metnin içeriğini tahmin edin.³⁰⁰

Adı geçen araştırmacıların yanı sıra Çesnokova da okuma öncesi alıştırmalarının görevinin, psikolojik okuma mekanizmalarının belli amaca yönelik olarak oluşturulması, yeni sözcüklerin ve dilbilgisel olaylarının anlamlarının açıklanması ve bunların kullanımına yönelik alıştırmaların yapılması olduğunu varsaymaktadır.

Araştırmacıya göre dilsel olaylara hâkim olma özelliği aşağıdaki aşamaları içerir:

“1. Algılama: algılama bir cümledeki dilbilgisel olayının veya sözcük biriminin gösterilmesi sırasında gerçekleşir.

2. Taklit: öğretmenden sonra incelenen dilsel olayın tekrarlanması yoluyla taklit edilmesi.

3. Gözlem: dilsel materyali farklı biçim ve bağlamlarda okuması.

4. Uygulama: hedef dilin olayını kullanarak cümle kurma alıştırmaların yapılmasıdır.”³⁰¹

Çesnokova’ya göre, okuma öncesi aşama, verilen sözcüklerden cümleler kurma, tahmin etme, cümleyi tamamlama becerisinin geliştirilmesine yönelik alıştırmalar vb. içerir. Örneğin: "Metin ile ilgili resimleri inceleyip metnin konusu hakkında görüş belirtiniz."

Sonuç olarak Çesnokova’nın şu sözlerine yer verilebilir: “Okuma öncesi aşama, dilsel materyaller ile çalışarak gerçekleştirilir. Sonraki aşamalarda öğrencilerin dikkati, edebi metnin içerdiği bilgilerin anlamasına, anlamsal olarak işlemesine yönlendirilmelidir.”³⁰²

3.2.2. Okuma Sırasında Yapılan Etkinlikler

Kulibina, yabancı dil olarak Rusça dersinde edebi metni okumanın, öğrencileri bağımsız okuma etkinliklerine hazırlamak, metni algılamada karşılaşılabilecekleri bazı zorlukları nasıl önleyebileceklerini göstermek, okuma sırasında bilişsel stratejilerin kullanımını öğretmek için gerçek bir fırsat olduğunu

³⁰⁰ Çesnokova, **a.g.e.**, s. 114 - 115.

³⁰¹ Çesnokova, **a.y.**

³⁰² Çesnokova, **a.y.**

vurgulamaktadır. Öğrencilerin okuma etkinliğine yön veren sorular ve alıştırmalar, okuma sırasında çalışma aşamasının özüdür.

Kulibina okuma sırasındaki çalışmaları şu şekilde tanımlar:

"Okuma sırasındaki çalışmalar, bir ana dili konuşan okuyucunun kitabı okurken zihninde oluşan süreçlerin, eğitim koşullarında veya metni doğrudan algılama sürecinde psikoloji terminolojisinde modellenmesidir. Öğrenmenin temel amacı metinleri anlamak olduğunda metin okuma sırasında yapılan çalışmalar, ana aşamadır, çünkü bu süreçte yabancı öğrenciler, okuma zorluklarının üstesinden gelmek için kendi deneyimlerinden yararlanır, bağımsız metin anlama becerilerine hâkim olurlar. Dolayısıyla okuma sırasında yapılacak çalışmalar, yabancı dil sınıf ortamında ve mümkün olduğunca eksiksiz şekilde gerçekleştirilmelidir."³⁰³

Kulibina, öğrencilerin zaten oluşturulmuş metin anlayışı ile (genellikle yanlış) derse geldiği durumları önlemek için direk derste öğrencilere edebi metinden söz etmek gerektiğini vurgular. Bu nedenle sınıfta edebi metin ile çalışmak için küçük bir metin seçilmesi ve bunu öğretmenin kendisinin okuması tavsiye edilir. Seçilmiş metin küçük bir öykü ise sınıfta okunabilir, büyükse evde okunabilir. Ancak her durumda okuma aşamasındaki metin, sınıfta yüksek sesle okunarak dinlenmelidir. Öğretmen tarafından metin okunurken öğrenciler metni gözleriyle takip edebilirler. Böylece işitme süreci görsel süreçle desteklenir ve bu da öğrencilerin metnin derinliklerine inmesine yardımcı olur. Ayrıca araştırmacı, öğrencilerin daha etkili çalışabilmesi için metnin farklı uzunluklardan oluşan parçalara bölünmesi gerektiğini belirtir. Metnin bir parçası ile çalışırken öğretmen, öğrencilerin dikkatini, bir veya birden fazla anahtar birimine, durumun temel özelliklerini ifade eden dilsel araçlara çeker.³⁰⁴

A.İ. Zaytseva da Kulibina'nın görüşüne katılır. O da, okuma sürecindeki olan öğrencilerin, bir öğretmenin rehberliğinde anlamlar ve imgeler aramalarının, metin içi bilgileri tespit etmeye çalışmalarının ve metin içi anlamsal bağlantılar kurmalarının gerekli olduğu görüşünü savunur.

³⁰³ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 145 - 146.

³⁰⁴ **A.e.**, s. 149 -151.

Zaytseva, anahtar sözcük analizinin, edebi metin üzerindeki çalışmada özel bir rol oynadığını vurgular. Araştırmacıya göre, bu tür çalışmalar, belirli bir sistem kapsamında yapılmalıdır. Söz edilen çalışma, öğrencilerin dikkatleri anahtar metin birime çekilmesiyle başlar, ardından edebi metindeki ana unsuru bulma becerisi geliştirilir ve daha sonra ana bilgileri doğru, kısaca ve açık bir şekilde ifade edebilme becerileri geliştirilir. Sonra belirli bir cümle üzerinde çalışma başlar. Araştırmacıya göre, burada öğrencilere cümlede sadece ana bilgi değil, aynı zamanda cümlede farklı sözcüklerden oluşan ikincil bilgiyi de bulmayı öğretmek gerekir. Son olarak da bütün bilgiler ve beceriler, öğrencilerin metni anlama yeteneğini geliştirecek şekilde kullanılıp sadece ana olay örgüsünün değil, aynı zamanda metnin ana fikirlerin ve anlamların da anlaşılmasını sağlar. Bunu başarmaları için öğrencilere sürekli olarak iletişime katılmalarını önerilir: onlara, kıyafetleri, bir kişinin görünüşünü, edebi metnin kahramanlarının içinde bulundukları ortamı tanımlamalarını; metnin kahramanlarının neden bu şekilde davrandıklarını düşünmeleri önerilir.³⁰⁵

Zaytseva'ya göre, edebi metnin anlamını açıklığa kavuşturmak için aşağıda verilen bilişsel stratejiler kullanılır: eş anlamlı sözcüklerin aranması ve ardından anlamlarındaki farklılıkların analizinin yapılması, edebi bağlama dayanılması, arka plan bilgilerinin yanı sıra sağduyunun kullanılması vb.³⁰⁶

Gonçaruk kısa edebi metnin doğrudan sınıfta sunulabileceğine inanmaktadır. Kısa öykülerin ya evde öğrenciler tarafından sözlük kullanılmadan okumaları önerilebilir ya da tam tersi zorluklarla geleneksel yolla baş etmeyi denemeleri (sözlükle kontrol ederek) teklif edilebilir. Araştırmacı, her durumda öğretmen tarafından yüksek sesle metnin okunmasını sınıfta yapılacağını belirtmektedir.

Araştırmacıya göre öğretmenin okuma aşamasındaki çalışmaları aşağıda belirtilen birbirini takip eden eylemleri içerebilir:

³⁰⁵ İ.A. Zaytseva, “K voprosu o metodike raboti nad hudojestvennim tekstom na uroke RKİ”, **Molodoy ucenniy**, Sayı 13 (147), Kazan, İzdatelstvo Molodoy ucenniy, 2017, s. 559.

³⁰⁶ Daha ayrıntılı bilgi için 2.2.7.1. bölümüne bakınız.

- Öğrencilerinin daha etkili çalışmasının sağlanması amacıyla edebi metin parçalara bölünür. Öğrenciler, metnin içeriğini oluşturan durumu anlıyor ise metnin tamamını da daha kolay anlayabilirler.

- Metnin bir parçası ile çalışan öğretmen, öğrencilerin dikkatini metnin bir veya birden fazla anahtar metin birime, durumların (kişiler, onların özellikleri, mekân, zaman, olaylar vb.) temel özelliklerini ifade eden dilsel araçlara çeker. Bu anahtar birimin dilsel anlamının öğrenciler tarafından bilindiğinden emin olunmalıdır.

- Alıştırmalar, bilinmeyen bir sözcükle karşılaşılacak öğrencileri, aşağıda verilen bilişsel stratejileri kullanarak bu sözcüğün anlamını belirlemeye yönlendirir: sözcük türlerinin analizi, köklerin ve eklerin analizi, sözdizimsel yapıya dayanma, metindeki tanıdık sözcüklere, mantığa, metnin konusuna ve olayıyla ilgili bilgilere dayanarak, metinsel bağlamdan tahmin yürütme.

Bununla birlikte bir sözcüğün dilsel anlamının bilinmesi (tanınması), metnin anlaşılacağını anlamına gelmez, çünkü sadece sözcüklerin değil metin birimin anlamını kavramak çok daha önemlidir. Metnin anlamını açıklığa kavuşturmak için şu bilişsel stratejiler kullanılır: eş anlamlı sözcüklerin bulunması ve ardından anlamlarındaki farklılıkların analizini yapılması, edebi bağlama dayanarak, arka plan bilgilerinin ve mantığın kullanılması vb. Bu iki aşama (bilinmeyen sözcüklerin tanımı ve metindeki anlamın anlaşılması) metni anlama sürecinde tek kavramsal düzeyi oluşturur.

- Kavramsal düzey, hayal düzeyinde algılama ile desteklenmediğinde edebi metnin algısı eksik kalacaktır. Okuma sürecinde edebi metnin birimleri (sözlü imgeler) öğrencinin zihninde görsel, işitsel, dokunsal vb. olabilen okuyucunun hayallerine dönüştürülür. Her okuyucunun kendi fikirleri vardır, bu nedenle öğretmenin görevi, öğrencilerin yaratıcı etkinliğini uyandırmaktır. Bu hedefe, öğrencilere ne okuduğunu hayal etmeye ve zihinlerinde ortaya çıkan imgeleri tanımlamaya davet eden alıştırmalar ile ulaşılabilir. Bu tür çalışmalar, öğrencileri duygusal deneyime ve estetik duygulara teşvik eder.

Böylece, her anahtar birim üzerindeki çalışmalar, tanımından anlamaya ve hayal etme algoritmasına göre inşa edilir.

- Bir metni parçalarla ayırıp üzerinde çalışmayı bitirdikten sonra tüm metnin tekrar okunması önerilir. Metnin tamamı için sorulacak sorular, ev ödevi olarak kullanılabilir.

Gonçaruk'a göre öğrencinin hem bilinçli çabaları hem de bilinçsiz eylemleri sonucunda özel anlamların ve fikirlerinin bütünlüğü, ayrıca öğrencinin edebi metinden çıkardığı bağlantıların bütünlüğü, bir sisteme dönüşür. Bu sistemin çekirdeği ise, okunan edebi metnin anlamı olarak, belirli bir okuyucunun (öğrencinin) faaliyetinin sonucu olan kişisel anlam olarak anlaşılabilir ve ifade edilebilir.³⁰⁷

Morozov, edebi metin okuma sırasındaki alıştırmaların sayıca az olduğu ancak rollerinin mühim olduğu görüşündedir. Bu alıştırmalar, metnin ilk okunması sırasında öğrenciler tarafından gerçekleştirilir. Öğretmen, bunların yardımıyla öğrencileri metne belirli bir yaklaşıma odaklar: pratik bir bilgi kaynağı olarak, Rusya ve dünya hakkında bilgi edinmenin bir yolu olarak, eğitim konusu hakkında bir dizi bilgi olarak, örnek bir konuşma çalışması olarak, mantıksal akıl yürütmenin bir örneği olarak, kendi düşüncesine bir fırsat olarak, estetik bir zevk kaynağı olarak, bir eğlence aracı olarak vb.

Araştırmacı, metin okuma sırasındaki alıştırmaların, öğretmenin metnin bir bütün olarak öğrenciler tarafından anlaşıldığından emin olmasını sağlayacak şekilde formüle edilmek gerektiğini vurgular.³⁰⁸ Morozov'a göre,

“Okuma sırasında yapılacak alıştırmalar, metnin okunması için teşvik edilirken verilir. Bu alıştırmalarda sözde iletişimsel problem oluşturulur. Öğrencilerin bu problemin çözmek için metni okumaları gerekir. Bunun için, "Okuyun" fiiline ek olarak öğrencilerin bu metni okuması için kişisel bir motivasyon yaratan başka sözcükler de kullanılmalıdır. Örneğin, “Metni okuyun ve bana kimin nereye gittiğini, orada ne olduğunu ve sonrasında neler

³⁰⁷ Gonçaruk, **a.g.e.**

³⁰⁸ Morozov, **a.g.e.**, s. 57.

olduğunu anlatın. Onlarla birlikte gitmek ister miydiniz? (Evet / Hayır)",
"Metni okuyun ve yazarın tam olarak ne anlattığını açıklayın" vb."³⁰⁹

Morozov gibi Česnokova da okuma sırasında yapılan alıştırmaların, iletişimsel tutumu ve okumanın amacını belirlediğine inanmaktadır. Bu aşamanın alıştırmaları şu şekilde formüle edilebilir: "Metnin ana fikrini belirleyin", "Metne başlık verin", "Metnin başlığını doğrulayan ifadeleri bulun", "Yazarın bu metne neden bu başlığı verdiğini düşünün", "Bu konuda yazara katılıp katılmadığınızı düşünün."³¹⁰

Araştırmacıya göre okumanın tam anlamıyla gerçekleştirilebilmesi için bir cümle, paragraf, metin içindeki ana unsuru ayırma becerisini öğretmek de önemlidir. Bu nedenle aşağıdaki alıştırmaların yapılması önerilir.

- Cümledeki ana unsuru bulun, yani özneyi ve yüklemi.
- Cümlede (metinde) çıkarıldığı zaman metnin anlamını bozmayan sözcükleri (paragrafları) bulun.
- Önerilen plana odaklanarak, metindeki ana düşünceleri bulun.
- Metni planlayın.³¹¹

Okuma sırasında yapılan etkinliklerin ardından okuma sonrası etkinlikler yapılmaktadır.

3.2.3. Okuma Sonrası Yapılan Etkinlikler

Revyakina, Şçur ve Fedotova, okuma sonrası yapılan alıştırmalarda, okuduğunu anlayıp anlamadığını kontrol etmeyi amaçladıklarını vurgular. Araştırmacılar, öğrencilerin edebi metni anlamayla ilgili olarak dört seviyeyi belirler:

"Birinci seviye: öğrencilerin edebi metni genel, yüzeysel biçimde algılamalarıdır. Metinle ilgili sorulara öğrenciler tarafından "Evet / hayır" şeklindeki cevapların verilmesi.

³⁰⁹ A.e., s. 59 - 60.

³¹⁰ Česnokova, a.g.e., s. 114 - 115.

³¹¹ Česnokova, a.y.

İkinci seviye: öğrencilerin edebi metnin anlamsal bağlantılarının kavramalarıdır. Burada daha ayrıntılı bir cevap gerektiren sorular sorulabilir: "Yazarın görüşünü kabul ediniz veya reddediniz", "Sorular oluşturunuz" vb.

Üçüncü seviye: öğrencilerin edebi metinde ana fikirlerin nasıl ifade edildiğini anlamalarıdır. Öğrencilerden, metindeki bir kişinin, çevrenin tanımlarının bulmalarını, metinden isimleri, sıfatları vb. yazmaları istenebilir.

Dördüncü seviye: öğrencilerin edebi metnin ana anlamını, ana fikrini anlamalarıdır. Öğrencilere bu şekilde alıştırmalar verilebilir: "Metnin anlamsal bölümlerin sayısını belirleyiniz", "Onlara başlık veriniz", "Bu bölümlerin her birindeki ana fikrini çıkarınız", "Yazarın eserinin başlığının seçimini açıklayınız", "Kendinizin başlık versiyonlarını öneriniz."³¹²

Çesnokova da öğrencilerin okuduğunu anlamayı test etmek için tasarlanmış bir dizi okuma sonrası alıştırmalar sunar. Araştırmacı şu soruları önerir: "İfade edilen görüşe katılmanızın veya reddetmenizden nedenini açıklayınız", "Kendiniz sorular oluşturun", "Kahramanın, bulunduğu ortamın tanımlarını bulunuz", "İsimler, sıfatlar ve fiilleri bulup deftere yazınız". Aynı zamanda yazılı ve sözlü alıştırmalar da dâhil edilebilir: "Ana karakter adına okuduğunuz metni anlatınız", "Ana karakterin dış görünüşünü tanımlayınız.". Metin üzerindeki çalışmanın son aşaması, öğretmen tarafından önerilen bir soruya yazılı cevap vermesi, metnin içeriğinin çeşitli ifadelerle özetlenmesi, tahmin yürütmeye ilgilialıştırmalar verebilir.

Çesnokova'ya göre okuma kontrolü için yapılacak alıştırmaları seçerken kontrol konusunun her zaman dilsel materyal değil, edebi metnin içeriğinin olması gerektiği unutulmamalıdır. Bu bağlamda araştırmacı, aşağıdaki alıştırmaların yapılmasını önermektedir:

1. Öğrencilerin, öğretmenin sorusuna doğru cevabı seçmesini içeren özel olarak tasarlanmış testler.
2. Metinde öğretmenin sorularının yanıtları olan cümlelerin aranması.
3. Öğrencilerin öğretmenin sorularına kısa veya ayrıntılı cevapların verilmesi.
4. Metinde belirtilen bilgilerin doğrulanması veya çürütülmesi.
5. Metinle ilgili bir dizi sorunun hazırlanması.
6. Ayrı sözcüklerin, cümlelerin, paragrafların, öğrencilerin ana diline çevrilmesi.
7. Metin için bir plan oluşturulması.

³¹² Revyakina, Şçur ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 57.

8. Metnin içeriğinin yanı sıra onun sınırının dışına çıkarak sohbet yapılması (öğrencilerin dil ve konuşma deneyimine bağlı olarak) vb.

Çesnokova, okuma sonrası yapılacak alıştırmaların, okuduğunu anlamamanın kontrolünü, okuma sırasında yapılan alıştırmalara ve sorulan sorulara uygun olarak bilginin anlamsal işlenmesinde başarı sağlaması gerektiğini vurgulamaktadır.³¹³

Yukarıda söz edilen araştırmacılar gibi Morozov da okuma sonrası yapılan araştırmaların amacının, okuma sırasındaki alıştırmaların izin verdiğinden ziyade okuduğunu eksiksiz şekilde anlamamanın kontrolü olduğu, alt metni yorumlama yeteneği de dâhil olmak üzere metin materyallerine dayanarak çeşitli beceriler geliştirdiği için metne tekrar başvurma olduğu görüşündedir. Araştırmacı, öğrencilerin alt metni yorumlama yeteneğini geliştirmek için alıştırmalar verir. Örneğin, “Kahramanların hareketlerini, davranışlarının nedenlerini, ifadelerini, çatışmalarını açıklayınız”, “Yazarın ana fikrini bulunuz”, “Kahramanlara ve olaylara karşı yazarın tutumunu belirleyiniz ve bunun nedenini ortaya çıkartınız” vb. Bu tür alıştırmaların geleneksel şekli, soru-cevap şeklinde gerçekleşir. Araştırmacı, metni ilk kez okuduktan sonra öğrencilere en fazla 10 soru (veya metnin uzunluğuna bağlı olarak daha az) sorulmasını önerir.³¹⁴

Morozov ayrıca, düşük seviyede dil yeterliliğine sahip bir sınıfta zamanın sınırlı olması nedeniyle ilk dersin, okuma öncesi çalışmalarla sınırlı olduğuna dikkat çeker. Araştırmacıya göre okuma sırasındaki alıştırmalar ev ödevi olarak verilebilir, bir sonraki derste ise okuma sonrası alıştırmalar yapılabilir.³¹⁵

Gonçaruk ise okuma sonrası yapılacak çalışmaların, öğrencilerin okuduğunu anlamaları ve edebi metinle ilgili kendi fikirlerini ifade edebilmeleri için genelleme nitelikli alıştırmalar içerdiğine inanmaktadır. Metni daha geniş bir bağlama dâhil etmenin, kültürel arka planı genişletmesi beklenir. Yazar hakkındaki bilgiler daha geniş olarak verilebilir. Okuma sonrası alıştırmalar, metin üzerine tartışmaları ve

³¹³ Česnokova, **a.g.e.**, s. 114 - 115.

³¹⁴ Morozov, **a.g.e.**, s. 60 - 61.

³¹⁵ **A.e.**, s. 62.

özetlemeleri de içerebilir. Eğitici veya profesyonel çeviride her türlü görselleştirmenin kullanılması uygundur.

Araştırmacı, çağdaş yabancı dil öğretimine dayalı bilişsel stratejiler kullanarak, öğrencilerinin metinle bağımsız şekilde çalışmalarının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Gonçaruk, edebi bir metni doğru anlamak için öğrencilerin gerekli tüm bilgilere olmasının gerekmediğini düşünür. Her insanın metni okuma ve anlama becerisi vardır. Sadece bu becerileri etkinleştirilmesi ve okuyanın faaliyetlerini doğru yöne yönlendirilmesi gerekir. Öğretmenin, yabancı öğrencileri metni anlayabildiğine, orada anlatılan her şeyin kendisine tanıdık geleceğine, ortaya çıkan zorlukların ise doğal olduğuna ve bunlardan korkmalarına gerek olmadığına ikna etmesi gerekir.³¹⁶

Kulibina ise sınıfta düzenlenen metin okuma sırasında yapılan çalışmalarla öğrencilerin edebi metnin anlamını kavramlarının temelini atıldığını ve doğrudan algılamının gerçekleştiğini düşünmektedir. Kulibina, tecrübesine dayanarak doğrudan algılama aşaması eksiksiz ve tam anlamıyla gerçekleştirilmiş ise (metin, okuyanlar tarafından derin bir şekilde yaşıyorsa) o zaman okuyucu algısının daha sonraki süreci, okuma sonrası çalışmalar olmadan gerçekleşebileceğini belirtir. Böylece edebi metnin ana fikrini anlama aşaması ve metnin öğrenciler üzerindeki etkisi, okuma sonrası alıştırmalar yapılmasını gerektirmez.³¹⁷

Ancak Kulibina'nın da vurguladığı gibi okuma sonrası yapılacak çalışmalar, edebi metnin derinlemesine anlaşılmasını sağlamak, metnin anlaşıldığı arka planı genişletmek, metni daha geniş bir edebi ve kültürel bağlama dâhil etmek için kullanılabilir. Bu durumda okuma sonrası yapılacak alıştırmalar hem derste hem de derste tartışmak kaydıyla sözlü veya yazılı ev ödevi olarak da verilebilir.³¹⁸

Zaitseva ise okuma sonrası yapılacak çalışmaların gerekli olduğuna inanır. Öğretmenin metni okuduktan sonra çalışmalara dâhil ettiği alıştırmalar, yabancı öğrencilerin ufku genişletmeye yardımcı olur. Öğrencilerin okudukları metni derinlemesine anlamaları içinse çeviri kullanılabilir. Araştırmacıya göre metinde

³¹⁶ Gonçaruk, **a.g.e.**

³¹⁷ Kulibina, **Zaçem, što i kak čitat na uroke** , s. 167.

³¹⁸ **A.e.**, s. 169.

ortaya çıkan sorunları ve okuduktan sonraki duyguları tartışmakta faydalıdır. Okuma sonrası çalışma sürecinde eserin ismine dönüşebilir, bu konu hakkına tartışılabilir, öğrencilerin ön tahminlerinin gerçekleşip gerçekleşmediği konuşulabilir.³¹⁹

Kulibina, okudukları üzerinde görüşmeleri aktif hale getirmek için öğretmenin metinle ilgili bir tartışma düzenleyebileceğine düşünmektedir. Öğrenciler, okudukları edebi metinle ilgili kendi fikirlerini ifade edebilir, metni okuduktan sonra ortaya çıkan düşüncelerini veya duygularını paylaşabilir, yazara karşı çıkabilir veya hemfikir olabilirler vb. Okuma sonrası aşamada bile öğrencilerin olabildiğince sık metne tekrar dönmelerini, bazı bölümleri tekrar okumaları ve bunlar hakkında tekrar düşünmelerini sağlamak önemlidir.³²⁰

Novikova ve Şçerbakova, ayrıca alıştırmalarda dilsel, bölgesel ve genel kültürel değere sahip ve öğrencilerin konuşmalarının zenginleşmesine katkıda bulunan atasözlerinin, deyimlerin ve ifade birimlerinin kullanımına özel önem verilmesi gerektiğine inanmaktadırlar. Öğretmen buna ek olarak öğrencilerin metni daha kapsamlı bir şekilde anlamasına sağlayacak ve öğrenme sürecinde ilgi uyandıracak öğrenilen eserlere dayanarak çizgi filmler, filmler izletebilir ya da bu metinlerle ilgili resimler kullanabilir.³²¹

Kulibina ayrıca okuma sonrası aşamasında öğretmenin sahip olduğu her türlü görselleştirme biçimini kullanabileceğine inanır: ses kayıt materyalleri, görsel materyaller ve video materyalleri.

- Ses kayıt materyalleri. Burada okunan edebi bir eserle ilgili aktörlerin performansının, tiyatro performanslarının vb. ses kayıtlarını dinlemek uygundur.
- Görsel materyaller. Çoğunlukla edebi metni okumayı fotoğraflar, resim reproduksiyonları vb. desteklemek için mümkün veya gerekli hallerde kullanılır.

³¹⁹ Zaytseva, **a.g.e.**, s. 559.

³²⁰ Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 170 -171.

³²¹ Novikova, Şçerbakova, **Sinyaya zvezda**, s. 6.

- Video materyalleri. Filmlerin, tiyatro gösterilerinin video kayıtlarının izlenmesi vb.

Kulibina, her tür görselleştirmenin kullanılmasının mümkün olduğunu ancak gerekli olmadığını düşünmektedir. Araştırmacı, yabancı dil dersinde edebi metin üzerinde doğrudan çalışmak daha önemli olduğunu vurgulamaktadır.³²²

3.2.4. Üretken Yenilikçi Teknolojilerin Kullanımı

Son zamanlarda yabancı dil öğretiminde edebi metinlerle çalışma sürecinde konuşma becerilerini daha da geliştirmek için tiyatro teknolojisinin ve portföy ile çalışma gibi üretken yenilikçi teknolojilerin kullanılmasını önerilmektedir.

L.V. Moskovkin ve G.N. Şamonina'ya göre Rus dili öğretiminde **tiyatro teknolojisi**, öğrenciler tarafından çeşitli oyunların oynanmasını, rol yapmaya hazırlanmalarını ve gerçekleştirmelerini, drama tekniklerinin kullanımını içerir. Edebi metinlerle çalışırken yukarıda bahsedilen tiyatro teknolojisi öğelerini başarıyla kullanılabılır.³²³

Yabancı dil olarak Rusça öğreniminde tiyatro teknolojisinin kullanımı kişiliğe yönelik iletişimsel öğretiminin gerçekleştirilmesini sağlar. Örneğin, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı programında 2. sınıfta verilen "Sözlü ve Yazılı Kompozisyon" dersimizde İ.S. Turgenyev'in "Bejin Lug" ("Bejin Çayırıları") adlı hikâyesini okuduktan sonra rol yapma tekniği kullanıldı. Öğrencilerden, "Bejin Lug" ("Bejin Çayırıları") hikâyesinde kendilerinin Turgenev'in yarattığı dünyaya gitmeleri, bu dünyada ve hikâyedeki kahramanlar arasında kendinilerini taşımalarını ve olaylara katılmaları istendi. Roller dağıttıktan sonra öğrencilere "Gerçek dünyada ne olabilirdi?" sorusunu cevaplayacaklarmış gibi ateşin yanındaki sahneyi gerçekleştirme görevi verildi. Böylece öğrencilerin okuduğu metin sonrasında konuşma becerilerini geliştirmesi hedeflendi.

³²² Kulibina, **Zaçem, çto i kak çitat na uroke**, s. 175.

³²³ L.V. Moskovkin, G.N. Şamonina, **Produktivniye innovatsionniye tehnologii v obuçeniye russkomu yazıku kak inostrannomu**, Moskva, Russkiy yazık. Kursı, 2017, s. 43.

Moskovkin ve Şamonina yabancı dil öğretiminde portföy ile çalışma teknolojisi şu şekilde tanımlamaktadır:

"Yabancı dil öğretiminde **portföy ile çalışma teknolojisi**, bir belge veya materyal dosyası derleme ve dil yeterlilik seviyenizi göstermenin yanı sıra eğitim sonuçlarını analiz etmek ve değerlendirmek için daha sonradan bu dosyayı kullanma teknolojisidir. Tiyatro teknolojisinin kullanımı gibi dil portföyünün kullanılması, yabancı dil olarak Rusça öğrenme derslerinde kişiliğe yönelik bir yaklaşımın uygulanmasını sağlar."³²⁴

Temalı dil portföyü kullanmaya bir örnek verelim. Yukarıda belirtildiği gibi İstanbul Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Programda okuyan öğrenciler, Klasik Rus Edebiyatını öğrenmek için büyük ilgi göstermektedir. Hazırlık bölümünden başlayarak ileride “Sözlü ve Yazılı Konuşma” ve “Sözlü ve Yazılı Kompozisyon” derslerinde 1. ve 2. sınıflar öğrencilerine, edebi metinler üzerinde çalışma sürecinde portföy ile çalışma uygulanır. Öğrencilere bu portföyde edebi metin çalışmaların tüm aşamalarını yansıtmalarını, yeni sözcükler ve ifadeler yazmalarını, edebi metinlerle ilgili alıştırmalar ve yaratıcı çalışmalar yapmalarını ve çalışmalarıyla ilgili kendi değerlendirmelerini önerilir. Ayrıca öğrencilerden okudukları edebi metinlerden Rus halkının kültürü hakkında almış oldukları yeni bilgileri portföye girmelerini istenebilir. Edebi metinler üzerindeki çalışmaları, yalnızca temalı dil portföyünün bir parçası değil, aynı zamanda genel dil portföyünün bir parçası da olabilir.

Bu bağlamda Zonova’nın sözleri bu tür çalışmaların önemini vurgulamaktadır:

“Her türden edebi metin üzerinde yapılacak çalışmalar, öğrencilerin okuduğunun içeriğini anlamayı, okuma gibi bir konuşma etkinliğinde beceri ve yeteneklerini pekiştirmeyi ve sistematik hale getirmeyi amaçlayan açık bir alıştırmalar sistemi olmalıdır.”³²⁵

³²⁴ A.e., s. 116.

³²⁵ Zonova, a.g.e., s. 25

3.2.5. Edebi Metin Çalışmasında Drama Ve Rol Oynama Kullanımı

Önceki bölümlerde dil öğretiminde sadece dilin yapısı ve sözcük bilgisi öğretilmeyeceği, dört dil becerisi ile birlikte kültürün ve sosyal becerilerin de öğretilmesi gerektiği belirtilmiştir. Böylece son zamanlarda yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin kullanılması vazgeçilmez hale gelmiştir.

Bu bağlamda, Funda Cıbaroğulları'ya göre:

“Dilbilgisi öğretimi için yapılacak olan etkinliklerde edebi metin kullanımı en geçerli yöntemdir. Sadece bir metin üzerinde sözcük öğretimi yapılabileceği gibi zamanların öğretimi, şahısları çevirebilme, kullanılan kalıpları çevirerek kendini ve çevresini tanıtabilme gibi pek çok etkinlik yapılabilir. Edebi metni okuyan öğrenci onu özetleyerek metne bağlı ancak farklı ifadeler kullanarak kendi cümleleriyle edebi metni yeniden yorumlama fırsatı bulacaktır. Yazdıklarını arkadaşlarıyla paylaşarak fikir alışverişinde bulunacak öğrendiği yabancı dile karşı cesaretlendirilmiş olacaktır. Son olarak da okunan, yorumlanan, özetlenen bu edebi metin öğrenciler tarafından canlandırılabilir. Öğrenciler grup oluşturarak edebi metnindeki ifadelerle ilgili kalmadan metnin konusu üzerinden istedikleri bölümü canlandırabilirler. Bu etkinlik onların hem hoş vakit geçirmelerini sağlayacaktır hem de farkına varmadan pek çok beceriyi de kullanma, öğrendiklerini pekiştirme imkânı verecektir.”³²⁶

Cıbaroğulları'nın önerdikleri F. Nihal Kuyumcu'nun “Üç Derste Gergedanlaşma” ve “Yabancı Dil Eğitiminde Tiyatro” adlı çalışmasında şu ifadelerle desteklenmektedir:

“Tiyatro insanı insanla anlatma sanatıdır. Öğrenci metin üzerinde çalışırken ve sahnelerken; sözcükleri, tümceleri bağlamı içinde değerlendirerek, yaşamla örtüştürür; öğrenme, anlama ve anlatma becerilerini edinir.”³²⁷

Aynı zamanda, Cem İleri'ye göre, edebi metinler sürekli olarak farklı bir bağlamda yeniden üretilebilir yapılardır. Metinler öykü yerine öykünün şemasını sunar ve böylece öğrencilerden o uzamsal mekânda yeni öyküler üretmesi, yeni

³²⁶ Cıbaroğulları, **a.g.e.**, s. 64 - 65.

³²⁷ F.N. Kuyumcu, “Üç Derste Gergedanlaşma ve Yabancı Dil Eğitiminde Tiyatro”, **Turkish Studies**, No: 8(10), Ankara, 2013, s. 423.

ilişkiler kurması beklenebilir.³²⁸ Yabancı dil derslerde edebi metinlerin kullanımı bu özelliklerinden dolayı etkili olduğunu düşünmekteyiz.

Türk yabancı dil uzmanlarının çalışmalarında olduğu gibi Rus araştırmacı Ye.D. Matron da “Hudojestvennoye Proizvedeniye na Urokah İnostrannogo Yazıkı” (“Yabancı dil derslerinde edebi metin”) adlı çalışmasında edebi metin veya metnin bir bölümü ile çalıştıktan sonra drama veya rol oynama tekniklerinin kullanılabileceğini öne sürmektedir.³²⁹

Matron, kahramanlar hakkında yapılan konuşmayı aynı kahramanların sahnelenmesiyle değiştirmenin, drama tekniğinin en önemli unsuru olduğunu vurgular. “Sizin bakış açınızdan bu olay gerçekte aslında nasıl gerçekleştiğini gösterin”, “Bundan bahsetmek yerine şimdi canlı gösterin” gibi görevleri alan öğrenciler, kahramanların etkileşim sahnesini yaratırlar. Böylece öğrencilerin işlevi değişir: okuyan ve analiz edenlerden, gösterenlere dönüşürler. Ancak Matron, öğrencilerin yazarın metninin ötesine geçemedikleri için, rol oynama ile kıyaslandığında drama tekniğinin, öğrencileri kendi fikir ve düşüncelerini oluşturmaları ve ifade etmeleri için teşvik etmediğini belirtir.³³⁰

Matron, ayrıca rol oynamanın edebi bir metin üzerinde çalışmanın temel bir parçası olduğunu şu sözlerle ifade eder:

“Rol oynayan öğrenci, öğrenme nesnesinden oyun modellerinin belirlediği kurallar çerçevesinde konuşma faaliyetinin objesine dönüşür. Rol oynama tekniği, öğrencileri, edebi bir metindeki olayların katılımcısına dönüştürür ve böylece onları kahramanların problemlerine ve çatışmalarına dâhil eder. Rol oynama tekniği, kahramanların eylemlerine ve davranışlarına müdahale ederek olayların seyrini ve sırasını değiştirmeye çalışan öğrencilerin bir edebi eserin ortak yazarları haline dönmelerini sağlar. Hatta rol oynama tekniği, öğrencileri eserin bazı bölümlerinin yazarları olmaya teşvik eder. Onlar yeni olaylar, yeni problemler ve yeni çatışmalar yaratırlar. Oyunlar sırasında öğrenciler sohbetler yaparlar, tartışırlar, yazarın ve kahramanların adına hareket ederler, kahramanların sorunlarını çözerler, onlara tavsiyelerde bulunurlar, eleştirirler veya desteklerler. Öğrenciler ve kahramanlar arasında özel sorunlar ve çatışmalar ortaya çıkabilir. Başka bir yaşamdan başka bir gerçeklikten

³²⁸ Cem İleri, **Yazının da Yırtılıverdiği Yer: Bir Bilge Karasu Okuması**, İstanbul, Metis Yayınları, 2007, s. 196.

³²⁹ Ye.D. Matron, **Hudojestvennoye Proizvedeniye na Urokah İnostrannogo Yazıkı**, Moskva, Flinta, 2002, s. 96.

³³⁰ Matron, **a.g.e.**, s. 106 - 107.

kahramanlar, öğrenciler için muhataplar, ortaklar veya rakipler, arkadaşlar, hasımlar hatta düşmanlar olabilirler. Kahramanlar, bir edebi eserden “çıkıp” öğrenim gurubuna “girerek” okuyucularla buluşurlar. Bir süreliğine (bir derslik) bir hayat, başka bir hayatla kesişir. Oyuncular, eğitim gerçekliğinin dışına çıkarak gerçek dünyayı daha iyi anlamak ve onunla bütünleşmek için kendilerine bir hayal dünyası yaratırlar.”³³¹

Matron, yabancı dil öğretimiyle ilgili çalışmalarda verilen rol oynama modellerinin, edebi metnin tamamı veya bir bölümü okunduktan sonra değişmeyen bir şema olarak algılanmaması gerektiğine inanmaktadır. Öğretmen kendi modellerini de kullanabilir.³³²

Matron, edebi metinleri okuma derslerinde belirli bir doğaçlama seviyesine ulaşmayı başaran öğrencileri, tam donanımlı, ilgili özgür ve yaratıcı iletişim düzeyine geçtiklerini varsayabileceğimizi vurgular. Hem drama, hem de rol oynama, doğaçlama yapmaları için öğrencileri teşvik eder. Araştırmacı, rol oynamanın aksine doğaçlama tekniğinin, kendi kendilerine bir olay örgüsü oluşturmaya davet ettiğini ama bunun, dışarıdan onlara verilen olay örgüsünün bir kısmına dayanarak (birinci mini sahne veya başlangıç durumu) yapılması gerektiğini ifade eder. Derste öğrenciler olay örgüsünün giriş kısmını ilgili fragman zincirine dönüştürürler. Bu durum artık verilen bilgileri yorumlama değil, kendine has metnin (olay örgüsünün) yaratılmasıdır. Burada öğrenciler, olay örgüsünün (metnin) yazarları olarak hareket ederlerken öğretmen ise sadece harekete geçmeleri için onları teşvik eder. Böylece serbest doğaçlama tekniği, öğrencilerin kahramanlara ve edebi eserin yazarına ilişkin kendi görüşlerini ifade etme hakkı verir.³³³

Yine Matron’un açıkladığı gibi, edebi metni okuduktan sonra öğretmen tarafından uygulanan bu teknikler, aşağıdaki üç öğretim amacına ulaşılmada önemli katkı sağlar:

³³¹ A.e., s. 139 -140.

³³² Ayrıntılı bilgi için: Ye.D. Matron, **Hudojestvennoye Proizvedeniye na Urokah İnostrannogo Yazıka**, Moskva, Flinta, 2002, s. 184

³³³ A.e., s. 227 - 228.

1. Bilgilendirme, öğrencilerin muhatabını ikna etme veya fikrini değiştirme, kendi bakış açılarını ifade etme ve kanıtlama, başkalarının fikirlerini öğrenme, bir tartışma yaratma, bir sorunu çözme vb. denemeleridir;

2. dil bilgilerini geliştirmesidir;

3. iletişimsel becerilerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesidir.³³⁴

Sonuç olarak, yukarıda söz edilen tekniklerin kullanım amacı, öğrencilerde edebi metinler üzerinde iletişimsel - konuşma becerilerinin oluşturulması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesinden ibarettir.

Drama tekniği, yazarın kahramanlarla ilgili anlatımını, kahramanların birbirleri veya birbirleri hakkında konuşmalarına dönüştürmek ve ardından öğrenciler tarafından bu konuşmanın sahnelenmesi için kullanılır. Rol oynama tekniği öğrencilere, öğrenciler ve kahramanlar arasında farklı etkileşim olaylarının oynandığı birtakım modeller sunar. Serbest doğaçlama tekniği ise öğrencileri, belirlenmiş olay örgüsüne göre serbestçe davranmaya teşvik eder.

Adı geçen araştırmacının da vurguladığı gibi yukarıda söz edilen teknikler, öğrencilerin okudukları edebi metne dayanarak kendiliğinden konuşma ve kendilerini ifade etme arzusu duymasına, anlaşılmış ve değer verilmiş (takdir, eleştiri veya desteklemek) biri olarak hissetme isteğinin oluşmasına yardım eder. Ayrıca öğrencilerin kendi düşüncelerini ifade etme ihtiyacına dayanan kendi metinlerini oluşturma ilgisini de uyandırmaktadır.³³⁵

³³⁴ A.e., s. 288 - 289.

³³⁵ Matron, a.y.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖRNEK DERS ANLATIMI

Önceki bölümlerde belirlediği gibi, yabancı dil derslerinde yeni konuyu anlatırken veya konuyu anlattıktan sonra konunun pekişmesi açısından edebi metinlerle pek çok etkinlik yapılabilir. Bu etkinlikler hem ders sırasında uygulanabilir hem de ev ödevi olarak verilebilir.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus dili ve Edebiyatı Programı öğrencilere hedef dilin becerisini kazandırmak için A2 seviyeden itibaren “Sözlü ve Yazılı Anlatım” dersi uygulanmaktadır.

Türkan Olcay “Razvitiye reçi (Çast 1)” (“Sözlü ve Yazılı Anlatım 1”) adlı ders kitabında önsözünde Rusça sözlü ve yazılı derslerinde aşağıda verilen amaçlarına ulaşılması gerektiğini belirtmektedir:

- Ağırlıklı olarak iletişim sağlama ve Rusçayı konuşan insanların kültür yapısını tanıtmak;
- Sözcükbilim ve dilbilgisi alanlarında edinilen bilgilerin genişleterek pekiştirilmesi;
- Konuşma becerilerinin geliştirilmesi vb.³³⁶

Bu derslerde okuma, dinleme, konuşma, yazma ve kültür bilgisi öğretiminde çeşitli yöntemler, teknikler ve alıştırmalar olanaklar sunmaktadır. Bunlardan biri de edebi metinler çalışmasıdır. Ayrıca Hazırlık sınıfında öğrencilerin seviyesine uygun, onların ilgisini çekebilecek ve öğrenme ihtiyaçlarını karşılayabilecek olan edebi metinler da kullanılmaktadır.

Bu bölümde Hazırlık sınıfında, Sözlü ve Yazılı Anlatım ve Sözlü ve yazılı Kompozisyon derslerinde kullanılan birkaç edebi metin çalışmasının örnekleri aşağıda verilmiştir. Derslerde uygulanmış olan örnek edebi metinler L.N. Tolstoy’un

³³⁶ Türkan Olcay, **Sözlü ve Yazılı Anlatım-1**, İstanbul, İÜ Edebiyat Fakültesi, 2003, s. 4.

“Tri bublika i odna suška” (“Üç simit ve bir kandil simidi”) ve “Kostočka” (“Erik çekirdeği”), K.G. Paustovski’nin “Krujevnitsa nastya” (“Dantel ustası nastya”) ve Y.Ya. Yakovlev’in “Skripka” (“Keman”) adlı hikayelerdir. Paustovski’nin “Krujevnitsa nastya” (“Dantel ustası nastya”) adlı hikayesi sınıf içi etkinliklerde kullanılır, diğer hikayeler ev ödevi olarak öğrencilere verilebilir. Tolstoy’un “Tri bublika i odna suška” kısa hikayesi Hazırlık öğrencileri için uygundur. “Kostočka” 1. sınıf öğrencilerinin dil seviyelerine uygundur. “Skripka” ve “Krujevnitsa nastya” ise Hazırlık sınıfı ve 1. Sınıf öğrencileri için ağır olabileceğinden 2. sınıfta verilebilir hikayelerdir.

Verilmiş olan ders örnekleri yabancı dil öğretiminde edebi metinlerle çalışma hedefine ve dersin temel amacına uygun olduğuna düşünülmektedir.

M.S. Filtsova “Hudojestvenniy tekst na uroke russkogo yazıka kak inostrannogo (obrazets uroka po rasskazu K. Paustovskogo “Sneg”)” (“Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretiminde Edebi Metin (K. Paustovski’nin “Kar” Adlı Hikayesinden Uyarlanmış Ders Örneği)”) adlı çalışmasında yabancı dil olarak Rusça öğretiminde edebi metinlerle çalışma hedefini şu şekilde açıklar:

“Öğrencilere metinleri bağımsız bir biçimde anlamamanın öğretilmesi yabancı dil olarak Rusça öğretiminde edebi metinlerle çalışmalarının hedefidir. Bu tür çalışmalar, Rusça konuşma iletişiminin geliştirmesi olan uygulamalı dil eğitim kursunun temel amacına yöneliktir. Başka bir deyişle yabancı öğrenciler tarafından kendi metinlerin oluşturulmasını ve anlaşılmasını öğretilmesine yöneliktir. Bu hedef tam olarak edebi metinlerin seçimi ve metinleri üzerinde çalışmanın organizasyonunu belirlemektir.”³³⁷

Filtsova dersin temel amacının, yabancı öğrencilerin edebi metinleri bağımsız olarak anlamaları olduğunu vurgulayarak devam eder:

“Ayrıca, öğrenciler; okudukları edebi metinlerin süjesini takip etmeyi öğrenmeli, kahramanları karakterize etmeli, kahramanların davranışlarına ve yaptıklarına karşı düşüncelerini ifade etmeli, verilen bir edebi metnin fikrini formüle etmeli, yazarın bakış açısını belirlemeli ve ayrıca önerilen tartışma sorunu üzerine akıl yürütmelidirler. Ders sırasında her tür uygulamalı konuşma

³³⁷ M.S. Filtsova, “Hudojestvenniy tekst na uroke russkogo yazıka kak inostrannogo (obrazets uroka po rasskazu K. Paustovskogo “Sneg”)", **Molodoy ucenniy**, Sayı 1(105), Kazan, İzdatelstvo Molodoy ucenniy, 2016, s. 761 - 762.

faaliyetleri yapılır: öğrenciler konuşur, Rusça konuşmayı algılar, okuma öncesi ve sonrası etkinlikler yaparlar.”³³⁸

Daha önce de belirtildiği gibi edebi metin üzerindeki eğitim çalışmasında, okuma öncesi yapılan etkinlikler, okuma sırasında yapılan etkinlikler, okuma sonrası yapılan etkinliklerden oluşan üç aşama vardır.

1. örnekte edebi metin çalışması Hazırlık sınıfında “2020 - 2021 Güz Donemi Yazma Portföyü” sınavı için uygulanmıştı.

³³⁸ Filtsova, a.y.

4.1. Hazırlık Sınıfı Örnek Edebi Metin Çalışması

Yapılandırılmış Ders Planı 1

DERS KONUSU: EDEBİ METİN ÇALIŞMASI.

L.N. TOLSTOY, “TRİ BUBLİKA İ ODNA SUŞKA” (“ÜÇ SİMİT VE BİR KANDİL SİMİDİ”) HİKAYESİNDEN UYARLANMIŞTIR.³³⁹

Ders: Rusça1(Hazırlık sınıfı)

Düzey: Üniversite öğrencileri

Amaç: Rusçadaki dört dil becerilerini geliştirilmesi, iletişimsel becerilerin kazanımı, sözcük öğretimi, kültür aktarımıdır

Kazanım: Hazırlık öğrencilerin Rus edebiyatının en önemli yazarlarından L.N. Tolstoy’un eseriyle buluşmasıdır. Öğrencilerin okuma becerisinin ve anlatım gücünün geliştirilmesi; sözcük hazinesinin zenginleşmesidir.

Konu: Edebi metin çalışması

Öğrenci sayısı: 69 öğrenci

Yer: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Süre: 120 dakika

Teknik: Soru - cevap, portföy ile çalışma teknolojisi. Bireyselleştirilmiş öğretim. Bilgisayar destekli öğretim

Araç-gereç: Bilgisayar, metinle ilgili illüstrasyon

Söz edilen metin çalışması “2020 - 2021 Güz Donemi Yazma Portföyü” olarak kullandığından alıştırma yazılı şekilde yapılmıştır.³⁴⁰

³³⁹ A.N. Komarova, *Zadaniya po čteniyu i razvitiyu reči dlya studentov - inostrantsev podgotovitel'nogo otdeleniya (na materialae korotkih rasskazov)*, Sankt Peterburg, SPbGASU, 2011, s. 7 - 8.

Предтекстовые упражнения (Okuma öncesi yapılan alıştırmalar):

1. Новые слова (Yeni sözcükler):

бублик - белый хлеб в виде большого кольца;

Resim 4.1:Bublik (Simit)

Kaynak: <https://www.gotovim.ru/recepts/bake/bublik/>

Resim 4.2: Suşka (Kandil simiti) сушка - сухой белый хлеб в виде колечка;

Kaynak: <https://www.gotovim.ru/recepts/bake/bublik/>

³⁴⁰ Örnek olarak öğrenci çalışmaları Ek. 1’de verilmiştir.

голодный, голоден, голодна - хочет есть;

сытый, сыт, сыта - уже не хочет есть;

зря - напрасно, не надо было этого делать.

2. Найдите в турецком языке подходящие по смыслу пословицы и выражения (Aşağıda verilen Rusça atasözlerinin ve ifadelerinin Türkçe dengini bulunuz. Yazılı olarak yapılacaktır):

Голодный как волк. Сытый голодному не товарищ. Сытый голодного не понимает. Сытое брюхо к ученью глухо.

3. Продолжите ряд порядковых числительных (Sıra belirten sayıları sözcük olarak yazınız):

1 - первый, 2 - второй, 3 - ..., 4 - ..., 5 - ..., 6 - ..., 7 - ..., 8 - ..., 9 - ..., 10 - ..., 20 - ..., 30 - ..., 40 - ..., 50 - ..., 60 - ..., 70 - ..., 80 - ..., 90 - ..., 100 - ..., 200 - ..., 1000 - ..., 2000 -

Притекстовые упражнения (Okuma sırasında yapılan alıştırmalar):

Прочитайте текст. Обратите внимание на интонацию в трёх последних предложениях. (Edebi metni okuyunuz. Son üç cümledeki tonlamaya dikkat ediniz).

Три бублика и одна сушка

Один человек захотел есть. Он купил бублик и съел его, но всё равно был голодный. Он купил второй бублик и съел его, но всё ещё хотел есть. Он купил третий бублик и съел его, но ему всё хотелось есть. Потом он купил сушки и, когда съел одну сушку, стал сыт.

Тогда человек подумал:

- Какой я дурак! Зачем я зря съел три бублика! Надо было съесть сначала одну сушку!

(по Л. Н. Толстому.)³⁴¹

Послетекстовые упражнения (Okuma sonrası yapılan alıştırmalar):

1.Прочитайте текст, но вместо слов *человек, бублик, сушка* используйте слова *девушка, ватрушка, пряник*. (Edebi metni *человек, бублик, сушка* sözcüklerinin yerine *девушка, пирожок, пряник* sözcüklerini kullanarak tekrar yazınız).

Resim 4.3:Pirojok (Poğaç)

Kaynak: <https://www.russianfood.com/recipes/bytype/?fid=29>

Resim 4.4:Pryanik (Kurabiye).

Kaynak: <https://www.russianfood.com/recipes/bytype/?fid=90>

³⁴¹ Komarova, a.g.e., s. 7.

2. Найдите в тексте все случаи употребления винительного падежа (Verilen edebi metinde ismin -i halinin kullanıldığı tüm yerleri bulup yazınız).

3. Переведите этот текст в настоящее и будущее время. Глаголы какого вида вы будете использовать? (Bu metni, şimdiki ve gelecek zamana dönüştürünüz. Fiillerin hangi hali kullanacaksınız? Yazılı olarak yapılacaktır).

4. Составьте свои предложения со словом *надо* по образцу (Örneğe bakarak *надо* sözcüğü ile kendi cümlelerinizi oluşturunuz. Yazılı olarak yapılacaktır).

Образец: Надо много заниматься.

5. Прочитайте с правильной интонацией (Doğru tonlama ile okuyunuz).

- Какой я дурак! Как я мог забыть твою книгу! (öfkeyle)
- Какой ты молодец! Как здорово всё сделал! (hayranlıkla)
- Какая красивая собака! Я тоже хочу собаку... (üzüntüyle)
- Какие красивые цветы! Спасибо большое! (sevinçle)
- Какой ты молодец! Как здорово всё сделал! (alayla)

6. Поделитесь своими впечатлениями от прочитанного рассказа (Okuduğunuz hikâye hakkındaki izlenimlerinizi paylaşınız).

Bu etkinlik sözlü olarak derste yapılabilir.

4.2. Birinci Sınıf Örnek Edebi Metin Çalışması

Yapılandırılmış Ders Planı 2

DERS KONUSU: EDEBİ METİN ÇALIŞMASI.

L.N. TOLSTOY, “KOSTOÇKA” (“ERİK ÇEKİDEĞİ”).

Ders: Sözlü ve Yazılı Anlatıma Giriş (1.sınıf)

Düzey: Üniversite öğrencileri

Amaç: Rusçadaki dört dil becerilerini geliştirilmesi, iletişimsel becerilerin kazanımı, sözcük öğretimi, kültür aktarımıdır

Kazanım: Rus dili ve Edebiyatı Programı 1. sınıfta okuyan öğrencilerin Rus edebiyatının en önemli yazarlarından L.N. Tolstoy'un eseriyle buluşmasıdır. Öğrencilerin yazar - eser eşleştirisinin yapabilmesi; okuma becerisinin ve anlatım gücünün geliştirilmesi; sözcük hazinesinin zenginleşmesidir. Doğru ve güzel dille yazılmış edebi metni okuyarak öğrencilerin anlatım gücünü geliştirilmesidir.

Konu: Edebi metin çalışması

Öğrenci sayısı: 46 öğrenci

Yer: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Süre: 120 dakika

Teknik: Soru - cevap, rol oynama. Bireyselleştirilmiş öğretim. Bilgisayar destekli öğretim

Araç-gereç: Bilgisayar, okunacak olan edebi metinle ilgili illüstrasyon

Söz edilen metin çalışmasının okuma öncesi ve okuma sonrası alıştırmalar ev ödevi olarak verilmiştir. Metin okuma sırasında yapılan etkinlikler derste yapılmıştır.³⁴²

Предтекстовые упражнения (Okuma öncesi yapılan alıştırmalar):

1.Прочитайте об авторе рассказа “Косточка” (“Erik çekirdeği” hikayesinin yazarı hakkında verilen bilgiyi okuyunuz).

Лев Николаевич Толстой (1828 - 1910)

³⁴² Örnek olarak öğrenci çalışmaları Ek 2’de verilmiştir.

Resim 4.5: L.N. Tolstoy

Kaynak: İ.Ye. Repin, L.N. Tolstoy'un Portresi, Tretyakov Galerisi, Moskova, 1887, 124 x 88 cm., Tuval üzerine yağlı boya, https://muzei-mira.com/kartini_russkih_hudojnikov/1348-portret-lva-tolstogo-repin-1887.html)

Лев Николаевич Толстой родился 9 сентября 1828 года в Ясной Поляне. Л.Н. Толстой - величайший писатель мировой и русской литературы, просветитель, религиозный мыслитель. Писатель ещё при жизни был признан главой русской литературы, чьё творчество ознаменовало новый этап в развитии русского и мирового реализма. Творчество Толстого соединило традиции классического романа XIX века и послужило развитию литературы XX столетия. Произведения писателя многократно экранизировались. Умер Лев Николаевич Толстой 20 ноября 1910 года на станции Астапово.

Наиболее известные произведения: романы «Война и мир», «Анна Каренина», «Воскресенье»; автобиографическая трилогия «Детство», «Отрочество», «Юность», повести «Казачи», «Смерть Ивана Ильича», «Крейцерова соната» и другие.

2. Новые слова и выражения (Yeni sözcükler ve ifadeler):

- Горница (устаревшее слово) – большая светлая комната.

-нюхать (понюхать) - koklamak

- удерживаться (удержаться) – kendini tutmak, sabretmek

- сочла (сочёл, сочли) – посчитала (посчитал, посчитали)

3. Образуйте форму совершенного вида от следующих глаголов (Aşağıda verilen fiillerin bitmiş hallerini oluşturunuz):

Есть –

Хватать –

Краснеть –

Бледнеть –

Глотать –

Бросать –

Смеяться –

Плакать –

4. Прочитайте текст (Metin okuyunuz).

Косточка

Купила мать слив и хотела их дать детям после обеда. Они лежали на тарелке. Ваня никогда не ел слив и всё нюхал их. И очень они ему нравились. Очень хотелось съесть. Он всё ходил мимо слив. Когда никого не было в горнице, он не удержался, схватил одну сливу и съел.

Resim 4.6: L.N. Tolstoy'un “Erik Çekirdeği” Öyküsünün İllüstrasyonu

Kaynak: L.N. Tolstoy, “Kostoçka”, LibreBook, (Çevrimiçi) <https://librebook.me/>.

Перед обедом мать сочла сливы и видит, одной нет. Она сказала отцу.

За обедом отец и говорит:

- А что, дети, не съел ли кто-нибудь одну сливу?

Все сказали:

- Нет.

Ваня покраснел, как рак, и сказал тоже:

- Нет, я не ел.

Тогда отец сказал:

- Что съел кто-нибудь из вас, это нехорошо; но не в том беда. Беда в том, что в сливах есть косточки, и если кто не умеет их есть и проглотит косточку, то через день умрёт. Я этого боюсь.

Ваня побледнел и сказал:

- Нет, я косточку бросил за окошко.

И все засмеялись, а Ваня заплакал.³⁴³

Притекстовые упражнения (Okuma sırasında yapılan alıştırmalar):

Читайте рассказ по частям. И после прочтения каждой части письменно отвечайте на вопросы (Hikâyeyi parça parça okuyunuz ve her parçayı okuduktan sonra yazılı olarak soruları cevaplayınız):

Купила мать слив и хотела их дать детям после обеда. Они лежали на тарелке. Ваня никогда не ел слив и всё нюхал их. И очень они ему нравились. Очень хотелось съесть. Он всё ходил мимо слив. Когда никого не было в горнице, он не удержался, схватил одну сливу и съел.

1. “Он всё ходил мимо слив...” -О чём вам эти слова говорят?
2. А мог Ваня поступить по-другому? Как? Предложите свои варианты.
3. А что произошло дальше?

Перед обедом мать сочла сливы и видит, одной нет. Она сказала отцу.

За обедом отец и говорит:

- А что, дети, не съел ли кто-нибудь одну сливу?

4. “Мать сказала отцу...” А как бы поступили вы на месте мамы?

Все сказали:

-Нет.

Ваня покраснел, как рак, и сказал тоже:

- Нет, я не ел.

³⁴³ L.N. Tolstoy, “Kostoçka”, **LibreBook**, (Çevrimiçi) <https://librebook.me/>, 06 Haziran 2021.

5. “Все сказали: “Нет, я не ел.” Ваня ответил так же. Почему?

6. Как по-другому он мог ответить?

Тогда отец сказал:

-Что съел кто-нибудь из вас, это нехорошо; но не в том беда. Беда в том, что в сливах есть косточки, и если кто не умеет их есть и проглотит косточку, то через день умрёт. Я этого боюсь.

7. “Я этого боюсь...” Как вы думаете, отец боялся, что кто-то умрёт? А зачем он так сказал?

8. Как отец понял, что Ваня причастен к пропаже?

9. А когда люди обычно краснеют?

- Ваня побледнел и сказал:

- Нет, я косточку бросил за окошко.

И все засмеялись, а Ваня заплакал.

10. Как изменялось лицо Вани в разговоре с отцом?

11. Почему в первом случае он “покраснел”, а в другом – “побледнел”?

12. Почему все засмеялись, а не рассердились на Ваню? Ведь он взял без спросу, а потом обманул.

13. Как вы думаете, почему Ваня заплакал?

Послетекстовые упражнения (Okuma sonrasında yapılan alıştırmalar):

1. Письменно ответьте на вопросы (Aşağıdaki verilen soruları yazılı olarak cevaplayınız):

- Понравился ли вам рассказ Л.Н. Толстого? Почему? О чём он?
- Назовите героев этого рассказа.
- Как вы думаете, сколько лет Ване? Можно назвать его главным героем?
- А может главным героем можно назвать косточку? Почему?
- Можно этот рассказ назвать поучительным? А чему он учит?
- “Можно предположить, что Л.Н.Толстой написал «Косточку», чтобы мы поняли, что надо любить и понимать других, что надо уметь прощать, не обманывать, а если обманул, надо признаться: близкие тебя поймут и помогут.” Вы согласны с этим мнением?

2. Переведите на турецкий язык значения пословиц, которые подходят к теме рассказа “Косточка” (“Kostoçka” hikayesinin konusuna uygun atasözlerinin anlamlarını Türkçe’ye çeviriniz):

- Правда всего дороже.
- Всё тайное становится явным.
- Честность всего дороже.
- Лучше горькая правда, чем сладкая ложь.
- Кто вчера солгал, тому завтра не поверят

3. Перескажите рассказ от своего имени (Okuduğunuz hikâyeyi kendi adınıza yeniden anlatınız).

Okuma sonrası etkinlikler yapıldıktan sonra söz edilen hikâye öğrenci tarafından sahnelenebilir. Rol oynama ve drama etkinlikleri uygulanabilir.

4.3. İkinci Sınıf B-1 Seviyesi İçin Örnek Edebi Metin Çalışması

Yapılandırılmış Ders Planı 3

DERS KONUSU: EDEBİ METİN ÇALIŞMASI.

Yu. Ya. YAKOVLEV, “SKRİPKA” (“KEMAN”).

Söz edilen metin çalışması L.S. Kruçkova ve N.V. Moşinskaya’nın “Praktičeskaya metodika obučeniya russkomu yazıku kak inostrannomu” (“Uygulamalı yabancı dil olarak Rusça öğretimi”) başlıklı çalışmalarından alınmıştır.³⁴⁴

Ders: Rusça Yazılı ve Sözlü Komoizisyon (2. sınıf).

Düzey: Üniversite öğrencileri

Amaç: Rusçadaki dört dil becerilerini geliştirilmesi, iletişimsel becerilerin kazanımı, sözcük öğretimi, kültür aktarımıdır

Kazanım: Rus Dili ve Edebiyatı Programı 2. sınıfta okuyan öğrencilerin Rus çağdaş yazar Yakovlev’un eseriyle buluşmasıdır. Öğrencilerin yazar - eser eşleştirmesinin yapabilmesi; anlatım gücünün geliştirilmesi; sözcük hazinesinin zenginleştirmesidir. Doğru ve güzel dille yazılmış edebi metni okuyarak öğrencilerin anlatım gücünü geliştirilmesidir.

Konu: Edebi metin çalışması

Öğrenci sayısı: 60 öğrenci

Yer: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Süre: 120 dakika

Teknik: Soru - cevap, rol oynama. Bireyselleştirilmiş öğretim. Bilgisayar destekli öğretim

³⁴⁴ Ayrıntılı bilgisi için bakınız: Kruçkova, Moşinskaya, **a.g.e.**, s. 352 - 370.

Araç-gereç: Bilgisayar

Söz edilen metin çalışması, edebi metin okunması ve öğrencilerin sözlü anlatım üzerinde çalışması için tasarlanmıştır. Okuma öncesi yapılan etkinlikler, öğrencilerin geçmiş deneyimlerini canlandırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca öğrencilerin metni okuduktan sonraki konuşma faaliyetinde kullanılacak sözcük birimlerinin ve dilbilgisi formlarının etkinleştirilmesine yöneliktir. Sözlü anlatım becerilerinin oluşumunu amaçlayan bu metni okurken, dikkatli okuma türü kullanılmaktadır. Bu nedenle metin okuma sonrası yapılan etkinlikler, bu metnin kontrol ve detaylı şekilde anlaşılmasını amaçlamaktadır.

Metin okuma öncesi ve metin okuma sırasında yapılan etkinlikler ev ödevi olarak verilmiştir. Okuma sonrası alıştırmalar derste yapılmıştır.³⁴⁵

Metin çalışmasından önce öğretmen tarafından kısa giriş konuşma yapılabilir. Örnek giriş konuşması aşağıda verilmiştir:

“Yaşadığımız zaman, bizleri çok çabuk kararlar almaya zorluyor. Fakat kalbimiz bize neler söylüyor dinliyor muyuz yoksa genellikle duruma göre otomatik olarak mı davranıyoruz? XX. yüzyılın ortalarında yaşayan Yuri Yakovlev, kısa hikâyelerinde “kalbimin hayatı”, insan ruhunun hareketlerini anlatmak istiyor. Gençler arasındaki ilişkiler “evet” demeyi isterken “hayır” nasıl diyebiliriz, yazar hikâyelerinde bunlar ve diğer soruları gündeme getirir. Eserleri çok lirik ve müzikaldir.”³⁴⁶

Предтекстовые упражнения (Okuma öncesi yapılan alıştırmalar):

1. Прочитайте краткую справку об авторе рассказа “Скрипка” (“Keman” hikayesinin yazarı hakkında okuyunuz):

Юрий Яковлевич Яковлев (1922 - 1996) - советский писатель и сценарист, автор книг для подростков и юношества. Яковлев - автор многих лирических рассказов. В них больше говорится о чувствах людей, чем о каких-то событиях. “Меня интересует механизм человеческих отношений”, - как-то

³⁴⁵ Örnek olarak öğrenci çalışmaları EK 3’te verilmiştir.

³⁴⁶ Kručkova, Moşçinskaya, **a.g.e.**, s. 353.

сказал писатель. Он описывает те ситуации и случаи, в которых наиболее полно раскрывается человек, его внутренний мир.

Resim 4.7: Yu.Ya. Yakovlev (1922 - 1996)

Kaynak: <https://ped-kopilka.ru/shkolnikam/pisatel-yurii-jakovlev-biografija-dlja-detei.html>

Söz edilen edebi metne dayalı olarak dil ve konuşma, sözcükbilim ve dilbilgisi becerilerini geliştirmek için alıştırma yapılır.

2. Прочитайте слова, найдите в них корень, определите грамматическую форму подчёркнутых слов. Попробуйте догадаться, какое они имеют значение. Проверьте себя по словарю (Aşağıda verilen sözcükleri okuyunuz, sözcüklerin köklerini bulunuz. Altı çizili sözcüklerin dilbilgisel biçimini belirleyin. Ne demek olduğunu tahmin etmeye çalışınız. Daha sonra sözlük ile kendinizi kontrol ediniz. Yazılı olarak yapılacaktır):

Казаться, кажется, казалось, показалось; водить, приводить, уводить; хотеть, захотеть, захотелось; ждать, ожидать, не ожидать, неожиданно; звук, звучать; скоро, скорее, поскорее.

3. Прочитайте следующие конструкции. Напишите с каким падежом используются нижеприведённые глаголы (Aşağıdaki sözcük gruplarını okuyunuz. Fiillerin hangi isim halleriyle kullanıldığını yazınız. Yazılı olarak yapılacaktır):

Искать (что?) скрипку ;

обратить внимание (на кого?) на мальчика - ;

ходить (за чем?) за хлебом ;

согласиться (с кем?) с девочкой ;

спрятать (что? куда?) скрипку под пальто -

4. Знаете ли вы значение этих конструкций? Проверьте себя по словарю. Переведите эти конструкции на турецкий язык (Aşağıda verilmiş sözcük gruplarının anlamlarını tahmin ediniz. Sözlük ile kendinizi kontrol ediniz. Türkçe 'ye çevirip yazınız):

Мелкий дождь - ;

толстые косы - ;

виолончельный футляр - ;

мокрый асфальт - ;

тёплый хлеб -

5. Какие инструменты могут звучать в оркестре? Продолжите ряд. (Bir orkestrada hangi enstrümanlar bulunabilir? Sıralamayı yazılı şekilde devam ediniz):

В нашем оркестре есть трубы, виолончели,

6. Обратите внимание на объяснение подчёркнутых слов (Altı çizili sözcüklerin parantez içinde verilen açıklamalarına dikkat ediniz):

Из окон доносятся (можно услышать) звуки разных инструментов. Он прислушался (стал внимательно слушать). Тёплый хлеб грел (отдавал ему своё тепло) его. Куда ты? – удивлённо воскликнула (крикнула громко, эмоционально) девочка. Всё пропало (исчезло неизвестно куда). И его самого уже нет.

7. Попробуйте понять по контексту значение подчёркнутых слов. Проверьте себя по словарю (Altı çizili sözcüklerin anlamlarını metindeki bağlama göre anlamaya çalışınız. Sözlük ile kendinizi kontrol ediniz):

Шёл дождь. В руках у девочки был виолончельный футляр. Он был мокрый и блестел. Она поставила его на мокрый асфальт. Мальчик шёл из булочной, тёплый хлеб он спрятал от дождя под пальто.

8. Выберите из правого столбика прилагательные, антонимичные прилагательные левого столбика. Скажите, с какими из нижеданных существительных они сочетаются? (Sağ sütundaki sıfatların sol sütunda bulunan zıt anlamlılarını bulunuz. Söz edilen sıfatlar aşağıdaki verilen isimlerden hangileriyle uyumlu olduğunu yazılı şekilde belirtiniz):

Хороший	Холодный
тёплый	длинный
короткий	тонкий
толстый	крупный
мелкий	лёгкий
тяжёлый	маленький
большой	плохие

Дождь, хлеб, футляр, косы, девочка, дом, город, парень.

9. От данных ниже прилагательных образуйте (Aşağıda verilen sıfatların belirtilen biçimlerini oluşturunuz. Yazılı olarak yapılacak):

а) *краткую форму (kısa sıfat)*: хороший - хорош, хороша, хороши;

похожий..... ;

тяжёлый - ;

толстый - ;

довольный – доволен, довольна, довольны;

тонкий – тонок, ;

лёгкий – лёгок, ;

б) *наречие на -о(о ile biten zarflar)*: сырой – сыро;

неожиданный - ; спокойный - ;

тяжёлый - ; частый - ;

странный - ; хороший - ;

плохой - ; вкусный -

10. Прочитайте предложения и сравните их. Обратите внимание на многозначность подчёркнутых слов. Определите, какое значение имеет подчёркнутое слово в предложении (конец действия, повторяющееся действие, температура, характеристика человека, звук, эмоция) (Cümleleri okuyunuz ve karşılaştırınız. Altı çizili sözcüklerin çok anlamlılığına dikkat ediniz. Cümle içinde altı çizili sözcüklerin anlamını belirleyin (eylem sonu, tekrarlanan eylem, sıcaklık, insan özellikleri, ses, duygu)):

Дождь всё не проходил. - Каждый день мальчик проходил мимо музыкального училища. Шёл холодный дождь. - Холодная Диана не замечала его. Скрипка звучала в окне второго этажа. - В его голосе звучала радость.

11. Обратите внимание на значение нижеприведённых глаголов (Aşağıda verilmiş fiillerin anlamlarına dikkat ediniz):

Идти, брести (идти медленно, с трудом), семенить (идти мелкими шажками).

12. Прочитайте предложения с правильной интонацией (Aşağıdaki cümleleri doğru tonlama ile okuyunuz):

- Зачем стоять на дожде? Зачем стоять на дожде, если никого не ждёшь?
- Пойдём ко мне? Так пойдём ко мне?
- Как вкусно!
- Хочешь хлеба ... тёплого?
- Ты любишь музыку?
- Куда ты?

13. Читайте предложения с постепенным наращиванием элементов (Yeni sözcükleri aşamalı olarak eklenerek oluşturulan cümleleri okuyunuz):

Дождь. Шёл дождь. Шёл сильный дождь. За окном шёл сильный дождь.

Мальчик. Мальчик шёл. Мальчик шёл из булочной.

Он. Он гулял. Он гулял под окнами. Он гулял под окнами музыкального училища.

Скрипка. Скрипка звучала. Скрипка звучала в окне. Скрипка звучала в окне второго этажа.

14. Читайте и повторяйте, не глядя в текст, сначала одно предложение, затем группу предложений (Önce bir cümle sonra cümle gurubunu okuyunuz ve bakmadan tekrarlamayı çalışınız):

- Шёл сильный дождь. б) Шёл сильный дождь. Но мальчик не чувствовал его.

- Шёл сильный дождь. Но мальчик не чувствовал его. Он гулял около музыкального училища.

- Шёл сильный дождь. Но мальчик не чувствовал его. Он гулял около музыкального училища. Он ждал девочку, которая играет на скрипке.

15. Читайте и повторяйте сначала первое предложение, затем первое и второе, затем первое, второе и третье и т.д. (Önce birinci cümleyi, sonra birinci ve ikinci, ardından birinci, ikinci ve üçüncü cümle okuyunuz ve tekrarlayınız):

- Вы когданибудь стояли под окнами музыкального училища? Идёт мелкий дождь. А из окон музыкального училища доносятся звуки разных инструментов.

- У каждого окна свой голос. Кто - то играл на трубе. Кто - то играл на рояле. Скрипка смеялась и пела. Дом похож на оркестр.

16. Прочитайте тексты – комментарии, которые помогут вам лучше понять рассказ “Скрипка” (“Skripka” adlı kısa hikayesini anlamanıza yardımcı olacak metinleri okuyunuz):

1. Музыкальное училище - среднее музыкальное заведение. В России дети получают музыкальное образование сначала в музыкальной школе, а потом в музыкальном училище. Там развивают музыкальные способности учеников, учат их играть на различных музыкальных инструментах. Занятия проходят обычно во второй половине дня, когда уже заканчиваются уроки в общеобразовательной школе.

2. Хлеб. В русской культуре хлеб был одним из самых дорогих и важных продуктов. Когда - то это была основная еда русского человека, а также символ богатства и силы. Если хозяин предлагал гостю кусок хлеба, значит, он уважал гостя и доверял ему.

17. Перед прочтением рассказа ответьте письменно на вопросы (“Skripka” adlı hikâneyi okumadan önce soruları yazılı şekilde cevaplayınız):

1. Как вы думаете, о чём будет идти речь в рассказе “Скрипка”?

2. По - вашему мнению, действие рассказа происходит в далёком прошлом?

Притекстовые упражнения (Okuma sırasında yapılan alıştırmalar):

Ev ödevi olarak verilebilir.

1. Первый раз прочитайте рассказ “скрипка” вслух, не пользуясь словарём. Старайтесь правильно произносить слова, следите за своей интонацией. Попробуйте понять общее содержание рассказа. (İlk kez “Skripka” adlı hikâyesini sözlük kullanmadan yüksek sesle okuyunuz. Sözcükleri doğru şekilde telafuz etmeye çalışınız, tonlamanızı kontrol ediniz. Hikâyenin genel içeriğini anlamaya çalışınız).

2. Затем прочитайте рассказ второй раз, пользуясь словарём (Sözlük yardımıyla hikâneyi ikinci kez okuyunuz).

Скрипка

Вы когда-нибудь стояли под окнами музыкального училища на мокром асфальте, в котором отражается свет больших прямоугольных окон? Идет невидимый мелкий дождь.

Торопливо шагают люди. Возникают и сразу же растворяются в сырой тьме огни машин. А из освещенных праздничных окон музыкального училища доносятся приглушенные звуки разных инструментов, и дом похож на оркестр, который настраивается перед концертом.

Не спешите уходить. Не обращайтесь внимания на дождь. Сейчас что-то случится. Может быть, распахнутся окна, и вы увидите множество ребят с трубами, флейтами, барабанами. Или раскроются двери, и на дождь выйдет большой оркестр. Он пойдет через город, и сразу станет безразлично, что льет дождь и что под ногами лужи. А вы прибавьте шагу, чтобы не отстать от поющих труб и скрипок.

Мальчик шел из булочной, а хлеб спрятал от дождя под пальто. Хлеб был теплый, он приятно грел. Слово за пазухой был не обычный черный кирпичик, а живое существо.

На улице было скверно. Люди мечтали поскорее добраться до крыши, очутиться на сухом месте. А он разгуливал под окнами музыкального училища. И хлеб грел его.

У каждого окна свой голос, своя жизнь. Мальчик слышал звук, похожий на одышку. Кто-то играл на большой басовой трубе.

В соседнем окне звучала неторопливая гамма: маленькая робкая рука как бы взбиралась по лесенке. Рядом ревел баян. Он растягивал ноты, словно они были на пружинах, а потом резко отпускал их.

Мальчик прошел мимо трубы, мимо рояля. Не заинтересовал его и баян. Он искал скрипку. И нашел ее. Она звучала в окне второго этажа. Он прислушался. Скрипка плакала и смеялась, она летала по небу и устало брела по земле. Все окна как бы умолкли и погасли.

Светилось только одно. Мальчик стоял под ним, а дождь тек за воротник.

Неожиданно кто-то положил ему руку на плечо. Он вздрогнул и обернулся. На тротуаре стояла круглолицая девочка с двумя короткими толстыми косичками. В руке девочка держала огромный виолончельный футляр. Он был мокрый и блестел.

– Опять ждешь? — спокойно спросила девочка.

Ее голос заглушил скрипку. Мальчик недовольно поморщился и пробурчал:

- Никого я не жду.
- Неправда, - не отступала девочка, - чего ради стоять на дожде, если никого не ждешь.
- Я ходил за хлебом, - ответил мальчик, - вот видишь... хлеб.
- Девочка не обратила внимания на хлеб. Она сказала:
- Ты ждешь Диану.
- Нет!

В его голосе прозвучало отчаяние. Но круглолицая стояла на своем.

– Ты всегда ждешь Диану.

Большой черный футляр от виолончели показался ему уродливым чемоданом. Ему захотелось вырвать его из рук круглолицей и бросить в лужу. Но девочка вовремя замолчала. Он не знал, что делать, и трогал рукой теплый хлеб.

– Пойдем, - сказала девочка. - Что мокнуть.

Ему ничего не оставалось, как пойти рядом с ней. Яркое освещенный дом музыкального училища растворился в дожде. Через несколько шагов девочка протянула ему виолончель:

– Понеси. А то тяжело.

Он взял в руку этот большой нескладный предмет с чемоданной ручкой и почувствовал себя удивительно неловко. Казалось, весь город знает, что ему хочется нести скрипку, а он несет виолончель. С непривычки нести виолончель было не так-то просто: она била по ногам, задевала за водосточные трубы. И его спутница вскрикивала:

- Ой, осторожно! Инструмент стоит кучу денег!

Потом она сказала:

- Я часто вижу тебя около музыкального училища.
- Я хожу за хлебом, - ответил мальчик.
- Ну да, — согласилась девочка.

Она уже не вспоминала о Диане.

- Знаешь что, - предложила она, - пойдем ко мне. Я сыграю тебе ноктюрн. Мы будем пить чай.

Он ничего не ответил. Он вдруг подумал, как было бы хорошо, если бы вместо этой круглолицей рядом была Диана. И если бы она сказала: “Я сыграю тебе ноктюрн. Мы будем пить чай”.

Он бы нес ее скрипку, как пушинку, даже если бы она весила побольше, чем виолончель. Он бы с радостью слушал скучный ноктюрн и пил бы чай. А с этой круглолицей ему ничего не хотелось.

Как странно, что с одними людьми всего хочется, а с другими ничего не надо.

- Так пойдем ко мне? - робко повторила девочка.
- Все равно, - сказал он.
- Вот и хорошо!

Она улыбнулась, и лицо ее стало еще круглее.

Дождь не проходил. Он обволакивал фонари, здания, силуэты деревьев. Все предметы теряли форму, расплывались. Город обмяк от дождя.

А почему он должен стоять под окнами музыкального училища и ждать Диану? Она пробегает мимо легко и свободно, словно никто не стоит под окнами и не ждет ее. Ей все равно, стоит он или не стоит. Есть он или его нет. Она стучит каблучками по камням.

А эта круглолицая сама заговаривает, и не убегает, и зовет его слушать ноктюрн и пить чай. Доверяет ему виолончель, которая стоит кучу денег.

Он вдруг подобрел. Ему захотелось сказать своей спутнице что-то приятное. Нельзя же все время дуться.

– Хочешь хлеба... теплого? — спросил он.

Она кивнула головой.

Он полез за пазуху и отломил кусок хлеба. Хлеб остыл, но был мягким.

– Как вкусно! - сказала она.

Он был доволен, что ей понравился хлеб.

– Ты любишь музыку? - спросила девочка.

Он покачал головой.

– Это твой большой недостаток, - подчеркнула она, - но ничего.

Я научу тебя любить музыку. Идет?

– Идет!

Все складывалось очень хорошо. Круглолицая уже не казалась ему такой круглолицей и вообще была славная девчонка. Не задавай, а такой как надо. Она уводила его от нудного дождя, от недоступной скрипки, от холодной

Дианы. Больше он не будет искать окно со скрипкой, а будет прислушиваться к голосу виолончели. Надо только получше запомнить, какой у нее голос.

– Ты хороший парень... - как бы невзначай сказала его спутница.

И он тут же согласился с ней.

Он согласился с ней и вдруг как бы запнулся. Ему показалось, что это не он шагает по дождю с большой тяжелой виолончелью, а кто-то другой. И этот другой не имеет никакого отношения к неприступному зданию музыкального училища, к его таинственной жизни, к ярким окнам, у которых свои разные голоса. Все пропало. И его самого уже нет...

В следующее мгновение он остановился. Он поставил большой черный футляр на мокрый асфальт и прислонил его к стене дома.

Футляр стал похож на черную ящерицу с длинной шеей и маленькой головкой.

Потом он крикнул:

– Пока!

И побежал.

– Куда ты?.. А как же ноктюрн? - крикнула ему вслед круглолицая девочка.

Но он не оглянулся и ничего не ответил. Он бежал обратно к музыкальному училищу, к скрипке, к самому себе.³⁴⁷

Послетекстовые упражнения (Okuma sonrası yapılan alıştırmalar):

Ev ödevi olarak yazılı şekilde yapılmıştır.

³⁴⁷ Kručkova, Moşçinskaya, **a.g.e.**, 360 - 362.

1. Проверьте правильно ли вы поняли текст. Выберите конец предложения, соответствующий тексту (Metni doğru anlayıp anlamadığınızı kontrol ediniz. Aşağıdaki cümleleri metne göre tamamlayınız):

– Мальчик шёл из булочной.....

а) и услышал из окон музыкального училища звуки оркестра. Он остановился.

б) и остановился под окнами музыкального училища, чтобы услышать скрипку.

– Мальчик остановился

а) и стал слушать, как кто – то играл на трубе, кто – то на рояле.

б) и стал слушать скрипку.

- Около мальчика остановилась девочка,

а) которая играла на скрипке.

б) которая играла на виолончели.

– Девочка с виолончелью подумала, что мальчик

а) ждёт её.

б) ждёт Диану.

– Мальчик хотел нести скрипку,

а) и теперь он нёс её.

б) а он нёс виолончель.

– Мальчик часто ходил за хлебом мимо музыкального училища,
.....

а) но сегодня он первый раз остановился, чтобы послушать скрипку.

б) он всегда останавливался под окнами музыкального училища и ждал Диану.

– Девочка пригласила мальчика пить чай,

а) и он с радостью согласился.

б) он согласился, потому что ему было всё равно.

– Мальчик любил слушать скрипку, потому что

а) ему нравилась музыка.

б) ему нравилась девочка, которая играла на скрипке.

– Мальчик вдруг остановился,

а) а потом побежал обратно к музыкальному училищу.

б) а потом снова пошёл с девочкой.

2. Восстановите последовательность событий рассказа, используя предложения задания 1 (Yukardaki 1. alıştırmanın cümlelerini kullanarak hikâyedeki olayların sırasını yazınız).

3. Найдите в тексте глаголы движения в прямом и переносном значении (Metinde bulunan temel ve mecazi anlamında kullanılan hareket fiillerini yazınız).

4. Прочитайте данные ниже предложения. Определите, в каком значении (прямом или переносном) употреблены глаголы движения (Aşağıda yer alan cümleleri okuyunuz. Cümlelerdeki fiillerin hangi anlamda kullanıldığını (temel veya mecazi) belirtiniz):

1. А дождь всё шёл и шёл. Мальчик шёл из булочной. Разговор шёл о любви. 2. Девочка уводила его от дождя и от самого себя. Дорога уводила к морю. 3. Мальчик бежал к музыкальному училищу, к самому себе. Время бежит быстро. 4. Мальчик прошёл мимо трубы, мимо рояля. Прошёл целый час. Боль наконец прошла.

5. Восстановите предложения из текста: вставьте вместо точек глаголы движения, слова из скобок поставьте в нужную форму (Aşağıda verilen cümlelerde noktaların yerine uygun hareket fiillerini yazınız, parantez içinde verilen sözcükler ise doğru şekilde çekimleyiniz):

- Мальчикиз (булочная), а хлеб спрятал от дождя под пальто.
- Люди мечтали поскореедо (дом).
- Мальчикмимо (труба, рояль).
- “Яза (хлеб)”, - сказал мальчик.
- Онс (она) рядом.
- Казалось, весь город знает, что ему хочется
(скрипка), а он(виолончель).
- “Знаешь что, - предложила девочка, -ко (я). Я буду играть на виолончели. Мы будем пить чай”.
- Дианамимо, словно никто не стоит под окнами и не ждёт её. - Эта девочка(он) от дождя, от скрипки, от холодной Дианы.
- Онобратно к (музыкальное училище), (скрипка), к самому себе.

6. Подчеркните приставки в данных ниже глаголах. Вспомните предложения, в которых они употребляются в тексте (Aşağıda verilen fiillerdeki ön eklerinin altını çiziniz. Metinde bunların kullanıldığı cümleleri bulunuz):

- Прислушаться (к чему?) к звукам разных инструментов,

- положить (что?) (на что?) руку на плечо,
- вспоминать (о ком?) о Диане,
- отломить (что?) кусок хлеба,
- понравиться (что?) (кому?) хлеб девочке,
- научить (кого?) (чему?) мальчика музыке,
- поставить (что?) (куда?) виолончель на асфальт.

7. Выпишите из текста 10 глаголов. Напишите их управление (Metinden 10 fiil seçiniz. Bu fiillerle kullanılan isimler hangi çekim eklerini almıştır? Yazılı olarak yapılacaktır):

Образец: стояли под (чем?) окнами музыкального училища - творительный падеж.

8. Вместо точек вставьте один из глаголов, данных внизу, в нужной форме. Укажите все возможные варианты. (Noktalar yerine aşağıda verilen fiillerden uygun olanı seçiniz. Tüm olası seçenekleri yazınız):

“Опять ждёшь?” – спокойно девочка.

“Никого я не жду,”-мальчик.

“Неправда, -девочка, - зачем стоять на дожде, если никого не ждёшь.”

“Я ходил за хлебом,” - сталмальчик.

Но девочка: “Ты ждёшь Диану.”

“Пойдём, - девочка. – Зачем стоять под дождём?”

“Я часто вижу тебя около музыкального училища,” - девочка.

“Я хожу за хлебом,” - мальчик.

“Ну, да,” -девочка.

“Знаешь что, - она, - пойдём ко мне.”

“Так пойдём ко мне?” -девочка.

“Всё равно,” - он.

Потом он: “До свидания” – и побежал.

“Куда ты?” – удивлённодевочка.

ВОСКЛИКНУТЬ, ПРЕДЛОЖИТЬ, КРИКНУТЬ, СОГЛАСИТЬСЯ,
ПОВТОРИТЬ, ОБЪЯСНИТЬ, СКАЗАТЬ, СПРОСИТЬ, ОТВЕТИТЬ.

9. Ответьте на вопросы (Yazılı olarak soruları cevaplayınız):

1. Какая была погода, когда мальчик возвращался из булочной?
2. Где стал гулять мальчик?
3. Звуки какого инструмента он хотел услышать?
4. Что говорится в рассказе о звучании скрипки?
5. Кто положил руку мальчику на плечо?
6. Кого, по мнению девочки с толстыми косичками, ждал мальчик?
7. Куда предложила пойти девочка?
8. От кого бы мальчик принял предложение с радостью?
9. Почему мальчик согласился пойти с девочкой?
10. Что он предложил девочке?
11. Чему девочка решила научить мальчика?
12. Что сделал мальчик, когда ему показалось, что это не он, а кто – то другой идёт рядом с девочкой?
13. Куда побежал мальчик?

10. Восстановите недостающие слова в нижеприведённых предложениях (Aşağıda verilen cümlelerde eksik sözcükleri tamamlayınız. Yazılı olarak yapılacaktır):

Вы когда - нибудь стояли под окнамиучилища? Идёт мелкий дождь. А из окон доносятся звуки разных, и дом похож на концерт. Мальчик шёл из, а хлеб спрятал от дождя под пальто. Хлеб был, и казалось, что у него под пальто что – то На улице было сыро. Люди поскорее дойти до дома. А мальчик гулял под.....музыкального училища. И хлеб грел его. У каждого окна свой гоос, своя Кто – то играл на трубе, а кто - то играл на рояле. Мальчик прошёл мимо трубы, мимо..... . Он искал и нашёл её. Она в окне второго этажа. Мальчик Скрипка плакала и Мальчик стоял искрипку, а дождь всё и

11 Закончите предложения из текста (Metinden alınan cümleleri tamamlayınız):

Девочки с толстыми косичками пригласила мальчика Он подумал, как было бы хорошо Больше он не будет искать окно со скрипкой, Вдруг он остановился Он бежал обратно

12. Как вы думаете, почему (Sizce neden? Sorulara yazılı olarak cevap veriniz):

- дом, в котором находится музыкальное училище, похож на оркестр?
- мальчик спрятал хлеб под пальто?
- мальчик сквзал девочке с толстыми косичками, что он никого не ждёт?
- ему хотелось нести скрипку, а не виолончель?
- Диана пробегает мимо, словно мальчик не ждёт её?
- мальчик отломил девочке кусок хлеба?
- ему на мгновение показалось, что не надо больше искать окно со скрипкой?

- мальчику показалось, что всё пропало?
- он побежал назад?

13. Найдите в тексте предложения, в которых раскрываются главная идея рассказа (Metin içinde hikâyenin ana fikrini belirten cümleleri yazınız):

14. Объясните, как вы понимаете данные ниже предложения (Aşağıdaki cümleleri nasıl anladığınızı açıklayınız):

- Как странно, что с одними людьми всего хочется, а с другими ничего не надо.
- Он согласился, и вдруг ему показалось, что это не он шагает по дождю с большой виолончелью, а кто - то другой.
- - Он бежал обратно к музыкальному училищу, к скрипке, к самому себе.

15. Как, с вашей точки зрения, автор относится к своим героям? Докажите, используя фрагменты текста. (Yazarın ve kahramanların arasındaki ilişki hakkında ne düşünüyorsunuz? Düşüncelerinizi metni kullanarak yazılı olarak anlatınız).

16. Найдите в тексте описание природы. Скажите, какую роль эти описания играют в замысле автора? Объясните свою точку зрения (Metinde doğanın betimlemelerini bulunuz. Yazar bu betimlemelerine nasıl bir anlam yüklemiştir? Siz de kendi bakış açınızı açıklayınız).

17. Напишите, что вы думаете о героях этого рассказа, какое они на вас произвели впечатление? (Bu hikâyenin kahramanların hakkında ne düşündüğünüzü yazınız. Kahramanlar sizde nasıl etki bıraktılar?)

18. Подумайте, какое ещё название можно было бы дать рассказу (Hikâyeye verebileceğiniz başka bir adı düşününüz).

19. Напишите анализ рассказа, используя конструкции, данные ниже (Aşağıda verilen yapıları kullanarak hikâyenin analizini yapınız):

Автор рассказа - (кто?)

Рассказ называется:

посвящён (чему?)

написан на тему (чего? какую?)

В рассказе говорится (о чём?)

описывается (что?)

Автор показывает (что?)

описывает (что?)

раскрывает (что?)

Действие рассказа происходит (где?)

Герои рассказа - (кто?)

Сюжет рассказа:

Рассказ мне (не) понравился,

показался (не) интересным, потому что.....

4.4. İkinci Sınıf B-2 Seviye İçin Örnek Edebi Metin Çalışması

Yapılandırılmış Ders Planı-4

DERS KONUSU: EDEBİ METİN ÇALIŞMASI.

K. G. PAUSTOVSKI, “Krujevnitsa Nastya” (“Dantel ustası Nastya”)

Bu metin, eğitimin orta aşamasında olduğu için orijinal biçimde kullanılabilir.

Ders: Rusça Yazılı ve Sözlü Komoizisyon (2. sınıf).

Düzey: Üniversite öğrencileri

Amaç: Rusçadaki dört dil becerilerini geliştirilmesi, iletişimsel becerilerin kazanımı, sözcük öğretimi, kültür aktarımıdır

Kazanım: Rus Dili ve Edebiyatı Programı 2. sınıfta okuyan öğrencilerin Rus çağdaş yazar Paustovski'in eseriyle buluşmasıdır. Öğrencilerin yazar - eser eşleştirmesinin yapabilmesi; anlatım gücünün geliştirilmesi; sözcük hazinesinin zenginleşmesidir. Doğru ve güzel dille yazılmış edebi metni okuyarak öğrencilerin anlatım gücünü geliştirilmesidir.

Konu: Edebi metin çalışması

Öğrenci sayısı: 60 öğrenci

Yer: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Süre: 120 dakika

Teknik: Soru - cevap, diyalog kurma. Bireyselleştirilmiş öğretim. Bilgisayar destekli öğretim.

Araç-gereç: Bilgisayar, okunacak olan edebi metinle ilgili illüstrasyon

Metin okuma öncesi, sırasında ve sonrasında yapılan etkinlikler derste yapılmıştır.³⁴⁸

Öğretmenin giriş konuşması:

Мы с вами живем в мирное время. Мы не боимся выходить на улицу, наше небо не разрывается от взрыва бомб. Мы не ждем с тревогой известий о том, живы ли наши близкие. Мы не провожаем своих отцов на войну, а наоборот, с радостью и нетерпением ждем их каждый вечер с работы, чтобы за общим столом поделиться с ними новостями и узнать, как прошел их день.

Сегодня я приглашаю вас отправиться вглубь истории и прикоснуться к тому непростому времени, в каком была Россия в сороковые годы двадцатого

³⁴⁸ Örnek olarak öğrenci çalışmaları EK 4'te verilmiştir.

столетия. Каждая строка, как мазок краски талантливого художника, рисует нам картину далекого 1941 года.

Россия, а точнее СССР, одержала победу в страшной войне, заплатив за это великую цену - более 25 миллионов человеческих жизней. Победа показала всему миру силу духа и героизм народов Советского Союза, готовность защищать свою независимость и мирную жизнь. В этом была и немалая заслуга писателей и поэтов, которые приближали победу в тылу, в этом большая заслуга и Константина Георгиевича Паустовского.

Итак, мы начинаем.³⁴⁹

Предтекстовые упражнения (Okuma öncesi yapılan alıştırılmalar):

Alıştırma 1. Познакомьтесь с краткой биографией русского писателя Константина Паустовского. (Rus yazar Konstantin Paustovsky'nin kısa biyografisi ile tanışınız).

Resim 4.7: K.G. Paustovskiy (1892 – 1968)

Kaynak: <https://24smi.org/celebrity/5754-konstantin-paustovskii.html>

³⁴⁹ Ye.N. Petrosyan, “İz russkoy literaturı XX veka. Paustovski “Sneg.” Çto nujno çeloveku dlya sçastya? (Paihologizm rasskaza)”, **Sovremenniy urok**, (Çevrimiçi) <https://www.1urok.ru/categories/14/articles/18778>, 06 Haziran 2021.

Константин Георгиевич Паустовский (1892 - 1968). “Если хоть на минуту замолкнет литература, то это будет равносильно смерти народа”. Слова эти - из “Золотой розы”, книги о “прекрасной сущности писательского труда”, которую Константин Паустовский написал в конце жизни. А первый его рассказ увидел свет в 1912 году. Вероятно, от отца, человека самой обычной профессии (он служил на железной дороге), но неисправимого мечтателя и романтика, Паустовский унаследовал страсть к путешествиям и сохранил её навсегда. За свою долгую жизнь он исходил и объездил Россию, много бывал за границей, в тех экзотических местах, о которых мечтал в юности. Но самым счастливым, по его словам, было знакомство со средней полосой России, с “настоящей Россией”: “Всю нарядность Неаполитанского залива,- писал он,- я отдам за мокрый от дождя куст на песчаном берегу Оки” (Ока - река в центральной России. Паустовский написал несколько книг и множество эссе (очерков) о знаменитых художниках, писателях, композиторах, мыслителях. Но говорил, что больше всего любит рассказывать о людях простых и неизвестных, о простых человеческих чувствах и радостях. Константин Паустовский до конца дней оставался романтиком. Он любил добрых, деятельных людей, не знающих покоя. Ненавидел ложь, невежество, трусость и жестокость. “Тот не писатель, кто не прибавил к зрению человека хотя бы немного зоркости”- это тоже слова из “Золотой розы”.³⁵⁰ Рассказ “Кружевница Настя” написан в 1941 году, во время Великой Отечественной войны.

Alıştırma 2. Страноведческая информация, необходимая для понимания текста рассказа. Культурно - исторический комментарий (Öykü metnini anlamak için gerekli olan yazarın ülkesine dair kültürel bilgi. Kültürel - tarihsel yorum).

Öğrencilerin hikâyeyi daha iyi anlaması için kültür bilgisi Türkçe olarak verilmiştir.

El Sanatları insanoğlu var olduğundan beri tabiat şartlarına bağlı olarak insanların ihtiyaçlarını karşılamak ve korunmak amacı ile ilk örneklerini vermiştir.

³⁵⁰ Filtsova, a.g.e., s. 762.

Daha sonra gelişerek çevre şartlarına göre değişimler gösteren el sanatları, ortaya çıktığı toplumun duygularını, sanatsal beğenilerini ve kültürel özelliklerini yansıtır hale gelerek "geleneksel" nitelik kazanmıştır.³⁵¹ Geleneksel Rus El Sanatları, binlerce yıllık tarihten gelen kültür mirasıyla kendi öz değerlerini birleştirerek zengin bir mozaik oluşturmuştur.

Rus dantel sanatı

En popüler olanları Vologodskiye, Yeletskiye, Mihalovskiye dantelleridir. Onların desenleri tamamen kendine özgüdür. Sanki kumaşla bir bütün gibidir. Dantelli şeritler, küçük örtüler, masa örtüleri ve havlular zarif bir görünüme sahiptir. XX. yüzyılın ikinci yarısında ve günümüzde danteller ile en şık elbiseler süslenmekte, Rus ulusal kostümü dikilmektedir. Danteller, kıyafetlere, iç çamaşırlara özel bir çekicilik vermekte ve iç dekorasyonda da eşsiz bir süs olarak kullanılmaktadır.

Resim 4.8: Rus dantel çalışması

Kaynak: <https://stranarukodelija.ru/pletenie/vologodskoe-kruzhevo>

Dantelli ürünlerin motifleri, halkın çok sevdiği kuşlar, atlar, parsılar, kanatlı hayvanlar ve hayat ağacından oluşmaktadır. Tabii ki çok yapraklı çiçeklerden taçlar ve dallardan oluşan bitkisel desenler de kullanılmaktadır.

³⁵¹ **Geleneksel El Sanatları**, (Çevrimiçi) <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR>, 25 Nisan 2021.

Vologda dantelleri

Vologda dantelleri, Vologda şehrinde ve şehrin etrafındaki birçok köyde örülmektedir. Bu dantel sanatı, Rusya'nın en eski sanatlarından biri olup tüm dünyada yıllar evvel ün kazanmıştır. Çok ince ve detaylı çalışmaların yanında, çok da dayanıklıdır. Vologda dantelleri, diğer Rus dantellerinden ayrılmaktadır. Genel olarak bu danteller, çok net bölünmüş şekilde büyük parçalı desenler ve hemen hemen şeffaf bir arka plandan oluşmaktadır. Motifleri, bazen arkaik motiflere benzemektedir. Bu motifler, farklı hayvanlar, insanlar ve etrafımızdaki eşyalardan oluşmaktadır. 10Ağaçlar, evler vb.)³⁵²

Resim 4.9: Vologdaki dantel örnekleri

Kaynak: <https://stranarukodelija.ru/pletenie/vologodskoe-kruzhevo>

1930 yılında Vologda Dantel Örne Sanatı Birliği kurulmuştur. Birlik, bu sanatla uğraşan bütün kadınları birleştirmiş, hazır ürünlerin üretimi ve satışıyla ilgili işleri üstlenmiştir. XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren faaliyetlerine bu şekilde devam etmektedir.

³⁵² O.V. Sindina, **Hudojestvenniye remesla Rossiye**, Saratov, Saratovskı Devlet Üniversitesi, 2014, s. 17.

Resim 4.10: Vologdaki dantel örnekleri

Kaynak: <https://stranarukodelija.ru/pletenie/vologdskoe-kruzhevo>

XX. yüzyılın ikinci yarısında danteller; siyah, gri, mavi, krem ve daha farklı renklerdeki iplerin kullanımıyla üretilmeye başlanmıştır. Dantel örme sanatının Vologda’ki ustaları, kendi sanat geleneklerini korumuşlardır.

Resim 4.11: Kadın kıyafeti. Vologda

Костюм «Вологда» Г.
Вузова.

Kaynak: <https://stranarukodelija.ru/pletenie/vologdskoe-kruzhevo>

Bugünlerde Vologdalı kadın dantel örme ustaları, çok çeşitli dantel ürünleri örmektedir. Ürün yelpazesi, çeşitli göze çarpan çizimlerle dantel şeritler ve hazır

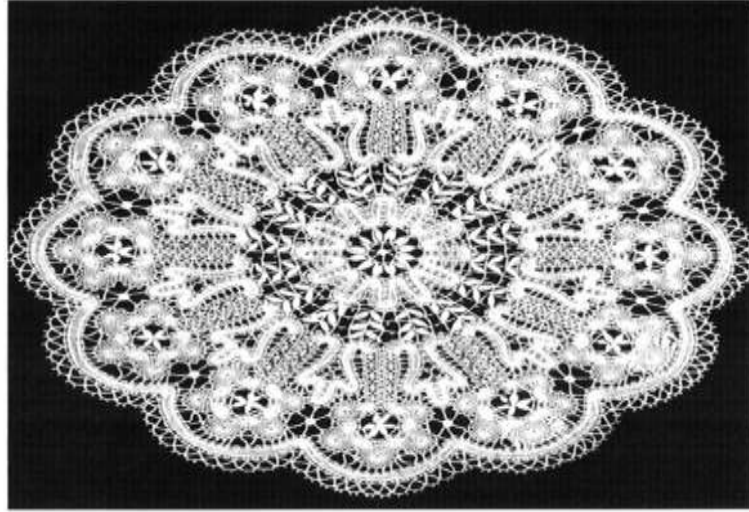
eşyalar olarak genişlemiştir. Şeritler, peçeteler, masa örtüleri, yatak örtüleri, perdeler, eşarplar, başörtüleri ve ayrıca giysiler için dekoratif süslemeler de üretilmektedir.

Vologda dantellerinin namı, Rusya sınırlarını çoktan aşmıştır. Bu danteller, Paris, Montreal, Brüksel ve Osaka'da düzenlenen uluslararası sergilerde üstün başarılarla sahiptir.³⁵³

Yeletsk dantelleri

İkinci ünlü dantel örgü sanatının merkezi, Lipetsk Bölgesinde bulunan antik Rus şehri Yelts'dir. Yeletsk dantellerinde yapılan eserler: peçeteler, masa örtüleri ve panolardır. Yelts ustaları kadınların sık kullandıkları ana motifler: buz desenleri, kar taneleri, yıldızlı gökyüzü, çiçekler ve bitkilerden oluşan desenlerdir.

Resim 4.12: Yeletsk dantel örneği

Kaynak: <http://www.ya-zemlyak.ru/nps.asp?id=20>

Rusya'da ve yurtdışında Mihailovsk dantelleri ve Kirov dantelleri de büyük üne sahiptir.³⁵⁴

Весёлый нрав, лёгкость характера, гордость своим умением плести кружево отличают девушек-кружевниц, о которых поётся в частушках.

³⁵³ Kseniya Mayorova, Kseniya Dubinskaya, **Russkoye Narodnoye Prikladnoye İskusstvo**, Moskva, Russki Yazık, 1990, s. 146 -167.

³⁵⁴ O.V. Sindina, **a.g.e.**, s.17.

Слышали ли вы когда-нибудь русские народные песни и частушки? Какое впечатление произвело на вас их исполнение?

Alıştırma 3. Новые слова. Лексический комментарий. (Yeni sözcükler. Sözcük hazinesi açısından yorum):

Койка - кровать.

Опрокинуться (опрокидываться) - Devrilmek

Пион - Şakayık

Пропасть - Uçurum

Батарея - Topçu taktik birimi

Артиллерия - Topçu

Натиск - Baskı, hücum

Оружие - Silah

Вооружение - Silahlandırma

Лагерь- Kamp

Зенитная пушка- Uçaksavar topu

Завиток- Bukle, kıvrım

Перила- Korkuluk, merdiven parmaklığı

Полотёр- Yer parlatıcısı

Приютить - Barındırmak

Перевязка - Pansuman

Осада- Kuşatma; осада, блокада (muhasara, abluka)

Канонада- Silah sesleri

Фронт- Cephe

Бранить (разг.) - ругать

Блиндаж – Sığınak (muharebe sırasında)

Легенда – efsane

Залив - Körfez

Бой- muharebe, боец (бойцы)- savaşçı

Одержимый- Müptela

Снести (сносить)- Yıkma

Оборона, линия обороны- Savunma, savunma hattı

Aliştırma 4. Прочитайте ещё раз название рассказа. Что означает слово “кружевница”? Как вы думаете какие слова являются родственными этому слову? Можно ли использовать это слово в мужском роде? (Hikâyenin başlığını tekrar okuyunuz. “Кружевница” (“Krujevnitsa”)sözcüğü ne anlama geliyor? Sizce bu sözcükle aynı kökten olan sözcükler nelerdir? Bu sözcük eril formda kullanılabilir mi?)

Bizim tarafımızdan metin okumadan önce öğrencileri motive etmek için böyle bir konuşma yapıldı:

Сегодня мы прочитаем рассказ Паустовского “Кружевница Настя”. Мне очень нравится этот рассказ. Когда я буду читать рассказ, не обращайтесь внимания на незнакомые слова. Они не мешают вам понять и почувствовать этот рассказ. Я прошу вас лишь подумать, почему, на ваш взгляд, рассказ так называется. (Bugün Paustovski’ye ait “Krujevnitsa Nastya” (“Dantel ustası Nastya”) adlı hikâyeyi okuyacağız. Bu benim sevdiğim bir hikayedir. Bilmediğiniz sözcükleri görmezden gelin çünkü bu hikâyeyi anlamınıza ve hissetmenize engel olmayacaktır. Sadece sizden hikâyenin neden böyle adlandırıldığını düşünmenizi istiyorum).

Кружевница Настя

Ночью в горах Ала-Тау глухо гремела гроза. Испуганный громом, большой зеленый кузнечик прыгнул в окно госпиталя и сел на кружевную занавеску. Раненый лейтенант Руднев поднялся на койке и долго смотрел на кузнечика и на занавеску. На ней вспыхивал от синих пронзительных молний сложный узор – пышные розаны и маленькие хохлатые петухи.

Наступило утро. Грозное желтое небо все еще дымилось за окном. Две радуги-подруги опрокинулись над вершинами. Мокрые цветы диких пионов горели на подоконнике, как раскаленные угли. Было душно. Пар подымался над сырыми скалами. В пропасти рычал и перекачивал камни ручей.

- Вот она, Азия!- вздохнул Руднев. – А кружево-то на занавеске наше, северное. И плела его какая-нибудь красавица Настя.

- Почему вы так думаете? Руднев улыбнулся.

- Мне вспомнилась,-сказал он,-история, случившаяся на моей батарее под Ленинградом. Он рассказал мне эту историю. Летом 1940 года ленинградский художник Балашов уехал охотиться и работать на пустынный наш Север. В первой же понравившейся ему деревушке Балашов сошел со старого речного парохода и поселился в доме сельского учителя. В этой деревушке жила со своим отцом – лесным сторожем – девушка Настя, знаменитая в тех местах кружевница и красавица. Настя была молчалива и сероглаза, как все девушки северянки. Однажды на охоте отец Насти неосторожным выстрелом ранил Балашова в грудь. Раненого принесли в дом сельского учителя. Удрученный несчастьем, старик послал Настю ухаживать за раненым. Настя выходила Балашова, и из жалости к раненому родилась первая ее девичья любовь. Но проявления этой любви были так застенчивы, что Балашов ничего не заметил. У Балашова в Ленинграде была жена, но он ни разу никому не рассказывал о ней, даже Насте. Все в деревне были убеждены, что Балашов человек одинокий. Как только рана зажила, Балашов уехал в Ленинград.

Перед отъездом он пришел без зова в избу к Насте поблагодарить ее за заботу и принес ей подарки. Настя приняла их. Балашов впервые попал на Север. Он не знал местных обычаев. Они на Севере очень устойчивы, держатся долго и не сразу сдаются под натиском нового времени. Балашов не знал, что мужчина, который пришел без зова в избу к девушке и принес ей подарок, считается, если подарок принят, ее женихом. Так на Севере говорят о любви. Настя робко спросила Балашова, когда же он вернется из Ленинграда к ней в деревню. Балашов, ничего не подозревая, шутливо ответил, что вернется очень скоро. Балашов уехал. Настя ждала его. Прошло светлое лето, прошла сырая и горькая осень, но Балашов не возвращался. Нетерпеливое радостное ожидание

сменилось у Насти тревогой, отчаянием, стыдом. По деревне уже шептались, что жених ее обманул. Но Настя не верила этому. Она была убеждена, что с Балашовым случилось несчастье. Весна принесла новые муки. Пришла она поздно, тянулась очень долго.

Реки широко разлились и все никак не хотели входить в берега. Только в начале июня прошел мимо деревушки, не останавливаясь, первый пароход. Настя решила тайком от отца бежать в Ленинград и разыскать там Балашова. Она ушла ночью из деревушки. Через два дня она дошла до железной дороги и узнала на станции, что утром этого дня началась война. Через огромную грозную страну никогда не выдавшая поезда крестьянская девушка добралась до Ленинграда и разыскала квартиру Балашова. Насте отворила дверь жена Балашова, худая женщина в пижаме, с папироской в зубах. Она с недоумением осмотрела Настю и сказала, что Балашова нет дома. Он на фронте под Ленинградом. Настя узнала правду Балашов был женат. Значит, он обманул ее, насмеялся над ее любовью. Насте было страшно говорить с женой Балашова. Ей было страшно в городской квартире, среди шелковых пыльных диванов, рассыпанной пудры, настойчивых телефонных звонков. Настя убежала. Она шла в отчаянии по величественному городу, превращенному в вооруженный лагерь. Она не замечала ни зенитных пушек на площадях, ни памятников, заваленных мешками с землей, ни вековых прохладных садов, ни торжественных зданий. Она вышла к Неве.

Река несла черную воду в уровень с гранитными берегами. Вот здесь, в этой воде, должно быть, единственное избавление и от невыносимой обиды, и от любви. Настя сняла с головы старенький платок, подарок матери, и повесила его на перила. Потом она поправила тяжелые косы и поставила ногу на завиток перил. Её кто-то схватил за руку. Настя обернулась. Худой человек с полотерными щетками под мышкой стоял сзади. Его рабочий костюм был забрызган желтой краской. Полотер только покачал головой и сказал. - В такое время что задумала, дура!

Человек этот – полотер Трофимов – увел Настю к себе и сдал на руки своей жене-лифтерше, женщине шумной, решительной, презиравшей мужчин. Трофимовы приютили Настю. Она долго болела, лежала у них в каморке. От лифтерши Настя впервые услышала, что Балашов ни в чем не виноват, что никто не обязан знать их северные обычаи и что только такие “тетехи”, как она, Настя, могут без памяти полюбить первого встречного. Лифтерша ругала Настю, а Настя радовалась. Радовалась, что она не обманута, и все еще надеялась увидеть Балашова. Полотера вскоре взяли в армию, и лифтерша с Настей остались одни. Когда Настя выздоровела, лифтерша устроила ее на курсы медицинских сестер. Врачи-учителя Насти – были поражены ее способностью делать перевязки, ловкостью ее тонких и сильных пальцев. “Да ведь я кружевница”, – отвечала она им, как бы оправдываясь. Прошла осадная ленинградская зима с ее железными ночами, канонадой. Настя окончила курсы, ждала отправки на фронт и по ночам думала о Балашове, о старом отце, – он до конца жизни, должно быть, так и не поймет, зачем она ушла тайком из дому.

Бранить ее не будет, все простит, но понять – не поймет. Весной Настю, наконец, отправили на фронт под Ленинград. Всюду – в разбитых дворцовых парках, среди развалин, пожарищ, в блиндажах, на батареях, в перелесках и на полях она искала Балашова, спрашивала о нем. На фронте Настя встретила полотера, и болтливый этот человек рассказал бойцам из своей части о девушке северянке, ищущей на фронте любимого человека. Слух об этой девушке начал быстро расти, шириться, как легенда. Он переходил из части в часть, с одной батареи на другую.

Его разносили мотоциклисты, водители машин, санитары, связисты. Бойцы завидовали неизвестному человеку, которого ищет девушка, и вспоминали своих, любимых. У каждого были они в мирной жизни, и каждый берег в душе память о них. Рассказывая друг другу о девушке северянке, бойцы меняли подробности этой истории в зависимости от силы воображения. Каждый клялся, что Настя – девушка из его родных мест. Украинцы считали ее своей, сибиряки тоже своей, рязанцы уверяли, что Настя, конечно, рязанская, и

даже казахи из далеких азиатских степей говорили, что эта девушка пришла на фронт, должно быть, из Казахстана. Слух о Насте дошел и до береговой батареи, где служил Балашов. Художник, так же как и бойцы, был взволнован историей неизвестной девушки, ищущей любимого, был поражен силой ее любви. Он часто думал об этой девушке и начал завидовать тому человеку, которого она любит. Откуда он мог знать, что завидует самому себе?

Личная жизнь не удалась Балашову. Из женитьбы ничего путного не вышло. А вот другим везет! Всю жизнь он мечтал о большой любви, но теперь уже было поздно думать об этом. На висках седина... Случилось так, что Настя нашла, наконец, батарею, где служил Балашов, но не нашла Балашова – он был убит за два дня до того и похоронен в сосновом лесу на берегу залива. Руднев замолчал. - Что же было потом? - Потом? – переспросил Руднев. – А потом было то, что бойцы дрались, как одержимые, и мы снесли к черту линию немецкой обороны. Мы подняли ее на воздух и обрушили на землю в виде пыли и грязи. Я редко видел людей в таком священном, неистовом гневе. - А Настя? - Что Настя! Она отдает всю свою заботу раненым. Лучшая сестра на нашем участке фронта.³⁵⁵

Resim 4.13: K.G. Paustovski, “Krujevnitsa Nastya” Öyküsünün İllüstrasyonu

Kaynak: K.G. Paustovski, “Krujevnitsa Nastya”, **KNİGOSAYT**, <http://knigosite.org/>

³⁵⁵ K.G. Paustovski, “Krujevnitsa Nastya”, **KNİGOSAYT**, (Çevrimiçi) <http://knigosite.org/>, 12 Temmuz 2021.

После прочтения текста вопрос студентам: Вам понравился рассказ? Прекрасный рассказ. Как вы думаете, почему он так называется? (Metni okuduktan sonra öğrencilere sorulacak soru şunlardır: Beğendiniz mi? Muhteşem hikâye! Neden bu başlık verilmiş sizce?)

Притекстовые упражнения (Okuma sırasında yapılan alıştırmalar):

Okuma sırasında yapılan etkinlikler de öğretmen konuşmasıyla başlanabilir. Bizim tarafımızdan böyle bir konuşma yapıldı:

Возможно, когда вы слушали этот рассказ, у вас возникли трудности. Но вы сами почувствовали, что рассказ глубокий и красивый, поэтому для того, чтобы понять его до конца, прочитаем ещё раз этот текст по частям, обсуждая смысл каждого фрагмента. (Belki de bu hikâyeyi dinlerken zorluk çectiniz. Bu gayet anlaşılır bir şey. Ama siz de hikâyenin derin anlamını ve güzelliğini hissettiniz. Bu yüzden hikâyeyi sonuna kadar anlamak için her bir parçanın anlamını tartışarak bu metni parçalar halinde okumaya çalışalım).

Послетекстовые упражнения (Okuma sonrası yapılan alıştırmalar):

Alıştırma 1. Письменно ответьте на нижеследующие вопросы. (Metni doğru anlayıp anlamadığınızı kontrol edin. Yazılı olarak aşağıda verilen soruları cevaplayınız):

1. Где и когда произошла история, о которой рассказал раненый лейтенант Руднев?
2. Как описывает автор кружевницу Настю?
3. Почему Насте пришлось ухаживать за раненым Балашовым?
4. Какой старый обычай существовал в те годы в деревне?
5. Почему Настя решила поехать в Ленинград?
6. Что произошло в Ленинграде?
7. Кто спас Настю и помог ей?

8. Разлюбила ли Настя Балашова, когда узнала всю правду о нём?
9. Какая легенда возникла на фронте? Как её рассказывали бойцы?
10. Какова судьба Балашова и Насти?
11. Объясните, почему писатель К. Паустовский назвал свой рассказ “Кружевница Настя”.
12. Что общее он видит между строгим и прочным северным кружевом и историей, которая произошла с северянкой Настей?

Alıştırma 2. Поделитесь своими впечатлениям от прочитанного вами рассказа (Okuduğunuz hikâye hakkındaki izlenimlerinizi paylaşınız).

SONUÇ

Bu bölümde, “Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretiminde Edebi Metinlerin İşlevi” başlıklı tezimizde yapılan çalışmamızdan elde edilen bulgulara göre varılan sonuçlara yer verilmiştir.

Türkiye’de Rusça öğretiminin verimliliğini ve başarısını arttırmak amacıyla son yıllarda çeşitli yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Yapılan bu çalışmada özellikle yabancı dil olarak Rusça öğretiminde İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı öğrencilerin hedef dildeki başarısını arttırmayı sağlayan edebi metinlerin okunması üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmada, Hazırlık, birinci sınıf Sözlü ve Yazılı Anlatım ve ikinci sınıf Sözlü ve Yazılı Kompozisyon gibi derslerin edebi metinler yöntemi ile öğretiminin öğrencinin başarısı ve tutumu üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Hazırlık, birinci ve ikinci sınıf öğrencileri ile edebi metinler kullanılarak dersler yapılmıştır ve çalışmamızın dördüncü bölümünde yapılan dersler örneklerle gösterilmiştir.

Çalışmamızın birinci bölümünde metin tanımı konusu incelenmiştir. Metin tanımları konusunda Rus ve Türk dilbilimcilerinin görüşleri ele alınmıştır. Metin kavramına dair pek çok farklı tanım yapılmışsa da bu kavram üzerinde araştırmacıların birçoğunun birleştiği noktalar aşağıda verilmiştir:

- metin birbiriyle bağlantılı birimlerden oluşmaktadır;
- bir metnin, öncelikle iletişim işlevi olmak üzere her tür dilsel işlevin yerine getirilmesini sağlayan anlamlı bir sözcük dizisidir;
- “metin” kavramının gündelik dilde ve bilim dilinde farklı anlam taşımaktadır.

Ayrıca metnin türleri ve metnin aşağıda verilen yedi temel özellikleri (meinsellik ölçütleri) ele alınmıştır:

1. Bağlaşıklık (cohesion): metnin bağlaşıklığı;
2. Bağdaşıklık (coherence): metnin bütünlüğü, anlamsal birliği;
3. Amaca uygunluk: konuşanın niyeti, amacı;
4. Kabuledilirlik: alımlayıcının dâhil edilmesi;
5. Duruma uygunluk: metnin duruma uygun olması;
6. Bilgisellik: yazarın yorumunda gerçeklikle ilgili bilgisini ileten metnin içeriği;
7. Metinlerarasılık: metnin, küresel metin ortamına dâhil edilmesi.

Rus dilbilimcileri tarafından geliştirilmiş diğer metinsellik ölçütleri de incelenmiştir. Bunların arasında: alt metnin varlığı, diyalogizm v.d. yer almaktadır.

Son zamanlarda yabancı dil öğretiminde iletişimsel yetinin oluşmasına büyük önem verilmektedir. Metin, bir dilin nasıl çalıştığının bir modelidir. Böylece metinle çalışma sırasında öğrencilerin hem dil yetisi hem de iletişimsel yetisi gelişir. Bu nedenle yabancı dil öğretiminde metin çalışmalarının çok önemli bir yer tuttuğu sonucuna varılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Rusça da dahil yabancı dil öğretiminde edebi metinlerin kullanımının önemli bir işlevi olduğundan yola çıkarak edebi metin kavramı, edebi metin ve söylem arasındaki fark üzerinde durulup yabancı dil derslerinden kullanılan metin türleri hakkında bilgi verilmiştir. Edebi metinlerin ayırt edici özellikleri incelenmiş ve bu özelliklerin yabancı dil öğretiminde katkısı ve önemi açıklanmıştır. Böylece, edebi metinlerin Rusça da dahil yabancı dil öğretiminde kullanılmasının gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır.

Yabancı dil öğretiminde öğrencilerin dilbilimsel ve iletişimsel yetilerin oluşturulması ve geliştirmesi için edebi metinlerin aşağıda verilen işlevleri incelenmiştir:

- öğretme işlevi;
- gelişim işlevi;
- eğitim verici işlevi;
- kontrol işlevi;

- iletişimsel işlevi;
- bilişsel işlevi;
- yaratıcı işlevi;
- kültürel öğelerin aktarılması işlevi;
- aksiyolojik işlevi;
- motivasyon işlevi.

Estetik, bilişsel, iletişimsel ve diğer işlevlere sahip olan bir ulusal kültür olgusu olarak düşünebilen edebi metinler, yabancı kültüre sahip ve yabancı dil konuşan öğrencilerin gerekli olan dilbilgisi kurallarını öğretmekle birlikte dinleme, konuşma, okuma, yazma olmak üzere iletişim odaklı dört temel dil becerilerinin oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Dil becerilerini tek tek değil de birlikte geliştirmek için edebi metinlerin kullanılması uygun bir yöntemdir. Okuduğu metni yazılı veya sözlü olarak anlatmak isteyen yabancı öğrenciler hem konuşma hem de yazma becerisini kullanacaklardır. Aynı biçimde edebi metinle ilgili soru sorulduğunda cevap vermek için dinleme becerisini kullanmak zorunda olacaklardır. Ayrıca edebi metinler, hedef dil ile beraber hedef kültürün de öğretilmesinde etkili olduğundan yabancı dil derslerinde önemli bir yer tutmaktadır. Edebi metinler hedef dilin düşünce yapısının, o dili anadili olarak kullananların kültürünü öğrenmede de öğrencilerin başarılarını arttıracaktır.

Yabancı dil evrensel kültüre açılan en önemli kapıdır. Rus edebi metinlerinin evrenselliği, öğrencilerin hedef dile karşı ilgi duymasını sağlayabileceği ve içerdiği günlük kullanımların metin oluşturmada yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Böylece, yabancı dil öğretiminde öğrenme hedeflerine bağlı olarak edebi bir metin, bir analiz konusu olarak (filolojik, dilbilimsel, kapsamlı, biçim bilimsel, kültür dilbilimsel), her seviyedeki dil birimlerinin işleyişini gösterme aracı olarak (öncelikle sözcük bilimi, dil bilgisi ve sentaks düzeyinde), ayrıca çeşitli konuşma

aktiviteleri ve hedef dilin kültürünün temellerine hâkim olma aracı olarak kullanılabilineceği sonucuna varılmıştır.

Çalışmamızda yabancı dil olarak Rusça da dahil yabancı dil derslerinde edebi metinleri okuma öğretimi, yalnızca bilgi çıkarmanın bir aracı olarak değil, aynı zamanda dünyayı daha derin bir biçimde anlamının, estetik ihtiyaçların karşılanmasının yanı sıra hedef dilde konuşma ve düşünme faaliyeti öğretme, okuma stratejileri oluşturma ve bunlara hâkim olma aracı olarak ele alınmıştır.

Bu çalışmada okuma mekanizmaları incelenmiş, gerekli dil materyalleri tanımlanmış, alıştırma türleri geliştirilmiş, okunan metnin ne kadar anlaşıldığına dair kontrol yöntemleri sunulmuş ve okumanın farklı türleri ele alınmıştır.

Edebi metinlerin okumasını karmaşık bilişsel bir faaliyet olarak düşünürken yabancı dil öğretiminde metinlerin kullanımında psikolojik okuma mekanizmanın göz önünde bulundurmasının bir gereklilik olduğu sonucuna varılmıştır. Psikolojik okuma mekanizmalar özellikle dikkatli okuma becerisinin gelişiminde kullanılır. Özellikle edebi metinlerin okunmasında görüldüğü için çalışmada dikkatli okuma konusuna önemli bir yer verilmiştir. Okumanın psikolojik özelliklerini göz önünde bulundurduğumuzda, daha iyi sonuçların elde edilmesi ve bir bütün olarak yabancı dile etkin biçimde hâkim olunması açısından okuma bir öğretim yöntemi olarak incelenmiştir.

Bu çalışmada edebi metinleri okurken yabancı öğrencilere beceri kazandıracak ve giderek “deneyimli” okuyucular olmalarına yardımcı olacak çeşitli okuma stratejilerinin önemli olduğunu ve öğrencilere nasıl öğretileceği örneklerle gösterilmiştir.

Öğrencilerin okuma stratejilerine kademeli olarak hâkim olmaları ve edebi eserleri okuma ve analiz etme sürecinde bağımsızlıklarını kazanmaları için çeşitli alıştırma önerilmiştir. Alıştırma, her birinde öğrencilerin belirli beceri ve yetenekler kazanması gereken edebi metinlerle (okuma öncesi, okuma sırasında, okuma sonrası) beraber çalışmanın farklı aşamalarını içeren açıkça tanımlanmış şema haline getirilmiştir. Çalışmamızda edebi metinler üzerinde çalışmanın, üç ana

aşaması de incelenmiştir: 1. algı için hazırlık; 2. algılama / anlama ve okunanlar hakkında konuşma; 3. okunanların yorumlanması ve tartışılması olmak üzere üç “makro” aşamalarından söz edilmiştir. Algılama - anlama- yorumlama aşamaları, okuma süreciyle ilgili özgüllükleri yansıtan üç tür alıştırma ile ilişkilendirilir: okuma öncesi yapılan etkinlikler, okuma sırasında yapılan etkinlikler, okuma sonrası yapılan etkinlikler.

Edebi metin üzerinde yapılan çalışmalar süresince öğrencilere, başa çıkılması çok zor olmayacak soruların ve alıştırmaların düzenli olarak verilmesi düşünülmektedir. Böyle bir uygulama öğrencilerin yeteneklerine olan güvenlerini korumalarına, özgüvenlerini artırmalarına ve daha uygun bir sınıf ortamı yaratmalarını sağlayacaktır.

Yukarıda söz edildiği gibi, yabancı dil olarak Rusça öğretiminde edebi metinler üzerinde kapsamlı ve amaca odaklanmış bir çalışma, öğrencilerin dilbilimsel ve iletişimsel yetilerini geliştirmektedir, sözcük haznesini aktif hale getirmektedir, Rus halkının ve Rusya Federasyonu’nda yaşayan diğer halkların tarihi, kültürü ve gelenekleri ile tanıştırmaktadır. Yabancı dil dersi edebi metinlerin kullanımıyla salt belirli kuralların öğretildiği, düzensiz gündelik dil kullanımının kazandırıldığı ders olmaktan çıkması gerekmektedir. Bununla birlikte dili bütün yönleriyle öğrenciye aktaran ve öğrencide farklı düşünme ve algılama yetilerinin gelişmesine olanak sağlayan bir içerik kazanmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu sürecin gerçekleşme aşamaları tezimizde incelenmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde edebi metin üzerinde yapılan çalışma sürecinin her aşaması ayrıntılı olarak ele alınmış ve şu sonuçlara varılmıştır:

- okuma öncesi araştırmaların temel amacı, metnin sözcüksel, dilbilgisel, sözdizimsel, yapısal - anlamsal kültürel farklılıkların zorluklarını ortadan kaldırmaktır. Ayrıca okuma öncesi aşamasının temel amacı, öğrencilerin edebi metni okumaya motive edilmesi, ilgisinin yaratılması, ilgisinin çekilmesi ve olası tüm zorluklara rağmen metni okumayı istemesini sağlamak olduğunu düşünülmektedir;

- edebi metin okuma sırasındaki alıştırmalar metnin ilk okunması sırasında öğrenciler tarafından gerçekleştirilmektedir. Öğretmen, bunların yardımıyla öğrencileri metne belirli bir yaklaşıma odaklar: pratik bir bilgi kaynağı olarak, Rusya ve dünya hakkında bilgi edinmenin bir yolu olarak, eğitim konusu hakkında bir dizi bilgi olarak, örnek bir konuşma çalışması olarak, mantıksal akıl yürütmenin bir örneği olarak, kendi düşüncesine bir fırsat olarak, estetik bir zevk kaynağı olarak, bir eğlence aracı olarak vb.

- okuma sonrası alıştırmalar, öğrenilen dilin dil bilgisini pekiştirmeyi ve okuma becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmamızdaki edebi metinlerin okuma öncesinde, sırasında ve sonrasında sunulan alıştırmaların temel dil becerilerinin (okuma, yazma, dinleme ve konuşma olan dil becerilerin) geliştirilmesine de katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

Yukarıda da söz edildiği gibi, yabancı dil öğretiminde dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört dil becerisi hedeflenir. Okumanın, dil öğretiminin en önemli basamaklarından biri olduğunu düşünülmektedir. Bu çalışmada, okuma mekanizmaları incelenmiş, gerekli dil materyalleri tanımlanmış, alıştırma türleri geliştirilmiş, okunan metnin ne kadar anlaşıldığına dair kontrol yöntemleri sunulmuş ve okumanın farklı türleri ele alınmıştır.

Tezimizde Rusça da dahil yabancı dil derslerinde edebi metni okumanın, öğrencileri bağımsız okuma etkinliklerine hazırlamak, metni algılamada karşılaşılabilecekleri bazı zorlukları nasıl önleyebileceklerini göstermek, okuma sırasında bilişsel stratejilerin kullanımını öğretmek için önemli bir olanak yarattığı vurgulamaktadır. Böylece yabancı dil öğretiminde öğrencilerin gerekli bilişsel stratejileri oluşturmalarının ihtiyaç olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okuma stratejilerinin öğrenciler tarafından kullanılmasının okuduğunu anlama üzerine olumlu etkisi olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda üst biliş becerilerinin öğretilmesinin önemli olduğu varsayılmaktadır.

Çalışmamızda yabancı dil olarak Rusça öğretiminde edebi metinlerin seçiminin ve uyarlamasının üzerinde durulmuştur. Sonuçta, eğitsel metinler olup

edebi metinler dilin nasıl çalıştığının bir örneği olmakla birlikte Rus söyleminin kurallarına uymak, gerçek konuşmaya olabildiğince yakın olmak ve genel kültür bilgileri taşımak zorundadırlar. Bu çalışmada okuma-anlama becerisinin geliştirmesi amacıyla yabancı dil öğretiminde kullanılan edebi metinlerin, özgün şekliyle mi yoksa sadeleştirilmiş şekliyle mi kullanılması gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Bunun sonucunda yabancı üniversitelerin Edebiyat fakültelerinin öğrencileriyle Rusça dersleri için edebi metinlerin seçiminde şu ölçütleri elde etmiş bulunuyoruz:

- metinlerin prestiji;
- öğrencilerin dil yetilerine uygunlukları;
- dilbilgisel materyallerinin programla ilgili olarak tamamlayıcılığı;
- edebi metinlerin konuşma özellikleri;
- göreceli tamlığı,
- edebi metin türleri ve karşılıklı tamamlayıcılığını dikkate alınması,
- edebi metinlerin öğrenciler için kültürel bilgilere erişilebilirliği,
- edebi metinlerin içeriklerinin öğrencilerin ihtiyaç ve ilgi alanlarına uygunluğu.

Yukarıda sayılan edebi metin seçme kriterlerine ve söz edilen devlet eğitim standartlarına dayanarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Programı öğrencileri için yabancı dil olarak Rusça derslerinde seçilen edebi metinlerin uygulama planını hazırladık. Bunun amacı ise, yabancı dil derslerinde öğrencilerin ilgisini çekmek ve derslerin daha başarılı olmasıdır.

Çalışmamızda edebi metnin uyarlaması ve sadeleştirilmesi için aşağıdaki öneriler yer almaktadır:

1. Yabancı dil öğretiminde uyarlanmamış edebi metin kullanılması daha faydalıdır. Çünkü metnin uyarlanması, öğretim hedefin ve öğrencilerin özellikleri (etnik kökeni, eğitim seviyesi, uzmanlık alanı vb.) ile ilişkilidir ve genel kurallardan daha çok öğretmenin tecrübesi ve sezgisine dayanarak belirlenir.

2. Ölçüsüz bir sadeleştirme, yazarın stili veya edebi eserin orijinalliğinin kaybolmasına, bir dizi şablondan oluşan eksik metinlerin oluşmasına yol açar ve bu da yabancı dil dersinde edebi bir metnin kullanımını mantıksız kılar.

3. En optimal seçenek- orta seviyede uyarlamadır (nadir durumlarda tek tek sözcüklerin değiştirilmesi, karmaşık söz dizimsel yapıların daha basit yapılara bölünmesi).

Rus Dili ve Edebiyatı Programımıza katılan Türk öğrencileriyle edebi metinler kullanarak gerçekleştirdiğimiz derslerde, öğrencilerin klasik Rus edebi eserlerini orijinalinden okuyabilmeyi istediklerini göstermiştir. Bu çalışmada yukarıdaki kriterlere ve derslerin sonuçlarına dayanarak, Rus klasik ve çağdaş edebi metinleri, yabancı dil olarak Rusça öğretiminin farklı öğrenme seviyeleri için seçilmiş ve tablo olarak gösterilmiştir.

Bu tezde Rusça da dahil yabancı dil öğretiminde edebi metinlerle çalışma sürecinde konuşma becerilerini daha da geliştirmek için tiyatro teknolojisi ve portföy ile çalışma gibi üretken yenilikçi teknolojilerin kullanılması ele alınmıştır. Tiyatro teknolojisinin, öğrenciler tarafından çeşitli oyunların oynanmasının, rol yapmaya hazırlanmalarının ve bunu gerçekleştirmelerinin, drama tekniklerinin kullanımının yabancı dil öğretimine katkı sağladıkları düşünülmektedir.

Çalışmamızın son bölümünde ise Hazırlık sınıfında, Sözlü ve yazılı Anlatım ve Sözlü ve Yazılı Kompozisyon derslerinde kullanılan birkaç edebi metin çalışmasının örnekleri verilmiştir. Derslerde uygulanmış olan örnek edebi metinler L.N. Tolstoy'un "Tribublika i odnasuşka" ("Üç simit ve bir kandil simidi") ve "Kostoçka" ("Erik çekirdeği"), K.G. Paustovski'nin "Krujevnitsanastya" ("Dantel ustası nastya") ve Y.Ya. Yakovlev'in "Skripka" ("Keman") adlı hikayeleridir. Verilmiş olan ders örneklerinin yabancı dil öğretiminde edebi metinlerle çalışma hedefine ve dersin temel amacına uygun olduğu düşünülmektedir.

Bu kapsamda yukarıda sıralanan edebi metinler gibi iletişimsel ve kültürel yönden zengin, günlük kullanımlar içeren, öğrencilerin seviyesine uygun ve onları derse karşı motive eden edebi metinleri yabancı dil olarak Rusça öğretiminde

kullanmak, dört temel dil becerisinin kazanımını gerçekleştirerek öğrencinin hedef dilde iletişim kurabilmesini sağlayacaktır.

Yukarıdaki açıklamalardan ve elde edilen bulgulardan temel amacı dil öğretmeye amacı taşımayan edebi metinlerin öğrenciyi gerçek hayattaki dil yapılarıyla buluşturan orijinal metinler oldukları görülmektedir. Bu doğrultuda çalışmamızda edebi metinlerin kullanımının öğrencilerin yabancı dili öğrenmelerine çok yönlü, bütünsel bir katkı sağladığı sonucunu elde etmiş bulunuyoruz.

KAYNAKÇA

- Akişina, A.A; Kogan, O.Ye.: **Uçimsya uçit**, Russkiy yazık. Kursı, Moskva, 2016.
- Aksan, Doğan “Metin Kavramı ve Tanımları”, **Dilbilim Araştırmaları**, Cilt 2, Ankara, 1991, s. 90 -104.
- **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**, Ankara, TDK Yayınları, 1995.
- Aksenova, G.N.; Kojuhova, N.Ye.: “Hudojestvennyy tekst spetsialnoy tematiki, yego motivatsionnaya, kommunikativnaya i professionalnaya znaçimost”, **Aktualniye problemi obuçeniya russkomu i belorusskomu yazıkam v meditsinskom vuze**, Minsk, 2009, s. 49 - 52.
- Aktaş, Şerif: “Edebi Metin ve Özellikleri”, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 39, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2009, s. 187 - 200.
- Aktaş, Tahsin: “Yabancı Dil Öğretiminde İletişimsel Yeti”, **Journal of Language and Linguistic Studies**, Sayı:1, 2.11.2014, 2005, s. 89 -100.
- Andronkina, N.M.: “Yazıkovaya i metodiçeskaya adoptatsiya teksta v obuçeniya inostrannomu yazıku”, **Sovremennaya metodika soizuçeniya inostrannih yazıkov i kultur**, Sankt – Peterburg, Zlatoust, s. 94 - 113.
- Anonim **Türkçe Sözlük**, 6. baskı, Ankara, T.D.K Yay., 1981.
- Asutay, Hikmet: “Yabancı Dil Öğretiminde “Kültür Bağlamı ve “Öteki” Dil”, **Ankara Üniversitesi (TÖMER) Dil**

Dergisi, 118, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2003, s. 26 - 29,

Avakova, E.V.: “İspolzovaniye hudojestvennogo teksta kak kommunikativnoy edinitsı na praktičeskih zanyatiyah po RKİ v vuze”, **İnnovatsionniye tendentsiyi sistemi obrazovaniya**, Çeboksarı, “İnteraktiv plus”, 2016, s. 27 - 30.

Ay, Sıla: “Yabancı Dilde Okuma Stratejileri: Farklı Zekâları Baskın Öğrencilerle Bir Durum Çalışması”, **Dil Dergisi**, Sayı: 141, Ankara, Ankara Üniversitesi, 2008, s. 7 - 18.

Ayata Şenöz, Canan: **Metinbilim ve Türkçe**, İstanbul, Multilingual, 2005.

----- **Almanca ve Türkçede Metin Türü Yazın Eleştirisi**, Mavibulut, İstanbul, 2003.

Aytaç, Gürsel: “Edebiyat üzerine”, **Littera Edebiyat Yazıları**, Cilt 6, Ankara, Ürün yayınları, 1995.

Aytaş, Gıyasettin: “Okuma Eğitimi”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Cilt 3, Sayı 4, Ankara, Gazi Üniversitesi, 2005, s. 461 – 470.

Azimov, E.G.; Şçukin, A.N.: E.G. Azimov, A.N. Şçukin, **Noviy slovar metodiçeskih terminov i ponyatiy (teoriya i praktika obuçeniya yazıkam)**, Moskva, İkar, 2009.

Babenko, L.G.; Kazarin, Yu.V.: **Lingvistiçeskiy analiz hudojestvennogo teksta. Teoriya i praktika: Uçebnik; praktikum**,

Moskva, Flinta: Nauka, 2005.

Bahtin, M.M.: **Problemi poetiki Dostoyevskogo**, Moskva, Sovetskaya Rossiya, 1979.

Belyanin, V.P.: **Osnovi psiholingvističeskoj diagnostiki: modeli mira v literature**, Moskva, Trivola, 2000.

De Beaugrande, Robert - Wolfgang Ulrich Dressler, **Introduction to Text Linguistics**, London and New York, Longman, 1981.

Bolotnova, N.S.: **Filologičeskiy analiz teksta**, Moskva, Flinta, 2007.

Boruhov, V.L.: **Hudojestvennyy tekst: ontologiya i interpretatsiya**, Saratov, SGPI, 1992.

Bölükbaş, Fatma: “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Metinlerinin Dil Düzeylerine Göre Sadeleştirilmesi”, **International Journal of Languages’ Education and Teaching**, Cilt: UDES, 2015, 2015, s. 924 - 935.

Bölükbaş, Fatma; Keskin, Funda: “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metinlerin Kültür Aktarımdaki İşlevi”, **Turkish Studies**, Volume 5/4, 2010, s. 221 - 235.

Bulut, Türkay: “Yabancı Dilin Öğretilmesinde Edebiyatın Önemi”, **Aydın Türklük Bilgisi Dergisi**, Sayı: 1, İstanbul, İAÜ, 2017, s. 1- 9.

Cibaroğulları, Funda: “Edebi Metinlerin Yabancı Dil Fransızcanın Öğretiminde Kullanımı”, **Yüksek Lisans Tezi**, Adana, 2007.

- Çesnokova, M.P.: **Metodika prepodavaniya russkogo yazıka kak inostrannogo**, Moskva, MADİ, 2015.
- Demircan, Ömer: **Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri**, İstanbul, Der Yayınları, 2013.
- Demirel, Özcan: **İlköğretim Okullarında Yabancı Dil Öğretimi**, İstanbul, MEB Yayınları, 1999.
- **Yabancı Dil Öğretimi**, Ankara, Pegem, 2012.
- Dilidüzgün, Şükran: **Metinbilim ve Türkçe Öğretimi**, Ankara, Anı, 2017.
- Dilidüzgün, Şükran; Çetinkaya Edizer, Zeynep ve diğerleri: “Türkçe Öğretiminde Metin Türüne Uygun Okuma Eğitimi”, **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 15, Sayı 1, 2019, s. 165 - 185.
- Dolinin, K.A.: “Tekst i proizvedeniye”, **Russkiy tekst**, No.2, 1994, s. 7 - 14.
- Durmuş, Mustafa: “İkinci/yabancı dil öğretiminde sadeleştirilmiş metin sorunları üzerine”, **Bilig**, Sayı: 65, 2013, s. 135-150.
- Erişek, Özcan; Yücel, Fatma: “Dil Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Yeri”, **Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 3 Sayı: 2 Aralık 2002, s. 63 - 76.
- Filtsova, M.S.: “Hudojestvenniy tekst na uroke russkogo yazıka kak inostrannogo (obrazets uroka po rasskazu K. Paustovskogo “Sneg”)", **Molodoy ucenniy**, Sayı 1(105), Kazan, İzdatelstvo Molodoy ucenniy, 2016, s. 761 - 766.

- Fortunatova, Ye.Yu.: “Kulturoloğičeskiy podhod k formirovaniyu umeniy vospriyatiya hudojestvennih tekstov pri obučenii russkomu yazıku kak inostrannomu”, **Yüksek Lisans Tezi**, Sankt - Peterburg, 2004.
- Frege, G.: **Logičeskiye issledovaniya**, Tomsk, Vodoley, 1997, s. 103.
- Galperin, İ.R.: **Tekst kak obyekt lingvističeskogo issledovaniya**, Moskva, Nauka, 1981.
- Genç, Ayten: **Wörterbuch Paedagogik, Deutsch - Türkisch**, Ankara S.İ., Hacettepe Taş Kitabevi, 2012.
- Gluhov, V.P.: **Osnovi psiholingvistiki**, Moskva, Astrel, 2005.
- Gorelikova, M.İ.: “İnterpretatsiya prozaičeskogo hudojestvennogo teksta pri obučenii russkomu yazıku kak inostrannomu”, **Sovremennoye sostoyaniye i osnovniye problemy izučeniya i prepodavaniya russkogo yazıka i literaturı: Doklady sovetskoy delegatsii na V Kongresse MAPRYAL**, Moskva, Russkiy yazık, 1982, s. 94 - 104.
- Göktürk, Akşin: **Okuma Uğraşı**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1997.
- Günay, V. Doğan: **Metin Bilgisi**, İstanbul, Multilingual, 2007.
- Güneş, Firdevs: **Ders Kitaplarının İncelenmesi**, Ankara, Ocak Yayınları, 2004.
- Hasanova, D.M.: “Diskurs i tekst v sovremennoy lingvistike”, **Universitetskiye çteniya**, Pyatigorsk, PGLU, 2008,

s. 315 - 322.

- İleri, Cem: **Yazının da Yırtılıverdiği Yer: Bir Bilge Karasu Okuması**, İstanbul, Metis Yayınları, 2007.
- İnanır, Emine: **I. Petro ve II. Katerina'nın Kanatları Altında XVIII. Yüzyıl Rus Edebiyatı**, İstanbul, İskenderiye Yayınları, 2008.
- İsaoglu, Hande: "Yabancı Dil Öğretiminde Edebi Metinlerin Rolü", **Panorama Khas**, Sayı 28, İstanbul, G.M. Matbaacılık ve Ticaret A.Ş., 2018, s. 41 - 43.
- İsayeva, L.A.: "Vıdı skritih smıslov i sposobi ih predstavleniyav hudojestvennom tekste", **Doktora Tezi**, Krasnodar, 1996.
- İvançenko, A.İ.: **Praktičeskaya metodika obuçeniya inostrannım yazıkam**, Sankt - Peterburg, Karo, 2016.
- İvanova, N.S.; Sajinova, O.İ.: "Obuçeniye mejkulturnomu obsşeniye na materiale sovremennoy angloyaziçnoy literaturı", **Sovremennaya metodika soizuçeniya inostrannih yazıkov i kultur**, Sankt - Peterburg, Karo, 2011.
- Jiang, Wenying: "The Relationship Between Culture and Language", **ELT Journal**, 54(4), Oxford, Oxford University Press, 2000.
- Jinkin, N.İ.: **Mehanizmi reçi**, Moskva, İzdatelstvo Akademiyi pedagogičeskih nauk, 1958.
- Juravleva, L.S.; Zinovyeva, M.D.: **Obuçeniye çteniyu (na materiale hudojestvennih tekstov)**, Moskva, Russkiy yazık, 1984.

- Karatay, Halit: **Okuma eğitimi kuram ve uygulama**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2011.
- Karaulov, Yu.N.: “Russkaya yazıkovaya ličnost i zadaçi eye izuçeniya”, **Yazıkı i ličnost**, Moskva, Nauka, 1989, Önsöz.
- Kasavin, İ.T.: **Tekst. Diskurs. Kontekst. Vvedeniye v sotsialnuyu epistemologiyu yazıka**, Moskva, Kanon, 2008.
- Kobzeva, N.A.: “Kommunikativnaya kompetetsiya kak bazisnaya kategoriya sovremennoy teorii i praktiki obuçeni ya innostrannomu yazıku”, **Molodoy učenñy**, C.II, Sayı 3, 2011.
- Kolşanskiy, G.V.: **Kommunikativnaya funktsiya i struktura yazıka**, Moskva, Nauka, 1984.
- Komarova, A.N.: **Zadaniya po çteniyu i razvitiyu reçi dlya studentov - inostrantsev podgotovitelnogo otdeleniya (na materialae korotkih rasskazov)**, Sankt Peterburg, SPbGASU, 2011.
- Köse, Bayram: “Yabancı Dil Olarak Fransızcanın Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Seçimindeki Ölçütler ve Eğitsel Uygulamalara Yönelik Görüşler”, **Doktora Tezi**, Ankara, 2008.
- Krashen, Stephen; Terrell Tracy: **The natural approach: language acquisition in the classroom**, Hayward, California, Alemany Press, 1983.
- Kruçkova, L.S., **Praktičeskaya metodika obuçeniya russkomu**

- Mosçinskaya, N.V.: **yazıku kak inostrannomu**, Moskva, Flinta, 2018.
- Kudat, Celal: “Yabancı Dil Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Kullanımı”, **Tömer Dil Dergisi**, sayı:43, Ankara, 1996, s. 32 – 42.
- Kulibina, N.V.: “Hudojestvenniy tekst v lingvodidaktičeskov osmısleniı”, **Doktora Tezi**, Moskva, Gosudarstvenniy institut russkogo yazıka im. A.S. Puškina, 2000.
- **Metodika lingvostranovedčeskov raboti nad hudojestvennim tekstom**, Moskva, Russkiy yazık, 1987.
- “O kognitivnom i kommunikativnom aspektah čteniya hudojestvennoy literaturı”, **Materialı IX Kongressa MAPRYAL, Bratislava**, Tver, izdatelstvo Tverskogo gosudarstvennogo universiteta, 1999, s. 274 - 289.
- **Zaçem, čto i kak čitat na uroke**, Sankt - Peterburg, Zlatoust, 2015.
- Kupradze, S.D.: “Rabota s hudojestvennim tekstov v inostrannoy auditorii (na primere stihotvoreniy A.S. Puškina)”, **Lingvodidaktika. Noviye tehnologiyi v obučenii russkomu yazıku kak inostrannomu. Materialı V Respublikanskogo naučno - praktičeskogo seminara**, Minsk, BGU, 2018, s. 57 - 61.
- Kurdina, İ.V.: **Adaptirovanniye izdaniya hudojestvenny literaturı kak obyekt knigovedeniya**, Moskva, İzd-vo Kniga, 1986.

- Kuyumcu, F.N.: “Üç Derste Gergedanlaşma ve Yabancı Dil Eğitiminde Tiyatro”, **Turkish Studies**, No: 8(10), Ankara, 2013, s. 423 - 430.
- Kuzmina, S.F.: **İstoriya russkoy literaturı XX veka. Poeziya Serebryanogo veka**, Moskva, Flinta, 2009.
- Leontyev A.A.: “Ponyatiye teksta v sovremennoy lingvistike i psihologiyi”, **Yazık i rečevaya deyatelnost v obsçey i pedagogičeskoy psihologiyi**, Moskva, Mosk. Psihol.- sots. un-t, s. 223 – 233
- Levuşkina O.N.: “Funktsiyi teksta pri obučeniy irusskomu yazıku”, **Prepodavatel XXI veka**, No. 4, Moskva, MPGU, 2011, s. 177 - 181.
- Lotman, Yu.M.: **Vnutri mıslyasçih mirov. Çelovek - tekst - semiosfera - istoriya**, Moskva, Yazıkı russkoy kulturi, 1999.
- Lubimova, N.A.; Buzalskaya, Ye.V.: **Ot priyema k metodu: kak proyti etot put s nayimenşimi poteryami**, Sankt – Peterburg, Zlatoust, 2016.
- Matron, E.D.: **Hudojestvennoye Proizvedeniye na Urokah İnostrannogo Yazıka**, Moskva, Flinta, 2002.
- Mayorova, Kseniya; Dubinskaya, Kseniya: **Russkoye Narodnoye Prikladnoye İskusstvo**, Moskva, Russki Yazık, 1990.
- Minakova, N.A.; Strelcuk, Ye.N.: “Obuçeniye russkoy grammatike studentov - filologov na materiale hudojestvennogo teksta (Uroven B2)”, **Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo oblastnogo universiteta**, No.5,

Moskva, Mgou, 2011, s. 35- 42.

Moskovkin, L.V.; Şamonina, G.N.: **Produktivniye innovatsionniye tehnologiyi v obuçeniye russkomu yazıku kak inostrannomu**, Moskva, Russkiy yazık. Kursı, 2017.

Morozov, V.E.: **Metodika uroka russkogo kak inostrannogo**, Moskva, VK, 2012.

Novikova, N.S.: **Glagol v tekste (po rasskazam A. Çehova i A. Averçenko)**, Moskva, Flinta, 2008.

Novikova, N.S.; Şerbakova, O.M.: **Sinyaya zvezda**, Moskva, Flinta, 2007.

Novikova, N.S.; Şerbakova, O.M.: **Udivitelniye istoriyi. 116 tekstov dlya çteniya, izuçeniya i razvleçeniya**, Moskva, Flinta, 2010.

Nuttall, C.: **Teaching reading skills in a foreign language**, Chicago, Heinemann English Language Teaching, 1996.

Olçay, Türkan: **Sözlü ve Yazılı Anlatım – 1**, İstanbul, İ Edebiyat fakültesi, 2003.

Oran, Glce: “İlköğretim İngilizce ğretmenlerin Edebi Metin Kullanımına İlişkin Görüş ve Tutumları”, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2014, s. 17’ten, Ezra Pound, **How to Read**, part II. Vermont, Haskell House, 1971.

zdemir, Serpil: “Yabancı Dil Olarak Türkçenin ğretiminde Halk Hikayelerden Yararlanma”, **Yüksek Lisans Tezi**, İzmir, 2010.

- Özünlü, Ünsal: “Yabancı Dil Öğretiminde Edebi metinlerin Yeri ve Kullanılması”, **Türk Dili Dil Öğretimi Özel Sayısı**, Sayı:379 - 380, 1983, s. 178 - 190.
- Polat, Tülin: “Yazınsal metinler ve yabancı dil olarak Almanca öğretimi”, **İÜ Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Sayı: VIII, 1993, s. 181-189.
- Revyakina, T.L.; Şçur V.V. ve diğerleri: “Çteniyе kak aspekt obuçeniya na zanyatiyah po RKİ”, **Lingvistika i mejkulturnaya kommunikatsiya**, No11, Voronej, Voronejskiy gosudarstvenniy arhitekturo - stroitelniy universitet, 2013.
- Rogova, K.A.; Kolesova D.V. ve diğerleri: **Tekst. Teoretiçeskiye osnovaniya i prinsipı analiza**, Sankt - Peterburg, Zlatoust, 2011.
- Rubtsova, S.P.: “Hudojestvenniy tekst kak predmet ponimaniya v lingvistike i filosofiye”, **Vestnik VGU**, Voronej, Voronejskiy gosudarsnvenniy universitet, No.4, 2017, s. 54 - 68.
- Sindina, O.V.: **Hudojestvenniye remesla Rossiye**, Saratov, Saratovskı Devlet Üniversitesi, 2014.
- Strelcuk, Ye.N.: “Rol hudojrstvennoy literaturı v formirovaniye i razvitiye russkoy reçevoy kultury inostrannih studentov”, **İzvestiya Samarskogo nauçnogo tsentra Rossiyskoy Akademiyi Nauk**, C. 13, No. 2(5), Samara, Samarskiy federalniy issledovatel'skiy tsentr Rossiyskoy Akademiyi Nauk, 2011, s. 1135 - 1139.
- Şahin, Ayten: “Avrupa Dil Gelişim Dosyası Bağlamında Yabancı

Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Malzeme Oluşturma”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2010.

Şengüder, Zoya: “Osobennosti ispolzovaniya tekstov russkoy literaturı v turetskoy auditoriyi”, **Jazıkot i kulturata-sostojbi i predızvıtsı**, 06 - 07. 11. 2018, Skopje, Makedonya, s. 361 -373.

Şengüder, Zoya: “Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretiminde İletişimsel Yetinin Oluşturulmasında Başlıca Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Jeo-Kültürel Alanda İnsani Yaklaşımlar**, 01 - 06.10.2016, İstanbul, Türkiye, s.755 – 759

Tarcan, Ahmet: **Yabancı Dil Öğretim Teknikleri**, Ankara, Nobel Yayıncılık, 2004.

Temizkan Mehmet: “Bilişsel Okuma Stratejilerinin Türkçe Derslerinde Bilgiye Dayalı Metinleri Okuduğunu Anlama Üzerindeki Etkisi”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 28, Sayı 2, Ankara, GÜ, 2008, s.129 - 148.

Torusdağ, Gülşen; Aydın, İlker: **Metindilbilim ve Örnek Metin Çözümlemeleri**, Ankara, Pegem,2017.

Triandafilidi, Tatyana: “Metodika otbora i ispolzovaniya hudojestvennih tekstov v praktičeskom kürse russkogo yazıka srednego etapa obučenıya na gumanitarnih fakultetah zarubejnoy vısşey şkolı (Na primerah vuzov Gretsıyi)”, **Yüksek Lisans Tezi**, Moskva, Gosudarstvennıy tınstitut russkogo yazıka im. A.S.

Puşkina, 2005.

- Uçan, Hilmi: Hilmi Uçan, Dilbilim, Göstergebilim ve Edebiyat Eğitimi, Ankara, Hece Yayınları, 2008.
- Uspenski, B.A.: **Ego Loquens. Yazık i kommunikatsionnoye prostranstvo**, Moskva, MGGU, 2007.
- Yahibbayeva, L.M.: “Kategoriye tselnosti / tselostnosti i svyaznosti kak osnovniye priznaki teksta”, **Lingvokulturologiya**, Ekaterinburg, Uralskiy Gosudarstvennyy Pedagogičeskiy Universitet, 2008, s. 209 - 214.
- Yevtuşenko, S.Ya.: “Tekst, kak obyekt izučeniya (v aspekte russkogo yazıka, kak inostrannogo)”, **Molodoy učeniy**, Sayı: 16 (96), Moskva, İzdatelstvo Molodoy učeniy, 2015, s. 478 - 481.
- Zalevskaya, A.A.: **Slovo. Tekst: izbranniye trudı: psiholingvističeskiye issledovaniya**, Moskva, Gnozis, 2005.
- Zaytseva, İ.A.: “K voprosu o metodike raboti nad hudojestvennim tekstom na uroke RKİ”, **Molodoy učeniy**, Sayı 13 (147), Kazan, İzdatelstvo Molodoy ucenniy, 2017, s. 558 - 560.
- Zeyrek, Deniz: “Söylem ve Toplum”, **Söylem Üzerine**, Ed.: Ahmet Kocaman, Ankara, Hitit Yayınevi, s. 38 - 65.
- Zimnyaya, İ.A.: **Psihologičeskiyi aspektı obučeniya govoreniyu na inodtrannom yazıke**, Moskva, Prosvesçeniye, 1985.

Zorkina, O.S.: “O psiholingvističeskom podhode k izučeniyu teksta”, **Yazık i kultura**, Novosibirsk, Obsçestvo s ograniçennoy otvetstvennotyu, Tsentr razvitiya nauçnogo sotrudniçestva, 2003, s. 205 - 210.

Zyablova, N.N.: “Diskurs i yego otliçiyey ot teksta”, **Molodoy uçeny**, No. 4 (39), Moskva, İzdatelstvo Molodoy uçeny, Sayı: 4 (39) / 2012, s. 223 - 225.

Witgenşteyn, L: **Filosofskiye raboty**, Cilt 1, Moskva, Gnozis, 1994.

E-KAYNAKÇA

Anonim: **Geleneksel El Sanatları**, (Çevrimiçi)
<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR>, 25 Nisan 2021.

----- TDK, **Güncel Türkçe Sözlük**,
www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.542544dfe73512.44393142 (Çevrimiçi) , 23 Nisan 2019.

Gonçaruk, Ye.Yu.: “Çteniyey hudojestvennih tekstov na urokah RKİ”, **STUDYLİB**, (Çevrimiçi)
<https://studylib.ru/doc/2407275/chtenie-hudozhestvennyh-tekstov-na-urokah-rki>, 17 Ocak 2021.

Özkan, Mustafa: “Edebiyatta Dil Kullanımı”, **DergiPark**, (Çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/158417>, 8 Kasım 2020, s. 65 - 77.

Paustovski, K.G.: “Krujevnitsa Nastya”, **KNİGOSAYT**, (Çevrimiçi)
<http://knigosite.org/>, 12 Temmuz 2021.

- Petrosyan, E.N.: “İz russkoy literaturı XX veka. Paustovski “Sneg.” Çto nujno çeloveku dlya şçastya? (Paihologizm rasskaza)”, **Sovremenniy urok**, (Çevrimiçi) <https://www.1urok.ru/categories/14/articles/18778>, 06 Haziran 2021.
- Rudnev, Yuriy: “Konseptsiya diskursa kak elementa literaturovedçeskogo metayazıka” (Çevrimiçi) http://zheltydom.narod.ru/literature/txt/discours_jr.htm, 25 Nisan 2019.
- Tolstoy, L.N.: “Kostoçka”, LibreBook, (Çevrimiçi) <https://librebook.me/>, 06 Haziran 2021.
- Van Dijk, Teun Adrianus: “K opredeleniyu yazıka” (Çevrimiçi) <http://www.nsu.ru/psych/internet/bits/vandijk2.htm>, 25 Nisan 2019.
- Vorobyeva, S.N.; Krijovetskaya, O.M.: “Hudojestvenniy tekst kak obrazets natsionalno - kulturnogo diskursa: podhodı k izuçeniyu proizvedeniy russkoyl iteraturı na zanyatiyah po russkomu yazıku kak inostrannonu”, **İnternet – jurnal “Naukovedeniye”**, Cilt 7, No 2, <http://naukovedenie.ru/index.php?p=vol7-2>, 2015, s. 1 - 9.

EKLER

Ek-1: L.N. Tolstoy'un “Tri bublika i odna suška” (“Üç simit ve bir kandil simidi”) hikayesi üzerine Hazırlık sınıfı öğrencilerinin örnek çalışmaları:

T. C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SLAV DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
RUS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI
HAZIRLIK
2020 – 2021 GÜZ DONEMİ YAZMA PORTFÖYÜ

EDEBİ METİN ÇALIŞMASI
(L.N. TOLSTOY ESERİNDEN UYARLANAN “ÜÇ SİMİT VE
BİR KANDİL SİMİDİ” ÖYKÜSÜ)

AD, SOYAD
Asem BAKAİEV

ÖĞRENCİ NUMARA
0328200064

Öğr. gör. Zoya Şengüder

İstanbul 2021

"ТРИ БУБЛИКА И ОДНА СУШКА" ("ÜÇ SİMİT VE BİR KANDİL SİMİDİ")

1. Yeni sözcükleri ezberleyiniz

бублик - белый хлеб в виде большого кольца;

сушка - сухой белый хлеб в виде колечка;

голодный, голоден, голодна - хочет есть;

сытый, сыт, сыта - уже не хочет есть;

зря - напрасно, не надо было этого делать.

2. Aşağıda verilen ifadelerinin ve atasözlerinin Türkçe dengini bulunuz.

Голодный как волк - Kurt gibi aç

Сытый голодному не товарищ - Tok, aç ile arkadaşlık etmez

Сытый голодного не понимает - Tok, aç anlamaz.

Türkçedeki «Tok, açın halinden anlamaz» atasözü ile anlam olarak uyuyor.

Ситое брюхо к учению глухо - Tok bir karın öğrenmeye sağırdır.

3. Sayıları sırasına göre yazınız

1- первый	первая	первое	первые
2- второй	вторая	второе	вторые
3- третий	третья	третье	третьи
4- четвертый	четвертая	четвертое	четвертые
5- пятый	пятая	пятое	пятые
6- шестой	шестая	шестое	шестые
7- седьмой	седьмая	седьмое	седьмые
8- восьмой	восьмая	восьмое	восьмые
9- девятый	девятая	девятое	девятые
10- десятый	десятая	десятое	десятые

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SLAV DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
RUS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI
HAZIRLIK

2020 – 2021 GÜZ DONEMİ YAZMA PORTFÖYÜ

EDEBİ METİN ÇALIŞMASI (L.N. TOLSTOY
ESERİNDEN UYARLANAN “ÜÇ SİMİT VE BİR
KANDİL SİMİDİ” ÖYKÜSÜ)

AD, SOYAD
Hilal BOYACI
ÖĞRENCİ NUMARA
0328200019

Öğr. gör. Zoya Şengüder

İstanbul 2021

"Три Бублика и Одна Сушка"

1 - Meni sbacckleri ezberleyin.

Бублик — белый хлеб в виде большого кольца;

сушка — сухой белый хлеб в виде колечка;

голодный, голоден, голодна — хочет есть;
сытый, сыт, сыта — уже не хочет есть;
зря — напрасно, не надо было этого делать.

HAZIRLIK YAZMA PORTÖCÜSÜ

2. Aşağıda verilen ifadelerin ve atasözlerinin Türkçe dengini bulunuz.

- Голодный как волк. → Kurt gibi aç.
- Ситый голодному не товарищ. → Tok açın arkadaşı değildir.
- Ситый голодного не понимает. → Tok aç anlamaz.
- Ситое брюхо к утению сухо. → Tok karın öğretilmeye saygındır.

3. Sayıları sırasına göre yazınız.

	м.р.	ж.р.	ср.р.	мн.р.
1	первый	первая	первое	первые
2	второй	вторая	второе	вторые
3	третий	третья	третье	третьи
4	четвертый	четвертая	четвертое	четвертые
5	пятый	пятая	пятое	пятые
6	шестой	шестая	шестое	шестые
7	седьмой	седьмая	седьмое	седьмые
8	восьмой	восьмая	восьмое	восьмые
9	девятый	девятая	девятое	девятые
10	десятый	десятая	десятое	десятые
20	двадцатый	двадцатая	двадцатое	двадцатые
30	тридцатый	тридцатая	тридцатое	тридцатые
40	сороковой	сороковая	сороковое	сороковые
50	пятидесятый	пятидесятая	пятидесятое	пятидесятые
60	шестидесятый	шестидесятая	шестидесятое	шестидесятые
70	семидесятый	семидесятая	семидесятое	семидесятые
80	восемьдесятый	восемьдесятая	восемьдесятое	восемьдесятые
90	девяностый	девяностая	девяностое	девяностые
100	сотый	сотая	сотое	сотые
200	двухсотый	двухсотая	двухсотое	двухсотые
1000	тысячный	тысячная	тысячное	тысячные
2000	двухтысячный	двухтысячная	двухтысячное	двухтысячные

HAZIRLIK YAZMA PORTFOLYU

4. Edebi metni okuyunuz. Son üç cümledeki tonlamaya dikkat ediniz.

Один человек захотел есть. Он купил булшк и съел его, но всё равно был голодный. Он купил второй булшк и съел его, но всё ещё хотел есть. Он купил третий булшк и съел его, но ему всё хотелось есть. Потом он купил сушки и, когда съел одну сушку, стал сыт.

Погда человек подумал:

— Какой я дурак! Зачем я зря съел три булшка! Надо было съесть сначала одну сушку!

(по Л. Н. Толстому)

5. Edebi metni tekrar okuyup yazma ama «человек, булшк, сушка» sözciklerinin yerine «девушка, пирожок, пряник» sözciklerini kullanınız.

Одна девушка захотела есть. Она купила пирожок и съела его, но всё равно была голодная. Она купила второй пирожок и съела его, но всё ещё хотела есть. Она купила третий пирожок съела его, но ей всё хотелось есть. Потом она купила пряники и, когда съела один пряник, стала сыта.

Погда девушка подумала:

— Какая я дура! Зачем я зря съела три пирожка! Надо было съесть сначала один пряник!

HAZIRLIK YAZIMA PORTFOLYU

6. Bu edebi metinde ismin -i halinin (винительный падеж) kullanıldığı tüm yerleri bulunuz.

Он купил бублик и съел его,
Он купил второй бублик и съел его,
Он купил третий бублик и съел его,
Потом он купил сушки и, когда съел одну сушку
Заяв я зря съел три бублика!
Надо было съесть сначала одну сушку!

7. Bu metni şimdiki zamana dönüştürünüz. Fillerin hangi halini kullanacaksınız?

Один человек хочет есть. Он покупает бублик и ест его, но всё равно голодный. Он покупает второй бублик и ест его, но всё ещё хочет есть. Он покупает третий бублик и ест его, но ему всё хочется есть. Потом он покупает сушки и, когда ест одну сушку, станет сыт.

Потом человек думает:
—Какой я дурак! Заяв я зря ел три бублика! Надо есть сначала одну сушку!

→ Fillerin "несовершенный вид" hali kullanılmıştır.

HAZIRLIK ÇARMA PORTFOLYU

8. Örneğe bakarak *nado* *şeyleri* ile kendi cümlelerinizi oluşturunuz.

Örnek: *Nado* *çok* *zаниматься*.

- Nado* *çok* *slать*.
- Nado* *читать* *мою* *книгу*.
- Nado* *делать* *домашнее* *задание*.
- Nado* *быть* *учёбник*.
- Nado* *повторять* *новые* *русские* *слова*.
- Nado* *готовить* *обед*.
- Nado* *слушать* *музыку*.
- Nado* *пить* *воду*.
- Nado* *покупать* *подарок* *мне*.
- Nado* *звонить* *домой*.

9. Doğru *teklama* ile *okuyunuz*.

- Какой я дурак! Как я мог забыть твою книгу! (*öfkeli*)
- Какой ты молодец! Как здорово всё сделал! (*hoşgüçlü*)
- Какая красивая собака! Я тоже хочу собаку... (*istekli*)
- Какие красивые цветы! Спасибо большое! (*sevinçli*)
- Какой ты молодец! Как здорово всё сделал! (*alaylı*)

Ek-2: L.N. Tolstoy'un "Kostočka" ("Erik çekirdeği") hikayesi üzerine 1. sınıf öğrencilerinin örnek çalışmaları:

SÖZLÜ VE YAZILI ANLATIMA GİRİŞ	3.1
DERS KONUSU: EDEBİ METİNLE ÇALIŞMA. L.N. TOLSTOY'UN KISA HİKÂYESİ: "KOSTOÇKA"	
ТЕМА УРОКА: РАБОТА С ХУДОЖЕСТВЕННЫМ ТЕКСТОМ. РАССКАЗ Л.Н. ТОЛСТОГО "КОСТОЧКА"	
3. ОБРАЗУЙТЕ ФОРМУ СОВЕРШЕННОГО ВИДА (СВ) ОТ СЛЕДУЮЩИХ ГЛАГОЛОВ:	
Образуйте форму совершенного вида (СВ) от следующих глаголов:	
Есть – съесть - поесть	
Хватать – хватить	
Краснеть – покраснеть	
Бледнеть – побледнеть	
Глотать – глотнуть	
Бросать – бросить	
Смеяться – засмеяться	
Плакать – заплакать	

SÖZLÜ VE YAZILI ANLATIMA GİRİŞ	4.HAFTA
---------------------------------------	----------------

DERS KONUSU: EDEBİ METİNLE ÇALIŞMA. L.N. TOLSTOY'UN KISA HİKÂYESİ: “KOSTOÇKA”

TEMA UROKA: РАБОТА С ХУДОЖЕСТВЕННЫМ ТЕКСТОМ. РАССКАЗ Л.Н. ТОЛСТОГО “КОСТОЧКА”

2. ПИСЬМЕННО ОТВЕТЬТЕ НА ВОПРОСЫ:

- Понравился ли вам рассказ Л.Н. Толстого? Почему? О чём он?

Мне понравился этот рассказ, потому что он поучительный рассказ. Тема этого рассказа – честность и отношения в семье. В этом рассказе рассказывается о маленьком мальчике, который не удержался и ел слив без разрешения родителей.

- Назовите героев этого рассказа.

Ваня и его семья.

- Как вы думаете, сколько лет Ване? Можно назвать его главным героем?

Я думаю, что Ване 5 лет, он еще маленький мальчик. Главный герой этого рассказа – Ваня.

- А может главным героем можно назвать косточку? Почему?

По моему мнению, нет, потому что этот рассказ рассказывает что случилось с мальчиком.

- Можно этот рассказ назвать поучительным (öğretici)? А чему он учит?

Конечно, можно. Я думаю, что этот рассказ учит нас всегда говорить правду своей семье.

- “Можно предположить, что Л.Н.Толстой написал «Косточку», чтобы мы поняли, что надо любить и понимать других, что надо уметь прощать, не обманывать, а если обманул, надо признаться: близкие тебя поймут и помогут.” Вы согласны с этим мнением?

Я согласна с этим мнением. После прочитала этот рассказ, я поняла, что родители прощают своих детей, если они признаются.

- Переведите на турецкий язык значения пословиц, которые подходят к теме

рассказа “Косточка”.

*Правда всего дороже.

Gerçek, en değerli şeydir.

*Всё тайное становится явным.

Gizli olan her şey açığa çıkar.

*Честность всего дороже.

Dürüstlük, en değerli şeydir.

*Лучше горькая правда, чем сладкая ложь.

Acı bir gerçek, tatlı bir yalandan daha iyidir.

*Кто вчера солгал, тому завтра не поверят.

Dün yalan söyleyene yarın kimse inanmaz.

3. ЧИТАЕМ РАССКАЗ ПО ЧАСТЯМ. И ПОСЛЕ ПРОЧТЕНИЯ КАЖДОЙ ЧАСТИ ПИСЬМЕННО ОТВЕЧАЕМ НА ВОПРОСЫ.

Купила мать слив и хотела их дать детям после обеда. Они лежали на тарелке. Ваня никогда не ел слив и всё нюхал их. И очень они ему нравились. Очень хотелось съесть.

Он всё ходил мимо слив. Когда никого не было в горнице, он не удержался, схватил одну сливу и съел.

- “Он всё ходил мимо слив...” -О чём вам эти слова говорят?

Эти слова говорят мне, что он хотел съесть слив, которые лежали на тарелке поэтому он ходил вокруг слив.

- А мог Ваня поступить по-другому? Как? Предложите свои варианты.

Да, он мог. Он мог сказать своей матери, что он хочет есть сливы.

- А что произошло дальше?

Дальше, его мама могла позволить ему съесть одну сливу перед обедом.

Перед обедом мать сочла сливы и видит, одной нет. Она сказала отцу.

За обедом отец и говорит:

— А что, дети, не съел ли кто-нибудь одну сливу?

- “Мать сказала отцу...” А как бы поступили вы на месте мамы?

Если я бы поступила на месте мамы, я бы не сказала отцу. Я бы сама спросила детей, кто съел одну сливу. После я узнала, что кто съел сливу, я бы дала сливы перед обедом другим детям, которые не ели сливы.

Все сказали:

— Нет.

Ваня покраснел, как рак, и сказал тоже:

— Нет, я не ел.

- “Все сказали: “Нет, я не ел.” Ваня ответил так же. Почему?

Он не хотел, чтобы его родители узнали, что он ел сливу.

- Как по-другому он мог ответить?

Он мог бы быть честным мальчиком и сказать что “я ел сливу”

Тогда отец сказал:

— Что съел кто-нибудь из вас, это нехорошо; но не в том беда. Беда в том, что в сливах есть косточки, и если кто не умеет их есть и проглотит косточку, то через день умрёт. Я этого боюсь.

“Я этого боюсь...” Как вы думаете, отец боялся, что кто-то умрёт? А зачем он так сказал?

Отец так сказал чтобы узнать кто съел сливу. Но отец не думал что кто-то умрёт потому что он солгал.

- Как отец понял, что Ваня причастен к пропаже?

Когда отец сказал, что кто съел косточку завтра умрет, Ваня побледнел и сразу признался. Тогда отец понял, что Ваня причастен к пропаже.

-А когда люди обычно краснеют?

Люди обычно краснеют, когда они смущаются.

Ваня побледнел и сказал:

— Нет, я косточку бросил за окошко.

И все засмеялись, а Ваня заплакал.

- Как изменялось лицо Вани в разговоре с отцом? Почему в первом случае он “покраснел”, а в другом – “побледнел”?

Когда Ваня разговаривал с отцом, сначала он покраснел потому что он смущался. А потом он побледнел, потому что он побоялся и признался.

- Почему все засмеялись, а не рассердились на Ваню? Ведь он взял без спросу, а потом обманул.

Они засмеялись над изменением лица Вани. Он еще маленький мальчик, поэтому они не рассердились на Ваню.

- Как вы думаете, почему Ваня заплакал?

Потому что он солгал своей семье и чувствовал себя плохо.

4. ПЕРЕСКАЖИТЕ РАССКАЗ ОТ СВОЕГО ИМЕНИ.

Мама купила слив и хотела дать их детям после обеда. Ваня никогда не ел слив и очень хотелось съесть. Он не удержался, схватил одну сливу и съел. Перед обедом мама заметила, что одной из слив нет. Мама спросила детей, кто съел одну сливу. Никто из них не ответил но Ваня покраснел как рак. Мама спросила еще раз. Ваня заплакал и сказал:

— Мапочка, прости меня пожалуйста но я очень любопытствовал вкус слив.

Мама засмеялась и дала сливы другим своим детям, которые никогда не ели слив как Ваня. А потом мама спросила понравились ли им сливы. Все сказали:

— Да, очень.

Тогда отец сказал:

— Что съел кто-нибудь из вас, это нехорошо; но не в том беда. Беда в том, что в сливах есть косточки, и если кто не умеет их есть и проглотит косточку, то через день умрёт. Я этого боюсь.

Ваня побледнел и сказал:

— Нет, я косточку бросил за окошко.

И все засмеялись, а Ваня заплакал.

2. ПИСЬМЕННО ОТВЕТЬТЕ НА ВОПРОСЫ:

- Понравился ли вам рассказ Л.Н. Толстого? Почему? О чём он?
мне понравился этот рассказ потому что рассказ был очень интересный. О честности.
- Назовите героев этого рассказа.
герои этого рассказа Ваня, мать, отец, дети
- Как вы думаете, сколько лет Ване? Можно назвать его главным героем?
я думаю что Ване 7 лет.
я можно назвать его главным героем.

2. НОВЫЕ СЛОВА И ВЫРАЖЕНИЯ:

- Горница (устаревшее слово) – большая светлая комната.
- нюхать (понюхать) - koklamak
- удерживаться (удержаться) – kendini tutmak, sabretmek
- сочла (сочёл, сочли) – посчитала (посчитал, посчитали)

3. ОБРАЗУЙТЕ ФОРМУ СОВЕРШЕННОГО ВИДА (СВ) ОТ СЛЕДУЮЩИХ ГЛАГОЛОВ:

Образуйте форму совершенного вида (СВ) от следующих глаголов:

- Есть –*Съестъ*.....
- Хватать –*Схватитъ*.....
- Краснеть –*Покраснеетъ*.....
- Бледнеть –*Побледнеетъ*.....
- Глотать –*Проглотитъ*.....
- Бросать –*Броситъ*.....
- Смеяться –*Посмеетсяъ*.....
- Плакать –*Поплачетъ*.....

- А может главным героем можно назвать косточку? Почему?

нет. Потому что главный герой Ваня

- Можно этот рассказ назвать поучительным (öğretici)? А чему он учит?

Да потому что, если мы живём рано или поздно
он раскроется

- "Можно предположить, что Л.Н.Толстой написал «Косточку», чтобы мы поняли, что надо любить и понимать других, что надо уметь прощать, не обманывать, а если обманул, надо признаться: близкие тебя поймут и помогут." Вы согласны с этим мнением?

Конечно я согласен

- Переведите на турецкий язык значения пословиц, которые подходят к теме рассказа "Косточка".

*Правда всего дороже.

Gerçek her şeyden değerlidir.

*Всё тайное становится явным.

Bütün sırlar açığa çıkar.

*Честность всего дороже.

Dürüstlük her şeyden değerlidir.

*Лучше горькая правда, чем сладкая ложь.

Acı gerçekler tatlı yalanlardan daha iyidir.

*Кто вчера солгал, тому завтра не поверят

Dün yalan söyleyene yarın güvenmezler

3. ЧИТАЕМ РАССКАЗ ПО ЧАСТЯМ. И ПОСЛЕ ПРОЧТЕНИЯ КАЖДОЙ ЧАСТИ ПИСЬМЕННО ОТВЕЧАЕМ НА ВОПРОСЫ.

Купила мать слив и хотела их дать детям после обеда. Они лежали на тарелке. Ваня никогда не ел слив и всё нюхал их. И очень они ему нравились. Очень хотелось съесть.

Он всё ходил мимо слив. Когда никого не было в горнице, он не удержался, схватил одну сливу и съел.

- "Он всё ходил мимо слив..." - О чём вам эти слова говорят?

Ему отец хотелось слив.

- А мог Ваня поступить по-другому? Как? Предложите свои варианты.

он мог сказать "мама я хочу взять сливу"

- А что произошло дальше?

мама разрешила для сына взять сливу

Перед обедом мать сочла сливы и видит, одной нет. Она сказала отцу.

За обедом отец и говорит:

— А что, дети, не съел ли кто-нибудь одну сливу?

- "Мать сказала отцу..." А как бы поступили вы на месте мамы?

я бы промолчал

Все сказали:

— Нет.

Ваня покраснел, как рак, и сказал тоже:

— Нет, я не ел.

- "Все сказали: "Нет, я не ел." Ваня ответил так же. Почему?

Потому что Ване было стыдно

- Как по-другому он мог ответить?

Простите я не выдержал до обеда. мне отец захотелось сливы.

Тогда отец сказал:

— Что съел кто-нибудь из вас, это нехорошо; но не в том беда. Беда в том, что в сливах есть косточки, и если кто не умеет их есть и проглотит косточку, то через день умрёт. Я этого боюсь.

"Я этого боюсь..." Как вы думаете, отец боялся, что кто-то умрёт? А зачем он так сказал?

Потому что отец хотел знать кто его обманывает

- Как отец понял, что Ваня причастен к пропаже?

Ваня покраснел

-А когда люди обычно краснеют?

Люди когда обманывают, обычно краснеют

Ваня побледнел и сказал:

— Нет, я косточку бросил за окошко.

И все засмеялись, а Ваня заплакал.

- Как изменялось лицо Вани в разговоре с отцом? Почему в первом случае он "покраснел", а в другом — "побледнел"?

В разговоре с отцом лицо Вани покраснело. Когда отец узнал что Ваня говорит не правду и Ваня об этом узнал ему стало не удобно и он побледнел.

- Почему все засмеялись, а не рассердились на Ваню? Ведь он взял без спросу, а потом обманул.

Потому что он еще маленький

- Как вы думаете, почему Ваня заплакал?

Потому что все смеются над ним.

Гонимый гонимый дубов. Все началось с того
дубов на мана не разрешила. Вон не
бегущий и уклад огню дубы и сел.
Отец заметил что то сел дубы. Спросил у
дубов: "Что сел дубы?". Дубов не признался.
Отец заметил что Воня молчал. Тогда отец
Отец сказал: "Я скажу если что то сел кос-
моду он упрям через день". Воня испугался
и сразу сказал: "Нет я её сел космоду
я выкинул её в окно". Вся семья засмеялась,
а Воня закатил.

Ek-3: Yu. Ya. Yakovlev'in "Skripka" ("Keman") hikayesi üzerine 2. sınıfı sınıfı öğrencilerinin örnek çalışmaları:

KOMPOZİSYON II (SÖZLÜ VE YAZILI)
Esra PEKER- 0328180018

3. HAFTA

DERSİN KONUSU: EDEBİ METİNLE ÇALIŞMA
YURIY YAKOVLEVİÇ YAKOVLEV: "SKRİPKA" ("KEMAN")
TEMA UROKA: РАБОТА С ХУДОЖЕСТВЕННЫМ ТЕКСТОМ
ЮРИЙ ЯКОВЛЕВИЧ ЯКОВЛЕВ: "СКРИПКА"

Время, в которое мы живём, заставляет нас очень быстро принимать решения. Но прислушиваемся ли мы к тому, что подсказывает нам сердце, или чаще поступаем в соответствии с ситуацией, автоматически? Юрий Яковлев, который жил в середине XX века, в своих рассказах хочет показать нам "жизнь сердца", движения души человека. Отношения между молодыми людьми, как научиться сказать "нет", когда хочется сказать "да", - эти и другие вопросы поднимает писатель в своих рассказах. Его произведения очень лиричны, музыкальны.

ПРЕДТЕКСТОВЫЕ УПРАЖНЕНИЯ

1. Прочитайте слова, найдите в них корень, определите грамматическую форму подчёркнутых слов. Попробуйте догадаться, какое они имеют значение. Проверьте себя по словарю

Казаться, кажется, казалось, показалось:

-Показалось-корень -каз-, часть речи: глагол (личная форма); род: средний; число: единственное; вид: совершенный; переходность: непереходный; время: прошедшее; наклонение: изъявительное наклонение; отвечает на вопрос: (оно) Что сделало?

водить, приводить, уводить:

-Уводить, корень -вод-, часть речи: глагол (инфинитив); вид: несовершенный; переходность: переходный; отвечает на вопрос: Что делать?

хотеть, захотеть, захотелось:

-Захотелось, корень -хот-, Части речи: глагол(инфинитив), вид : СВ, непереходный.

ждать, ожидать, не ожидать, неожиданно:

-Неожиданно, корень жид, часть речи: имя прилагательное (краткое); род: средний; число: единственное; остальные признаки: качественное; отвечает на вопрос: Каково?

звук, звучать: скоро, скорее, поскорее.

-Часть речи слова поскорее — имя прилагательное. Начальная форма: скорый (именительный падеж единственного числа мужского рода); Постоянные признаки: качественное; Непостоянные признаки: сравнительная степень.

2. Прочитайте следующие конструкции. Напишите с каким падежом используются нижеприведённые глаголы:

-Искать (что?) скрипку -.....**Винительный... падеж**..... ;

- обратить внимание (на кого?) на мальчика - **Винительный... падеж.....**
- ходить (за чем?) за хлебом - ... **Творительный падеж** ;
- согласиться (с кем?) с девочкой -..... **Творительный падеж** ;
- спрятать (что? куда?) скрипку под пальто -... **Винительный... падеж** .

3. Знаете ли вы значение этих конструкций? Проверьте себя по словарю.
Переведите эти конструкции на турецкий язык:

- Мелкий дождь - **Çiseleyen yağmur, hafif yağmur**
- толстые косы - **Kalı, sıkı örgüler(saç)**
- виолончельный футляр - **Cello kılıfı**
- мокрый асфальт - **Islak asfalt**
- тёплый хлеб- **Taze ekmek, fırından yeni çıkmış.**

Какие инструменты могут звучать в оркестре? Продолжите ряд.

В нашем оркестре есть трубы, виолончели, альты, контрабасы, скрипки, кларнеты, фаготы, барабаны, арфа, фортепиано, валторны, тарелки, флейты .

4. Обратите внимание на объяснение подчёркнутых слов (alt çizili sözcükler).
Из окон доносятся (можно услышать) звуки разных инструментов. Он прислушался (стал внимательно слушать). Тёплый хлеб грел (отдавал ему своё тепло) его. Куда ты? – удивлённо воскликнула (крикнула громко, эмоционально) девочка. Всё пропало (исчезло неизвестно куда). И его самого уже нет.

5. Попробуйте понять по контексту (bağlam) значение подчёркнутых слов.
Проверьте себя по словарю.

Шёл дождь. В руках у девочки был виолончельный футляр. Он был мокрый и блестел. Она поставила его на мокрый асфальт. Мальчик шёл из булочной, тёплый хлеб он спрятал от дождя под пальто.

6. Выберите из правого столбика прилагательные, антонимичные прилагательные левого столбика. Скажите, с какими из нижеданных существительных они сочетаются?

1-Хороший	Холодный-2
2-тёплый	Длинный-3
3-короткий	Тонкий-4
4-толстый	Крупный-5
5-мелкий	лёгкий-6
6-тяжёлый	маленький-7
7-большой	плохие-1

дождь, хлеб, футляр, косы, девочка, дом, город, парень.

Хороший парень, дом

Тёплый хлеб, дом

Крупный футляр

-Толстые косы, тонкие косы

- Маленький город, Маленький дом, Маленькая девочка

- Большой город, дом

-Холодный хлеб, город, дом

7. От данных ниже прилагательных образуйте:

а) краткую форму: хороший – хорош, хороша, хороши;

похожий - Похож, похожа, похоже, похожи

тяжёлый - Тяжёл, тяжела, тяжело, тяжелы

толстый - Толст, толста, толсто, толсты

довольный – доволен, довольна, довольны;

тонкий – Тонко, тонка, тонко, тонки

лёгкий – лёгко- Лёгко, легка, легко, легки

б) наречие на -о: сырой – сыро;

-неожиданный – Неожиданно

- спокойный - Спокойно

-Тяжёлый- Тяжело

- частый - Часто

-странный – Странно

-хороший - Хорошо

-плохой - Плохо

-вкусный - Вкусно

8. Прочитайте предложения и сравните их. Обратите внимание на многозначность подчёркнутых слов. Определите, какое значение имеет подчёркнутое слово в предложении (конец действия, повторяющееся действие, температура, характеристика человека, звук, эмоция).

Дождь всё не проходил (конец действия). - Каждый день мальчик проходил (повторяющееся действие) мимо музыкального училища. Шёл холодный (температура) дождь. - Холодная (характеристика человека) Диана не замечала его. Скрипка звучала (звук) в окне второго этажа. - В его голосе звучала (эмоция) радость.

9. Все ли глаголы этого ряда вы знаете?)

Идти, брести (идти медленно, с трудом), семенить (идти мелкими шажками).

10. Прочитайте данные ниже предложения. Обратите внимание на то, что с отрицательными местоимениями *никто, ничто, никакой, ничей* всегда употребляется сказуемое с отрицательной частицей НЕ.

Я никого не жду.- *Kimseyi beklemiyorum.*

Мне ничего не хочется.- *Hiçbir şey istemiyorum.*

Он ничего не ответил.- *Hiçbir şey söylemedi. Cevaplamadı.*

Никакие слова не могли остановить его.- *Kimsenin sözü onu durduramadı.*

11. Прочитайте предложения с правильной интонацией:

а) Зачем стоять на дожде? Зачем стоять на дожде, если никого не ждёшь?

б) Пойдём ко мне? Так пойдём ко мне?

- в) Как вкусно!
- г) Хочешь хлеба ... тёплого?
- д) Ты любишь музыку?
- е) Кула ты?

12. Читайте предложения с постепенным наращиванием элементов:

Дождь. Шёл дождь. Шёл сильный дождь. За окном шёл сильный дождь.
 Мальчик. Мальчик шёл. Мальчик шёл из булочной.
 Он. Он гулял. Он гулял под окнами. Он гулял под окнами музыкального училища.
 Скрипка. Скрипка звучала. Скрипка звучала в окне. Скрипка звучала в окне второго этажа.

13. Читайте и повторяйте, не глядя в текст, сначала одно предложение, затем группу предложений.

- а) Шёл сильный дождь. б) Шёл сильный дождь. Но мальчик не чувствовал его.
- в) Шёл сильный дождь. Но мальчик не чувствовал его. Он гулял около музыкального училища. г) Шёл сильный дождь. Но мальчик не чувствовал его. Он гулял около музыкального училища. Он ждал девочку, которая играет на скрипке.

14. Читайте и повторяйте сначала первое предложение, затем первое и второе, затем первое, второе и третье и т.д.

Вы когда-нибудь стояли под окнами музыкального училища? Идёт мелкий дождь. А из окон музыкального училища доносятся звуки разных инструментов.
 У каждого окна свой голос. Кто - то играл на трубе. Кто - то играл на рояле. Скрипка смеялась и пела. Дом похож на оркестр.

ПРОЧИТАЙТЕ КРАТКУЮ СПРАВКУ ОБ АВТОРЕ. СКАЖИТЕ, КОГДА ОН ЖИЛ, О ЧЁМ ПИСАЛ.

-Он жил в середине XX. века и он писал о чувствах людей, чем о каких-то событиях.

Юрий Яковлевич Яковлев (1922 - 1996) — советский писатель и сценарист, автор книг для подростков и юношества. Яковлев – автор многих лирических рассказов. В них больше говорится о чувствах людей, чем о каких-то событиях. “Меня интересует механизм человеческих отношений”, – как-то сказал писатель. Он описывает те ситуации и случаи, в которых наиболее полно раскрывается человек, его внутренний мир.

ПРОЧИТАЙТЕ ТЕКСТЫ – КОММЕНТАРИИ, КОТОРЫЕ ПОМОГУТ ВАМ ЛУЧШЕ ПОНЯТЬ РАССКАЗ “СКРИПКА.”

1.Музыкальное училище – среднее музыкальное заведение. В России дети получают музыкальное образование сначала в музыкальной школе, а потом в музыкальном училище. Там развивают музыкальные способности учеников, учат их играть на различных музыкальных инструментах. Занятия проходят обычно во второй половине дня, когда уже заканчиваются уроки в общеобразовательной школе (общеобразовательная школа – ilköğretim, orta okulu ve lise birarada).

2.Хлеб - В русской культуре хлеб был одним из самых дорогих и важных продуктов. Когда - то это была основная еда русского человека, а также символ богатства и силы. Если хозяин предлагал гостю кусок хлеба, значит, он уважал гостя и доверял ему.

ПЕРЕД ПРОЧТЕНИЕМ РАССКАЗА ОТВЕЬТЕ ПИСЬМЕННО НА ВОПРОСЫ:

1. Как вы думаете, о чём будет идти речь в рассказе "Скрипка"?

-В рассказе Скрипка ,я думаю,речь пойдет о музыкальном инструменте.
О звуках,что передает она,о мелодиях,что затрагивают наши души.
О изяществе скрипки,о мастерах,что изготавливали их.
Также , наверное,о музыкантах,что играли на них.

2. По - вашему мнению, действие рассказа происходит в далёком прошлом?

-Действие происходит в недавнем прошлом,может быть даже и в наши дни.

1. Проверьте правильно ли вы поняли текст. Выберите конец предложения, соответствующий тексту:

KOMPOZİSYON ZOYA ŞENGÜDER

1. Мальчик шёл из булочной.....

а) и услышал из окон музыкального училища звуки оркестра. Он остановился.

б) и остановился под окнами музыкального училища, чтобы услышать скрипку.

2. Мальчик остановился

а) и стал слушать, как кто – то играл на трубе, кто – то на рояле.

б) и стал слушать скрипку.

3. Около мальчика остановилась девочка,

а) которая играла на скрипке.

б) которая играла на виолончели.

4. Девочка с виолончелью подумала, что мальчик

а) ждёт её.

б) ждёт Диану.

5. Мальчик хотел нести скрипку,

а) и теперь он нёс её.

б) а он нёс виолончель.

6. Мальчик часто ходил за хлебом мимо музыкального училища,

а) но сегодня он первый раз остановился, чтобы послушать скрипку.

б) он всегда останавливался под окнами музыкального училища и ждал Диану.

7. Девочка пригласила мальчика пить чай,

а) и он с радостью согласился.

б) он согласился, потому что ему было всё равно.

8. Мальчик любил слушать скрипку, потому что

а) ему нравилась музыка.

9

б) ему нравилась девочка, которая играла на скрипке.

9. Мальчик вдруг остановился,

а) а потом побежал обратно к музыкальному училищу.

б) а потом снова пошёл с девочкой.,

2. Восстановите последовательность событий рассказа, используя предложения задания 1(kısa ve yazılı).

. Мальчик любил слушать скрипку, потому что ему нравилась девочка, которая играла на скрипке. Мальчик часто ходил за хлебом мимо музыкального училища. Он всегда останавливался под окнами музыкального училища и ждал Диану. Мальчик шёл из булочной и услышал из окон музыкального училища звуки оркестра. Он остановился и стал слушать скрипку. Около мальчика остановилась девочка которая играла на виолончели. Девочка с виолончелью подумала, что мальчик ждёт Диану. Девочка пригласила мальчика пить чай.Он согласился, потому что ему было всё равно. Мальчик хотел нести скрипку, а он нёс виолончель. . Мальчик вдруг остановился а потом побежал обратно к музыкальному училищу.

3. Найдите в тексте глаголы движения в прямом и переносном значении (temel

ve mecaz anlamında) (письменно).

-Глаголы движения в прямом значении:

Шагают,шел ,разгуливал, пробегал,идти ,проходил ,уводила и т.п.

Переносное значение:

Шел дождь,выйдет оркестр,прибавить шаг,растягивал ноты ...

Добраться ,очутиться тоже глаголы прямого значения.

4. Прочитайте данные ниже предложения. Определите, в каком значении (прямом или переносном) употреблены глаголы движения. (письменно)

1. А дождь всё шёл и шёл.(переносном) Мальчик шёл прямо из булочной. Разговор шёл (переносном) о любви. 2. Девочка уводила прямо его от дождя и от самого себя Дорога уводила (переносом) к морю. 3. Мальчик бежал прямо к музыкальному училищу, к самому себе. Время бежит (переносном)быстро. 4. Мальчик прошёл прямо мимо трубы, мимо рояля. Прошёл (переносном) целый час. Боль наконец прошла (переносном)

5. Восстановите предложения из текста: вставьте вместо точек глаголы движения, слова из скобок поставьте в нужную форму (письменно).

Мальчик шел из булочной,, а хлеб спрятал от дождя под пальто. Люди мечтали поскорее добраться дом до . Мальчик прошёл мимо трубы мимо рояля." Я ходил : хлебом", - сказал мальчик. Он идёт с ней рядом. Казалось, весь город знает, что ему хочется нести скрипку а он несет виолончель. "Знаешь что, - предложила девочка, пойдем ко мне .Я буду играть на виолончели. Мы будем пить чай". Диана пробегает .мимо, словно никто не стоит под окнами и не ждёт её. Эта девочка уводила его от дождя, от скрипки, от холодной Дианы. Он бежал обратно к музыкальному училищу, к скрипке, к самому себе.

6. Подчеркните приставки (önekleri) в данных ниже глаголах. Вспомните предложения, в которых они употребляются в тексте. (Устно)
Прислушаться (к чему?) к звукам разных инструментов, положить (что?) (на что?) руку на плечо, вспоминать (о ком?) о Диане, отломить (что?) кусок хлеба, понравиться (что?) (кому?) хлеб девочке, научить (кого?) (чему?) мальчика музыке, поставить (что?) (куда?) виолончель на асфальт.

7. Выпишите из текста 10 глаголов. Напишите их управление (Fiiler hangi padejte kullanılır).

1. А из освещенных праздничных окон музыкального училища- Родительный падеж.
- 2- С трубами, флейтами, барабанами. – творительный падеж.
- 3- Через город- Винительный падеж.
- 4- Под ногами лужи.- творительный падеж.
- 5- По лесенке- Предложный падеж.
- 6- Искал скрипку- Винительный падеж.
- 7- Она летала по небу-(Дательный падеж.)
- 8- и устало брела по земле.- -(Дательный падеж.)
- 9-Ты ждешь Диану.- - Винительный падеж.
- 10- С чемоданной ручкой- творительный падеж

8. Вместо точек вставьте один из глаголов, данных внизу, в нужной форме.
Укажите все возможные варианты (письменно).

“Опять ждёшь?” – спокойно спросила девочка. “Никого я не жду,” – ответил мальчик.

“Неправда, не отступала девочка, – зачем стоять на дожде, если никого не ждёшь.” “Я ходил за хлебом,” – стал ответил мальчик.

Но девочка .. не обратила внимания на хлеб. Она сказала: “Ты ждёшь Диану.”

“Пойдём, – сказала девочка. – Зачем стоять под дождём?”

“Я часто вижу тебя около музыкального училища,” – сказала девочка. “Я хожу за хлебом,” – ответил мальчик.

“Ну, да,” – согласилась девочка.

“Знаешь что, – предложила она, – пойдём ко мне.”

“Так пойдём ко мне?” – предложила равно, – ответил он.

Потом он крикнул

“До свидания” – и побежал. “Куда ты?” – удивлённо воскликнула ему девочка.

ВОСКЛИКНУТЬ, ПРЕДЛОЖИТЬ, КРИКНУТЬ, СОГЛАСИТЬСЯ, ПОВТОРИТЬ,
ОБЪЯСНИТЬ, СКАЗАТЬ, СПРОСИТЬ, ОТВЕТИТЬ.

9. Ответьте на вопросы (письменно).

1. Какая была погода, когда мальчик возвращался из булочной?

-Погода была дождливая.

2. Где стал гулять мальчик?

-Мальчик гулял под окнами музыкального училища.

3-Звуки какого инструмента он хотел услышать?

-Он Хотел услышать звуки скрипки.

4. Что говорится в рассказе о звучании скрипки?

- Скрипка плакала и смеялась, летела по небу и устала брела по земле

5. Кто положил руку мальчику на плечо?

- Круглолицая девочка положила руку на плечо мальчика.

6. Кого, по мнению девочки с толстыми косичками, ждал мальчик?

- Мальчик ждал девочку Диану.

7. Куда предложила пойти девочка?

-Девочка предположила пойти к ней в гости.

8. От кого бы мальчик принял предложение с радостью?

-Мальчик с радостью принял бы предложение от скрипачки Дианы

1. Почему мальчик согласился пойти с девочкой?

-Мальчик согласился пойти , потому что ему было все равно.

2. Что он предложил девочке?

-Мальчик предложил девочке кусок теплого хлеба.

3. Чему девочка решила научить мальчика?

-Девочка хотела научить любить музыку.

4. Что сделал мальчик, когда ему показалось, что это не он, а кто – то другой идёт рядом с девочкой?

-Он поставил виолончель на мокрый асфальт и прислонил к дереву.

5. Куда побежал мальчик?

-Мальчик побежал обратно к музыкальному училищу.

10. Восстановите недостающие слова в отрывок из текста.

Вы когда – нибудь стояли под окнами музыкального
училища? Идёт мелкий дождь. А из окон освещённых
праздничных доносятся звуки разных
..... инструментов и дом похож на концерт.
Мальчик шёл из булочной а хлеб спрятал от дождя под пальто.
Хлеб был тёплый и приятно грел
казалось, что у него под пальто что – то На улице
было сыро. Люди мечтали поскорее дойти до дома.
А мальчик гулял под окнами
музыкального училища. И хлеб грел его. У каждого окна свой гоос, своя
..... жизнь Кто – то играл на трубе, а кто – то играл на рояле.
Мальчик прошёл мимо трубы, мимо
..... рояля Он искал скрипку и
нашёл её. Она звучала в окне второго этажа.
Мальчик прислушался

Скрипка плакала и смеялась Мальчик стоял и
..... скрипку, а дождь всё и
..... тек за воротник

11. Закончите предложения из текста (письменно).

Девочки с толстыми косичками пригласила мальчика прислонил к стене
дома

Он подумал, как было бы хорошо , если бы вместо этой круглолицей, была бы
Диана

Больше он не будет искать окно со скрипкой, а будет прислушиваться к голосу
виолончели

Вдруг он остановился поставил виолончель и прислонил к стене дома

Он бежал обратно к музыкальному училище, к скрипке, к самому себе

12. Как вы думаете, почему (письменно)

- дом, в котором находится музыкальное училище, похож на оркестр?

- Потому что у каждого окна свой голос.

- мальчик спрятал хлеб под пальто?

- потому что погода была дождливая.

- мальчик сквзал девочке с толстыми косичками, что он никого не ждёт?

- потому что, ему нравилась Диана.

- ему хотелось нести скрипку, а не виолончель?

- потому что он хотел играть на скрипке.

- Диана пробегает мимо, словно мальчик не ждёт её?

-потому что она высокормерная.
- мальчик отломил девочке кусок хлеба?
-потому что он щедрый и хотел сделать что-нибудь приятное для своей спутницы.

- он побежал назад?
-Потому что не хотел притворяться.

13. Найдите в тексте предложения, в которых раскрываются главная идея рассказа. (письменно).

1-Но он не оглянулся и ничего не ответил. Он бежал обратно к музыкальному училищу, к скрипке, к самому себе.

2-Как странно, что с одними людьми всего хочется, а с другими ничего не надо.

14. Объясните, как вы понимаете данные ниже предложения (устно).

1. Как странно, что с одними людьми всего хочется, а с другими ничего не надо. 2. Он согласился, и вдруг ему показалось, что это не он шагает по дождю с большой виолончелью, а кто – то другой.
3. Он бежал обратно к музыкальному училищу, к скрипке, к самому себе.

15. Как, с вашей точки зрения, автор относится к своим героям? (письменно).
Докажите, используя фрагменты текста.

-Автор относится к своим героям с симпатией.Описывая мальчика,подчеркивает его стремление быть самим собой,не смотря на приглашение в гости,он все равно возвращается к той девочке ,которая нравится ему.
Девочку ,которая играет на виолончели,показывает ,как добрую и простодушную ,описывая ее круглое лицо,толстые косички,но отмечает ее напористость и настойчивость,описывая ,как она приглашает мальчика послушать ноктюрн и попить чаю.

16. Найдите в тексте описание природы. Скажите, какую роль эти описания играют в замысле автора? Объясните свою точку зрения.

-Хлеб был теплый.
-Идет невидимый мелкий дождь.
Мальчик шел из булочной, а хлеб спрятал от дождя под пальто.
-Ярко освещенный дом музыкального училища растворился в Дожде.
-Круглолицая уже неказалась ему такой круглолицей и вообще была славная Девчонка

Сырая тьма
На улице было скверно.

Дождь не проходил. Он обволакивал фонари, здания, силуэты деревьев. Все предметы теряли форму, расплывались. Город обмяк от дождя. (Может тоже подойти под описание природы и местности)

Как мне кажется, автор использует эти описания, чтобы подчеркнуть внутреннее состояние главного героя. Его печаль, его отчаяние и грусть.

17. Напишите, что вы думаете о героях этого рассказа, какое они на вас произвели впечатление?

-Герой этой истории- мальчик, Диана и пухлая девочка.

Мальчик очень щедрый человек. Он любит услышать скрипку.

Диана играет хорошо на скрипке. Она высокормерная девушка потому что она пробежала мимо, словно мальчик не ждёт её.

Пухленькая девушка играет на виолончели. Она очень скромная и милая.

18. Подумайте, какое ещё название можно было бы дать рассказу.

- я думаю что " музыкальное училище" или "дождливый день"тоже могли быть.

19.Напишите анализ рассказа, используя конструкции, данные ниже.

Автор рассказа – (кто?)

Рассказ называется

посвящён (чему?)

написан на тему (чего? какую?)

В рассказе говорится (о чём?)

Описывается (что?)

Автор показывает (что?)

описывает (что?)

раскрывает (что?)

Действие рассказа происходит (где?)

Герои рассказа – (кто?)

Сюжет рассказа:

Рассказ мне (не) понравился,

показался (не) интересным, потому что..... .

19. Юрий Яковлев "Скрипка".

Рассказ посвящен неразделённой любви. В рассказе описывается один эпизод из жизни мальчика, который был безответно влюблен в девочку, которая играла на скрипке. Автор

показывает на какие жертвы идёт мальчик, чтобы только увидеть предмет своей любви, иметь возможность встретиться с ней. Автор использует выразительные средства, описание природы, дождя и атмосферы ночного города, чтобы передать одиночество, грусть и боль главного героя.

Действие рассказа происходит под окнами музыкального училища. Героями рассказа являются мальчик, круглолицая виолончелистка и Диана. Сюжет рассказа: мальчик безответно влюблен в девочку со скрипкой. Каждый день, проходя мимо музыкального училища, он ждёт и надеется на встречу с ней. Но этого не происходит, так как девочка его даже не замечает. В один дождливый, серый вечер к нему подходит девочка виолончелистка, которая знает, что он ждёт Диану, и которая сама испытывает к нему чувства, и предлагает ему пойти к ней в гости, попить чай и поиграть на инструменте. Расстроенный мальчик соглашается, хотя девочка ему не нравится - это не Диана. Они начинают общаться и он понимает, что эта хорошая девочка. Им хорошо вместе, но ему это не нужно. Он покидает девочку виолончелистку и возвращается обратно к окнам училища, своим надеждам и нереализованным мечтам

Ek-4: K. G. Paustovski'nin, "Krujevnitsa Nastya" ("Dantel ustası Nastya") hikayesi üzerine 2. sınıfı öğrencilerinin örnek çalışmaları:

ALİŞTIRMA 1. YAZAR İLE İLGİLİ KISA BİLGİLERİ OKUYUNUZ. OKUDUKTAN SONRA PAUSTOVSKİ NE ZAMAN YAŞADI, NE YAZDI ANLATINIZ.

Он родился 19 мая 1892 года и умер 4 июля 1968 года. Он писал поучительные сказки и рассказы для детей. Особое место в творчестве писателя занимают рассказы и сказки о природе и животных. За свою долгую жизнь он исходил и объездил Россию, много бывал за границей, в тех экзотических местах, о которых мечтал в юности.

1. Где и когда произошла история, о которой рассказал раненый лейтенант Руднев?

История произошла в деревне в горах Ала-тау, в Ленинграде. Эта история произошла в 1940-ом году.

2. Как описывает автор кружевницу Настю?

Настя была молчалива и сероглаза, как все девушки северянки. У неё тяжёлые косы. Он говорят, что Настя - знаменитая кружевница и красавица.

3. Почему Насте пришлось ухаживать за раненым Балашовым?

Однажды на охоте отец Насти неосторожным выстрелом ранил Балашова в грудь. Настя выходила Балашова, и из жалости к раненому родилась первая ее девичья любовь.

4. Какой старый обычай существовал в те годы в деревне?

Мужчина, который пришел без зова в избу к девушке и принес ей подарок, считается, если подарок принят, ее женихом. В те годы в деревне люди думал так, но Балашов не знал этого..

5. Почему Настя решила поехать в Ленинград?

Она влюбилась в Балашова. Она думала, что Балашов тоже любил её. И так она долго ждала её. Но он не вернулся. Настя решила тайком от отца бежать в Ленинград и разыскать там Балашова.

6. Что произошло в Ленинграде?

Настя узнала правду Балашов был женат и она думала, что Балашов обманул её. Потом она убежала. Она шла в отчаянии по величественному городу, превращенному в вооруженный лагерь.

7. Кто спас Настю и помог ей?

полотер Трофимов спас Настю и помог ей.

8. Разлюбила ли Настя Балашова, когда узнала всю правду о нём?

Нет,она радовалась, что она не обманута и продолжала любить его. Она все еще надеялась увидеть Балашова.

9. Какая легенда возникла на фронте? Как её рассказывали бойцы?

На фронте Настя встретила полотера, и болтливый этот человек рассказал бойцам из своей части о девушке северянке, ищущей на фронте любимого человека. Слух об этой девушке начал быстро расти, шириться, как легенда. Он переходил из части в часть, с одной батареи на другую. Рассказывая друг другу о девушке северянке, бойцы меняли подробности этой истории в зависимости от силы воображения. Каждый клялся, что Настя – девушка из его родных мест.**10. Какова судьба Балашова и Насти?**

Настя нашла батарею, где служил Балашов, но не нашла Балашова – он был убит за два дня до того и похоронен в сосновом лесу на берегу залива. Потом она отдала всю свою заботу раненым.

11. Объясните, почему писатель К. Паустовский назвал свой рассказ «Кружевница Настя».

К. Паустовский назвал свой рассказ «Кружевница Настя» потому что жизнь тоже предлагает свои узоры.

12. Что общее он видит между строгим и прочным северным кружевом и историей, которая произошла с северянкой Настей?

Она отправила на фронт под Ленинград и отдала всю свою заботу раненым. Северное кружево очень прочное. И Настя тоже крепкая как северное кружево.

2. Поделитесь своими впечатлениями от прочитанного вами рассказа.

Я думаю что, это грустный рассказ. Настя очень наивная и долго ждал Балашов. Она даже убежала в Ленинград чтобы разыскать там Балашова. Но она не знала, что Балашов был женат. Она все еще надеялась увидеть Балашова. Наконец она нашла батарею, где служил Балашов. Но он не был там. Он погиб на фронте.

Rusça Kompozisyon (Sözlü ve Yazılı) II
Okutman Zoya Şengüder

"Кружевница Настя"

Константин Георгиевич Паустовский

1. Где и когда произошла история, о которой рассказал раненый лейтенант Руднев?

История, о которой рассказал раненый лейтенант Руднев, произошла в деревне на севере, в Ленинграде и на фронтах. История, о которой рассказал в начале 1940-х годов, во время войны.

2. Как описывает автор Кружевницу Настю?

Автор описывает Кружевницу Настю как была молчалива и сероглаза, как все девушки северянки. Девушка Настя, знаменитая в тех местах кружевницей и красавица.

3. Почему Насте пришлось ухаживать за раненым Балашовым?

Насте пришлось ухаживать за раненым Балашовым потому что однажды на охоте отец Насти неосторожным выстрелом ранил Балашова в грудь.

4. Какой старый обычай существовал в те годы в деревне?

Обычай существовал в те годы в деревне, мужчина, который пришел без зова и избу к девушке и принес ей подарок, считается, если подарок принят, се женихом. "Так на севере говорят о любви."

5. Почему Настя решила поехать в Ленинград?

Настя решила поехать в Ленинград, чтобы разыскать там Балашова.

6. Что произошло в Ленинграде?

В Ленинграде, Настя разыскала квартиру Балашова. Насте отворила дверь жена Балашова, она сказала, что он нет дома. Он на фронте под Ленинградом. Так Настя узнала правду. Балашов был женат. Значит, он обманул ее, насмеялся над ее любовью. Настя убежала из квартиры. Она вышла к себе. Она была очень больна. Они ухаживали за Настю. Когда Настя выздоровела устроила ее на курсы медицинских сестер.

7. Кто спас Настю и помог ей?

Полотер Профилов спас Настю и помог ей. Он увел Настю к себе и сдал на руки своей жене и сестре. Они приютили Настю.

8. Разгубила ли Настя Балашова, когда узнала всю правду о нём?

Когда Настя узнала всю правду о нём, она не разгубила Балашова. Она радовалась, что она не обманута. Она надеялась увидеть Балашова.

9. Какая легенда возникла на фронте? Как её рассказывали бойцы?

На фронте легенда о девушке возникла, которая ищет своего любовника. Каждый солдат говорил, что девушка из их страны. Бойцы завидовали неизвестному человеку, которого ищет девушка, и вспоминали своих любимых. Балшова тоже слышал о легенде и часто думал об этой девушке и начал завидовать тому человеку, которого она любит.

10. Какова судьба Балшова и Настя?

Настя нашла батарею, где служил Балшов, но не нашла его. Он был убит за два до того и похоронен в сосновом лесу на берегу залива. Он никогда не знал, что правда о легенде. Она не могла сказать ему, что любит его.

11. Объясните, почему писатель К. Паустовский назвал свой рассказ "Кружевница Настя"?

Жизнь очень похожа на узоры и узлы кружева. Люди и события прилагодятся.

12. Что общее он видит между строгим и прочным северным кружевом и историей, которая произошла с северянкой Настей?

Люди сильно привязаны друг к другу в мире и на войне, как сильные северянки Настей. Северным кружевом так же, как Россия сильная в центре и цепкий.

Поделитесь своими впечатлениями от прочитанного вами рассказа.

"Кружевница Настя" это трагическая история. Любобниками не могут собраться вместе. История о старых традициях, любви, войне. Война меняет жизнь. Это меняет людей и их жизнь. Война всё разрушает. Сегодня, мы живем в мире. Во время войны люди страдают и сражались на фронтах и в жизни.

В этой истории, писатель хорошо рассказал о характере людей, характера войны, о традициях. Любовь становится преданностью.

"На ней вспыхивал от синих пронзительных молний сложный узор - пышные розы и маленькие хохлатые петухи", раненый лейтенант в истории, смотрел на кузнеца и на занавеску и говорит эти слова. Это очень сильное выражение.

ÖZGEÇMİŞ

Zoya Şengüder A.M. Gorki Adına Kiev Devlet Pedagoji Üniversitesi, Filoloji, Rus Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili Anabilim Dalından 1990 yılında mezun oldu.

2012 yılında İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında öğretim görevlisi olarak görevine başlayan Zoya Şengüder, halen görevine devam etmektedir

2012-2013 eğitim öğretim yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rus Dilleri ve Edebiyatları Bölümünde başladığı yüksek lisans eğitimini Prof. Dr. Türkan Olcay yönetiminde “Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretiminde Drama Tekniğinin Etkinliliği” başlıklı tez ile 2014 yılında tamamladı.

2016 yılında İstanbul Üniversitesi Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümünde gerçekleştirilen “Uluslararası Sanal Forum 2016: Jeo Kültürel Alanda İnsani Yaklaşımlar” adlı uluslararası sempozyuma “Yabancı Dil Olarak Rusça Öğretiminde İletişimsel Yetinin Oluşturulmasında Başlıca Sorunlar ve Çözüm Önerileri” bildirisi ile katılmıştır.

2018 yılında Üsküp, Makedonya’da gerçekleşen “јазикот и културата-состојби и предизвици” adlı uluslararası sempozyumda “Osobnosti ispolzovaniya tekstov russkoy literaturı v turetskoy auditorii” bildirisini sunmuştur.